

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

Γρ. Τσάλτσας

ΤΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΛΙΣΕΩΝ
ΣΤΗ ΝΟΤΙΟ ΑΜΕΡΙΚΗ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ – ΥΠΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ

Σταύρος Κράτσης
A.M. 1205 M066

Σεπτέμβριος 2006

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΤΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΛΙΣΕΩΝ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟ ΑΜΕΡΙΚΗ **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ – ΥΠΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ**

Σεπτέμβριος 2006

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Παρουσιάζοντας τη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω μια σειρά από ανθρώπους, η βοήθεια των οποίων υπήρξε καθοριστική για την εξέλιξη και την ολοκλήρωσή της:

Τον επιβλέποντα Καθηγητή κ. **Γρ. Τσάλτα**, γιατί τόσο με την καθοδήγησή του κατά την αρχική παρουσίαση της εργασίας, όσο και μετέπειτα, με βοήθησε στο να εμβαθύνω ουσιαστικά στις παραμέτρους της αναπτυξιακής διαδικασίας στη Νότιο Αμερική αλλά και ευρύτερα επί των σύγχρονων τάσεων του αναπτυξιακού φαινομένου, μέσα από την εξέλιξη των διεθνών θεσμών. Πέραν των ανωτέρω, θεωρώ ότι η παρακολούθηση των ερευνητικών δραστηριοτήτων του μέσα από συνέδρια και διαλέξεις και εκδόσεις, συνέβαλε σημαντικά στην επιστημονική μου συγκρότηση.

Τους Καθηγητές κ.κ. **Ευαγ. Ραντόπουλο** και **Κ. Στεφάνου** για την αποφασιστική συμβολή τους στην κατανόηση των μηχανισμών των διεθνών διαπραγματεύσεων και των διεθνών εμπορικών θεσμών, αντίστοιχα.

Τον Δρ. **Χαρ. Πλατιά**, για τις πολύτιμες παρατηρήσεις του στην εργασία εξαμήνου, επί των σχέσεων Ευρωπαϊκής Ένωσης – MERCOSUR.

Τον Πρόσβη του Περού στην Αθήνα κ. **Luis Felipe Galvez Villarroel** και την πρώην Πρόσβειρα της Χιλής στην Αθήνα, Κα **Marcia Covvarubias**, και τον υπεύθυνο τύπου της Πρεσβείας κ. **Donosos**. για την καθοδήγησή τους σε συγκεκριμένα ζητήματα. Τους διπλωματικούς υπαλλήλους των πρεσβειών της Βραζιλίας, της Βενεζουέλας, της Αργεντινής για την πολύτιμη βοήθειά τους σε εξειδικευμένο υλικό.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κατάλογος Συντμήσεων.....	7
Ευρετήριο Πινάκων, Διαγραμμάτων, Σχημάτων.....	8
Προλογικό Σημείωμα.....	10
Χάρτης της Νοτίου Αμερικής.....	13

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α. Οι Τάσεις Περιφερειακής Ολοκλήρωσης της Λατινικής Αμερικής και ο Διεθνής Παραγόντας (Ιστορική Προσέγγιση).....	14
Β. Η Λατινοαμερικανική Συνεργασία και η Ενίσχυση των Υποπεριφερειακών Συστημάτων του Νότου.....	23
Γ. Η Εξέλιξη των κρατών στη Νότιο Αμερική και η επίδραση των Αποικιοκρατικών Προτύπων.....	29
Δ. Η Περιφερειακή Συγκρότηση και Ολοκλήρωση υπό το Πρίσμα της Οικονομικής Θεωρίας.....	35

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΝΔΕΩΝ (CAN)

1. Θεσμική Εξέλιξη.....	41
2. Ανάλυση Βασικών Οικονομικών Μεγεθών σε Εθνικό και Υπο-περιφερειακό Επίπεδο	
2.1. Εξωτερικό Χρέος.....	52
3. Αποτύπωση του Εμπορικού Προσανατολισμού της Κοινότητας των Άνδεων (CAN).....	54
3.1. Η Κοινότητα των Άνδεων, οι ΗΠΑ και η FTAA.....	60
3.2. Η Ε.Ε. και η Κοινότητα των Άνδεων.....	64
3.2.1. Αποτύπωση των Οικονομικών Σχέσεων CAN – ΕΕ.....	64
3.2.2. Προς ένα Σύμφωνο Περιφερειακής Συνεργασίας CAN– ΕΕ.....	68
4. Κοινωνικοί και Περιβαλλοντικοί Δείκτες στην Κοινότητα των Άνδεων.....	72
4.1. Ανάλυση Γενικών Κοινωνικών Δεικτών.....	72
4.2. Εξέλιξη των Κοινωνικών Διεκτών στους Ιθαγενείς Πληθυσμούς.....	76
4.3. Ανάλυση Περιβαλλοντικών Δεικτών.....	79
4.4. Πινακοποίηση της Προόδου των Χωρών της CAN απέναντι στους στόχους της Χιλιετίας των Η.Ε.....	82
Ειδικά Συμπεράσματα.....	87

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΤΟΥ ΝΟΤΟΥ (MERCOSUR) ΚΑΙ Η ΧΙΛΗ

5. Ίδρυση και Εξέλιξη της MERCOSUR.....	93
5.1. Γενικές Παρατηρήσεις.....	93
5.2. Θεσμική Εξέλιξη της MERCOSUR.....	95

6. Ανάλυση Βασικών Οικονομικών Μεγεθών σε Εθνικό και Υπο-περιφερειακό Επίπεδο.....	100
6.1. Εξωτερικό Χρέος.....	103
7. Αποτύπωση του Εμπορικού Προσανατολισμού της MERCOSUR.....	108
7.1. Εξωτερικό και Ενδοσυνοπεριφερειακό Εμπόριο.....	108
7.2. Ξένες Άμεσες Επενδύσεις.....	110
7.3. Η Στρατηγική “South to South”.....	112
8. Κοινωνικοί και Περιβαλλοντικοί Δείκτες στη MERCOSUR.....	113
8.1. Εξέλιξη Κοινωνικών Δεικτών (Ειδικές Διαστάσεις).....	113
8.2. Ανάλυση Περιβαλλοντικών Δεικτών.....	117
8.3. Πινακοποίηση της Προόδου της MERCOSUR Απέναντι στους Στόχους της Χιλιετίας των Η.Ε.....	119
9. Η Σχέση MERCOSUR – ΕΕ.....	124
9.1. Προς ένα Σύμφωνο Περιφερειακής Συνεργασίας MERCOSUR – ΕΕ.....	126
9.2. Αποτύπωση των Οικονομικών Σχέσεων MERCOSUR – ΕΕ.....	129
9.3. Ο Γύρος Ντόχα, η Σύνοδος του ΠΟΕ στο Χονγκ – Κόνγκ και οι επιπτώσεις τους στη σχέση της MERCOSUR με την Ε.Ε.....	132
10. Η MERCOSUR και η FTAA (τ. NAFTA).....	136
11. Η Χιλή στο Πλαίσιο των Εμπορικών Διαπραγματεύσεων και Διεργασιών της Περιοχής.....	139
Ειδικά Συμπεράσματα.....	143

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η MERCOSUR ΚΑΙ Η CAN ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΝΟΤΟΥ

12. Βασική Οικονομική Αποτύπωση της Σχέσης CAN-MERCOSUR.....	152
13. Η Πρωτοβουλία για την Ενωση της Νοτίου Αμερικής (Θεσμικές Διαστάσεις).....	159
14. Η FTAA και η Προοπτική Επέκτασής της.....	161
14.1. Συνοπτική Ιστορική Αποτίμηση.....	161
14.2. Η 4 ^η Παναμερικανική Σύνοδος. Η Doha ως Διαπραγματευτικό Όπλο για την Προώθηση της FTAA.....	166
14.3. Η Μετά-Ντόχα Εποχή.....	168
Ειδικά Συμπεράσματα.....	170

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	172
--------------------------	------------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	177
--------------------------	------------

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ

ALADI - Latin American Integration Association (Ενωση Λατινοαμερικανικής Ολοκλήρωσης)
ALALC - Latin American Free Trade Association (Ενωση Ελευθέρου Εμπορίου Λατινικής Αμερικής)
ALBA - Alternativa Bolivariana para América Latina y El Caribe (Μπολιβαριανή Αλτερνατίβα της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής)
ASEAN - Association of South East Asian Nations (Ενωση των κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας)
ATPA - Andean Trade Promotion Aggrement (Σύμφωνο Προώθησης Εμπορίου των Άνδεων)
ATPDEA - Andean Trade Promotion and Drug Eradication Act (Σύμφωνο Προώθησης Εμπορίου των Άνδεων και Πράξη Καταπολέμησης των Ναρκωτικών)
CAFTA - Central American Free Trade Agreement (Σύμφωνο Ελευθέρου Εμπορίου Κεντρικής Αμερικής)
CAFTA - Central American Free Trade Agreement (Σύμφωνο Ελεύθερου Εμπορίου Κεντρικής Αμερικής)
CAN – Andean Community (Κοινότητα των Άνδεων)
CARICOM - Caribbean Community and Common Market (Κοινότητα και Κοινή Αγορά Καραϊβικής)
FTA – Foreign Trade Aggreement (Συμφωνία Εξωτερικού Εμπορίου)
FTAA – Free Trade Area of the Americas (Περιοχή Ελευθέρου Εμπορίου της Αμερικής)
GSP - Generalised System of Preferences (Γενικευμένο Σχέδιο των Δασμολογικών Προτιμήσεων)
HIPC - Heavily Indebted Poor Countries (Initiative) (Πρωτοβουλία για Βαριά Χρεωμένες Φτωχές)
HDR – Human Development Report
HDI – Human Development Index
IDA - International Development Association (Διεθνής Ένωση για την Ανάπτυξη)
IDB - Interamerican Development Bank (Διαμερικανική Τράπεζα Ανάπτυξης)
IIRSA - Initiative for the Integration of Regional Infrastructure in South America (Πρωτοβουλία για την Ενσωμάτωση της Περιφερειακής Υποδομής στη Νότια Αμερική)
MDRI - Multilateral Debt Relief Initiative (Πολυμερής Πρωτοβουλία Εξάλειψης του Χρέους)
MDGs – Millenium Development Goals (Στόχοι της Χιλιετίας)
MERCOSUR – (Mercado del Sur) Southern Common Market Agreement (Νότιο Σύμφωνο Κοινής Αγοράς)
NAFTA – North American Free Trade Agreement (Σύμφωνο Ελευθέρου Εμπορίου της Βόρειας Αμερικής)
OAS - Organization of American States, (Οργανισμός Λατινοαμερικανικών Κρατών)
OCA - Optimum Currency Areas (Βέλτιστες Νομισματικές Περιοχές)
RSP – Regional Strategy Paper (Κείμενο Περιφερειακής Στρατηγικής)
SACN – (NASA Ισπαν.) Southern America Community of Nations (Ενωση των Εθνών της Νοτίου Αμερικής)
UN ECLAC - (CEPAL Ισπαν.) Economic Commission for Latin America & the Caribbean (Οικονομική Επιτροπή για τη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική) του ΟΗΕ.
UNDP – United Nations Development Program (Αναπτυξιακό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών)
WB – World Bank (Παγκόσμια Τράπεζα)
WTO – World Trade Organization (Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου)
IDB – Interamerican Development Bank (Διαμερικανική Τράπεζα Ανάπτυξης)
IMF – International Monetary Fund (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο)

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ, ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ, ΣΧΗΜΑΤΩΝ

ΠΙΝΑΚΕΣ

- Π1 (σελ. 25) - Κατά κεφαλήν ΑΕΠ των χωρών της Λατινικής Αμερικής 1960-1988 (US\$)
- Π2 (σελ. 27) - Δείκτες Ανθρώπινης Ανάπτυξης των Χωρών της Νοτίου Αμερικής (HDR 2005)
- Π3 (σελ. 33) - Στρατιωτικές Δαπάνες των Χωρών της Νότιας Αμερικής (Κέρας), 1971-1990
- Π4 (σελ. 34) - Επιπτώσεις των Εξοπλιστικών Δαπανών στην Οικονομική Μεγέθυνση (ΑΕΠ), Κέρας της Νοτίου Αμερικής, 1971-1991
- Π5 (σελ. 50) - Ανάλυση ΑΕΠ ανά Χώρα της CAN, 2001-2005
- Π6 (σελ. 51) - Δείκτης Τιμών Καταναλωτή ανά Χώρα της CAN
- Π7 (σελ. 51) - Δείκτης Διαφάνειας 2005 (CAN)
- Π8 (σελ. 52) - Εξωτερικό Χρέος ως Ποσοστό του ΑΕΠ ανά Χώρα της CAN, 2001-2005
- Π9 (σελ. 53) - Συναλλαγματικά Αποθέματα Κεντρικών Τραπεζών (CAN)
- Π10 (σελ. 56) - Εισαγωγές – Εξαγωγές της CAN ανά Οικονομική Ζώνη
- Π11 (σελ. 74) - Νοικοκυριά στη Φτώχεια και στην Απόλυτη Φτώχεια με Βάση Μη-Ικανοποιήσιμες Βασικές Ανάγκες (Δεκαετίες 1990, 2000)
- Π12 (σελ. 75) - CAN, Ανισοκατανομή Εισοδήματος Gini, 1990-2005
- Π13 (σελ. 76) - CAN, Προσδόκιμο Ζωής στη Γέννηση, 1980 – 2005
- Π14 (σελ. 77) - CAN, Διαφορά Μεταξύ Ιθαγενών και Μη – Ιθαγενών στην Εκπαίδευση (2005)
- Π15 (σελ. 78) - CAN, Διαφορά Μεταξύ Ιθαγενών και Μη – Ιθαγενών στην Ασφάλιση Υγείας (2005)
- Π16 (σελ. 82) - (Ενιαίος Συγκριτικός Πίνακας) Πινακοποίηση της Προόδου των Χωρών της CAN απέναντι στους Στόχους της Χιλιετίας των Η.Ε.
- Π17 (σελ. 101) - Εξέλιξη του ΑΕΠ (real) στις Χώρες της MERCOSUR και στη Χιλή, 1999-2005
- Π18 (σελ. 106) - Εξέλιξη των Δεικτών Εξωτερικού Χρέους στη MERCOSUR, 2001-2005
- Π19 (σελ. 109) - MERCOSUR, Μερίδιο των Ενδο-Υποπεριφερειακών Εξαγωγών επί του Συνόλου, 1990-2005
- Π20 (σελ. 114) - MERCOSUR, Ποσοστά Ανεργίας στους Νέους 15-24 ετών (2002)
- Π21 (σελ. 115) - Κοινωνικοοικονομικά Χαρακτηριστικά με βάση το χρώμα του δέρματος στη Βραζιλία (2000)
- Π22 (σελ. 119) - (Ενιαίος Συγκριτικός Πίνακας) Πινακοποίηση της Προόδου των Χωρών της MERCOSUR απέναντι στους Στόχους της Χιλιετίας των Η.Ε.
- Π23 (σελ. 143) - Εμπορικό Πλεόνασμα Χιλής – ΗΠΑ, 2004-2005 (m. US\$)
- Π24 (σελ. 156) - Σύγκριση Μ.Ο. Συνολικών Εμπορικών Ροών CAN, MERCOSUR και Χιλής Μεταξύ τους και με τη Βόρεια Αμερική – Ε.Ε..

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

- ΔΙ (σελ. 46) - Εμπορικό Ισοζύγιο Χωρών της CAN 1992-2005
- ΔΙΙ (σελ. 57) - Ενδοκοινοτικές και Εξωκοινοτικές Εξαγωγές (1969-2005)
- ΔΙΙΙ (σελ. 58) - Ενδοκοινοτικές και Εξωκοινοτικές Εισαγωγές (1969-2005)
- ΔΙV (σελ. 61) - Εισαγωγές – Εξαγωγές της CAN από τις ΗΠΑ (1990-2002)
- ΔV (σελ. 66) - Άμεσες Επενδύσεις (FDI) της Ε.Ε. στην CAN (1995-2005)
- ΔVΙ (σελ. 67) - CAN, Εξαγωγές στην ΕΕ – Εισαγωγές από την Ε.Ε. (1994-2005)
- ΔVΙΙ (σελ. 73) - CAN, Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (1995-2005)
- ΔVΙΙΙ (σελ. 100) - Συνεισφορά στο ΑΕΠ ανά Χώρα (Πολιτική 4+1+1) MERCOSUR (2004)
- ΔΙΧ (σελ. 105) - Εξέλιξη του Εξωτερικού Χρέους της Αργεντινής 2001-2004
- ΔΧ (σελ. 105) - Εξέλιξη του Εξωτερικού Χρέους της Βραζιλίας 2001-2004
- ΔΧΙ (σελ. 118) - Ετήσια Αποδασοποίηση στην Περιοχή του Αμαζονίου και Εκτίμηση των Επιπτώσεων σε CO₂
- ΔΧΙΙ (σελ. 130) - Εμπορικές Συναλλαγές Ε.Ε.-MERCOSUR
- ΔΧΙΙΙ (σελ. 130) - (Συγκριτικό Διάγραμμα) Εμπόριο της MERCOSUR με τη Διεθνή Αγορά (2000-2004)
- ΔΧΙV (σελ. 130) - (Συγκριτικό Διάγραμμα) Εμπόριο της MERCOSUR με την Ε.Ε..
- ΔΧV (σελ. 131) - Εισαγωγές της Ε.Ε. από τη MERCOSUR (2004)
- ΔΧVΙ (σελ. 131) - Εξαγωγές της Ε.Ε. στη MERCOSUR (2004)
- ΔΧVΙΙ (σελ. 141) - Εισαγωγές των ΗΠΑ από τη Χιλή (1996-2001)
- ΔΧVΙΙΙ (σελ. 141) - Εξαγωγές των ΗΠΑ στη Χιλή (1996-2001)
- ΔΧΙΧ (σελ. 147) - Διεθνές Μεριδίο Ενδοπεριφερειακού Εμπορίου (2003)
- ΔΧΧ (σελ. 152) - Συγκριτικά Διαγράμματα Μεριδίων CAN – MERCOSUR (2004)
- ΔΧΧΙ (σελ. 153) - Σύγκριση Ρυθμού Αύξησης ΑΕΠ, Νοτίου Αμερικής, ΗΠΑ, Ε.Ε., Κίνας (1998-2004)
- ΔΧΧΙΙ (σελ. 157) - Εμπόριο της CAN με τη MERCOSUR (1994-2003)
- ΔΧΧΙΙΙ (σελ. 157) - Εμπόριο της CAN με τη MERCOSUR. Γραμμική Αποτύπωση Εισαγωγών – Εξαγωγών (1994-2003)

ΣΧΗΜΑΤΑ

- ΣΑ' (σελ. 166) - Προσβασιμότητα της Επιχείρησης στη Χώρα-Κέντρο και στη Χώρα-Δορυφόρο

Προλογικό Σημείωμα

Η παρούσα μελέτη πραγματεύεται την εξέλιξη των υπο-περιφερειακών και περιφερειακών συστημάτων της Νοτίου Αμερικής, επιχειρώντας να εξηγήσει με διεθνείς, πρωτίστως πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς όρους, την εξελικτική τους πορεία. Σ' αυτό το πλαίσιο, στηρίζεται στη σύνθεση των βασικών δεδομένων, των όρων, και των συνθηκών που καθόρισαν και καθορίζουν την οικονομική και κοινωνική εξέλιξη της κάθε χώρας, με βάση την γενική παραδοχή ότι η διεθνής οικονομία αποτελεί μια «ενιαία» κοινωνικοοικονομική δομή, της οποίας απλά τμήματα αποτελούν οι εθνικές οικονομίες, αλλά και οι περιφερειακές συγκλίσεις.

Αναντίρρητα, το φάσμα των εννοιών της ανάπτυξης προϋποθέτει ένα ορισμένο φιλοσοφικό προσανατολισμό απέναντι στον κόσμο, ο οποίος ξεκινάει από την κατάταξη των χωρών με βάση το επίπεδο ανάπτυξής τους. Η ανισομερής ανάπτυξη συνδέθηκε αναπόσπαστα με την έννοια της «εξάρτησης». Δεν είναι τυχαίο το ότι, οι κλασσικές θεωρίες για τον ιμπεριαλισμό διατυπώθηκαν σε μια εποχή κατά την οποία μεσουρανούσε η αποικιοκρατία και παράλληλα κορυφωνόταν ο ανταγωνισμός και οι αντιθέσεις ανάμεσα στις βιομηχανικές χώρες, που οδήγησαν στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Πρόκειται για τη βάση των θεωριών, οι οποίες μορφοποιήθηκαν (εξειδικεύτηκαν) μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και που αντιλαμβάνονται τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις ως σχέσεις εκμετάλλευσης και πόλωσης ανάμεσα σ' ένα αναπτυσσόμενο ιμπεριαλιστικό κέντρο και μια εξαρτημένη περιφέρεια.

Η εξάντληση του μεταπολεμικού αναπτυξιακού μοντέλου στις αρχές της δεκαετίας του '70, (πετρελαϊκές κρίσεις, αναδιαρθρώσεις) χαρακτηρίστηκε από την απορύθμιση των χρηματοπιστωτικών αγορών αλλά εν τέλει συνέβαλε στην εγκαθίδρυση ενός πολύ πιο ολοκληρωμένου χρηματοπιστωτικού συστήματος, κατά τις επόμενες δεκαετίες, το οποίο λειτούργησε ως συνεκτικός ιστός μεταξύ των εθνικών οικονομιών. Κατά τον *R. Gilpin*, η χρηματοπιστωτική κρίση της Ασίας στα τέλη της δεκαετίας του '90 (με ιδιαίτερη επίπτωση στις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες της Ν. Αμερικής) αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα (παρενέργεια) αυτού του είδους της αλληλεξάρτησης.

Η κριτική θεωρητική βάση που αναπτύχθηκε (βλ. *J. Stiglitz, P. Krugman* κ.α) αφορούσε στην αναγκαιότητα ελέγχου των χρηματοοικονομικών ροών, θέτοντας σε ευθεία

αμφισβήτηση την άποψη περί της δυνατότητας αυτορύθμισης του διεθνούς οικονομικού συστήματος και κατ' επέκταση των πολιτικών του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας. Οι αναδυόμενες αγορές έγιναν το επίκεντρο ενός νέου κύματος «θεωριών της εξάρτησης» οι οποίες κατέληγαν σε συμπεράσματα που έθεταν τη «νεο-αποικιακή θεωρία» στη σφαίρα των διεθνών χρηματοπιστωτικών ροών. Παράλληλα ασκούνταν έντονη κριτική στην «ιδεολογικά» κατευθυνόμενη και «ωφελιμιστικά προσανατολισμένη» διεθνή αναπτυξιακή βοήθεια με προεξέχουσα μορφή τον J. Stiglitz, σύμβουλο του πρώην Προέδρου των ΗΠΑ, B. Clinton.

Σ' αυτό το πλαίσιο, το τέλος του διπολισμού και η επέκταση της παγκοσμιοποίησης συνέπεσαν με την «νέα βιομηχανική (τεχνολογική) επανάσταση» η οποία σηματοδότησε τη μετάβαση από τη βιομηχανική παραγωγή στις υπηρεσίες, δίνοντας το δικαίωμα σε μια σειρά αναπτυσσόμενες χώρες να κινητοποιηθούν βιομηχανικά, και δι αυτής της οδού να θέσουν και άλλους τομείς της οικονομίας τους σε λειτουργία. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας έθετε μοιραία το ζήτημα των δασμών, οι οποίοι προκειμένου να μην καταθίστανται ετεροβαρείς, ωθούν σε περιφερειακές συναθροίσεις κρατών οι οποίες λειτουργούν α) στο πλαίσιο της ενίσχυσης της αυτονομίας τους, β) της βελτίωσης των διαπραγματευτικών τους θέσεων, γ) της επίτευξης ευρύτερων πολιτικών και οικονομικών στόχων.

Όσον αφορά στη Νότιο Αμερική, θα μπορούσε να λεχθεί ότι, ναι μεν εμφανίζει τάση «περιφερειακής ολοκλήρωσης» σε οικονομικό κυρίως επίπεδο (βλ. ανάπτυξη εμπορικών συναλλαγών), εντούτοις η ιστορική σχέση της με τις ΗΠΑ εξακολουθεί αποτελεί ένα κρίσιμο ζήτημα από τη στιγμή που οι ΗΠΑ διατηρούν ειδικά διαφοροποιημένες οικονομικές (και πολιτικές) σχέσεις με κάθε χώρα. Σ' αυτό το πλαίσιο, η Σχολή των Θεωρητικών της Εξάρτησης (Ντιπεντισμός) έχει να παρουσιάσει νέες αναλύσεις καθώς η πολυμέρεια κτυπά την πόρτα της οργάνωσης του διεθνούς συστήματος.

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα η παρούσα μελέτη του νοτιοαμερικανικού οικονομικοκοινωνικού μοντέλου κινείται σε τέσσερις βασικές κατευθύνσεις (άξονες):

Πρώτον στην κατεύθυνση της μελέτης συγκεκριμένων αναπτυξιακών στοιχείων της κάθε χώρας σε σχέση με το υποπεριφερειακό σύστημα που εντάσσεται. **Δεύτερον**, στην κατεύθυνση των αποτελεσμάτων της εξάρτησης στην εσωτερική δομή της υποπεριφέρειας - περιφέρειας. **Τρίτον**, στο επίπεδο σύγκλισης των υποπεριφερειακών συστημάτων ως προς την περιφερειακή τάση ολοκλήρωσης της Νοτίου Αμερικής. Ακολουθώντας, πέραν της γενικής

συγκριτικής ερμηνείας των οικονομικών και κοινωνικών δεικτών των αντίστοιχων χωρών, επιχειρείται ανάχνευση του βαθμού «περιφερειακής ολοκλήρωσης» με βάση την οικονομική θεωρία. Η υπανάπτυξη συνδεδεμένη με δομικά κυρίως χαρακτηριστικά της οικονομίας και την κοινωνική αποτύπωσή τους (εν προκειμένω, κοινωνική ανισότητα, ανεργία, φτώχεια, περιθωριοποίηση) συσχετίζεται με την επίδραση των χρηματοοικονομικών ροών, των διεθνών ισοτιμιών και της ανάχνευσης του βαθμού ανοίγματος των αγορών.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α. Οι Τάσεις Περιφερειακής Ολοκλήρωσης της Λατινικής Αμερικής, και ο Διεθνής Παράγοντας (Ιστορική Προσέγγιση)

Το 1823, ο Πρόεδρος *James Monroe* διατύπωσε το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για τη Λατινική Αμερική. Το δόγμα *Monroe* προειδοποίησε τα ευρωπαϊκά έθνη ενάντια στην παρέμβαση στις υποθέσεις των ανεξάρτητων εθνών στο Δυτικό ημισφαίριο. Σε ανταπόδοση οι ΗΠΑ θα έμεναν ουδέτερες στους πολέμους και στις διαμάχες μεταξύ των ευρωπαϊκών δυνάμεων, όπως και στους πολέμους μεταξύ των ευρωπαϊκών δυνάμεων και των αποικιών τους.¹ Έκτοτε το δόγμα *Monroe* επανήλθε αρκετές φορές στο προσκήνιο μέσα από μεταλλάξεις και παραλλαγές.

Η πρώτη προσπάθεια για μια ενωμένη Λατινική Αμερική αναφέρονταν σε μια συνομοσπονδία των Δημοκρατιών της Λατινικής Αμερικής η οποία προτάθηκε από τον *Simon Bolivar* το 1826 κατά τη διάρκεια του *Κογκρέσσου του Παναμά* και απασχόλησε τα επόμενα τέσσερα Κογκρέσσα. Την αποτυχία της δημιουργίας της συνομοσπονδίας ακολούθησε η ρητορική του Παν-αμερικανικού κινήματος στα μέσα του 1880. Σε αντίθεση με το όραμα του *Bolivar* για μια ενωμένη Λατινική Αμερική το κίνημα αυτό πρέσβευε την ενότητα σε επίπεδο Δυτικού ημισφαιρίου.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το 1904, το πόρισμα *Roosevelt* μιλούσε για τον «αστυνομικό» ρόλο των ΗΠΑ στην ίδια περιοχή, ήτοι παρείχε το δικαίωμα της στρατιωτικής επέμβασης, όταν τα αμερικανικά ενδιαφέροντα βρίσκονταν σε κίνδυνο. Για τον *Roosevelt*, η Λατινική Αμερική έπρεπε να αντιμετωπίζεται ως μονάδα και όχι ως ξεχωριστές χώρες.² Μια σειρά από επεμβάσεις στον Παναμά (1903), στη Νικαράγουα (1911) στην Αϊτή (1914) και στη Δομινικανική Δημοκρατία (1916) σηματοδότησαν το νέο δόγμα. Παρόλ' αυτά η αμερικανική επιρροή υπήρξε περιορισμένη στη Νότιο Αμερική, οι χώρες της οποίας, με προεξέχουσες την

¹ Βλ. Κ. Αρβανιτόπουλος, *Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2000.

² Η. Kissinger, *Χρόνια Ανανέωσης*, Εκδόσεις Νέα Σύνορα ΑΑ. Λιβάνη, Αθήνα 2000.

Αργεντινή και την Ουρουγουάη έλαβαν θέση κατά του επεκτατισμού των ΗΠΑ στην πρώτη συνάντηση των αμερικανικών κρατών.

Πριν από το ξέσπασμα του Α' Π.Π. οι εξαγωγές της Λατινικής Αμερικής κατευθύνονταν κυρίως προς τις ευρωπαϊκές χώρες. Οι δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι μετέβαλαν τον εμπορικό προσανατολισμό ολόκληρης της Λατινικής Αμερικής, δημιουργώντας ένα ιδιαίτερο δεσμό εξάρτησης από τις ΗΠΑ.

Η Λατινική Αμερική διήνυσε την οικονομική και κοινωνική της πορεία μέσα σε συνθήκες που στοιχειοθετούν το «πλαίσιο της υπανάπτυξης» όπως θεωρητικά περιγράφεται, καθώς οι εγχώριοι παραγωγικοί συντελεστές δεν ήταν ικανοί να στηρίζουν μια αυτοδύναμη ανάπτυξη. Η τεχνολογική εξάρτηση σε συνδυασμό με διαρθρωτικού χαρακτήρα ανισορροπίες, κληρονομιά της αποικιοκρατίας, κατέστησαν μια σειρά από αναπτυξιακές ανεπιτυχείς προσπάθειες και πρωτοβουλίες.

Η σχέση της επικυριαρχίας των ΗΠΑ έναντι των κρατικών οικονομιών της Λατ. Αμερικής, πέραν της εκμετάλλευσης του φυσικού πλούτου, περνούσε μέσα από μια εκβιομηχάνιση, με το σύστημα των θυγατρικών εταιρειών.³ Μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο τα αναπτυγμένα κέντρα (βλ. ΗΠΑ) επενδύουν στην εξορυκτική οικονομία προμηθεύοντας τα βασικά βιομηχανικά αγαθά, ενώ οι επενδύσεις γίνονται σε τομείς που συνδέονται με την συγκεκριμένη σχέση (τραπεζικό σύστημα, λιμάνια, σιδηρόδρομοι κ.α.).

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος ενίσχυσε την παναμερικανική στρατηγική των ΗΠΑ, καθώς οι χώρες της Λατινικής Αμερικής συντάχθηκαν μαζί τους, κηρύσσοντας τον πόλεμο στις δυνάμεις του Άξονα, παρά την αρχική διστακτικότητα της Χιλής και της Αργεντινής.

Ακολούθως, ο Ψυχρός Πόλεμος που ακολούθησε έγινε η αιτία να ενταθεί η πολιτική, ιδεολογική, στρατιωτική και οικονομική ηγεμονία στη Λατινική Αμερική:

- Μετά από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, υπό την επιρροή και καθοδήγηση των ΗΠΑ οι ανεξάρτητες χώρες του δυτικού ημισφαιρίου, διαμόρφωσαν

³ Γρ.Ι. Τσάλτας, *Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος, Πολιτικές και Διεθνές Δίκαιο της Ανάπτυξης*, Εκδ. Παπαζήση, 1991, σελ. 76.

την *Οργάνωση των Αμερικανικών Κρατών* (OAS – Organization of American States), αρχικά μόνο στρατιωτική και μετέπειτα πολιτικοοικονομική συμμαχία, ως σύγχρονη εκδοχή του δόγματος *Monroe*, προσαρμοσμένη στις νέες τότε συνθήκες του Ψυχρού Πολέμου. Η δημιουργία του OAS με έδρα της Ουάσιγκτον αντιπροσώπευε την πιο ολοκληρωμένη μορφή αμερικανικής ολοκλήρωσης, από τη στιγμή που διέθετε μια σειρά οργάνων, με πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές αρμοδιότητες.⁴

- Σε στρατιωτικό επίπεδο, υπογράφηκαν πολλές συμφωνίες συνεργασίας μεταξύ των ΗΠΑ και των χωρών της Λατινικής Αμερικής. Είναι χαρακτηριστικό ότι πέραν της τεχνικής βοήθειας, 45.000 Λατινοαμερικάνοι αξιωματικοί εκπαιδεύτηκαν στη Σχολή της Αμερικής (School of the Americas), που έδρευε στον Παναμά. Οι συμφωνίες *Rio Pact* και *Chapultepec Act* προέβλεπαν την αμοιβαία αμυντική συνδρομή σε περίπτωση επίθεσης εκτός ημισφαιρίου.⁵
- Το δόγμα *Monroe* έκανε την «επανεμφάνισή» του στη Λατινική Αμερική από τους εκφραστές της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ. Κατά τον H. Kissinger «...οι εθνικιστικές τάσεις στη Λατινική Αμερική ήταν παράλληλες με την ανάπτυξη του νεοαπομονοτισμού στις ΗΠΑ». ⁶ Η Κουβανική επανάσταση επανέφερε τη Λατινική Αμερική στο προσκήνιο του ενδιαφέροντος των ΗΠΑ.⁷ Η Κουβανική επανάσταση υπήρξε το έναυσμα, για μια σειρά επεμβάσεις στρατιωτικού και οικονομικοπολιτικού χαρακτήρα στις χώρες της Λατινικής Αμερικής που διεξήχθησαν στο πλαίσιο «της αντιμετώπισης της Σοβιετικής επιρροής στην περιοχή», με

⁴ Η Χάρτα του ΟΑΚ περιείχε την υπόσχεση της μη επέμβασης εκ μέρους των ΗΠΑ στο εσωτερικό των κρατών. H. Kissinger, *Χρόνια Ανανέωσης* οπ. παρ.

⁵ Monica Rubiolo, *EU and Latin America: Biregionalism in Globalizing World?*, No 7, Giessen, January 2002.

⁶ H. Kissinger, *Χρόνια Ανανέωσης* οπ. παρ.

⁷ Βλ. «Συμμαχία για την πρόοδο» που εξήγγειλε ο Τζόν Κένεντι το 1961. Γ.Μ. Σπυρόπουλος, *Ο Τρίτος Κόσμος στις Διεθνείς Σχέσεις: Μύθοι και Πραγματικότητες*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005, σελ. 321.

προεξέχουσα την ανατροπή του Προέδρου της Χιλής, *Allende*, και την εγκαθίδρυση της δικτατορίας του *Pinochet*.⁸

Αξίζουν ειδικής μνείας, τα παρακάτω:

- Παραδόξως, παρά το ότι οι ΗΠΑ υποστήριζαν τη στρατηγική των ελεύθερων αγορών, σημαντικά κεφάλαια κατευθύνθηκαν προς τις κρατικές επιχειρήσεις της Βραζιλίας και της Αργεντινής. Η εφαρμογή του «νεοφιλελεύθερου μοντέλου» ανάπτυξης (βλ. Σχολή του Chicago) βρήκε έδαφος μόνο στη Χιλή του *Pinochet*.
- Η οικονομική βοήθεια «Συμμαχία για την πρόοδο» που εξήγγειλε ο *Kennedy* ως αντίδοτο στην εξάπλωση του κομμουνισμού (Punta del Este, 1961) από \$20 δις μειώθηκε σε \$3 δις το 1967 από τον Πρόεδρο *Johnston*.

Όπως και άλλες αναπτυσσόμενες χώρες, η πλειονότητα των χωρών της Λατινικής Αμερικής ακολούθησε την πολιτική της «αντικατάστασης των εισαγωγών» (παραγωγή προϊόντων που πριν εισάγονταν) στο πλαίσιο του δόγματος για «αυτοδύναμη ανάπτυξη», με ότι αυτό θα μπορούσε να συνεπάγεται από πλευράς στρεβλώσεων στην αγορά.⁹ Το κέντρο προμήθευε αγαθά που επέτρεπαν την δημιουργία εξαρτημένης ελαφράς βιομηχανίας.¹⁰ Στις χώρες της Λατινικής Αμερικής, η τεχνολογική εξάρτηση σε συνδυασμό με εγγενείς και εξωγενείς διαρθρωτικές αδυναμίες οικονομικού, κοινωνικού και πολιτικού χαρακτήρα, οδήγησαν σε υψηλό

⁸ Ως μια από τις έμπρακτες αμφισβητήσεις του δόγματος *Monroe* θεωρήθηκε η συνεργασία των ΗΠΑ με τη Βρετανία στον πόλεμο των *Falklands*, επί Προεδρίας R. Reagan.

⁹ Σ. Αμίν, *Η Συνσώρευση σε Παγκόσμια Κλίμακα*, τ. Α', Εκδόσεις Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1978, σελ. 149-150.

¹⁰ Οι κυβερνήσεις διέθεσαν άφθονο χρήμα όχι μόνο για υποδομές αλλά και για τη διεύρυνση της κρατικής γραφειοκρατίας και των στρατιωτικών δαπανών. Το μερίδιο των δημοσίων δαπανών στο ΑΕΠ ανέβηκε στα ύψη παρασύροντας ανοδικά τον πληθωρισμό, τον οποίο ανατροφοδοτούσαν οι συνεχείς αναπροσαρμογές των μισθών. Το 1989 ο ετήσιος πληθωρισμός στην Αργεντινή έφτασε τα 3.700% και στη Βραζιλία τα 1500%.

δανεισμό, όπου μέσω αυτού, (πέραν των αμιγώς οικονομικών επιπτώσεων που υπέστησαν), υπήρξαν και θύματα άμεσης πολιτικής χειραγώγησης.

Η συγκεκριμένη οικονομική αντίληψη για οικονομικούς, αλλά και στο βάθος για πολιτικούς λόγους, οδήγησε σε αδιέξοδο. Είναι χαρακτηριστικό ότι η οικονομική πολιτική της «αντικατάστασης των εισαγωγών» ακολουθήθηκε στις περισσότερες των χωρών, μέχρι και τη δεκαετία του 1980.¹¹ Κατά τη συγκεκριμένη δεκαετία το πραγματικό ΑΕΠ της Λατινικής Αμερικής μειωνόταν με μέσο ετήσιο ρυθμό 0,9%.¹² Η Λατινική Αμερική βρέθηκε ανάμεσα στις περισσότερο χρεωμένες περιοχές στον κόσμο. Στον Πίνακα 1 σελ. 25, αποτυπώνεται ο στατικός ή και αρνητικός χαρακτήρας της ανάπτυξης στη Λατινική Αμερική (1960-1988) με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Παράλληλα, σε οικονομικό επίπεδο οι ΗΠΑ «εκχώρησαν» την αποκλειστική οργάνωση του οικονομικού εγχειρήματος (βλ. ανάπτυξη) στην *Οικονομική Επιτροπή του ΟΗΕ για τη Λατινική Αμερική* (ECLAC). Οι δεκαετίες του '60 – '70 χαρακτηρίστηκαν από το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για τις χώρες της Λατινικής Αμερικής και εντός του πλαισίου του διαλόγου Βορρά-Νότου. Η οποιαδήποτε πολιτικού χαρακτήρα όσμωση των χωρών της Λατινικής Αμερικής με το κίνημα των αδεσμεύτων αντιμετωπιζόταν από τις ΗΠΑ τουλάχιστον με καχυποψία. Παρ'όλα αυτά δεν υπήρξε ενεργητική ανταπόκριση σε οικονομικό επίπεδο, παρά μόνο σε πολιτικό (βλ. υποστήριξη επεμβάσεων κατασταλτικού χαρακτήρα). Στο πεδίο της άμεσης οικονομικής παρέμβασης οι ΗΠΑ έχασαν την πρωτοβουλία για τρεις περίπου δεκαετίες, ανοίγοντας το δρόμο για υπο-περιφερειακές συνεργασίες και συσπειρώσεις.

¹¹ Paul Kennedy, *Προετοιμασία για τον 21^ο αιώνα*, Εκδόσεις Νέα Σύνορα – Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα, 1994, σελ. 337.

¹² Το ίδιο.

¹³ Diego Agudelo, Galia J. Benitez and Larry Davidson, *Regional and Global Integration in South America: A Spanish Fiesta Within Trade Communities*, University of Indiana, CIBER, July 2005.

¹⁴ Θ. Χίου – Μανιατοπούλου, *Οι Εξωτερικές Εμπορικές Σχέσεις Κοινότητας – Λατινικής Αμερικής*, Αθήνα 1983.

Η δε σχέση της Ε.Ε. (τότε Ε.Κ.) με τη Λατινική Αμερική έχει τη βάση της στη δεκαετία του '60. Από τις αρχές του '70 ο διάλογος απέκτησε θεσμική μορφή, ενώ υπογράφηκαν εμπορικές συμφωνίες της Ε.Ε., με την Βραζιλία και την Αργεντινή.¹³ Η σχέση αυτή, καθώς η Ε.Ε. εξελισσόταν θεσμικά γνώρισε πορεία αναβάθμισης, με κάποια βέβαια διαλείμματα, ενώ παράλληλα ο γεωοικονομικός ρόλος της Λατινικής Αμερικής, ειδικά μετά την κατάρρευση του διπολισμού, έμπαινε σε νέα τροχιά.

Η δημοκρατία βρέθηκε σε μια διαδικασία αργής ανάπτυξης. Οι ανωτέρω εξελίξεις έδωσαν σημαντική ώθηση στις χώρες της περιοχής για περιφερειακές συνεργασίες καθώς επίσης και για συμμετοχή σε πολυμερείς πρωτοβουλίες.¹⁴ Οι μεταβολές που συντελέστηκαν στη περιοχή κατά τη δεκαετία του 1980 αποτέλεσαν αντικείμενο συγκριτικής μελέτης με τις αλλαγές που συντελέστηκαν στη Νότια Ευρώπη κατά τη δεκαετία του 1970.¹⁵ Τα τελευταία τριάντα χρόνια οι χώρες της Λατινικής Αμερικής διέρχονται μια σειρά πολιτικών και οικονομικών μετασχηματισμών. Η κατάρρευση μιας σειράς από αυταρχικά ή ημιαυταρχικά καθεστώτα κατά την τελευταία 20ετία είναι απόλυτα ενδεικτική της δυναμικής που δημιουργείται στο ιβηρικό κομμάτι της Αμερικανικής Ηπείρου.¹⁶

Για τους θεωρητικούς του αναπτυξιακού εκσυγχρονισμού, ο εκδημοκρατισμός εμφανίζεται φυσιολογικά ως συνέπεια της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Όταν επιτυγχάνονται ορισμένοι δείκτες (αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος, κοινωνικών δαπανών κ.α.) η συλλογική συνείδηση στρέφεται θεωρητικά προς δημοκρατικότερες επιλογές. Στην περιοχή της Λατινικής Αμερικής η εξέλιξη δεν λειτούργησε ακριβώς έτσι. Η πολιτική-κοινωνική κινητικότητα είχε περισσότερο συγκρουσιακά χαρακτηριστικά ανταποκρινόμενη σε σημαντικό βαθμό στη βάση των παραδοσιακών θεωριών της εξάρτησης. Η εξελικτική - εκσυγχρονιστική θεωρία δεν επιβεβαιώθηκε, καθώς μια σειρά από αυταρχικά ή ημιαυταρχικά καθεστώτα

¹⁵ G. O' Donnell, Ph. Schmitter, L. Whitehead, *Transitions from Authoritarian Rules*, Baltimore, The John Hopkins University Press.

¹⁶ Για την επίδραση των στρατιωτικών δαπανών στην οικονομία βλ. K. Marwah, L. R. Klein, *Lost Productivity and Defense Burden of the Southern Cone of Latin America*, Carleton University, Ottawa, Canada.

κατέρρευσαν αντιμετωπίζοντας οικονομικά και κοινωνικά αδιέξοδα (βλ. Χιλή, Ισημερινός, Βολιβία).

Η δεκαετία του '80 αποτελεί δεκαετία ορόσημο για την ανάπτυξη της Λατινικής Αμερικής, λόγω του ότι:

- Η κρίση του χρέους που ξεσπά θέτει πλέον σε ανοιχτή αμφισβήτηση το οικονομικό μοντέλο του προστατευτισμού και του απομονωτισμού, αρχικά σε ακαδημαϊκό επίπεδο.¹⁷
- Μια σειρά από μεταβολές που συντελούνται σε διεθνές επίπεδο αλλά και σε περιφερειακό επηρεάζουν τη Λατινική Αμερική. Στη δεκαετία του 1980, η ALALC έδωσε τη θέση της στη Συνεργασία για την Λατινο-αμερικανική Ολοκλήρωση (ALADI-Latin American Integrationist Association). Μια από τις βασικές της λειτουργίες ήταν η δημιουργία συνεργατικών δράσεων στο πλαίσιο της ενδυνάμωσης των σχέσεων μεταξύ των αγορών. Οι ανωτέρω προσπάθειες έμειναν στην ιστορία με το χαρακτηρισμό «παλαιά περιφερειοποίηση» (old regionalism).¹⁸
- Κατά τη δεκαετία του 1980 η είσοδος της Ισπανίας και της Πορτογαλίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση έγινε η αιτία για την αναβάθμιση του ενδιαφέροντος της Ε.Κ. για τη Λατινική Αμερική.¹⁹ Η στήριξη της προς

¹⁷ Η δεύτερη πετρελαϊκή κρίση κατά το 1979 προκάλεσε μια πλήρη αντιστροφή των οικονομικών συνθηκών που διευκόλυναν το διεθνή δανεισμό κατά την προηγούμενη περίοδο. Η νέα αύξηση των τιμών του πετρελαίου επηρέασε αρνητικά τις εισαγωγές βιομηχανικών προϊόντων. Η υιοθέτηση σταθεροποιητικής πολιτικής από τις βιομηχανικές χώρες αύξησε σημαντικά τα επιτόκια, ενώ μειώθηκαν οι εξαγωγικές εισπράξεις των αναπτυσσόμενων χωρών λόγω επιβραδύνσεως των ρυθμών ανάπτυξης στις αναπτυσσόμενες χώρες και της κατακόρυφης πτώσης των εξαγωγικών τιμών των προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής. Υπάρχουν δύο σημαντικά παραδείγματα χωρών που αρνήθηκαν την εξόφληση των δανειακών τους υποχρεώσεων:

- Το Μεξικό (1982). Πρόκειται για την αρχή κρίσης του χρέους.
- Την Βραζιλία (1987), όπου σταμάτησε την πληρωμή τόκων.

¹⁸ Για μια μεγάλη μερίδα της ακαδημαϊκής κοινότητας τα παραπάνω εγχειρήματα κρίθηκαν ως αποτυχημένα, καθώς δεν μπόρεσαν να υπερβούν την οικονομική εξάρτηση του υπανάπτυκτου Νότου από τον αναπτυγμένο Βορρά. Η βασική θεώρηση των παραδοσιακών “Dependistas” που πρόσβευαν την ανεξαρτησία από τις αγορές των αναπτυγμένων χωρών του Βορρά ήταν ότι εξάρτηση και ανάπτυξη ήταν έννοιες ασύμβατες.

¹⁹ Η σχέση Ε.Ε. – Λατινικής Αμερικής περνάει σήμερα μέσα από το θεσμοθετημένο πολιτικό διάλογο για τον οποίο λειτουργούν δύο forum:

την *Ομάδα Κονταδόρα* (Contadora Group) ήταν το πρώτο βήμα, με ορόσημο τη συνάντηση του *San Jose*.

- Παράλληλα οι ΗΠΑ αποφασίζουν την επιστροφή τους. Οι παράγοντες που θα καθορίσουν την οικονομική (από πλευράς ολοκλήρωσης) επιστροφή των ΗΠΑ στη Λατινική Αμερική συνοψίζονται στους εξής:
 - ο το τέλος του ψυχρού πολέμου,
 - ο η σταθεροποίηση των περιφερειακών συσπειρώσεων σε Ευρώπη και Ασία,
 - ο οικονομικός δυναμισμός των χωρών της Λατινικής Αμερικής,

Η νέα σχέση ΗΠΑ-Λατινικής Αμερικής εξαγγέλθηκε επί προεδρίας *G. Bush* (του πρεσβύτερου), τον Ιούνιο 1990. Αποτελεί την εκδοχή του πολιτικού «πιστεύω» του αμερικάνικου νεοφιλευθερισμού, που στηρίζεται στην αρχή “Trade – not Aid” (εμπόριο, όχι βοήθεια), ως απάντηση στην αναπτυξιακή καχεξία και της θεραπείας του εξωτερικού χρέους. Στη *Διάσκεψη Κορυφής του Miami*, (Δεκέμβριος 1994) τέσσερις αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων συμφώνησαν σ’ ένα σχέδιο δράσης για

-
- Το forum ΕΕ – Ομάδας του Ρίο (Rio Group). Ιδρύθηκε το 1986 από τις χώρες της Λατινικής Αμερικής με σκοπό τη συζήτηση θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος στη βάση της πολιτικής συνεργασίας και αποτελεί βασική πλατφόρμα της σχέσης με την Ε.Ε.. Αποτελεί τη φυσική συνέχεια της «*Ομάδας Κονταδόρα*». (Βλ. Παράρτημα)
 - Οι Σύνοδοι Ε.Ε.-Λατινικής Αμερικής και Καραϊβικής μεταξύ αρχηγών κρατών. Η πρώτη Σύνοδος έγινε στο Ρίο της Βραζιλίας, τον Ιούνιο 1999. Οι Σύνοδοι λειτουργούν βάση ατζέντας που καθορίζει τις προτεραιότητες της στρατηγικής συνεργασίας μεταξύ Ε.Ε. και χωρών της Λατινικής Αμερικής.

Συνοπτικά θα μπορούσε να λεχθεί ότι η Σχέση της Ε.Ε. με τη Λατινική Αμερική αναπτύσσεται:

- α) γενικά, σε διαπεριφερειακό επίπεδο (Ευρωπαϊκή Ένωση – Λατινική Αμερική)
- β) εξειδικευμένα, μέσα από προσανατολισμένους διαλόγους – σχέσεις με υποπεριφέρειες: Mercado del Sur - MERCOSUR, Andean Community - CAN, Central America -CACM)
- γ) με συγκεκριμένες χώρες (Μεξικό και Χιλή).

Σε κάθε επίπεδο υπάρχει ήδη, ένα ευρύ πεδίο συμφωνιών συνεργασίας, βασισμένο στους τρεις βασικούς πυλώνες: α) της οικονομικής συνεργασίας, β) του θεσμοθετημένου πολιτικού διαλόγου γ) της ενδυνάμωσης των εμπορικών σχέσεων. Το σημείο κλειδί στον εξειδικευμένο διάλογο μεταξύ της Ε.Ε. και των συγκεκριμένων εταίρων – υποπεριφερειών είναι η σημασία που δίδει η Ε.Ε. στον περιφερειακή – υποπεριφερειακή ολοκλήρωση σαν όχημα για την ενίσχυση της συνεννόησης μεταξύ γειτονικών κρατών και μακροπρόθεσμα την ενδυνάμωση της πολυμέριας (multilateralism).

την παναμερικανική ένωση με την πρόβλεψη της δημιουργίας *Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών* γύρω στο 2005.

Από την άλλη πλευρά, το κύμα εκδημοκρατισμού που γνώριζε η Λατινική Αμερική επέδρασε στη σχέση της με την Ε.Ε.. Με το κείμενο της Επιτροπής με τίτλο *“The European Union and Latin America: Present Situation and Prospects for Closer Partnership, 1996-2000. Guidelines for Cooperation”* προστέθηκαν νέα πεδία στις διμερείς σχέσεις, όπως ναρκωτικά, διαφθορά, ολοκλήρωση, περιβάλλον και ασφάλεια.

Παράλληλα, ένα νέο κύμα σκέψης άρχισε ν’ αναπτύσσεται κατά τη δεκαετία του 1990. Αυτή τη φορά η περιφερειοποίηση γινόταν αντιληπτή με βάση το άνοιγμα και όχι την προστασία (κλείσιμο) της εγχώριας αγοράς.²⁰ Σ’ αυτό το πλαίσιο η διαδικασία των περιφερειακών ολοκληρώσεων άρχισε να γίνεται αντιληπτή σε δύο - συνδεδεμένα μεταξύ τους - επίπεδα:

- της περιφερειακής ολοκλήρωσης ως ενδυνάμωσης των περιφερειακών οικονομικών σχέσεων με τη διεθνή αγορά, και ακολούθως,
- της ενδυνάμωσης του εσωτερικού εμπορίου στο πλαίσιο της περιφέρειας.

Η λογική της περιφερειακής ολοκλήρωσης που ονομαζόταν πλέον «*νέα περιφερειοποίηση*» (new regionalism) βρήκε ανταπόκριση στα προϋπάρχοντα υποπεριφερειακά σχήματα της Κοινότητας των Άνδεων (CAN) και της MERCOSUR. Προεξέχουσα μορφή σ’ αυτή τη μετάβαση υπήρξε ο *Fernando Cardoso*, ο οποίος πίστεψε ότι παρά την εξάρτηση από το Βορρά, οι διαδικασίες διεύρυνσης και ολοκλήρωσης θα μπορούσαν να προχωρήσουν.

²⁰ Είχε προηγηθεί μια σειρά εξελίξεων σε επίπεδο κρατών, η οποία προετοίμασε «ιδεολογικά» το έδαφος. Η απελευθέρωση του εμπορίου στη Βραζιλία άρχισε κατά τη δεκαετία του 1980 κατά τη διάρκεια της θητείας του Προέδρου *Collor de Mello*, ο οποίος εισήγαγε τη δραστική μείωση των μη εμπορικών εμποδίων και τη δραστική μείωση των δασμολογικών εμποδίων. Στη γειτονική Αργεντινή αντίστοιχες μεταρρυθμίσεις ξεκίνησαν την περίοδο 1990-1993, ενώ την ίδια περίπου χρονική περίοδο ξεκίνησαν στην Κολομβία και τη Βενεζουέλα. Αντίθετα στη Χιλή και στην Ουρουγουάη το άνοιγμα της οικονομίας είχε συντελεστεί υπό δικτατορικά καθεστώτα στις αρχές της δεκαετίας του ’70.

Η «νέα περιφερειοποίηση» εμφανίστηκε ως η εναλλακτική επιλογή απέναντι στις παραδοσιακές προσεγγίσεις των δεκαετιών '60 – '70. Κάποια στοιχεία του παραδοσιακού μοντέλου διατηρήθηκαν, ενώ παράλληλα ενισχύθηκαν οι οικονομικοί δεσμοί και οι επίσημες εμπορικές σχέσεις της Λατινικής Αμερικής με τον υπόλοιπο κόσμο. Η έμφαση στις δυνάμεις της αγοράς, η απελευθέρωση του εμπορίου, η εξωστρεφής οικονομία, το άνοιγμα των συναλλαγών και των επενδύσεων αποτέλεσαν τις προϋποθέσεις για τη συμμετοχή στο πολυμερές διεθνές οικονομικό σύστημα.

Στο δυτικό ημισφαίριο αναπτύσσονται πλέον δύο άξονες περιφερειακής συνεργασίας, ο πρώτος υπό την καθοδήγηση των ΗΠΑ και ο δεύτερος, λιγότερο ισχυρός, υπό την οικονομική επιρροή της Βραζιλίας.

B. Η Λατινοαμερικανική Συνεργασία και η Ενίσχυση των Υποπεριφερειακών Συστημάτων του Νότου

Το ενδιαφέρον για την ολοκλήρωση της Λατινικής Αμερικής αναζωπυρώθηκε κατά τη δεκαετία του 1950, οδηγώντας στη δημιουργία της *Συνεργασίας Ελεύθερου Εμπορίου της Λατινικής Αμερικής* (ALALC - Latin American Free Trade Association) η οποία ιδρύθηκε με τη συμμετοχή της *Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τη Λατινική Αμερική και τη Καραϊβική* (ECLAC ή CEPAL – United Nations Economic Commission for Latin America and the Caribbean) της οποίας ηγείτο ο χιλιανός οικονομολόγος *Raul Prebisch*.²¹ Η ALALC ιδρύθηκε το 1960 (Συνθήκη του Μοντεβιδέο). Αρχικά αριθμούσε επτά κράτη (Αργεντινή, Βραζιλία, Χιλή, Μεξικό,

²¹ *Raul Prebisch* (1901-1986). Η θεωρία εξάρτησης ήταν μια οικονομική θεωρία που αναπτύχθηκε από τον αργεντινό οικονομολόγο Raul Prebisch. Θεωρούσε το διεθνές οικονομικό σύστημα διαιρεμένο: είχε ένα «κέντρο» - αποτελούμενο από τις βιομηχανικές χωρών και μια «περιφέρεια» που αποτελούνταν από τις λιγότερο αναπτυγμένες και τις υπανάπτυκτες χώρες. Αυτές οι χώρες είχαν σχέση εξάρτησης με τις κεντρικές χώρες. Οι φτωχές χώρες πουλούσαν τις πρώτες ύλες προκειμένου να αγοράσουν τα κατασκευασμένα αγαθά από το κέντρο. Κάτω από τη θεωρία εξάρτησης, η εξωτερική πολιτική της περιφέρειας υπαγορευόταν συνήθως από το κέντρο: ΗΠΑ, ΕΣΣΔ, Ευρώπη, κ.λπ.

Παραγουάη, Περού, Ουρουγουάη), ενώ το 1968 προσχώρησαν η Βολιβία, ο Ισημερινός, η Κολομβία και η Βενεζουέλα.

Η συγκεκριμένη συνεργασία αποσκοπούσε στη δημιουργία ζώνης ελεύθερου εμπορίου, καθώς και στην ανάπτυξη των χωρών που περιλάμβανε μέσω της υιοθέτησης του δόγματος του προστατευτισμού έναντι των εισαγωγών.²² Σε πρώτη φάση το εμπόριο αναπτύχθηκε ικανοποιητικά λόγω της μείωσης των δασμών. Στη διάσκεψη της *Punta del Este* (1967) οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων διαπίστωσαν ότι το πλαίσιο συνεργασίας του Οργανισμού ήταν πολύ ευρύ και χαρακτηριζόταν από ανομοιογένεια η οποία έθετε όρια στην εξέλιξη των εθνικών οικονομιών. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι υποπεριφερειακές συγκλίσεις και συμφωνίες θα απαντούσαν καλύτερα στις ειδικές γεωγραφικές και οικονομικές συνθήκες. Η συγκεκριμένη διάσκεψη αποτέλεσε την αφετηρία για τη δημιουργία των δύο μεγάλων υποπεριφερειακών μπλοκ της Νοτίου Αμερικής, της CAN και της MERCOSUR.

Η Νότιος Αμερική είναι ένα έδαφος των διαφορετικών πολιτισμών και έχει μια ιστορία από πολλούς διαφορετικούς τύπους κυβερνήσεων, συνήθως δικτατοριών. Οι περισσότερες χώρες της Νότια Αμερικής κέρδισαν την ανεξαρτησία τους από την Ισπανία και την Πορτογαλία μεταξύ 1810 και 1824. Η Νότιος Αμερική διαιρείται σε 12 ανεξάρτητες χώρες και δύο πολιτικές μονάδες. Οι χώρες αποτελούνται από τη Βραζιλία, Κολομβία, Βενεζουέλα, Ισημερινός, Περού, Χιλή, Αργεντινή, Βολιβία, Παραγουάη, Ουρουγουάη, Γουιάνα, Σουρινάμ, και Γαλλική Γουινέα.

Στον Πίνακα 1 που ακολουθεί αποτυπώνεται η εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των χωρών της Λατινικής Αμερικής 1960-1988 (US\$).

²² Οικονομικές κρίσεις, όπως αυτή του '29 – '30, οδήγησαν τις χώρες της Λατινικής Αμερικής στην υιοθέτηση του δόγματος του προστατευτισμού για πολλές δεκαετίες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1				
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ των χωρών της Λατινικής Αμερικής 1960-1988 (US\$)				
	1960	1970	1980	1988
Χιλή	1.845	2.236	2.448	2.518
Αργεντινή	2.384	3.075	3.359	2.862
Ουρουγουάη	2.382	2.478	3.221	2.989
Βραζιλία	1.013	1.372	2.481	2.449
Παραγουάη	779	931	1.612	1.557
Βολιβία	634	818	983	724
Περου	1.233	1.554	1.716	1.503
Ισημερινός	771	904	1.581	1.477
Κολομβία	927	1.157	1.595	1.739
Βενεζουέλα	3.879	4.941	5.225	4.544
Γουιάνα	1.008	1.111	1.215	995
Σουρινάμ	887	2.337	3.722	3.420
Μεξικό	1.425	2.022	2.872	2.588
Γουατεμάλα	1.100	1.420	1.866	1.502
Ονδούρα	619	782	954	851
Ελ Σαλβαδόρ	832	1.032	1.125	995
Νικαράγουα	1.055	1.495	1.147	819
Κόστα Ρίκα	1.435	1.825	2.394	2.235
Παναμάς	1.264	2.017	2.622	2.229
Αγ. Δομίνικος	823	987	1.497	1.509
Αϊτή	331	292	386	319
Τζαμάικα	1.610	2.364	1.880	1.843
Τρίνιτατ & Τομπάγκο	3.848	4.927	8.116	5.510
Μπαρμπάντος	2.000	3.530	3.994	4.233
Μπαχάμες	8.448	10.737	10.631	11.317

Πηγή: ECLAC

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 1 (κατά κεφαλήν ΑΕΠ) οι χώρες της Νοτίου Αμερικής και ειδικότερα του Νότιου Κώνου (Southern Cone) όπως αποκαλούνται, διαφοροποιήθηκαν αισθητά σε επίπεδο ανάπτυξης από αυτές της Κεντρικής Αμερικής και της Καραϊβικής. Πέραν αυτού, το εγχείρημα της *Κοινής Αγοράς των Κρατών της Κεντρικής Αμερικής* ήρθε αντιμέτωπο με βαθιές πολιτικές κρίσεις, συγκρούσεις και εμφυλίους πολέμους. Θεωρείται δεδομένο ότι η παρουσία των ΗΠΑ στην περιοχή είναι περισσότερο εμφανής, σε σχέση με τη Νότιο Αμερική, πράγμα το οποίο επισφραγίστηκε πρόσφατα με την Συμφωνία Ελευθέρου Εμπορίου.

Σε επίπεδο ανθρώπινης ανάπτυξης η Νότιος Αμερική διακρίνεται σε τρεις διαφορετικές κατηγορίες:

- Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται κράτη όπως η Βολιβία και το Περού, τα οποία έχουν υψηλά ποσοστά γονιμότητας και μικρή διάρκεια προσδοκώμενης ζωής.
- Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται η Βραζιλία, η Κολομβία, η Βενεζουέλα, τα οποία βιώνουν τη βελτίωση των δεικτών ανθρώπινης ανάπτυξης, και τέλος
- Στην τρίτη κατηγορία, των χωρών της εύκρατης ζώνης, εντάσσονται η Αργεντινή, η Χιλή, και η Ουρουγουάη όπου τα οικονομικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά τους τείνουν προς αυτά των αναπτυγμένων χωρών.

Στον Πίνακα 2 οι χώρες της Νοτίου Αμερικής κατατάσσονται στη διεθνή κλίμακα HDI των Η.Ε. με γενικούς αριθμητικούς δείκτες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 Δείκτες Ανθρώπινης Ανάπτυξης των χωρών της Νοτίου Αμερικής Human Development Report 2005			
	Παγκόσμια Κατάταξη HDI	Δείκτης HDI	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ US\$ 2003
Υψηλή Ανθρώπινη Ανάπτυξη			
Αργεντινή	34	0.863	12.106
Χιλή	37	0.854	10.274
Ουρουγουάη	46	0.840	8.280
Μέση Ανθρώπινη Ανάπτυξη			
Βραζιλία	63	0.792	7.790
Κολομβία	69	0.785	6.702
Βενεζουέλα	75	0.772	4.919
Εκουαδόρ	82	0.759	3.641
Σουρινάμ	86	0.755	-
Παραγουάη	88	0.755	4.684
Γουιάνα	107	0.720	4.230
Βολιβία	113	0.687	2.587

Πηγή: UN, Human Development Report 2005

Πρωταγωνιστές στο νέο περιβάλλον που διαμορφώνεται αναδεικνύονται τα δύο μεγάλα περιφερειακά μπλοκ της Νοτίου Αμερικής, η CAN και η MERCOSUR, με τρόπο που οι τάσεις υποπεριφερειακών – περιφερειακών ολοκληρώσεων να εντοπίζονται στη Νότιο Αμερική, προσπερνώντας την υπόλοιπη Λατινική Αμερική (Κεντρική Αμερική και Καραϊβική) οι οποίες υπολείπονται αισθητά, έχοντας όμως ρόλο ενεργού παρατηρητή στις διεργασίες. Σε παγκόσμιο επίπεδο η Νότιος Αμερική,

ως περιφερειακό σύστημα παρουσιάζει το υψηλότερο επίπεδο ανάπτυξης σε ολόκληρο το φάσμα των αναπτυσσόμενων.

Επιχειρώντας την προσέγγιση των αιτιών την κινητικότητα του αμερικανικού Νότου, πέραν της σχετικής οικονομικής του αυτοδυναμίας η οποία υποστηρίζεται σε μεγάλο βαθμό από τις εξαγωγές πρώτων υλών, ανιχνεύονται και πολιτικοστρατιωτικά αίτια, που σχετίζονται με τη μειωμένη πλέον επιρροή των ΗΠΑ στην περιοχή, σε σύγκριση με την Κεντρική Αμερική.^{23,24}

Οι εξελίξεις στη Νότιο Αμερική έχουν μεγάλη σημασία για τις ΗΠΑ, αλλά και για την Ευρώπη. Η Βραζιλία για παράδειγμα είναι η 8η σε μέγεθος οικονομία του κόσμου. Οι περισσότερες από τις μεγάλες τράπεζες των ΗΠΑ και της Ε.Ε. έχουν τοποθετήσει τεράστια ποσά στις συγκεκριμένες αγορές. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η κατάρρευση της Αργεντινής (2000), πέραν των επιπτώσεών της στην περιοχή, παραλίγο να συμπαρασύρει το τραπεζικό σύστημα της Ισπανίας. Το δε πετρέλαιο της Βενεζουέλας, του Ισημερινού και της Κολομβίας διαδραματίζει πλέον σημαντικό ρόλο στην οικονομία των ΗΠΑ.

Οι σχέσεις των ΗΠΑ με τις χώρες της Νοτίου Αμερικής βρίσκονται σήμερα στο κατώτατο επίπεδο από τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, δεδομένων μιας σειράς μεταβολών ενδογενούς και εξωγενούς χαρακτήρα.

²³ Raul Zibechi, “South America’s New Militarism”, Americas Program Special Report, July 18, 2005.

²⁴ Μια από τις επίσημες εξαιρέσεις αποτελεί το σχέδιο των ΗΠΑ “Plan Colombia” σύμφωνα με το οποίο παρέχεται στρατιωτική και οικονομική βοήθεια στα κυβερνητικά στρατεύματα της Κολομβίας, ενώ έχει γίνει παραδεκτή από τις ΗΠΑ η ύπαρξη μιας σειράς από βάσεις ραντάρ στο Περού και το Εκουαδόρ.

Γ. Η Εξέλιξη των κρατών στη Νότιο Αμερική και η Επίδραση των Αποικιοκρατικών Προτύπων

Η ανάλυση της αποικιακής εξάπλωσης στη Νότιο Αμερική εδράζεται σε μια βασική διαφοροποίηση. Ενώ η αποικιακή αυτοκρατορία της Πορτογαλίας στη Νότιο Αμερική διατήρησε την ακεραιότητά της μετά την ανεξαρτητοποίηση, οι ισπανική αποικιοκρατική εξάπλωση διασπάστηκε σε πληθώρα κρατών. Η εισβολή των στρατευμάτων του Ναπολέοντα στην Ισπανία έγινε αφορμή του κατακερματισμού της ισπανικής κυριαρχίας, καθώς η βασιλική εξουσία, αμφισβητήθηκε από ένα μεγάλο τμήμα της ντόπιας κυρίαρχης τάξης (κρεολοί). Στη συνέχεια η μπολιβαρική ιδεολογία για ενότητα σκόνταψε στα ίδια συμφέροντα. Πρόκειται για μια ιστορική διεργασία που άφησε έντονα τα αποτυπώματά της στην εξέλιξη της Λατινικής και ειδικά της Νοτίου Αμερικής.²⁵

Σύμφωνα με μελέτες της Παγκόσμιας Τράπεζας η άνιση διανομή των πόρων που χαρακτηρίζει την περιοχή ακολουθεί σήμερα ένα πρότυπο που έχει τεθεί με τα συγκεκριμένα γνωρίσματα της ευρωπαϊκής αποίκησης στην περιοχή. Τόσο στις αρχές της αποικιοκρατίας όσο και στους σύγχρονους χρόνους, οι πληθυσμοί ελίτ διαμόρφωσαν τα όργανα και τις πολιτικές για να εξυπηρετήσουν τα ενδιαφέροντά τους. Η κοινωνική διάρθρωση της αποικιοκρατίας παραμένει σε ικανό βαθμό ανεπηρέαστη: Στην κορυφή οι λευκοί Ισπανοί και Πορτογάλοι (*criollos*), ακολουθούν οι μιγάδες (*mestizos*) και τέλος οι ινδιάνοι. Οι νέγροι ήταν επισήμως κάτω από τους ινδιάνους.²⁶ Ο Ιβηρικός Καθολικισμός του σχολαστικισμού που εξυπηρετούσε την ελέω θεού εξουσία του στέμματος, αποτέλεσε το ιδεολογικό όργανο για την υποταγή των ιθαγενών. Αποτυπώματα του ακραίου θρησκευτικού αυταρχισμού διακρίνονται σε όλες σχεδόν τις χώρες της Νοτίου Αμερικής και ειδικότερα στη Χιλή και τη Βολιβία (βλ. πολιτικός ρόλος της εκκλησίας, απαγόρευση διαζυγίων, μη αναγνώριση ιδιοκτησίας στις γυναίκες).

Παρά την ιδεολογική επίδραση του ευρωπαϊκού φιλελευθερισμού στις ντόπιες ελίτ, τα ασταθή καθεστώτα που δημιουργήθηκαν δεν επέτρεψαν την εφαρμογή αυτών των

²⁵ Βλ. Andre Gunder Frank, *Capitalism and Underdevelopment in Latin America*, New York, 1967.

²⁶ Monica Rubiolo, *EU and Latin America: Biregionalism in Globalizing World?*, No 7, Giessen, January 2002.

αρχών σε πολιτικό επίπεδο. Ένα κενό, μεταξύ της έννομης τάξης και της πολιτικής πρακτικής αποτελούσε μόνιμο χαρακτηριστικό των καθεστώτων Λατινικής και ειδικότερα της Νοτίου Αμερικής.

Οι περισσότερες χώρες δεν επέτυχαν τα υψηλά επίπεδα της βασικής εκπαίδευσης τουλάχιστον μέχρι το 20ό αιώνα. Τα χαμηλά επίπεδα υποστήριξης για τη βασική εκπαίδευση αντιπαρέβαλαν με τη γενναιόδωρη χρηματοδότηση για τα πανεπιστήμια, όπου τα παιδιά της ελίτ εκπαιδεύτηκαν. Τα πολιτικά όργανα στην περιοχή, υπήρξαν χαρακτηριστικά αδύνατα. Και ενώ οι μεταβάσεις στη δημοκρατία έχουν φέρει τα πολύτιμα κέρδη, τα πρότυπα της αποικιακής επιρροής παραμένουν, με τις πελατειακές και προστατευτικές παραδόσεις να διατηρούνται. Σε μια σφαιρική οικονομία, όπου το «ανθρώπινο δυναμικό» είναι κρίσιμο για την ανταγωνιστικότητα, οι ανισότητες που αποστερούν την ανάδειξη του ανθρώπινου παράγοντα και της γνώσης στα βέλτιστα επίπεδα, μεταξύ άλλων παραγόντων, μπορούν πραγματικά να επιβραδύνουν το ποσοστό οικονομικής ανάπτυξης.

Επιχειρώντας μια βασική ανίχνευση των δομικών χαρακτηριστικών των οικονομιών των κρατών της Νοτίου Αμερικής, εντοπίζονται τα τρία χαρακτηριστικά που συνθέτουν το τρίπτυχο της υπανάπτυξης:

- Αδυναμία εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων σε άμεση σχέση με το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και το έλλειμμα τεχνικών δυνατοτήτων του εργατικού της δυναμικού.
- Διαρθρωτική ανισορροπία στο επίπεδο των συντελεστών της παραγωγής. Η κατανομή των πόρων της οικονομίας δεν ήταν η καλύτερη δυνατή. Η κυριότερη εκδήλωση της ανισορροπίας αυτής είναι το μεγάλο ποσοστό αγροτικού πληθυσμού, σε οριακή παραγωγικότητα.²⁷

²⁷ C. Furtado, *Economic Development of Latin America*, Cambridge University Press, 2nd Ed., London, 1972.

- Η αδυναμία σώρευσης κεφαλαίου (φαύλος κύκλος), χαμηλό εισόδημα, χαμηλές επενδύσεις.²⁸

Στο έδαφος της Νότιας Αμερικής η αγροτική μεταρρύθμιση είναι ένα σημαντικό πρόβλημα επειδή τα τεράστια κομμάτια του εδάφους (*latifundios*) συγκεντρώνονται σε πολύ λίγα χέρια με τους *campesinos* (εργάτες γης) να μην διαφέρουν ουσιαστικά από τους δουλοπάροικους. Οι *latifundistas* ή *estancieros* (ιδιοκτήτες γής), αντιπροσώπευαν την ιθύνουσα τάξη, η οποία στεκόταν εμπόδιο στον εκσυγχρονισμό των παραγωγικών δομών, ακόμα και χωρών οι οποίες είχαν να παρουσιάσουν σχετική βιομηχανική ανάπτυξη, όπως η Χιλή και η Αργεντινή.²⁹ Η αγροτική μεταρρύθμιση της Χιλής που ολοκληρώθηκε την περίοδο (1970-73), έχοντας ξεκινήσει 2 δεκαετίες πριν, αντιστράφηκε σε σημαντικό ποσοστό όταν κατέρρευσε το καθεστώς *Allende* από τους πραξικοπηματίες του *Pinocet*. Η αγροτική μεταρρύθμιση πέρασε από διάφορα στάδια, πριν προωθηθεί ουσιαστικά καθιστώντας το γεωργικό τομέα των χωρών της Νοτ. Αμερικής διεθνώς ανταγωνιστικό.³⁰ Παρ' όλα αυτά πρόκειται για μια διαδικασία που δεν έχει ολοκληρωθεί στις περισσότερες χώρες. Είναι χαρακτηριστικό ότι μόλις πρόσφατα ο Πρόεδρος της Βολιβίας *Evo Morales* εξήγγειλε ευρύ πρόγραμμα αγροτικής μεταρρύθμισης παραδίδοντας τους πρώτους 2000 τίτλους ιδιοκτησίας σε ακτήμονες. Αξίζει να σημειωθεί ότι, στη Βενεζουέλα πριν την αγροτική μεταρρύθμιση (2001) το 75-80% της ιδιωτικής γης κατήχeto από το 5% όλων των κτηματιών. Όσον αφορά τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, το 2% του πληθυσμού κατείχε το 60% του καλλιεργήσιμου εδάφους της χώρας, ένα μεγάλο μέρος του οποίου είναι ακαλλιεργήτο.

²⁸ Θ.Α. Σκούντζος, *Οικονομική Ανάπτυξη*, τόμος Α', Γ' έκδοση, Εκδ. Σταμούλης, Αθήνα 1997.

²⁹ Η έγγειος ιδιοκτησία δεν αποτελούσε μόνο πηγή πλούτου αλλά και πολιτική βάση, καθώς οι εργάτες γής βρίσκονταν σε πλήρη εξάρτηση από τον γεωκτήμονα. Στη Χιλή υπήρξε και θεσμική κατοχύρωση της συγκεκριμένης σχέσης μέσω συμπληρωματικής συμφωνίας αναγνωρισμένης από το σύνταγμα του 1925 (έγινε αποδεκτό το 1932, λόγω της συγκεκριμένης συμφωνίας). Βλ. Adam Przeworski, *Δημοκρατία και Αγορά, Πολιτικές και Οικονομικές Μεταρρυθμίσεις στην Ανατολική Ευρώπη και στη Λατινική Αμερική*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2001, σελ. 115.

³⁰ Βλ. Leslie Bethell, *Latin America, Economy and Society since 1930*, Cambridge University Press, 1998, σελ. 313-380.

Σε πολιτικό επίπεδο, τα κράτη στη Νότιο Αμερική χαρακτηρίζονται από μια σειρά παθογενών χαρακτηριστικών, ως προς τη θεσμική τους υπόσταση και κατ' επέκταση την αναπτυξιακή τους προοπτική:

- Ασαφής προσδιορισμός των συνόρων, με αποτέλεσμα την ύπαρξη μεθοριακών συρράξεων.
- Ετερογενή σύνθεση πληθυσμού. Παρά τις επιμειξίες η ύπαρξη αυτοχθόνων και μαύρων σε καθεστώς ημι-αποκλεισμού συνιστά ζήτημα που χρήζει ειδικής θεσμικής αντιμετώπισης. Οι γηγενείς άνθρωποι αποτελούν μια μεγάλη και ευδιάκριτη μερίδα του πληθυσμού της Λατινικής Αμερικής. Ενώ η συχνότητα της ένδειας είναι υψηλή στη Λατινική Αμερική, είναι εξόχως αυξημένη μεταξύ του γηγενούς πληθυσμού. Υπάρχει ένας πολύ ισχυρός συσχετισμός μεταξύ της εκπαίδευσης και της εθνοτικής προέλευσης, καθώς και μεταξύ της εκπαίδευσης και της επίπτωσης στην ένδεια.³¹
- Αμφισβητούμενη κυριαρχία του κράτους. Μια σειρά από ένοπλα και μη επαναστατικά κινήματα έχουν ισχυρή παρουσία στις χώρες των Άνδεων, ενώ σε όλη τη Νότια Αμερική αναπτύσσονται κινήματα αυτοχθόνων ή ακτημόνων που κινούνται εκτός των επίσημων θεσμικών διαδικασιών. Στις χώρες των Άνδεων η εξάρτηση από τις ΗΠΑ παραμένει ισχυρή σε ζωτικούς τομείς της οικονομικής και πολιτικής εξουσίας.

Μεταξύ των δεκαετιών του '20 και των αρχών του '50 μια σειρά από ολιγαρχικά καθεστώτα δίνουν τη θέση τους σε ριζοσπαστικού χαρακτήρα πολιτικά εγχειρήματα. Οι συντηρητικές κυβερνήσεις έχοντας περιορισμένη απήχηση, αναζήτησαν λύσεις περιοριστικού χαρακτήρα μέσα από τη συνεργασία με άλλους συσσωματικούς μηχανισμούς κυριαρχίας.³² Σ' αυτό το πλαίσιο, η ανάδειξη του στρατού ως εγγυητή της

³¹ Psacharopoulos George & Patrinos Harry, *Indigenous people and poverty in Latin America : an empirical analysis*, Vol. 1, Worldbank 1994.

³² Ν. Μουζέλης, *Κοινοβουλευτισμός & Εκβιομηχάνιση στην ημι-περιφέρεια*, Ελλάδα, Βαλκάνια, Λατινική Αμερική, Εκδ. Θεμέλιο, 1987, σελ. 173.

ακεραιότητας του κράτους και κατ' επέκταση του καθεστώτος, ερχόταν ως φυσική συνέπεια.³³ Τα «κράτη εθνικής ασφάλειας» (national security states) χαρακτήρισαν την επόμενη ιστορική περίοδο.³⁴

Το ότι η μεταβολή σε δημοκρατικό (ή έστω δημοκρατικότερο, υπό την έννοια του πολιτικού χαρακτήρα) καθεστώς έγινε στην Αργεντινή, τη Βολιβία και το Περού στις αρχές του '80, αποτυπώνεται με μείωση του ποσοστού στρατιωτικών δαπανών επί του ΑΕΠ. Αντίθετα η Χιλή και η Παραγουάη διατηρούν αυξητική τάση και κατά τη δεκαετία του '80. Σημειώνεται ότι στις δύο αυτές χώρες οι στρατιωτικές δαπάνες αυξάνονταν, παρά την πτώση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους, κατά την ίδια δεκαετία (βλ. Πίνακα 3).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 Στρατιωτικές Δαπάνες των Χωρών της Νότιας Αμερικής (Κέρας) 1971-1990 (εκατ. \$US)						
	Κατά κεφαλήν Δαπάνη		Ποσοστό Δαπάνης (επί % του ΑΕΠ)		Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε \$US)	
	1971-80	1981-90	1971-80	1981-90	1971-80	1981-90
Αργεντινή	180,6	127,7	3,1	2,6	4734,1	5284,3
Βολιβία	35,3	22,7	3,5	2,7	813,8	903,1
Χιλή	104,0	120,9	6,2	6,6	1849,0	1761,3
Παραγουάη	24,8	35,2	2,7	2,9	1201,7	1069,6
Περού	100,3	74,0	3,8	3,1	2358,6	2485,6

Πηγή: K. Marwah, L. R. Klein, *Lost Productivity and Defense Burden of the Southern Cone of Latin America*, Carleton University, Ottawa, Canada.

Με βάση την ανάλυση των δεικτών αποτίμησης των στρατιωτικών δαπανών (Δείκτες MILEX, PMIL, MILS, σε συνδυασμό με δείκτες κεφαλαίου και εργασίας) η μελέτη των

³³ Monica Rubiolo, *EU and Latin America: Biregionalism in Globalizing World?*, οπ. παρ. σελ. 9.

³⁴ Leslie Bethell, *Latin America, Economy and Society since 1930*, οπ. παρ., σελ. 438.

Marwah-Klein³⁵ υπολογίζει το δυνητικό Μ.Ο. απώλειας οικονομικής μεγέθυνσης, κατ' έτος, ως εξής:³⁶

ΠΙΝΑΚΑΣ 4 Επιπτώσεις των Εξοπλιστικών Δαπανών στην Οικονομική Μεγέθυνση (ΑΕΠ) (Κέρασ της Νοτίου Αμερικής) (%) ετησίως σε Μ.Ο. δεκαετίας			
	1971-80	1981-91	1971-91
Αργεντινή	1,45	0,97	1,20
Βολιβία	0,27	0,16	0,21
Χιλή	1,27	1,06	1,16
Παραγουάη	2,15	1,33	1,72
Περού	4,03	1,78	2,85

Πηγή: K. Marwah, L. R. Klein, *Lost Productivity and Defense Burden of the Southern Cone of Latin America*, Carleton University, Ottawa, Canada.

Η δεκαετία του 1980 χαρακτηρίζεται από την υποχώρηση των στρατοκρατικών καθεστώτων και από μια γενικευμένη τάση εκδημοκρατισμού, που επιβεβαιώνεται στη δεκαετία του 1990. Η μετάβαση αυτή αποδίδεται:

- στο πέρας του διπολισμού,
- στην αύξηση των προσδοκιών των μεσαίων στρωμάτων,
- στη διάβρωση της νομιμοποίησης των αυταρχικών καθεστώτων λόγω αναποτελεσματικότητας
- στη δυναμική που άσκησε η κατάρρευση των δικτατορικών καθεστώτων του ευρωπαϊκού νότου κατά τη δεκαετία του '70.

³⁵ MILEX: Στρατιωτικές δαπάνες σε εκατ. US\$, MILS=GDP, MILS: Λόγος στρατιωτικών δαπανών προς GDP, MILS=MILEX/GDP, PMIL: κατά κεφαλήν στρατιωτική δαπάνη σε US\$.

³⁶ Kanta Marwah, Lawrence R. Klein, *Lost Productivity and Defense Burden of the Southern Cone of Latin America*, οπ. παρ.

Δ. Η Περιφερειακή Συγκρότηση και Ολοκλήρωση υπό το πρίσμα της Οικονομικής Θεωρίας

Η έννοια της διεθνούς οικονομικής ολοκλήρωσης στη σύγχρονη διεθνή πραγματικότητα αναγνωρίζεται ως ένα από τα μέσα αύξησης της ευημερίας. Με τη ρύθμιση αυτή, οι χώρες μπορεί να αυξάνουν την ευημερία είτε της ενοποιημένης ομάδας, είτε ορισμένων χωρών της ομάδας, είτε του κόσμου συνολικά. Παρολ' αυτά η διεθνής οικονομική ολοκλήρωση δεν συνιστά μια απόλυτα καθορισμένη έννοια για τους οικονομολόγους. Οι περισσότεροι εξ' αυτών συγκλίνουν στην έννοια της «της εναρμόνισης των οικονομιών» υπό την προϋπόθεση «της εξάλειψης των μεταξύ τους εμποδίων».³⁷

Οι ταχύτατα αυξανόμενες διεθνείς συναλλαγές δημιούργησαν ισχυρούς δεσμούς αλληλεξάρτησης ανάμεσα στις εθνικές οικονομίες. Για παράδειγμα, η αύξηση του εισοδήματος μιας χώρας θα επιδράσει στην αύξηση των εξαγωγών άλλων χωρών. Μια αύξηση των επιτοκίων σε μια χώρα θα προσελκύσει κεφάλαια άλλων χωρών με αποτέλεσμα την αλυσιδωτή άνοδο των επιτοκίων. Το βέβαιο είναι ότι στη σύγχρονη πραγματικότητα καμιά κυβέρνηση δεν μπορεί να παραμείνει αδιάφορη απέναντι στις πολιτικές άλλων κυβερνήσεων.

Οι διεθνείς οικονομικοί συσχετισμοί δίνουν τη δυνατότητα σε μια χώρα να αυξήσει τα οφέλη της από το εμπόριο μέσω της επιβολής δασμών. Μια πολιτική επιβολής αυτού του είδους, είναι επόμενο να υποκινήσει την αντίδραση του αμυνόμενου. Κράτη ή περιφερειακά μπλοκ με ενιαίο νόμισμα και χωρίς συνοριακούς φραγμούς στο εσωτερικό τους βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση στο διεθνές οικονομικό σύστημα. Ο έλεγχος της συναλλαγματικής ισοτιμίας αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της διεθνούς πολιτικής τους, κυρίως υπό το πρίσμα της αντοχής απέναντι στις διεθνείς κρίσεις. Υπό αυτή την έννοια η προοπτική κάθε περιφερειακής σύγκλισης βρίσκεται στο ενιαίο νόμισμα.

Η θεωρητική βάση της συγκεκριμένης συζήτησης δεν είναι καινούργια. Απλά βρίσκεται σε μια διαρκή διαδικασία εξέλιξης, καθώς τόσο οι υπερεθνικοί θεσμοί εμπορικής συνεργασίας όπως ο ΠΟΕ έχουν αυξήσει σημαντικά την παρέμβασή τους στα

³⁷ Miroslav Jovanovic, *Διεθνής Οικονομική Ολοκλήρωση*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2002, σελ. 49.

διεθνή οικονομικά δρώμενα, όσο και τα Η.Ε. ως φορέας της αντίληψης της βιώσιμης ανάπτυξης που συνδέεται με την ισότιμη συμμετοχή στο διεθνές εμπόριο.³⁸ Το βασικό υπόδειγμα ολοκλήρωσης αποτελεί αναμφίβολα η Ε.Ε. η οποία στο πλαίσιο της διάδοσης του μοντέλου της προβάλλει την έννοια της πολυμέρειας (multilateralism), ενός δηλαδή πολυπολικού μοντέλου για το διεθνές σύστημα.

Στην αρχή της δεκαετίας του '60, η συζήτηση σχετικά με τις βέλτιστες ρυθμίσεις συναλλαγματικής ισοτιμίας ήταν επικεντρωμένες πέρα από την επιλογή μεταξύ των σταθερών ή εύκαμπτων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Στη συνέχεια ο *Mundell* διατύπωσε ένα νέο εννοιολογικό πλαίσιο για τις βέλτιστες ρυθμίσεις συναλλαγματικής ισοτιμίας, με το οποίο έβλεπε τις Βέλτιστες Νομισματικές Περιοχές (Optimum Currency Areas – OCA)) ως διεθνείς νομισματικές ρυθμίσεις.

Υποστηρίζοντας ότι οι «...περιοδικές οι κρίσεις στο ισοζύγιο πληρωμών θα παραμείνουν ένα αμιγές χαρακτηριστικό γνώρισμα του διεθνούς οικονομικού συστήματος εφ' όσον οι σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, οι άκαμπτες αμοιβές και τα επίπεδα τιμών αποτρέπουν τους όρους του εμπορίου από την εκπλήρωση ενός φυσικού ρόλου της διαδικασίας προσαρμογής». Ο *Mundell* απέρριψε την ιδέα ότι οι εύκαμπτες συναλλαγματικές ισοτιμίες ήταν ένα αποδοτικό σύστημα για τις οικονομίες - δηλαδή, η διατήρηση συγχρόνως, της εξωτερικής ισορροπίας και της πλήρους απασχόλησης – στρέφοντας την προσοχή στον καθορισμό των δομικών χαρακτηριστικών υπέρ ενός συστήματος μιας βέλτιστης συναλλαγματικής ρύθμισης στο οποίο δύο ή περισσότερες χώρες θα μπορούσαν να καθορίσουν τις συναλλαγματικές ισοτιμίες μεταξύ των νομισμάτων τους, ως όρο για τη διατήρηση της σταθερότητας των σχετικών τιμών και της προαγωγής της οικονομικής ολοκλήρωσης.³⁹ Η συγκεκριμένη παραδοχή αποτέλεσε τη θεωρία των Βέλτιστων Νομισματικών Περιοχών.

³⁸ United Nations, *The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective*, σελ. 3.

³⁹ Γενικά, μια οικονομική διαδικασία ολοκλήρωσης έχει μια φυσική ακολουθία ως εξής: αρχίζει με καθιέρωση μιας περιοχής ελευθεροποίησης των συναλλαγών για να στοχεύσει στην εισαγωγή ενός κοινού εξωτερικού δασμολογίου και των τερμάτων με δημιουργία μιας κοινής αγοράς στην οποία οι χώρες πρέπει να εναρμονίσουν τις μακροοικονομικές πολιτικές τους και επιτρέψτε την ελεύθερη κυκλοφορία των παραγόντων παραγωγής.

Ξεκινώντας από την υπόθεση ότι ο κύριος στόχος της οικονομικής πολιτικής είναι να διατηρήσει την εξωτερική ισορροπία και την πλήρη απασχόληση, ο *Mundell* υποστηρίζει ότι ο βαθμός κινητικότητας - κεφαλαίου ή/και εργασίας - είναι ένα σημαντικό ζήτημα για να καθορίσει τη βέλτιστη επιλογή σ' ένα καθεστώς συναλλαγματικής ισοτιμίας.⁴⁰ Σε αυτό το πλαίσιο, ο *Mundell* καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το όριο μιας ΟCA θα έπρεπε να βασίζεται στη σχέση των παραγόντων κινητικότητας και του μεγέθους της περιοχής. Έκτοτε, η ιδέα δημιουργίας μιας κοινής ισοτιμίας (νομίσματος) για δύο ή περισσότερες χώρες θεωρώντας ότι έχουν ομοειδή χαρακτηριστικά, έχει γίνει μέρος του διεθνούς ακαδημαϊκού διαλόγου. Σημαντική θεωρείται επίσης η συμβολή των *McKinnon* και *Kenen*. Ο *McKinnon* υποστήριξε ότι όσο μεγαλύτερο είναι το «άνοιγμα»⁴¹ της οικονομίας, τόσο πιο σημαντικός είναι ο ρόλος μιας σταθερής ισοτιμίας στην ανάκτηση της εξωτερικής ισορροπίας και στη διατήρηση της εσωτερικής σταθερότητας. Σύμφωνα με τον ίδιο «...εάν κινούμαστε από κλειστές σε ανοικτές οικονομίες, οι εύκαμπτες συναλλαγματικές ισοτιμίες γίνονται και λιγότερο αποτελεσματικές ως εργαλεία ελέγχου για την εξωτερική ισορροπία και πιο καταστρεπτικές για την εσωτερική σταθερότητα των τιμών». Ο *Kenen* υποστήριξε ένα σταθερό καθεστώς συναλλαγματικής ισοτιμίας, υπογραμμίζοντας ότι η ιδέα του *Mundell* αφορούσε το βαθμό γεωγραφικής κινητικότητας, ως το σημαντικότερο όρο στη βέλτιστη επιλογή των ρυθμίσεων ανταλλαγής.⁴²

Συνοψίζοντας το σύνολο των θεωριών, η νομισματική ένωση εξαρτάται από:

1. το άνοιγμα και το μέγεθος της οικονομίας που σχετίζεται με το εμπόριο
2. τις ελεύθερες μετακινήσεις των παραγόντων κεφαλαίου και εργασίας
3. το υψηλό επίπεδο του ενδοπεριφερειακού εμπορίου και ποικιλομορφία της παραγωγής και
4. την ευαισθησία της οικονομίας στα ασύμμετρα σοκ τη δυνατότητα της οικονομίας να ρυθμίσει τέτοια σοκ.

⁴⁰ Mundell, R. "A Theory of Optimum Currency Areas", *American Economic Review*, Vol. 51., 1961.

⁴¹ Υπό την έννοια της απουσίας εμπορικών περιορισμών.

⁴² Peter Kenen, *Διεθνής Οικονομική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1999, σελ. 365-398.

Γενικά, η ανάλυση OCA δείχνει ότι οι σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες είναι πιο κατάλληλες για τις χώρες που είναι πλήρως ενσωματωμένες. Σε αυτό το πλαίσιο, η απόφαση μιας χώρας να ενταχθεί σε μια νομισματική περιοχή (ένωση) καθορίζεται από το βάρος των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων της ύπαρξης (ή όχι) δημοσιονομικών και νομισματικών πολιτικών επικεντρωμένων στην προώθηση της οικονομικής ολοκλήρωσης και της συνεργασίας.

Τα οικονομικά οφέλη από τη νομισματική ένωση συσχετίζονται με διαπιστώσεις που αφορούν στη μικροοικονομική αποδοτικότητα, όπως:

1. το ποσοστό πληθωρισμού στη νομισματική ένωση θα ήταν σημαντικά το χαμηλότερο.
2. τα κόστη συναλλαγών και τα αντισταθμιστικά κόστη των οικονομικών φορέων που σχετίζονται με τους κινδύνους αλλαγών συναλλαγματικής ισοτιμίας μειώνονται ή απαλείφονται.
3. η ισοτιμία αγοραστικής δύναμης της χώρας θα ήταν σταθερή
4. ο περιορισμός των συννοριακών φόρων θα ενίσχυε την τυποποίηση των προϊόντων
5. η αμοιβαιότητα των εμποδίων ελέγχου θα καταργούνταν προς όφελος της κινητικότητας
6. η περιφερειακή ολοκλήρωση θα υποκινούνταν.

Το κεντρικό συμπέρασμα της μελέτης των θεωριών των OCA είναι οι συγκλίσεις που απαιτούνται σε μακροοικονομικό, θεσμικό και κοινωνικό επίπεδο. Πρόκειται για δείκτες που εάν δεν εναρμονιστούν μεταξύ τους είναι αδύνατον να προωθηθεί η οποιαδήποτε περιφερειακή ολοκλήρωση. Για τους περισσότερους οικονομολόγους ισχύει η αρχή ότι η οικονομική σύγκλιση λειτουργεί σε μια αμφίδρομη σχέση με την πολιτική σύγκλιση. Η απουσία πολιτικής ένωσης θα έχει την τάση να παρεμβάλει εμπόδια στην οικονομία και αντίστροφα.⁴³

⁴³ Paul De Grauwe, *Τα Οικονομικά της Νομισματικής Ένωσης*, Εκδ. Παπαζήση 2001.

Σε διεθνές πολιτικό επίπεδο τα οφέλη των συγκλίσεων αποτελούν το θέσφατο της θεωρίας της «ανοιχτής περιφερειοποίησης» (open regionalism)⁴⁴ που προωθεί την περιφερειακή σύγκλιση, ως προϋπόθεση ισχύος για την ένταξη στην παγκόσμια αγορά.⁴⁵ Η έννοια της σύγκλισης λειτουργεί πλέον στο σύγχρονο πλαίσιο της ανάπτυξης, ήτοι αποκτά οικονομική, πολιτική, κοινωνική, περιβαλλοντική διάσταση. Ο συσχετισμός των δεικτών των Η.Ε. (βλ. Millenium Goals) και η οργάνωσή τους σε περιφερειακό επίπεδο είναι απόλυτα χαρακτηριστική.

Η «δημιουργία» ενός νομίσματος διεθνούς χαρακτήρα δεν έχει μόνο οικονομικό αλλά και εξόχως πολιτικό ρόλο.⁴⁶ Το κοινό νόμισμα δεν αποτελεί αναμφίβολα ένα στόχο που ντε φάκτο οροθετείται εξ αρχής στις περιφερειακές ενώσεις, όμως για τη θεωρία αποτελεί το υψηλότερο στάδιο. Υπό αυτή την έννοια, αποτελεί ένα επίπεδο (κριτήριο) που η απόσταση από αυτό, αποτιμάται ως βαθμός ολοκλήρωσης. Αποτελεί εν ολίγοις τον ύψιστο βαθμό. Σ' αυτό το πλαίσιο, οι περιφερειακές συγκλίσεις στη Νότιο Αμερική αποτιμώνται ανάλογα.

Η Νότιος Αμερική λειτουργώντας κυρίως μέσα από δύο κύρια περιφερειακά μπλοκ την CAN και τη MERCOSUR, αλλά και μέσα από μια ευρύτερη σύγκλιση που θεωρητικά προς το παρόν, εκφράζεται μέσα από την ενότητά τους, βρίσκεται σ' ένα σταυροδρόμι επιλογών. Οι πιέσεις που ασκούνται από το διεθνές περιβάλλον (βλ. διεθνείς εμπορικές διαπραγματεύσεις) είναι εξόχως προκλητικές καθώς βρίσκονται σε όσμωση με πολιτικές επιλογές και προσανατολισμούς γεωπολιτικού χαρακτήρα.

⁴⁴ Η «ανοιχτή περιφερειοποίηση» αντιπροσωπεύει μια προσπάθεια να επιλυθεί ένα από τα κεντρικά προβλήματα της σύγχρονης εμπορικής πολιτικής: πώς να επιτευχθεί η συμβατότητα μεταξύ της έκρηξης των περιφερειακών ρυθμίσεων εμπορικών συναλλαγών σε όλο τον κόσμο και του παγκόσμιου συστήματος εμπορικών συναλλαγών όπως εκράζεται στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου. Η έννοια επιδιώκει να επιβεβαιώσει ότι οι περιφερειακές συμφωνίες θα είναι στην πράξη δομικές μονάδες για τις περαιτέρω οικουμενικές διεργασίες, ως εργαλεία απαλειφής των φραγμών, που αποτρέπουν τέτοια εξέλιξη σε επίπεδο κράτους (αρχικά), και σε επίπεδο περιφέρειας – υποπεριφέρειας (δευτερευόντως). C. Fred Bergsten, *Open Regionalism*, Working Paper 97-3, Institute for International Economics.

⁴⁵ United Nations, *The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective*, σελ. 4.

⁴⁶ Paul De Grauwe, *Τα Οικονομικά της Νομισματικής Ένωσης*, οπ. παρ. σελ. 55.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η Κοινότητα των Άνδεων (CAN - COMUNIDAD ANDINA)

1. Θεσμική Εξέλιξη

Η Κοινότητα των Άνδεων (CAN – Comunidad Andina) αποτελείται από την Βολιβία, το Εκουαδόρ, το Περού και τη Βενεζουέλα. Ιδρύθηκε το 1969 όταν η Βολιβία, η Κολομβία, η Χιλή, το Εκουαδόρ και το Περού υπέγραψαν το *Σύμφωνο της Καρθαγένης* (Cartagena Agreement). Η Βενεζουέλα έγινε μέλος της Κοινότητας το 1973, ενώ η Χιλή αποχώρησε το 1976. Σήμερα διαθέτει πληθυσμό 120 εκατ. κατοίκων.

Η CAN γεννήθηκε ως αποτέλεσμα των ιστορικών – οικονομικών συνθηκών, που απαιτούσαν συλλογική απάντηση στην υπανάπτυξη, ενώ οι επηρεασμοί της από την ευρωπαϊκή εμπειρία, υπήρξαν προφανείς. Σύμφωνα με το άρθρο 48 του *Συμφώνου της Καρθαγένης* η CAN ορίζεται ως «...υποπεριφερειακός οργανισμός με διεθνές νομικό στάτους, αποτελούμενο από τη μια πλευρά από πέντε ανεξάρτητα κράτη, και από την άλλη από σώματα και θεσμούς που συγκροτούν το 'Σύστημα Ολοκλήρωσης των Άνδεων'». Ο προσδιορισμός της ως Κοινότητα εμπεριέχει τη δημιουργία ενός διευρυμένου οικονομικού – πολιτικού χώρου, ικανού να λάβει κοινές θέσεις στην παγκοσμιοποιημένη, πολυπολική πραγματικότητα που διαμορφώνεται.⁴⁷

Οι κύριοι στόχοι της CAN συνοψίζονταν στους παρακάτω:

- Μείωση εμπορικών δασμών μεταξύ των χωρών της CAN
- Δημιουργία τελωνειακής ένωσης με κοινό εξωτερικό δασμολόγιο
- Εναρμόνιση των μεταξύ τους οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών
- Υιοθέτηση κοινού προγράμματος εκβιομηχάνισης.

Τα πρώτα χρόνια της CAN κρίθηκαν ως σχετικώς επιτυχημένα, καθώς οι εμπορικές ροές στο εσωτερικό της αυξήθηκαν σημαντικά. Παρ' αυτά εγκαταλείφθηκαν τα προγράμματα απελευθέρωσης της αγοράς και το κοινό εξωτερικό δασμολόγιο.⁴⁸ Το 1987 το Πρωτόκολλο του Quito προέβη σε διαπιστώσεις για τα προβλήματα της ολοκλήρωσης

⁴⁷ Monica Rosell, *Institutional Framework and Juristical Security of Andean Community*, Andean Community General Secretariat.

⁴⁸ Trade and Integration Arrangements in the Americas, An Analytical Compendium, Organization of American States, <<http://www.sice.oas.org/cp061096/english/foreword.asp>>

της αγοράς που οδήγησαν στη στασιμότητα υιοθετώντας περισσότερο ευέλικτες λογικές για την επίτευξη των στόχων. Επιπροσθέτως νέοι προστατευτικοί όροι και δασμολογικά όρια εισήχθησαν.

Μια ουσιαστική αναβίωση της CAN άρχισε το 1989, όταν τα κράτη-μέλη αποφάσισαν να κινηθούν αποφασιστικά προς τη διεύρυνση. Το Δεκέμβριο του 1991, η Πράξη της Μπαραχόνα (Act of Barahona) υπεγράφη στην Καρθαγένη, προβλέποντας:

- Την ίδρυση Ζώνης Ελεύθερου Εμπορίου μέχρι από την 1^η Ιανουαρίου 1992.
- Τον καθορισμό κοινού εξωτερικού δασμολογίου σε 5 επίπεδα (5-20%).

Στο χρονοδιάγραμμα ανταποκρίθηκαν αρχικά η Κολομβία και η Βενεζουέλα, ενώ στη συνέχεια (1993) το Εκουαδόρ και η Βολιβία. Τον Μάρτιο του 1995 το κοινό εξωτερικό δασμολόγιο ίσχυσε για τις ανωτέρω τέσσερις χώρες. Εξαίρεση αποτέλεσε το Περού, το οποίο δεν δεχόταν την πλήρη εναρμόνιση της αγοράς του με αυτές των άλλων χωρών. Σ' αυτό το πλαίσιο, βρέθηκε η συμβιβαστική λύση της υπογραφής από το Περού διμερών εμπορικών συμφωνιών με καθεμιά από τις άλλες χώρες της CAN.⁴⁹

Το 1996 υπήρξε χρονιά θεσμικών μεταβολών καθώς οι χώρες των Άνδεων υπέγραψαν το *Πρωτόκολλο του Trujillo* το οποίο αναθεωρούσε το *Πρωτόκολλο της Cartagena*, διευρύνοντας οργανωτικά την CAN και προωθώντας αρκετά νέα σώματα και θεσμούς, προσδίδοντας κατεύθυνση, έλεγχο και γενική διοίκηση της διαδικασίας της υποπεριφερειακής ολοκλήρωσης. Το «Σύστημα Ολοκλήρωσης των Άνδεων» (Andean Integration System) μετά την υπογραφή του ανωτέρω Πρωτοκόλλου συγκροτείται από τα παρακάτω όργανα:

- Το Προεδρικό Συμβούλιο των Άνδεων⁵⁰

⁴⁹ Decision 321 by the Commission of the Cartagena Agreement.

⁵⁰ Το Προεδρικό Συμβούλιο των Άνδεων είναι η υψηλότερη αρχή εντός της Κοινότητας, αποτελούμενο από τους Προέδρους των χωρών μελών. Η Προεδρία εναλλάσσεται κατ' έτος, σύμφωνα με την αλφαβητική κατάταξη των χωρών. Ο Πρόεδρος αντιπροσωπεύει το Συμβούλιο και την Κοινότητα διεθνώς, επιτηρεί την εφαρμογή των οδηγιών του Συμβουλίου σχετικά με τους διάφορους διοικητικούς οργανισμούς, και προεδρεύει σε όλες τις συνηθισμένες και πρόσθετες συνεδριάσεις του Συμβουλίου.

- Το Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών των Άνδεων
- Την Επιτροπή της Κοινότητας των Άνδεων
- Τη Γενική Γραμματεία της Κοινότητας των Άνδεων
- Το Δικαστήριο της Κοινότητας των Άνδεων⁵¹
- Το Κοινοβούλιο των Άνδεων⁵²
- Το Συμβούλιο Επιχειρήσεων (Συμβουλευτικό Όργανο)
- Το Συμβούλιο Εργαζομένων (Συμβουλευτικό Όργανο)
- Τον Αναπτυξιακό Σύνδεσμο των Άνδεων
- Το Αποθεματικό Κεφάλαιο της Λατινικής Αμερικής
- Το «Σύμφωνο *Simon Rodriguez*» καθώς και κάθε κοινωνική συμφωνία που αποτελεί μέρος του «Συστήματος Ολοκλήρωσης των Άνδεων», καθώς και όλων των άλλων που δημιουργούνται εντός του συγκεκριμένου πλαισίου.
- Το Πανεπιστήμιο των Άνδεων “Simon Bolivar”
- Οι Συμβουλευτικές Επιτροπές που ιδρύει η Επιτροπή

Από την άλλη πλευρά, σε καθαρά πολιτικό επίπεδο, τα πράγματα δεν είναι πλέον καθόλου απλά. Ειδικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η δήλωση της Βενεζουέλας ότι εγκαταλείπει την CAN διαμαρτυρόμενη για τις διμερείς εμπορικές συμφωνίες που έχουν συνάψει με τις ΗΠΑ, το Περού και η Κολομβία, ενώ το Εκουαδόρ βρίσκεται σε διαδικασία διαπραγμάτευσης.⁵³ Εκτιμάται παρ’ αυτά ότι μια διαδικασία αποχώρησης θα απαιτήσει

Το Συμβούλιο καθορίζει την υποπεριφερειακή πολιτική ενσωμάτωσης, αξιολογεί την ανάπτυξη και την πρόοδο της ολοκλήρωσης, και μελετά τα ζητήματα, τις πρωτοβουλίες, και τις συστάσεις που παρουσιάζονται τους οργανισμούς. Το προεδρικό Συμβούλιο συναντάται ετησίως, αλλά εάν είναι απαραίτητο πραγματοποιεί πρόσθετες συνεδριάσεις.

⁵¹ Ιδρύθηκε το 1979 σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης της πολυπλοκότητας των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης των Άνδεων. Το Δικαστήριο συγκροτείται από πέντε δικαστές, έναν από κάθε κράτος – μέλος, με εξαετή θητεία και δικαίωμα επανεκλογής για μια ακόμη φορά. Εδρεύει στο Κίτο (πρωτεύουσα του Εκουαδόρ).

⁵² Το Κοινοβούλιο αποτελεί τον εγγυητή της δημοκρατικής νομιμότητας για τις χώρες των Άνδεων.

⁵³ Από τη στιγμή που οι ΗΠΑ έχουν θέσει σε δεύτερο πλάνο την παν-αμερικανική ολοκλήρωση, η πολιτική των διμερών συμφωνιών αυτού του τύπου λειτουργεί προς όφελός τους, σε δύο επίπεδα: α) Πολιτικά, ως βήμα πειθούς και άλλων κρατών για υπογραφή διμερών συμφωνιών προς μια μελλοντική FTAA και διασφάλισης μιας σειράς οικονομικών συμφερόντων σ’ αυτές τις χώρες. Β) Οικονομικά, καθώς οι διμερείς συμφωνίες απελευθέρωσης του εμπορίου εξασφαλίζουν την αναπαραγωγή της

τουλάχιστον μια πενταετία για την ολοκλήρωσή της. Ταυτόχρονα η Βενεζουέλα είναι μέλος της MERCOSUR από τις 4 Ιουλίου 2006.

Η ανακοίνωση της απόσυρσης της Βενεζουέλας από την CAN βάζει ένα τέλος στις διαφωνίες μεταξύ των χωρών μελών από την αρχή των διαπραγματεύσεων συμφωνίας απελευθέρωσης των συναλλαγών τον Μάιο 2004. Τον Ιούλιο εκείνου του έτους, στην προεδρική Σύνοδο Κορυφής της CAN στο *Quito*, ο Πρόεδρος *Chávez* προειδοποίησε τους γείτονές του των Άνδεων ότι η υπογραφή των συμφωνιών απελευθέρωσης των συναλλαγών με τις Ηνωμένες Πολιτείες να θέσει την περιφερειακή ολοκλήρωση σε κίνδυνο.⁵⁴ Σημειώνεται ότι η Βενεζουέλα αποχώρησε και από το εμπορικό σύμφωνο G3 (Μεξικό, Κολομβία Βενεζουέλα).⁵⁵

2. Ανάλυση Βασικών Οικονομικών Μεγεθών σε Εθνικό και Υπο-περιφερειακό Επίπεδο

Η οικονομία των χωρών-μελών ποικίλλει στο μέγεθος και τη σύνθεση. Το πετρέλαιο έχει μια σημαντική παρουσία στην οικονομία τεσσάρων από τα πέντε μέλη, αλλά η γεωργία, η εξόρυξη μεταλλευμάτων, και οι τομείς των κατασκευών διαδραματίζουν επίσης έναν σημαντικό ρόλο στην Κοινότητα.

σχέσης κέντρου – δορυφόρων με σαφές πλεονέκτημα υπέρ του κέντρου.Βλ. *Beyond Borders, The New Regionalism in Latin America, Economic and Social Progress in Latin America, 2002 Report*, John Hopkins University Press for the Inter-American Development Bank, Washington, D.C., επίσης βλ. Miroslav Jovanovic, *Διεθνής Οικονομική Ολοκλήρωση*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2002, σελ 508-509.

⁵³ «Σεβόμαστε την απόφαση της Κολομβίας, Ισημερινού, Περού, οποιασδήποτε συντροφικής χώρας. Εντούτοις, μας αφορά επειδή η ολοκλήρωση που προτείνεται από την ενωμένη θέση είναι ένας κίνδυνος για τους πολίτες μας... Δεν θα απορρίψουμε ολοκλήρωση με το Βορρά (οι Ηνωμένες Πολιτείες), αλλά όλες οι χώρες που αποτελούν την περιφερειακή οργάνωση των Άνδεων πρέπει να επανεξετάσουν την υπόδειξη ως προς το χρόνο... Η προτεραιότητα της Κοινότητας των Άνδεων πρέπει να είναι να παγιώσει την διαδικασία εμβάθυνσής της προκειμένου να διαπραγματευτεί αργότερα με το Βορρά στους δίκαιους όρους, όχι στους όρους της υπαγωγής». Ariela Ruiz Caro, “Andean Community: Requiem for a Dream II”, *IRC Americas Program*, May 28, 2006.

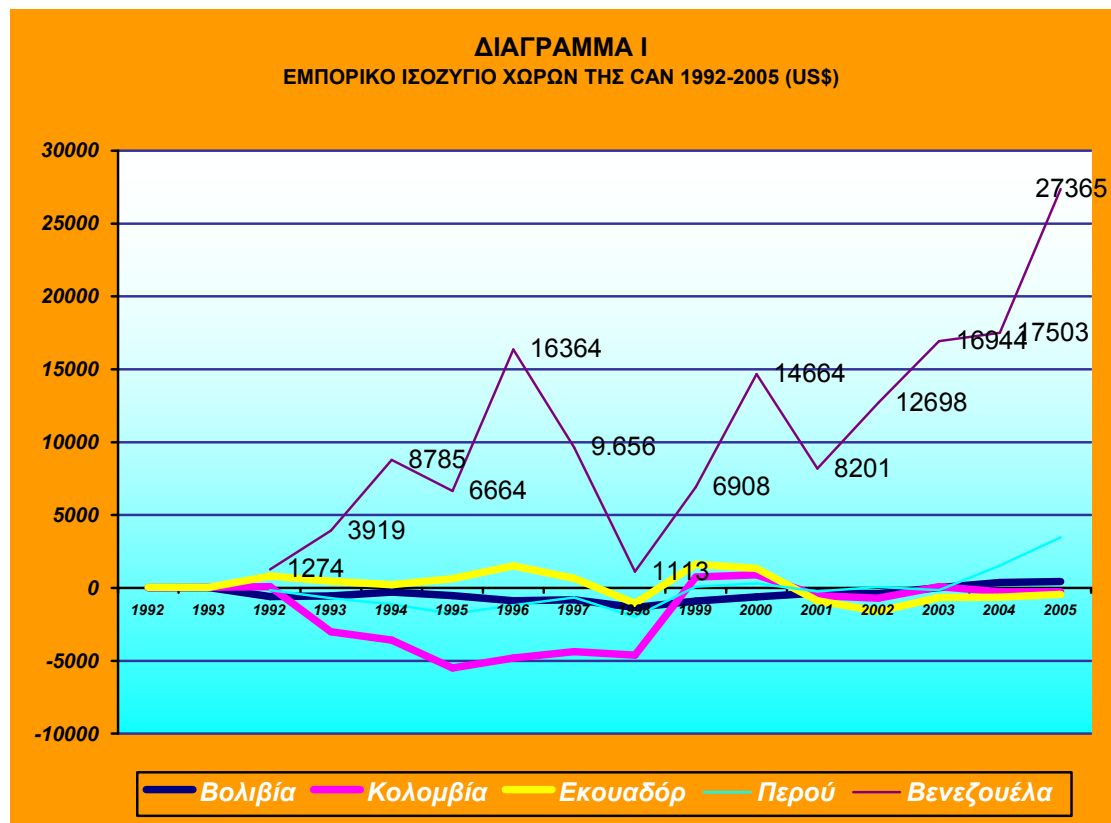
⁵³ *United Press*, May 22, 2006.

Η καλλιέργεια κόκας πέραν των νομικού χαρακτήρα διαστάσεών της, αποτελεί σημαντικό πόρο της αγροτικής οικονομίας των χωρών των Άνδεων. Σύμφωνα με μια πρόσφατη μελέτη από το γραφείο Ηνωμένων Εθνών για τα ναρκωτικά και το έγκλημα (UNODC), στη Βολιβία, την Κολομβία και το Περού η καλλιέργεια κόκας αυξήθηκε κατά 1% το 2005, έναντι του 2004. Η μελέτη ανέφερε ότι ο τομέας των καλλιεργειών κόκας συμπλήρωσε συνολικά 159.600 εκτάρια (394.000 στρέμματα), και η παραγωγή κοκαΐνης ήταν ίση με 910 μετρικούς τόνους σε αυτές τις χώρες. Σημειώνεται ότι η καλλιέργεια κόκας γνώρισε θεαματική άνοδο κατά τη δεκαετία του 1980, ως αποτέλεσμα της οικονομικής κατάρρευσης και των μεταρρυθμίσεων που ακολούθησαν και οι οποίες έθεσαν εκτός αγοράς εργασίας μεγάλα κομμάτια του πληθυσμού. Η καλλιέργεια της κόκας έδωσε πνοή ζωής στα τραπεζικά συστήματα που έφθιναν.⁵⁶

Η Βενεζουέλα είναι η πλουσιότερη αγορά στην περιοχή, και ένα από τα βιομηχανοποιημένα μέλη της κοινότητας. Επιπλέον αποτελεί τη μοναδική χώρα μέλος του OPEC στην αμερικανική ήπειρο. Έχει το υψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα στην Κοινότητα, πράγμα που οφείλεται στην προσοδοφόρα βιομηχανία πετρελαίου, στα τεράστια ορυκτά αποθέματα, στο άφθονο γεωργικό έδαφος και τους υδάτινους πόρους, και στο χαμηλότερο κόστος της ενέργειας. Η Βενεζουέλα είναι ο τρίτος μεγαλύτερος εξαγωγέας πετρελαίου στον κόσμο και είναι επίσης κυριότερος παραγωγός των φαρμακευτικών ειδών, του σιδήρου, του χάλυβα και του αργιλίου. Το ΑΕΠ της Βενεζουέλας το 2001 εκτιμήθηκε σε US\$124.9 δισεκατομμύρια.

Στο Διάγραμμα I είναι προφανής η διαφορά της δυναμικής της οικονομίας της Βενεζουέλας, (βλ. εξαγωγές πετρελαίου), σε σχέση με τις οικονομίες των υπόλοιπων χωρών. Σημειώνονται οι δύο πτωτικές φάσεις του εμπορικού ισοζυγίου, που αντιστοιχούν στην ασιατική κρίση (1998) και στην πολιτικής υφής (εσωτερικού χαρακτήρα) κρίσης του 2001-2002.

⁵⁶ Lenny Sapozhnikov, *The Andean Trade Promotion and Drug Eradication Act: A case of inconsistent policymaking*, *The Strasser Prize Papers*, 2005.

Η οικονομία της Κολομβίας εξαρτάται από την παραγωγή και την εξαγωγή του καφέ. Εντούτοις, η Κολομβία κατατάσσεται με τη Βενεζουέλα στα περισσότερα βιομηχανοποιημένα μέλη της CAN. Είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος παραγωγός πετρελαίου της περιοχής. Η Κολομβία παράγει επίσης τις μεγάλες ποσότητες κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και φαρμακευτικών ειδών, ενώ διαθέτει ένα μεγάλο τομέα ελαφράς βιομηχανίας. Ο τομέας της εξόρυξης μετάλλων είναι επίσης σημαντικός, δεδομένου ότι περίπου 60% της παγκόσμιας παραγωγής σμαραγδιών είναι από την Κολομβία. Η χώρα είναι επίσης μεγάλος εξαγωγέας χρυσού και νικελίου. Το ΑΕΠ της Κολομβίας το 2001 ήταν US\$81.5 δισεκατομμύρια.

Η οικονομία του Εκουαδόρ εξαρτάται επίσης αρκετά από το πετρέλαιο. Παρά τις προσπάθειες προς τη διαφοροποίηση των εξαγωγών της, το πετρέλαιο αποτελεί γενικά 40% των εξαγωγών του Ισημερινού. Ο τομέας της εξόρυξης μετάλλων στον Ισημερινό υπολογίζεται είναι επίσης υπολογίσιμος χωρίς να αξιοποιείται πλήρως. Η κατασκευαστική

δραστηριότητα είναι επίσης αναπτυγμένη, δεδομένου ότι οι δαπάνες παραγωγής τους είναι γενικά οι χαμηλότερες στην περιοχή των Άνδεων. Η γεωργία και ο τουρισμός είναι και οι δύο σημαντικοί παράγοντες εισροής συναλλάγματος. Σημειώνεται ότι ο Ισημερινός είναι ο κύριος παγκόσμιος εξαγωγέας των μπανανών και των γαρίδων. Στα τέλη του 2000, ο Ισημερινός υιοθέτησε το δολάριο ΗΠΑ ως επίσημο νόμισμά του σε μια προσπάθεια να βελτιώσει η οικονομική κατάστασή του.

Το Περού είναι μεταξύ των σημαντικότερων παγκοσμίως χωρών στον τομέα της εξόρυξης μετάλλων. Ο συγκεκριμένος τομέας συμβάλλει πάνω από το 40% του συναλλάγματος της χώρας. Ο τουρισμός είναι επίσης ένας σημαντικός τομέας για το Περού, με ιδιαίτερη στην οικονομική αναγέννηση των τελευταίων ετών. Η οικονομία του Περού αναμένεται για να συνεχίσει το σχέδιο αύξησής της καθώς η κυβέρνηση επενδύει στην υποδομή. Το Περού είναι το μοναδικό μέλος της Κοινότητας των Άνδεων που δεν παράγει πετρέλαιο.

Η Βολιβία είναι η μικρότερη αγορά εντός της Κοινότητας, και η οικονομία της έχει στηριχθεί ιστορικά επάνω στους τομείς της ενέργειας και της εξόρυξης μετάλλων. Οι εξαγωγές του φυσικού αερίου στη Βραζιλία και την Αργεντινή είναι σημαντικές πηγές εισοδήματος. Ενώ ο τομέας της εξόρυξης μετάλλων είναι πολύ σημαντικός στη Βολιβία, υπολογίζεται ότι μόνο 10% των πόρων της χώρας εξάγονται. Λόγω της θέσης της ως περικλειστού κράτους, η Βολιβία στηρίζεται επάνω στους λιμένες της Χιλής και του Περού, και τους ελεύθερους λιμένες της Βραζιλίας και της Αργεντινής για τις εξαγωγές της.

Η Κοινότητα των Άνδεων είναι γνωστή για την παραγωγή και την εξαγωγή αγροτικών προϊόντων, ιδιαίτερα καφέ, κακάο και μπανάνας. Το ζαχαροκάλαμο αποτελεί μια σημαντική καλλιέργεια σε ολόκληρη την Κοινότητα. Επίσης, το Περού, ο Ισημερινός και η Κολομβία έχουν αναπτύξει έναν ισχυρό τομέα της υδατοκαλλιέργειας. Από τις πέντε χώρες μέλη της Κοινότητας, το υψηλότερο ποσοστό συμβολής στο ΑΕΠ από τη γεωργία το 2001 ήταν της Βολιβίας με ένα ποσοστό 16%. Η Βενεζουέλα είχε το χαμηλότερο καταγεγραμμένο ποσοστό, κατά 5%, ενώ ο τομέας της γεωργίας της Κολομβίας συνέβαλε το μεσαίο ποσοστό με 14.7%. Όπως ήταν αναμενόμενο, ο τομέας της γεωργίας της Βολιβίας έχει επίσης το υψηλότερο ποσοστό του εργατικού δυναμικού με σχεδόν 39%. Το μέσο

ποσοστό της εργασίας που εργάζεται στον τομέα της γεωργίας στην Κοινότητα είναι γύρω 30% και συναντάται στην Κολομβία και τον Ισημερινό. Μόνο 10% του εργατικού δυναμικού της Βενεζουέλας απασχολείται στον τομέα της γεωργίας.⁵⁷

Η Βολιβία, η Κολομβία το Εκουαδόρ και το Περού βίωσαν μια μεγάλη περίοδο χαμηλής έως αρνητικής ανάπτυξης από τις δεκαετίες '60 –'70 μέχρι και τη δεκαετία του '90. Ο αγροτικός τομέας τους, ο οποίος συμβάλλει από το ένα τέταρτο, έως το μισό της εξαγωγικής τους δραστηριότητας ήταν εξαιρετικά υποβαθμισμένος τεχνολογικά και εκτεθειμένος στον ανταγωνισμό από τις ΗΠΑ. Σταδιακά αυτή η τάση ανατρέπει, εντούτοις το τοπίο στον αγροτικό τομέα δεν είναι ξεκάθαρο λόγω της μαύρης οικονομίας των ναρκοκαλλιεργειών. Σημειώνεται ότι η Βενεζουέλα αποτελεί βαρόμετρο για τους συνολικούς δείκτες της CAN, ούσα η ισχυρότερη οικονομία (βλ. εξαγωγές πετρελαίου).

Η οικονομία των χωρών της CAN με βάση τον δείκτη για το ΑΕΠ βρίσκεται σε ανοδική πορεία κατά την τελευταία πενταετία. Η Βενεζουέλα και σε μικρότερο βαθμό το Εκουαδόρ και η Κολομβία, διαπιστώνουν βελτίωση των δημοσιοοικονομικών τους λόγω της τιμής του πετρελαίου.⁵⁸ Οι σημαντικές κατ' έτος αυξομειώσεις στο ΑΕΠ, πέραν των

⁵⁷ Ο στόχος της κοινής αγροτικής πολιτικής της των Άνδεων Κοινότητας (ΚΑΠ) είναι να προωθηθεί ένας αποδοτικός και σύγχρονος τομέας της γεωργίας. Αν και δεν είναι στο ίδιο πλαίσιο με την κοινή αγροτική πολιτική της Ε.Ε., κατά τη διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας η ΚΑΠ της Κοινότητας των Άνδεων έχει γίνει μια σημαντική πτυχή της οικοδόμησης της κοινής αγοράς. Η Κοινότητα ελπίζει να χρησιμοποιήσει το εργατικό δυναμικό και την ξένη επένδυσή αποτελεσματικότερα στον τομέα της γεωργίας, βελτιώνοντας τις μεθόδους εξαγωγής. Προτεινόμενη από τους Προέδρους το 1990, η ΚΑΠ συνεχίζει να εξελίσσεται παράλληλα με την κοινή αγορά. Η ΚΑΠ αναπτύχθηκε για να καλύψει τους φυτοϋγειονομικούς κανονισμούς, τις τιμές, και την εναρμόνιση των εξαγωγικών επιδοτήσεων. Συγκεκριμένα, προσβλέπει στην εξίσωση των όρων για τον ανταγωνισμό στις υποπεριφερειακές αγορές, στην προώθηση των κοινών προγραμμάτων ανάπτυξης, στην εναρμόνιση των κινήτρων εξαγωγής και των πολιτικών, στη σταθεροποίηση του κόστους των εισαγωγών από τις τρίτες χώρες, στην αποβολή των στρεβλώσεων στις τιμές, στην παγίωση της ζώνης απελευθέρωσης των συναλλαγών, και στην ενίσχυση της υγειονομικής δραστηριότητας. Βασισμένη σε αυτά τα στοιχεία, η αγροτική πολιτική έχει αυτήν την περίοδο ουσιαστικά τρεις πρωτοβουλίες: το γεωργικό φυτοϋγειονομικό σύστημα των Άνδεων, το ενοποιημένο σύστημα τιμών των Άνδεων, και το σύστημα των αλυσίδων παραγωγής. Το υγειονομικό σύστημα καθιερώνει τα κριτήρια για την προστασία των εγκαταστάσεων και της υγείας των ζώων, διευκολύνοντας το εμπόριο σε αυτά τα προϊόντα. Το σύστημα των ζωνών τιμών προορίζεται να σταθεροποιήσει το κόστος τα γεωργικά προϊόντα για την υποπεριφερειακή αγορά. Andean Community, Agri-Food Regional Profile, Statistical Overview, *Agriculture and Agri-Food Canada*, January 2003.

⁵⁸ «Αξιοποίηση πετρελαϊκών κερδών», Εφημερίδα *Καθημερινή*, 29 Απριλίου 2006.

οικονομικών αιτίων αποδίδονται κυρίως σε κρίσεις πολιτικού χαρακτήρα που σχετίζονται όμως σε πολλές περιπτώσεις με την εκμετάλλευση φυσικών πόρων ή τις κατά τόπους συρράξεις (βλ. Βολιβία, Ισημερινός, Κολομβία κα.). Είναι χαρακτηριστικό ότι οι πτωτικοί δείκτες που παρουσιάζει η Βενεζουέλα κατά την περίοδο 2002-2003 οφείλονται στην πολιτικού χαρακτήρα κρίση που πέρασε ο πετρελαϊκός τομέας της, ο οποίος λόγω της σπουδαιότητάς του συμπαρασύρει το σύνολο της βιομηχανικής παραγωγής της χώρας, ενώ επηρεάζει αποφασιστικά και τον αγροτικό τομέα. (Πίνακας 5). Οι επιπτώσεις της ασιατικής κρίσης (1998-1999) η οποία προκάλεσε σοκ και στις οικονομίες της Λατινικής Αμερικής, με κάποια διαφοροποίηση σε κάθε χώρα φαίνεται ότι ανήκουν στο παρελθόν, πράγμα το οποίο αποτυπώνεται στην εξέλιξη του δείκτη τιμών καταναλωτή (Πίνακας 6). Οι χώρες μέλη της CAN έχουν σημειώσει εντυπωσιακή επιτυχία στην πτώση του πληθωρισμού, καθώς το πάλαι ποτέ τεράστιο εξωτερικό τους χρέος έχει τεθεί υπό έλεγχο. Ο μέσος πληθωρισμός το 1990 ανερχόταν σε 2413%, ενώ το 2000 μειώθηκε σε περίπου 24%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5					
ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΕΠ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΤΗΣ CAN 2001-2005					
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΑΕΠ (Σταθερές τιμές σε ετήσια βάση)					
ΧΩΡΕΣ	2001	2002	2003	2004	2005
ΒΟΛΙΒΙΑ	1,7	2,4	2,8	3,6	3,3
ΚΟΛΟΜΒΙΑ	1,5	1,9	4,0	4,0	5,1
ΕΚΟΥΑΔΟΡ	5,1	3,4	2,7	6,9	3,9
ΠΕΡΟΥ	0,2	4,9	3,8	5,1	6,7
ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	3,4	-8,9	-7,7	17,3	9,3
COMUNIDAD ANDINA	2,4	-2,1	-0,8	9,3	6,8
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΑΕΠ (Σταθερές τιμές σε ετήσια βάση)					
ΧΩΡΕΣ	2001	2002	2003	2004	2005
ΒΟΛΙΒΙΑ	3,8	0,6	6,0	0,3	4,5
ΚΟΛΟΜΒΙΑ	-0,4	0,0	3,2	2,1	2,6
ΕΚΟΥΑΔΟΡ	0,4	7,5	1,5	0,0	3,7
ΠΕΡΟΥ	0,6	6,0	2,3	-1,1	4,6
ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	2,6	-1,7	-2,2	5,5	7,8
COMUNIDAD ANDINA	0,8	1,5	1,8	1,9	4,4
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟ ΑΕΠ (Σταθερές τιμές σε ετήσια βάση)					
ΧΩΡΕΣ	2001	2002	2003	2004	2005
ΒΟΛΙΒΙΑ	1,8	2,2	2,7	5,1	3,2
ΚΟΛΟΜΒΙΑ	1,3	1,2	4,2	4,8	4,0
ΕΚΟΥΑΔΟΡ	20,8	-0,3	9,2	-0,5	6,7
ΠΕΡΟΥ	0,7	4,0	2,1	6,7	7,0
ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	3,7	-13,1	-7,1	25,4	9,1
COMUNIDAD ANDINA	3,3	-4,4	-0,1	11,9	6,6
Πηγή: COMUNIDAD ANDINA, Secretaría General, Sistema Subregional de Información					

ΠΙΝΑΚΑΣ 6
ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΤΗΣ CAN
 (%)

ΧΩΡΕΣ	2001	2002	2003	2004	2005
ΒΟΛΙΒΙΑ	0,9	2,4	3,9	4,6	4,9
ΚΟΛΟΜΒΙΑ	7,6	7,0	6,5	5,5	4,9
ΕΚΟΥΑΔΟΡ	22,4	9,4	6,1	1,9	3,1
ΠΕΡΟΥ	0,5	1,1	2,4	3,7	1,5
ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	12,3	31,2	27,1	19,2	14,4
COMUNIDAD ANDINA	8,0	10,9	10,3	7,8	6,1

Πηγή: COMUNIDAD ANDINA, Secretaría General, Sistema Subregional de Información

Σημαντικό τμήμα της οικονομικής δραστηριότητας στις χώρες των Άνδεων άσκειται από τον άτυπο τομέα της οικονομίας, ο οποίος καλύπτει ευρύτατο πεδίο δραστηριοτήτων, ειδικά στον τομέα του εμπορίου και των υπηρεσιών. Αντίστοιχα, παρατηρούνται υψηλά ποσοστά άτυπης απασχόλησης η οποία χαρακτηρίζεται πρωταρχικά από την έλλειψη ασφαλιστικών δικαιωμάτων. Το ζήτημα συνδέεται ευθέως με ενδογενή στοιχεία της εξέλιξης των κρατών της περιοχής, όπως οι πελατειακές σχέσεις, η διαφθορά και η έλλειψη διαφάνειας που διαπερνά ολόκληρη τη θεσμική λειτουργία τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7
ΔΕΙΚΤΗΣ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ 2005⁵⁹ (CAN)
Χώρα, Ποσοστό, Παγκόσμια Θέση

Βολιβία	2.2	122
Βενεζουέλα	2.3	114
Εκουαδόρ	2.4	112
Περού	3.5	67
Κολομβία	3.8	60

Πηγή: Transparency International,
 Latin Business Chronicle

⁵⁹ Η αξιοπιστία του δείκτη διαφάνειας παρά την επιστημονική της τεκμηρίωση δεν θεωρείται απόλυτη αλλά σχετική, καθώς δεν υπάρχουν διεθνώς αποδεκτά επιστημονικά στάνταρτς και καθώς έχει επιχειρηματικό προσανατολισμό.

2.1. Εξωτερικό Χρέος

Ο κύριος όγκος του χρέους στην περιοχή, όπως και σε ολόκληρο τον αναπτυσσόμενο κόσμο, οφείλει την ύπαρξή του στην αυστηρή αμερικανική νομισματική πολιτική η οποία έφερε τη μεγάλη ύφεση της περιόδου 1981-82 συμβάλλοντας στο να πυροδοτηθεί η διεθνής κρίση των χρεών η οποία ξεκίνησε το 1982. Η αύξηση των επιτοκίων διόγκωσε υπερβολικά το χρέος.

Η μείωση του εξωτερικού χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ κατά τα έτη 2004-2005 (Πίνακας 8) αξίζει ιδιαίτερης μνείας καθώς συνδυάζεται με την συνεχή αύξηση των συναλλαγματικών αποθεμάτων (Πίνακας 9) ως αποτέλεσμα τόσο των διεθνών συστάσεων και υποστηρικτικών προγραμμάτων για τη μείωση του χρέους, όσο και της αμυντικής πολιτικής έναντι των οικονομικών κρίσεων που υιοθετήθηκαν με την προτροπή διεθνών οικονομικών θεσμών (ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα) μετά την τραυματική εμπειρία της ασιατικής κρίσης.⁶⁰

ΠΙΝΑΚΑΣ 8 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΤΗΣ CAN 2001-2005 (%)					
ΧΩΡΕΣ	2001	2002	2003	2004	2005
ΒΟΛΙΒΙΑ	73,6	74,2	85,7	81,7	79,9
ΚΟΛΟΜΒΙΑ	44,3	43,8	52,7	46,8	46,2
ΕΚΟΥΑΔΟΡ	67,4	58,2	53,3	48,0	45,3
ΠΕΡΟΥ	45,8	46,9	47,7	45,2	36,5
ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	30,4	42,7	45,9	39,0	28,9

Πηγή: COMUNIDAD ANDINA, Secretaría General, Sistema Subregional de Información

⁶⁰ Βλ. Joseph E. Stiglitz, *Globalization and its Discontents*, WW Norton & Company, New York, 2002.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9 ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ (εκατ. \$)					
ΧΩΡΕΣ	2001	2002	2003	2004	2005
ΒΟΛΙΒΙΑ	1 076	854	976	1 123	1 714
ΚΟΛΟΜΒΙΑ	10 192	10 841	10 921	13 536	14 947
ΕΚΟΥΑΔΟΡ	1 074	1 008	1 160	1 437	2 147
ΠΕΡΟΥ	8 613	9 598	10 194	12 631	14 097
ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	12 264	11 974	20 626	20 977	26 456

Πηγή: COMUNIDAD ANDINA, Secretaría General, Sistema Subregional de Información

Η Βολιβία παραμένει εξαρτώμενη από την ξένη βοήθεια για να χρηματοδοτήσει τα αναπτυξιακά έργα. Το μεγαλύτερο μέρος των οφειλών της είναι προς διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς, όπως το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα. Οι περισσότερες πληρωμές προς άλλα κράτη έχουν επαναδιαπραγματευτεί από το 1987 σε διάφορες φάσεις μέσω του μηχανισμού της Λέσχης του Παρισιού. Οι εξωτερικοί πιστωτές υπήρξαν πρόθυμοι να προβούν σε τέτοιες ενέργειες θεωρώντας ότι η βολιβιανή κυβέρνηση είχε ακολουθήσει πιστά τους νομισματικούς και φορολογικούς στόχους που τέθηκαν από τα προγράμματα ΔΝΤ από το 1987, αν και η οικονομική κρίση του 2001 είχε επιπτώσεις στις επιδόσεις της χώρας.⁶¹

Η Βολιβία είναι δικαιούχος του προγράμματος των βαριά χρεωμένων φτωχών χωρών (HIPC) και των ενισχυμένων προγραμμάτων ανακούφισης χρέους, πράγμα το οποίο περιορίζει την πρόσβαση τους στα νέα ήπιας μορφής δάνεια (Soft Loans). Η συγκεκριμένη ομαδοποίηση περιλαμβάνει κυρίως χώρες της υποσαχάριας Αφρικής. Η Βολιβία ήταν μια από τρεις χώρες στο δυτικό ημισφαίριο που κρίθηκε για την επιλεξιμότητα της στο πρόγραμμα των ΗΠΑ με τίτλο *Millenium Challenge Account* και συμμετέχει ως παρατηρητής στις διαπραγματεύσεις για την FTA.

⁶¹ Η επαναδιαπραγμάτευση των συμφωνιών επέτρεψε πολύ την εξόφληση τους χρέους με πολύ ευνοϊκότερους όρους. Μερικές χώρες έχουν χαρίσει σημαντικά ποσά του διμερούς τους χρέους με τη Βολιβία. Οι ΗΠΑ σε συμφωνία με τη Λέσχη των Παρισίων χάρισαν το 67% του χρέους της Βολιβία προς αυτές. Η βολιβιανή κυβέρνηση συνεχίζει να πληρώνει τα χρέη της στις διεθνείς τράπεζες εγκαίρως.

Από την 1η Ιουλίου 2006 εφαρμόζεται η *Πολυμερής Πρωτοβουλία Ανακούφισης Χρέους* (MDRI) που θα ακυρώσει το διεθνές χρέος μέσω της *Διεθνούς Ένωσης Ανάπτυξης* (IDA), μερικών από τις παγκόσμια φτωχότερες χώρες,. Κάτω από το MDRI, η IDA αναμένεται για να παρέχει κεφάλαιο US\$37 δις στην ανακούφιση χρέους για πάνω από 40 έτη. Τα συγκεκριμένα κεφάλαια, εκτός τα US\$17 δις της ανακούφισης χρέους που δεσμεύθηκαν ήδη από τη IDA, βρίσκονται κάτω από την πρωτοβουλία ανακούφισης χρέους των φτωχών χωρών (HIPC). Αρχικά, 19 χώρες θα λάβουν 100% ακύρωσης του επιλέξιμου χρέους τους μεταξύ των οποίων και η Βολιβία. Οι υπόλοιπες χώρες HIPC θα είναι επιλέξιμες για την ακύρωση χρέους μόλις ολοκληρώσουν τις απαιτήσεις της πρωτοβουλίας HIPC.

3. Αποτύπωση του Εμπορικού Προσανατολισμού της CAN

3.1. Γενικά Χαρακτηριστικά

Το εξωτερικό εμπόριο της Κοινότητας έχει αυξηθεί επίσης αρκετά σταθερά κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δέκα ετών. Οι κύριες εξαγωγές της Κοινότητας είναι πετρέλαιο, πετροχημικά, μεταλλεύματα, (σίδηρος και χάλυβας), γεωργικά προϊόντα, και κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα. Οι κύριες εισαγωγές για την Κοινότητα είναι καταναλωτικά αγαθά, χημικές ουσίες, φαρμακευτικά είδη, κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, και βιομηχανικά αγαθά.

Αρχικά η ομάδα δοκίμασε την ισχυρή αύξηση του ενδοκοινοτικού εμπορίου, αν και το εμπόριο μειώθηκε κατά τη διάρκεια μιας πανκοινοτικής υποχώρησης το 1999. (βλ. Ασιατική Κρίση). Όλες οι χώρες μέλη με εξαίρεση τη Βενεζουέλα γνώρισαν αύξηση στις διακοινοτικές πωλήσεις κατά το 2001. Το διμερές εμπόριο της Βενεζουέλας με την ομάδα μειώθηκε κατά 19% το 2001 πράγμα το οποίο οφείλεται πιθανότατα στη μείωση 57% στις πωλήσεις πετρελαίου στην Κοινότητα των Άνδεων. Επί της ουσίας αυτό αποδίδεται σε μείωση αξίας και όχι σε μείωση του εμπορικού όγκου. Η πτώση στις αγορές των προϊόντων πετρελαίου από την Κολομβία και τη Βενεζουέλα το 2001, άσκησε σημαντική

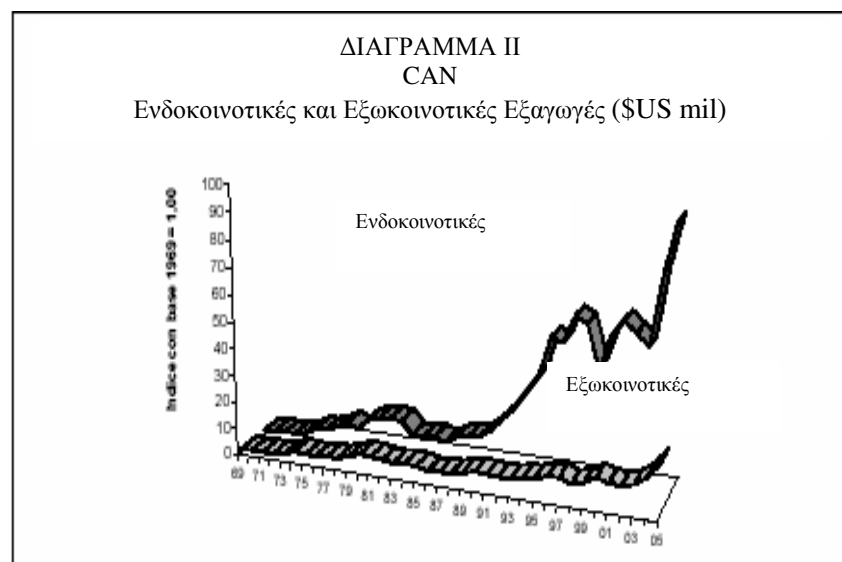
επίδραση στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, το οποίο θα είχε αυξηθεί κατά 22% εάν δεν επρόκειτο για την πτώση στις τιμές του πετρελαίου. (βλ. Πίνακα 10, Διαγράμματα II,III)

Στο συγκριτικό Πίνακα 10 είναι εμφανής ο πρωτεύον ρόλος των ΗΠΑ στις εμπορικές συναλλαγές με την CAN, ακολουθούν οι ενδοπεριφερειακές εμπορικές συναλλαγές και οι συναλλαγές με την Ευρωπαϊκή Ένωση οι οποίες ως ποσοστό σημειώνουν σταθερά πτωτική πορεία. Επιπλέον σημαντική αύξηση καταγράφεται στις συναλλαγές CAN-MERCOSUR ως επίδραση της εμβάθυνσης της θεσμικής και οικονομικής συνεργασίας μεταξύ των δύο περιφερειακών συστημάτων.

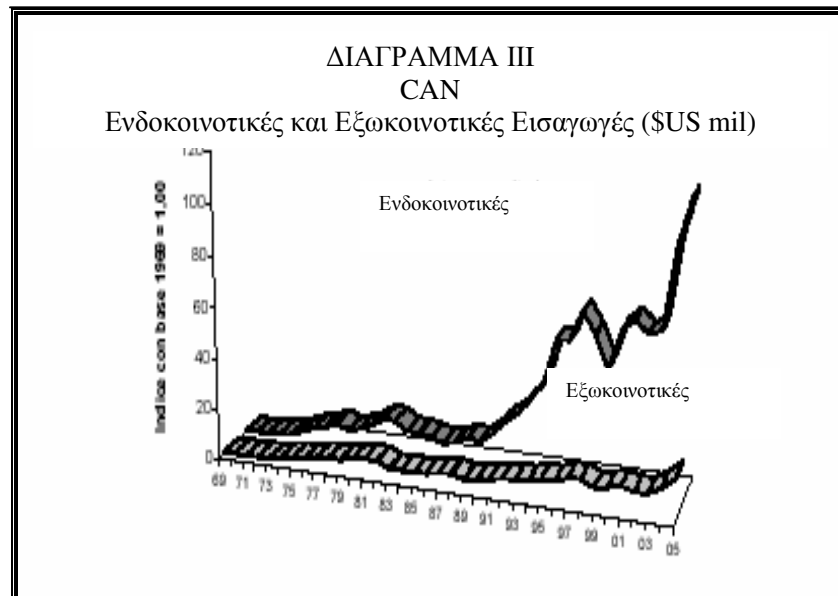
Ως ιδιαίτερα σημαντική, από πλευράς ρυθμού αύξησης, καταγράφεται η είσοδος της Κίνας στην αγορά της CAN, ζήτημα το οποίο πρόκειται να έχει μεσοπρόθεσμες επιπτώσεις στον εμπορικό προσανατολισμό της περιοχής, δεδομένου του ενδιαφέροντος της Κίνας για πρώτες ύλες και ενεργειακούς πόρους. Η CAN αναγνωρίζει τα πιθανά οφέλη της συνεργασίας με την περιοχή Ασίας - Ειρηνικού. Σύμφωνα με τις αξίες της υπό διαμόρφωση Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής, η Κοινότητα των Άνδεων έχει αυξήσει τις επαφές της με την Ένωση των Χωρών Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN) και του Ασιατικού-Ειρηνικού φόρουμ οικονομικής συνεργασίας (APEC). Το Περού είναι επίσης μέλος του APEC, αντιπροσωπεύοντας την Κοινότητα των Άνδεων στις σχέσεις με αυτήν την περιοχή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10					
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ – ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΤΗΣ CAN ΑΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΝΗ					
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΤΗΣ CAN ΑΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΝΗ (ποσοστά)					
ΖΩΝΕΣ	2001	2002	2003	2004	2005
ΗΠΑ	30,2	26,8	25,1	25,7	25,8
COMUNIDAD ANDINA	13,1	13,7	14,4	16,1	14,7
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ -15	15,6	14,9	16,6	13,4	12,7
MERCOSUR	8,8	11,0	10,8	11,7	12,2
ΚΙΝΑ	3,3	4,0	5,4	5,9	6,6
ΙΑΠΩΝΙΑ	4,9	4,9	4,1	3,7	3,6
ΜΕΞΙΚΟ	4,9	4,4	4,5	4,7	6,2
ΣΥΝΟΛΟ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΤΗΣ CAN ΑΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΝΗ (ποσοστά)					
ΖΩΝΕΣ	2001	2002	2003	2004	2005
ΗΠΑ	42,4	40,4	40,2	41,4	45,5
COMUNIDAD ANDINA	11,1	10,5	8,9	10,8	9,1
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ -15	11,9	12,3	15,2	12,4	10,2
MERCOSUR	3,6	2,7	2,2	3,3	2,4
ΚΙΝΑ	1,1	1,5	1,6	2,3	2,3
ΙΑΠΩΝΙΑ	1,6	1,4	1,4	1,6	1,3
ΜΕΞΙΚΟ	1,6	1,6	1,6	1,9	1,5
ΣΥΝΟΛΟ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Όπως προαναφέρθηκε, η Κοινότητα των Άνδεων άρχισε να λειτουργεί ως περιοχή απελευθέρωσης των συναλλαγών στις αρχές του 1993, καθώς το εμπόριο μεταξύ των χωρών μελών απελευθερώθηκε και όλα τα μη δασμολογικά εμπόδια εξαλείφθηκαν. Αυτό θεωρήθηκε το πρώτο βήμα στη διαδικασία ολοκλήρωσης, και ένα αναπόσπαστο τμήμα στην ανάπτυξη της κοινής αγοράς. Τόσο το εξωτερικό εμπόριο έχει επεκταθεί σταθερά στην προηγούμενη δεκαετία, όσο και το εμπόριο μεταξύ των χωρών μελών της CAN. Το διακοινοτικό εμπόριο γίνεται όλο και περισσότερο σημαντικό στις χώρες μέλη. (βλ. Διαγράμματα II, III).⁶²

⁶² Comunidad Andina, Secretaria General, *37 Anos de Integración Comercial, 1969-2005*, Documento Estadístico, SG/de 144, 17 de Mayo de 2006.

Μεταξύ 1998 και 2003, το ενδουποπεριφερειακό εμπόριο είχε πτωτική τάση. Αν και αυτές οι ροές κατέδειξαν θετική τάση το 2004 και το 2005, η Βολιβία και η Βενεζουέλα συνέχισαν να έχουν μειωμένες εξαγωγές στις χώρες των Άνδεων.

Το 2004, το εμπόριο μέσα στην υποπεριφέρεια ήταν αρκετά χαμηλότερο από αυτό με τις Ηνωμένες Πολιτείες (46.6% του συνόλου) και σχεδόν ίσο με το εμπόριο με Ευρωπαϊκή Ένωση (11%). Η εν λόγω κατάσταση οφείλεται σε διάφορους παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων των εξής:

- Σχετικά αδύνατη πολιτική θέληση από τα κράτη μέλη να συμμορφωθούν με υποχρεώσεις που αναλαμβάνονται στην CAN.
- Περιορισμένη θεσμοποίηση των μηχανισμών απελευθέρωσης εμπορίου.
- Μια γενική θεσμική αβεβαιότητας θα μπορούσε να είχε προσελκύσει υψηλότερες εθνικές και ξένες επενδύσεις.
- Ελαττωματική και περιορισμένη υποδομή που συνδέει τις χώρες
- Το διμερές εμπόριο συγκρούεται με τους στόχους της CAN καθώς δεν είναι συχνά ικανό να επέμβει επαρκώς.

- Μεγαλύτερο ενδιαφέρον για το εξωτερικό εμπόριο λόγω της ασθενούς ενδοϋποπεριφερειακής παραγωγικής δυνατότητας (ΗΠΑ, Ε.Ε., MERCOSUR, Ιαπωνία, κ.λπ.)
- Πολιτική αστάθεια ή/και υψηλός πολιτικός κίνδυνος στις περισσότερες των χώρες Άνδεων.
- Σημαντική πρόοδος στις συναλλαγές με τη MERCOSUR.

Η αγορά των Άνδεων χαρακτηρίζει την ευρεία διαφοροποίηση, και είναι στην πραγματικότητα η διαφοροποιημένη αγορά για τις κοινοτικές παγκόσμιες εξαγωγές. Το σύστημα *Nandina* είναι η κοινή ονοματολογία δασμολογίων για τις χώρες μέλη της Κοινότητας των Άνδεων. Είναι βασισμένο στην εναρμονισμένη περιγραφή προϊόντων αποτελώντας το σύστημα κωδικοποίησης, και διαιρείται σε τμήματα, κεφάλαια, στοιχεία, και υποστοιχεία. Η αγορά των Άνδεων έχει 4.276 υποστοιχεία *Nandina*, τα οποία είναι περισσότερα από 1.200 για τις εξαγωγές στις Ηνωμένες Πολιτείες και πάνω από 1.800 που αφορούν εξαγωγές στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το διακοινοτικό εμπόριο, όπως είναι φυσικό, είναι διακριτό από το μεγάλο ποσοστό των δευτερογενών αγαθών με μια υψηλότερη προστιθέμενη αξία. Το δίκτυο τυποποίησης (ASN) των Άνδεων δημιουργήθηκε για να καθιερώσει τα «πρότυπα των Άνδεων» για τα προϊόντα που πωλούνται στην περιοχή. Οι δραστηριότητές του περιέλαβαν την εναρμόνιση των προτύπων σε κάθε χώρα ή την υιοθέτηση των διεθνών προτύπων όταν κρίνονται για να είναι συμφέροντα στην Κοινότητα.

Η Κοινότητα διαθέτει ένα μέσο *Κοινό Εξωτερικό Δασμολόγιο* (CET) 13.6%, και ακολουθεί γενικά τέσσερα επίπεδα. Το CET για τις πρώτες ύλες είναι 0%, 5% και 10% για τα ημιεπεξεργασμένα (semi-manufactured) αγαθά, και 20% για τα ολοκληρωμένα προϊόντα. Το CET υιοθετείται από την Κολομβία, τον Ισημερινό, και τη Βενεζουέλα. Η Βολιβία, λόγω της περιβαλλόμενης από ξηρά θέσης της, έχει τις προνομιακές δασμολογικές μεταχειρίσεις. Κατά τη διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας το διακοινοτικό εμπόριο γνώρισε μεγάλες διακυμάνσεις.

3.2. Η Κοινότητα των Άνδεων, οι ΗΠΑ και η FTAΑ

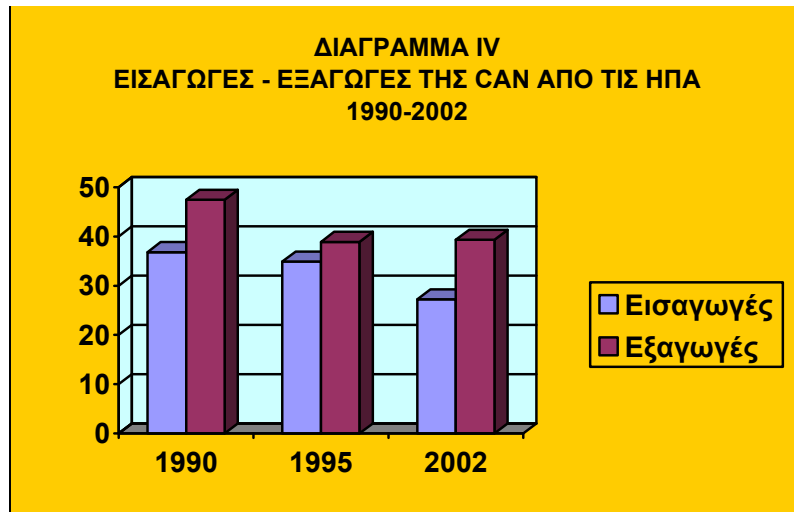
Το γεγονός είναι ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι η μεγαλύτερη αγορά για τις χώρες των Άνδεων, αν και η σημασία της για κάθε μια από αυτές ποικίλλει ευρέως. Η αγορά των ΗΠΑ είναι σημαντικότερη για τη Βενεζουέλα και την Κολομβία, λόγω του ότι αφορά στο ήμισυ των εξαγωγών τους, έναντι της Βολιβίας, της οποίας μόνο το 23% των εξαγωγών της κατευθύνονται στη συγκεκριμένη αγορά. Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί, εντούτοις, ότι τη μερίδα του λέοντος των εξαγωγών του Ισημερινού, της Κολομβίας, και της Βενεζουέλας αποτελεί το πετρέλαιο, η ζήτηση για το οποίο είναι λιγότερο ελαστική σε σχέση με άλλα προϊόντα. Επομένως πρόκειται για εμπορική σχέση που δεν επηρεάζεται σε σημαντικό τουλάχιστον βαθμό από ένα ενδεχόμενο επιβράδυνσης της παγκόσμιας μεγαλύτερης οικονομίας.

Η Συμφωνία Εμπορικής Προτίμησης (ΑΤΡΑ) που υπογράφηκε το Δεκέμβριο 1991 αφορά στην ενίσχυση των τεσσάρων χωρών των Άνδεων (Βολιβία, Κολομβία, Ισημερινός και Περού) στην πάλη τους ενάντια στην παραγωγή ναρκωτικών. Παρόλ' αυτά, η ΑΤΡΑ θεωρήθηκε από τους ειδικούς, ως ο προθάλαμος, για την FTAΑ (NAFTA).⁶³

Από το 1991, οι αμερικανικές εξαγωγές στις χώρες ΑΤΡΑ είχαν έντονα αυξητική πορεία. Αντίστροφα οι εισαγωγές των ΗΠΑ από τις χώρες της ΑΤΡΑ το 2001 και το 2002 παρέμειναν κάτω από το υψηλό του 2000, πρώτιστα λόγω των απαιτήσεων των ΗΠΑ για συμπίεσμένες τιμές σε παραδοσιακές εξαγωγές προϊόντων των χωρών ΑΤΡΑ, όπως ο καφές και οι μπανάνες. Οι εισαγωγές από τις χώρες ΑΤΡΑ ανήλθαν κατά μέσο όρο μεταξύ 0.9 και 1.0 % των συνολικών εισαγωγών των ΗΠΑ μεταξύ 1991 και 2000, αλλά μειωμένες στο 0.8 % το 2001 και το 2002, λόγω χαμηλότερων τιμών στις εξαγωγές παραδοσιακών προϊόντων τους. Ενώ τα προϊόντα των χωρών ΑΤΡΑ αντιπροσωπεύουν μόνο ένα μέρος των εισαγωγών τους, οι ΗΠΑ είναι η κύρια αγορά εξαγωγών για κάθε μια από αυτές τις χώρες της ΑΤΡΑ. Οι εισαγωγές των ΗΠΑ από τις χώρες ΑΤΡΑ αποτελούνται κυρίως από

⁶³ Lenny Sapozhnikov, *The Andean Trade Promotion and Drug Eradication Act: A case of inconsistent policymaking*, *The Strasser Prize Papers*, 2005.

τα παράγωγα των πρώτων υλών, γεωργικά προϊόντα και είδη ενδυμασίας. Τα ορυκτά καύσιμα, κυρίως πετρέλαιο, αποτελούν το 41 % των εισαγωγών τους. Άλλες κύριες εισαγωγές των ΗΠΑ είναι τα πολύτιμα μέταλλα, πολύτιμοι λίθοι, φρούτα και ξηροί καρποί, φρούτα, κυρίως μπανάνες, και ο καφές.

Η Συμφωνία *Andean Trade Promotion and Drug Eradication Act* (ATPDEA) λειτουργεί επίσης ως πρόγραμμα εμπορικής προτίμησης παρέχοντας στις τέσσερις χώρες των Άνδεων την αδασμολόγητη πρόσβαση στην αγορά των ΗΠΑ για περίπου 5.600 προϊόντα. Πρόκειται για τη Συμφωνία ATPA που έληξε το Δεκέμβριο του 2001 και ανανεώθηκε ως τμήμα της εμπορικής νομοθεσίας των ΗΠΑ το 2002 ως ATPDEA. Όλες οι υπάρχουσες διατάξεις ανανεώθηκαν μέχρι το 2006. Κάθε χώρα απολαμβάνει τα ίδια οφέλη όπως στο πλαίσιο του αρχικού προγράμματος, και το πρόγραμμα επεκτάθηκε από 700 πρόσθετα προϊόντα. Ο αντίστοιχος νόμος των ΗΠΑ απαιτεί μια διαδικασία πιστοποίησης για την επιλεξιμότητα κάθε χώρας.⁶⁴

Οι βασικοί όροι επιλεξιμότητας για μια χώρα είναι:

⁶⁴ Η ATPDEA αποτελεί το εμπορικό κομμάτι της Andean Regional Initiative (ARI) η οποία λειτουργεί συμπληρωματικά σε στρατιωτικού χαρακτήρα πρωτοβουλίες όπως το Plan Colombia, που στοχεύει μεν επισήμως στην καταστολή της διακίνησης ναρκωτικών, επί της ουσίας όμως στοχεύει στην αντιμετώπιση των ανταρτών οι οποίοι ελέγχουν το 1/3 του εδάφους της χώρας. Lenny Sapozhnikov, *The Andean Trade Promotion and Drug Eradication Act: A case of inconsistent policymaking*, οπ. παρ.

- Να μην είναι κομμουνιστική,
- Να μην έχει εθνικοποιήσει αμερικάνικες επιχειρήσεις
- Να μην έχει προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες με άλλες αναπτυγμένες χώρες,
- Να αναγνωρίζει το δικαίωμα κέρδους στον επενδυτή
- Να έχει υπογράψει συμφωνία έκδοσης προσώπων με τις ΗΠΑ
- Να προστατεύει τα πνευματικά δικαιώματα
- Να προστατεύει τα βασικά δικαιώματα των εργαζομένων
- Να υποστηρίζει τον πόλεμο κατά των ναρκωτικών
- Να υποστηρίζει τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας

Πρόκειται ουσιαστικά για κριτήρια πολιτικού παρά οικονομικού χαρακτήρα από τη στιγμή που αναφέρεται στην ανάπτυξη με καθαρά ιδεολογικούς όρους. Εν ολίγοις, θεσμικά αποτελεί ένα υβρίδιο εμπορικής πολιτικής και πολιτικής καταπολέμησης των ναρκωτικών.⁶⁵ Οι χώρες που ικανοποίησαν τα κριτήρια επιλεξιμότητας που καθιερώνονται στο σχετικό νόμο είναι η Κολομβία, η Βολιβία, και το Περού. Αποκλείστηκε η Βενεζουέλα για πολιτικούς λόγους.

Επιχειρώντας την αξιολόγηση του προγράμματος των εμπορικών προτιμήσεων των Άνδεων για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και την παροχή των κινήτρων με στόχο να διαφοροποιήσουν τις οικονομίες τους μακριά από την παραγωγή ναρκωτικών θα μπορούσε να λεχθεί ότι είχε αποτελέσματα:

- Θετικά, ως προς την ανάπτυξη των εξαγωγών των χωρών των Άνδεων στην αγορά ΗΠΑ χωρίς να παραβλέπονται όποιες κριτικές αφορούν την πολιτική των ΗΠΑ για το διεθνές εμπόριο. (βλ. κεφ. 8.5.).⁶⁶ Οι κολομβιανές εξαγωγές στην αγορά των ΗΠΑ κάτω από ΑΤΡΑ γνώρισαν αυξητικούς ρυθμούς κατ' έτος από το 1993. Σύμφωνα με το κολομβιανό Υπουργείο εξωτερικού εμπορίου, μεταξύ

⁶⁵ Το ίδιο.

⁶⁶ Για παράδειγμα η συνέχιση της μονοπώλησης του εμπορίου της Μπανάνας από αμερικανικές εταιρείες συνδέεται με την ΑΤΡΕΑ. Η *Dole Food Company* είναι από τους ενεργότερους υποστηρικτές της συμφωνίας.

1992 και 1999, η ΑΤΡΑ απέφερε συνολικά αξία \$1.2 δισεκατομμυρίων στην Κολομβία. Σύμφωνα με την κυβέρνηση του Περού, το 1994, μόνο 16% των περουβιανών εξαγωγών κατευθυνόταν στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μετά τα προνομιακά οφέλη των δασμολογίων ΑΤΡΑ, το 2005 σχεδόν το 30% των εξαγωγών του Περού κατευθύνονταν στις Ηνωμένες Πολιτείες.⁶⁷

- Όχι απόλυτα θετικά, ως προς τον κεντρικό στόχο της που ήταν η καταπολέμηση των ναρκωτικών, η παραγωγή των οποίων δεν μειώνεται, σε γενικό Μ.Ο. κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας. Στη Βολιβία, την Κολομβία και το Περού η καλλιέργεια κόκας αυξήθηκε συνολικά κατά Μ.Ο. 1% το 2005, έναντι του 2004.⁶⁸ Η κόκα παραμένει γι αυτές τις χώρες, ο περισσότερο δυναμικός τομέας αποφέροντας ίσως περισσότερα έσοδα από την επίσημη αγροτική οικονομία.⁶⁹

Το 2004, ο Λευκός Οίκος και το Κογκρέσσο δημιούργησαν το *Millennium Challenge Account* (κατά τα *Millennium Goals* των Η.Ε.) «...για να παραβλέψουν τις δυσκίνητες διαδικασίες της *USAID*» και να ανταμείψουν άμεσα τα αναπτυσσόμενα έθνη για τη βελτίωση της διακυβέρνησης και τη φιλελευθεροποίηση της οικονομικής τους πολιτικής.⁷⁰ Για να λάβουν επιχορήγηση, οι χώρες πρέπει να ικανοποιήσουν τα ειδικά κριτήρια και να διαπραγματευτούν στη συνέχεια το αμοιβαία αποδεκτό αναπτυξιακό έργο με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η διάσταση της πολιτικής χειραγώγησης είναι έντονη στο συγκεκριμένο πρόγραμμα. Η Βολιβία είναι μια από τις χώρες που κρίθηκε επιλέξιμη για μια επιχορήγηση

⁶⁷ Με επιστολή τους προς τον G. Bush (13 Ιουνίου 2006) οι Πρόεδροι της Βολιβίας και της Κολομβίας ζήτησαν την ανανέωση της ΑΤΡΑ.

www.comunidadandina.org/ingles/documentos/documents/cartabush2006.htm

⁶⁸ Το “Plan Colombia” των ΗΠΑ συνδέει ουσιαστικά την καταπολέμηση των Ναρκωτικών με την καταστολή της δράσης των αντάρτικων κινημάτων FARC και ELN. Jean-Marc Balencie – Arnaud de La Grange, *Εξεγερμένοι Κόσμοι*, Εκδ. Τυπωθήτω-Δαρδανός, Αθήνα 2004.

⁶⁹ Lenny Sapozhnikov, *The Andean Trade Promotion and Drug Eradication Act: A case of inconsistent policymaking*, οπ. παρ.

⁷⁰ Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία των Η.Ε. οι ΗΠΑ βρίσκονται στην τελευταία θέση του καταλόγου αναπτυξιακής βοήθειας στις αναπτυσσόμενες χώρες, προσαναλισζόμενες σε διμερείς σχέσεις ανταποδοτικότητας, πολιτικοοικονομικού χαρακτήρα.

\$598 εκατομμυρίων από το 2004 για την εκπαίδευση, και τις πολιτικές μεταρρυθμίσεις. Καμιά διαδικασία δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη, καθώς στα σχέδια Προέδρου *Morales* βρίσκεται η αντιστροφή των πολιτικών που «κρίθηκαν κατάλληλες» για τη Βολιβία και την επιχορήγησή της.

3.3. Η Ε.Ε. και η Κοινότητα των Άνδεων

3.3.1. Αποτύπωση των Οικονομικών Σχέσεων CAN - ΕΕ

Οι σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Κοινότητα των Άνδεων χρονολογούνται από την ίδρυση της δεύτερης (1969).⁷¹ Η Διακήρυξη της Ρώμης (1996) αποτέλεσε την αρχή του επίσημου (θεσμοθετημένου) πολιτικού διαλόγου ανάμεσα στις δύο περιφέρειες, ο οποίος λαμβάνει χώρα σε υπουργικό και προεδρικό επίπεδο, ενώ οι αποφάσεις που λαμβάνονται εποπτεύεται από διαπεριφερειακή επιτροπή. Το 2003, υπεγράφη το 3ο *Σύμφωνο Πολιτικού Διαλόγου και Συνεργασίας* (Political and Cooperation Agreement) μεταξύ CAN και Ε.Ε. το οποίο αποτέλεσε σημαντική εξέλιξη στην ανάπτυξη και τη θεσμοποίηση του διαπεριφερειακού διαλόγου σε νέες περιοχές ενδιαφέροντος, όπως μετανάστευση, πρόληψη συγκρούσεων, χρηστή διακυβέρνηση και αντιτρομοκρατία.⁷²

Σημαντικές παραμέτρους στη σχέση Ε.Ε. – CAN αποτελούν:

- Η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- Η περιφερειακή ολοκλήρωση.
- Το περιβάλλον, καθώς η CAN δεν έχει αναπτύξει κοινή πολιτική για τη διαχείριση των φυσικών πόρων και ειδικότερα για το οικοσύστημα του Αμαζονίου.⁷³

⁷¹ Ο διάλογος με τις περιφέρειες MERCOSUR, CAN και SICA αναφέρεται ως «εξειδικευμένος» αφού έπεται διαρθρωτικά του διαλόγου Ε.Ε. – LAC και Ε.Ε. – Río Group.

⁷² Το 1^ο Πλαίσιο Συμφώνου Συνεργασίας είχαν υπογραφεί το 1983 και το 2^ο το 1993. http://ec.europa.eu/comm/external_relations/la/index.htm

⁷³ Οι χώρες των Άνδεων καθώς αναπτυσσόμενες απαιτούν διεθνή οικονομική βοήθεια για να καλύψουν τα κριτήρια του Πρωτοκόλλου του Κιότο.

- Η εκστρατεία κατά των ναρκωτικών δεδομένου ότι η Ε.Ε. αποτελεί χώρο προορισμού των ναρκωτικών που παράγονται στις χώρες της CAN.
- Τα ζητήματα που σχετίζονται με την κοινωνική συνοχή καθώς η συνεργασία με την Ε.Ε. αφορά μια σειρά από προγράμματα κοινωνικής ανάπτυξης.⁷⁴

Σημειώνεται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο μεγαλύτερος παροχέας αναπτυξιακής βοήθειας στην περιφέρεια των Άνδεων. Η αναπτυξιακή βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσανατολίζεται βάση δύο κατευθύνσεων:

- Γεωγραφικά. Για την περίοδο 2000-2006 η Ε.Ε. πρόκειται να χορηγήσει το ποσόν των 500 εκατ. Ε.
- Θεματικά. Για την περίοδο 2000-2006 η Ε.Ε. πρόκειται να χορηγήσει το ποσόν των 350 εκατ. Ε. Η θεματική βοήθεια παρέχεται μέσω «οριζόντιων χρηματοδοτικών γραμμών» στοχεύοντας σε ειδικές κατευθύνσεις, όπως η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα, ανθρωπιστική βοήθεια, καταπολέμηση ναρκωτικών, κα.

Στο 1ο Περιφερειακό Έγγραφο Στρατηγικής 2002-2006 (RSP- Regional Strategy Paper) για την Κοινότητα των Άνδεων - που συμπληρώνεται με έγγραφα στρατηγικής χώρας για κάθε χώρα των Άνδεων καθιερώνονται δύο κύριοι πολιτικοί στόχοι:

- η υποστήριξη της ολοκλήρωσης της CAN.
- η υποκίνηση της CAN για τη συγκρότηση μιας ζώνης ειρήνης.

Το RSP παρείχε 29 εκατ. Ε για τις δραστηριότητες σε πέντε περιοχές:

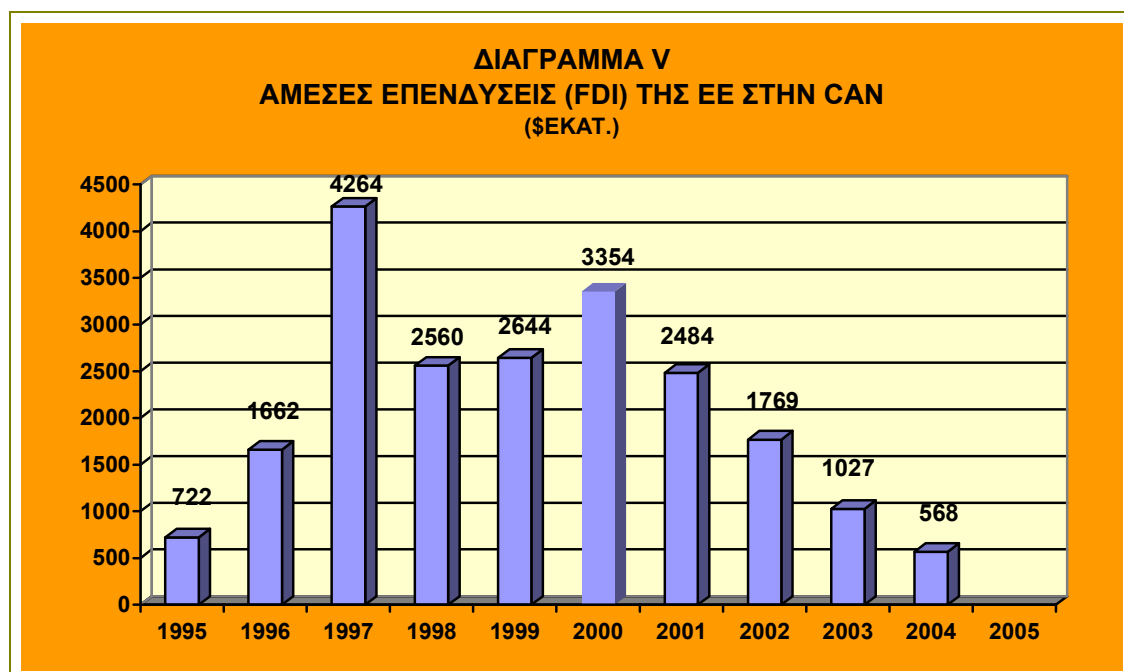
- περιφερειακή ανάπτυξη
- ασφάλεια εναέριας κυκλοφορίας
- τεχνική βοήθεια για το εμπόριο

⁷⁴ The European Union, *Latin America and the Caribbean: A strategic partnership*, European Commission, External Relations, 2006.

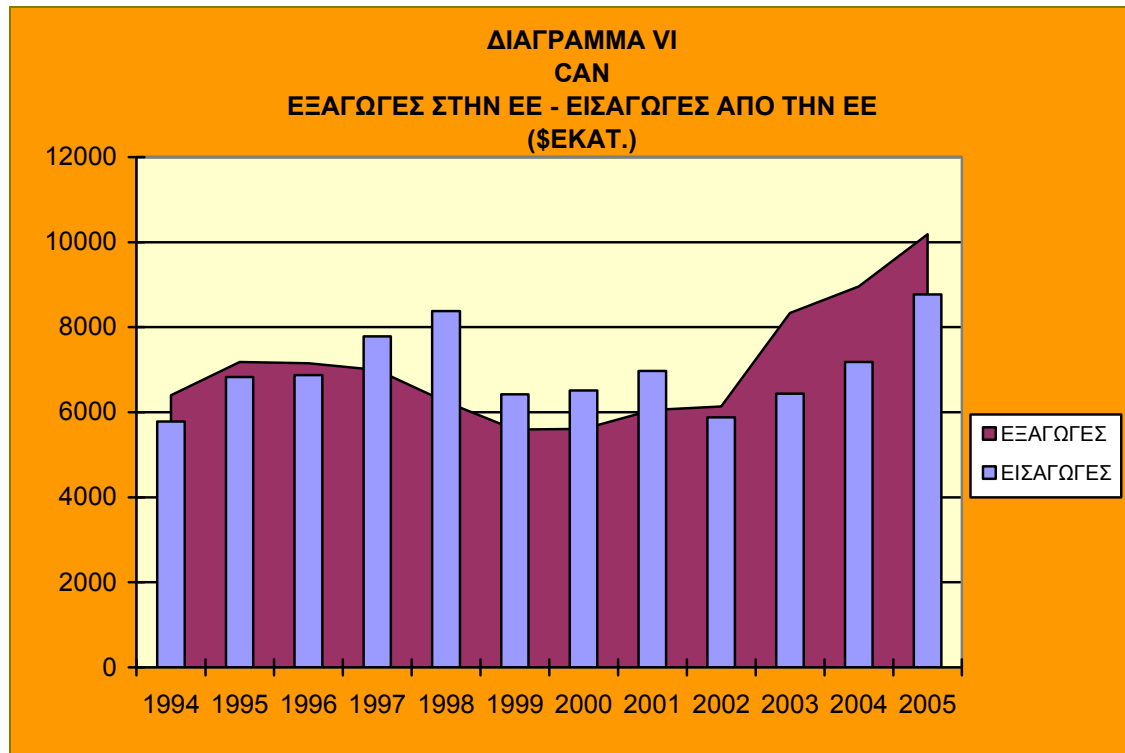
- συμμετοχή από των Άνδεων στην κοινωνία πολιτών και πρόληψη των φυσικών καταστροφών.

Ένα ενδιαμέσο RSP για την περίοδο 2004-2006 επέφερε διάφορες τροποποιήσεις. Το πρόγραμμα εναέριας κυκλοφορίας χωρίστηκε σε δύο σκέλη, ενώ μια νέα πρωτοβουλία στην περιοχή των ναρκωτικών εισήχθη (σε σχέση με συνθετικά ναρκωτικά). Αποφασίστηκε επίσης να αυξηθεί η σχετική με το εμπόριο βοήθεια, στο πλαίσιο της προετοιμασίας για ένα μελλοντικό Σύμφωνο Συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το πρόγραμμα συνεργασίας για την περίοδο 2007-2013 πρόκειται να εκδοθεί σύντομα. Σημειώνεται ότι, ο πολιτικός διάλογος διεξάγεται με συναντήσεις σε επίπεδο αρχηγών κρατών (ανά διετία) και σε επίπεδο υπουργών ενδιάμεσως.

Η Ε.Ε. είναι ο δεύτερος εμπορικός εταίρος της CAN μετά της ΗΠΑ, έχοντας ένα μερίδιο της τάξης του 12,5% στο εξωτερικό εμπόριο της CAN (2004). Υπολογίζεται ότι το εμπόριο της Ε.Ε. με την CAN διπλασιάστηκε από τις αρχές της δεκαετίας του '90 μέχρι σήμερα. Από την πλευρά της η CAN αποτελεί τον 29^ο στην κατάταξη εμπορικό εταίρο της Ε.Ε., απορροφώντας το 0.7% των εξαγωγών της Ε.Ε..⁷⁵

⁷⁵ European Union, *Regional Strategy: Andean Community of Nations 2002-2006*.

Οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ των δύο περιφερειών βασίζονται στο σύστημα “GSP +” (Generalised System of Preferences) το οποίο εμπεριέχει όρους προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης και της χρηστής διακυβέρνησης.⁷⁶ Μεταξύ των συγκεκριμένων όρων είναι η καταπολέμηση της παραγωγής και διακίνησης ναρκωτικών. Κάτω από το σύστημα GSP, τα περισσότερα βιομηχανικά προϊόντα και ένας κατάλογος γεωργικών και προϊόντων αλιείας μπαίνουν στην ευρωπαϊκή αγορά χωρίς δασμούς. Το σύστημα GSP ανανεώνεται περιοδικά. Η μεσοπρόθεσμη στόχευση της Ε.Ε. είναι η δημιουργία ενός Διαπεριφερειακού

⁷⁶ Πρόσθετο κίνητρο για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της χρηστής διακυβέρνησης. Το γενικευμένο σχέδιο των δασμολογικών προτιμήσεων της Ε.Ε. (GSP) προσφέρει τα χαμηλότερα δασμολόγια ή απολύτως αφορολόγητη πρόσβαση για τις εισαγωγές από 178 αναπτυσσόμενες χώρες και εδάφη στην αγορά της Ε.Ε.. Το σχέδιο της Ε.Ε. προσφέρει πρόσθετα οφέλη για 49 από τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες και στις χώρες που ακολουθούν ορισμένα πρότυπα εργασίας ή περιβαλλοντικά πρότυπα. Η Ε.Ε. χορηγεί τις προτιμήσεις χωρίς απαίτηση για παραχωρήσεις από τις δικαιούχες χώρες. Το 2002, εισαγωγές της Ε.Ε. μέσω του συστήματος GSP ανήλθαν σε ΕΥΡ 53 δισεκατομμύρια.. *The European Union's Generalised System of Preferences GSP*, European Commission, Directorate-General for Trade.

Συμφώνου Συνεργασίας, στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης αντίληψη για την οικονομική συνεργασία το οποίο πέραν των ελεύθερων εμπορικών συναλλαγών να λειτουργεί ως πλαίσιο για την πραγματοποίηση αμοιβαίων επενδύσεων.

Η Σύνοδος Κορυφής Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) - Λατινική Αμερικής και Καραϊβικής που διεξήχθει στη Βιέννη στις 12 έως τις 13 Μαΐου 2006 αποτέλεσε μια σημαντική στιγμή για τις διαπεριφερειακές σχέσεις. Ένας σημαντικός δείκτης για να αξιολογήσει την επιτυχία της Συνόδου Κορυφής της Βιέννης, είναι οι αποφάσεις που ελήφθησαν σε σχέση με τις τρέχουσες διαπραγματεύσεις για μια συμφωνία σύνδεσης με τη MERCOSUR και τη δυνατότητα διαπραγματεύσεις για μια αντίστοιχη συμφωνία με την CAN και την Κεντρική Αμερική. Στην περίπτωση των χωρών των Άνδεων, το 3ο Σύμφωνο Πολιτικού Διαλόγου και Συνεργασίας (2003) και οι αμοιβαίες δεσμεύσεις στη Σύνοδο Κορυφής της Γουαδαλαχάρα (2004) έθεσαν τις βάσεις για μια μελλοντική Συμφωνία με την Ε.Ε., στόχος που έχει υποστηριχθεί τυπικά σε διάφορες περιπτώσεις από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

3.3.2. *Προς ένα Συμφώνου Συνεργασίας (Association Agreement) CAN - ΕΕ*

Σύμφωνα με διεθνείς διπλωματικές πηγές, η απόφαση του Προέδρου της Βενεζουέλας, *Chaves* να εγκαταλήψει την CAN, επέδρασε αποσταθεροποιητικά στο διάλογο με την Ε.Ε., όπως επίσης και οι εξαγγελίες του Προέδρου της Βολιβίας *Morales*, για μια σειρά από εθνικοποιήσεις στον τομέα των φυσικών πόρων.⁷⁷

Ίσως και υπό την πίεση του συγκεκριμένου γεγονότος, η διάθεση από πλευράς CAN για υπογραφή *Συμφώνου Συνεργασίας* (Association Agreement) με την Ε.Ε. έγινε περισσότερο εμφανής. Στόχος της CAN είναι η υπογραφή του Συμφώνου να γίνει πριν την επόμενη διαπεριφερειακή συνάντηση Ε.Ε. – Λατινικής Αμερικής (Περού, Μαΐος 2008).⁷⁸

Δύο είναι τα βασικά εργαλεία για τη μελλοντική συμφωνία σύνδεσης από την πλευρά της Ε.Ε.:

⁷⁷ Humberto Marquez, Andean Community – EU: More Suspense Than Negotiations, IPS News Agency, May 10, 2006.

⁷⁸ “CAN Secretary General proposes concrete actions to ensure association agreement with EU and overcome crisis”, Andean Community, Press Release, Bogota, May 18, 2006.

- Το Regional Strategy Paper (RSP)
- Οι Εκθέσεις Αξιολόγησης

Σε σχέση με το πρώτο θέμα, το 2005 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προετοίμασε ένα έγγραφο για το περιφερειακό πρόγραμμα βοήθειας για την υποπεριφέρεια των Άνδεων που άνοιξε τη διαδικασία διαβουλεύσεων με ποικίλους εταίρους από την Κοινότητα των Άνδεων. Τα αποτελέσματα ελήφθησαν υπόψιν για την προετοιμασία του RSP για 2007-2013 που παρουσιάστηκε πριν από τη Σύνοδο Κορυφής Ε.Ε. – Λατινικής Αμερικής της Βιέννης. Το συγκεκριμένο έγγραφο αναλύει τα στοιχεία που αφορούσαν στην ολοκλήρωση των Άνδεων και στην κατάσταση των κρατών μελών, αξιοποιώντας την προηγούμενη εμπειρία.

Η Εκθεση Αξιολόγησης καθορίζει πέντε κύριες προκλήσεις για αυτή η υποπεριφέρεια: Δημοκρατία, σεβασμός των ανθρώπινων δικαιωμάτων και πολιτική σταθερότητα, περιφερειακή ολοκλήρωση, κοινωνική συνοχή, περιβάλλον και ναρκωτικά. Με βάση τα στοιχεία αυτά, το έγγραφο συστήνει:

- συμπύκνωση των στόχων της Ε.Ε. σε περιορισμένο αριθμό τομέων (ιδιαίτερα στις περιοχές όπου έχει καταδειχτεί η προστιθέμενη αξία),
- επιλογή δράσης στο περισσότερο πρόσφορο επίπεδο (περιφερειακό, υποπεριφερειακό ή εθνικό)
- προσπέθεια αύξησης της συμπληρωματικότητας μεταξύ των κρατών μελών και ευρωπαϊκά Βοήθεια της Επιτροπής.

Αυτή η ανάλυση οδήγησε την Ε.Ε. μέσω του RSP στον καθορισμό δύο περιοχών συνεργασίας:

- 1) Σταθεροποίηση των οργάνων των Άνδεων που σχετίζονται με τη διαδικασία ολοκλήρωσης, με συμπερίληψη ζητημάτων όπως: οικονομική ολοκλήρωση για να υποστηρίξει την προετοιμασία της CAN για διαπραγματεύσεις με την Ε.Ε., ανάπτυξη πολιτικής των Άνδεων για τα ναρκωτικά και από κοινού

αντιμετώπιση των προκλήσεων στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος. Νέες περιοχές όπως η μετανάστευση, η πρόληψη σύγκρουσης και η διακυβέρνηση μπορούν να προστεθούν.

- 2) Κοινωνική και Οικονομική Συνοχή: οι περισσότερες προσπάθειες θα εστιάσουν στην ενίσχυση και διεύρυνση των αντίστοιχων πολιτικών. Για αυτόν το λόγο δημιουργήθηκε μια από κοινού διοικούμενη χρηματοδοτική διευκόλυνση. Η κοινή αξιολόγηση άρχισε τον Απρίλιο του 2005 και τελείωσε το Νοέμβριο 2005.

Σε διεθνές επίπεδο οι χώρες-μέλη της CAN κινούνται μέσω του G77 (των αναπτυσσομένων χωρών), των οποίων τα αιτήματα επικεντρώνονται στην κατάργηση των επιδοτήσεων στις αναπτυγμένες χώρες.⁷⁹ Κατά συνέπεια η ΚΑΠ αποτελεί σημείο τριβής με την Ε.Ε., εντούτοις τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τις κάνει περισσότερο διαλακτικές σε σχέση με τις χώρες της MERCOSUR.

Υπάρχει μια σαφής ασυμμετρία στο ενδιαφέρον μεταξύ της Κοινότητας των Άνδεων και της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με Συμφωνία σύνδεσης. Για την πλευρά των Άνδεων, μια τέτοια συμφωνία θα δήλωνε μια σημαντική πρόοδο στις εξωτερικές σχέσεις της, ενδεχομένως παρέχοντας της ένα ανανεωμένο ερέθισμα για το πρόγραμμα ολοκλήρωσής της. Επιπλέον, η πρόσβαση στην αγορά της Ε.Ε. κάτω από το σύστημα GSP+ δεν θεωρείται πιθανό να βελτιωθεί σημαντικά, ενώ μια Συμφωνία τύπου FTA (απελευθέρωσης εμπορίου) θα μπορούσε να βοηθήσει τις εξαγωγές των Άνδεων να διαπεράσουν την Ε.Ε. σε μεγάλη έκταση. Για την Ε.Ε., οι Άνδεις δεν είναι βασικός οικονομικός συνεργάτης.⁸⁰

Οι προοπτικές της Ε.Ε. για πρόσβαση σε πόρους της ζώνης, όπως η ενέργεια θεωρούνται μειωμένες. Επιπλέον, οι ηγέτες της Ε.Ε. εκφράζουν τις ιδιαίτερες αμφιβολίες για την αξιοπιστία μερικών κυβερνήσεων των Άνδεων καθώς και για την εμβάθυνση της

⁷⁹ Η Βενεζουέλα και η Κολομβία ανήκουν επιπλέον στο G24 και στο G15.

⁸⁰ *Enhancing Relations Between the European Union and The Andean Community*, European Parliament, Directorate General For External Policies of the Union, Directorate B, policy Department, Policy Paper , 29 March 2006.

ολοκλήρωσης των Άνδεων. Μερικοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι η εμφύλια σύρραξη στην Κολομβία είναι ένας αρκετά σημαντικός λόγος για την Ε.Ε. να αναμιχθεί πιά στρατηγικά στις Άνδεις. Αυτή η άποψη δεν έχει πείσει τους σχεδιαστές πολιτικής για να αναπτύξουν μια προσέγγιση τύπου *region-wide* που θα περιελάμβανε τη μεγαλύτερη συνεργασία με την CAN.⁸¹

Αυτή η ασυμμετρία ενδιαφέροντος είναι ίσως ο σημαντικότερος παράγοντας για το μέλλον της σχέσης Ε.Ε.-CAN. Εξηγεί γιατί η Κοινότητα των Άνδεων αποκλείστηκε από τον πρώτο κύκλο Συμφωνιών Συνεργασίας και γιατί υπάρχουν ιδιαίτερες αμφιβολίες για το εάν και το πότε θα είναι σε θέση να υπογράψει μια συμφωνία με την Ε.Ε..

Τα οικονομικά επιχειρήματα είναι βέβαιο ότι δεν θα πείσουν υπέρ του Συμφώνου στους ευρωπαίους ηγέτες επειδή είναι δύσκολο να απεικονιστούν σημαντικά οφέλη, τουλάχιστον σε σχέση με άλλες διεθνείς προτεραιότητες της Ε.Ε.. Επιπλέον, η τάση των κυβερνήσεων της Βολιβίας και της Βενεζουέλας να ελεγχθούν οι ξένες επενδύσεις στους τομείς της ενέργειας δεν συμβάλλουν σε μια αισιόδοξη προοπτική, παρά το γεγονός ότι η Ε.Ε. έχει εντάξει στη στρατηγική της τη διαφοροποίηση των πηγών της σε αυτόν τον ζωτικής σημασίας τομέα.⁸²

Ο παράγοντας «ζήτηματα ασφάλειας» (βλ. Κολομβία) είναι κάπως ισχυρός, αλλά πάλι οι ευρωπαίοι ηγέτες δεν θεωρούν το πρόβλημα απειλή στην ασφάλειά τους, σε αντίθεση με την κατάσταση στη Μεσόγειο στην Υποσαχάρια Αφρική όπου οι συνέπειες της απραξίας της Ε.Ε. δύνανται να αποβούν δραματικές. Από την πλευρά τους οι χώρες της CAN είναι επίσης απρόθυμες να «περιφερειοποιήσουν» την κολομβιανή σύγκρουση. Σαν όργανο, η CAN δεν έχει παίξει ρόλο στην ανάπτυξη των περιφερειακών πρωτοβουλιών για το πρόβλημα, έτσι το κίνητρο για την Ε.Ε. για να πάρει αυτήν την διαδρομή είναι αρκετά χαμηλό.

Απ' ότι φαίνεται σε όλα τα επίπεδα πλην αυτού της αμιγούς πολιτικής απόφασης, η όποια απόφαση της Ε.Ε. για την υπογραφή Συμφώνου Συνεργασίας με την CAN δεν προβλέπεται σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα. Από την άλλη πλευρά, η Ε.Ε. κατά τη συνήθη πρακτική της αναμένεται να συμφωνήσει σε κάποιο μήνυμα απέναντι στις διαδικασίες

⁸¹ Το ίδιο.

⁸² Το ίδιο.

ολοκλήρωσης των Άνδεων που να σχετίζεται με την έναρξη ενός νέου κύκλου μεσο-μακροπρόθεσμων διαπραγματεύσεων.

4. Κοινωνικοί και Περιβαλλοντικοί Δείκτες στην Κοινότητα των Άνδεων

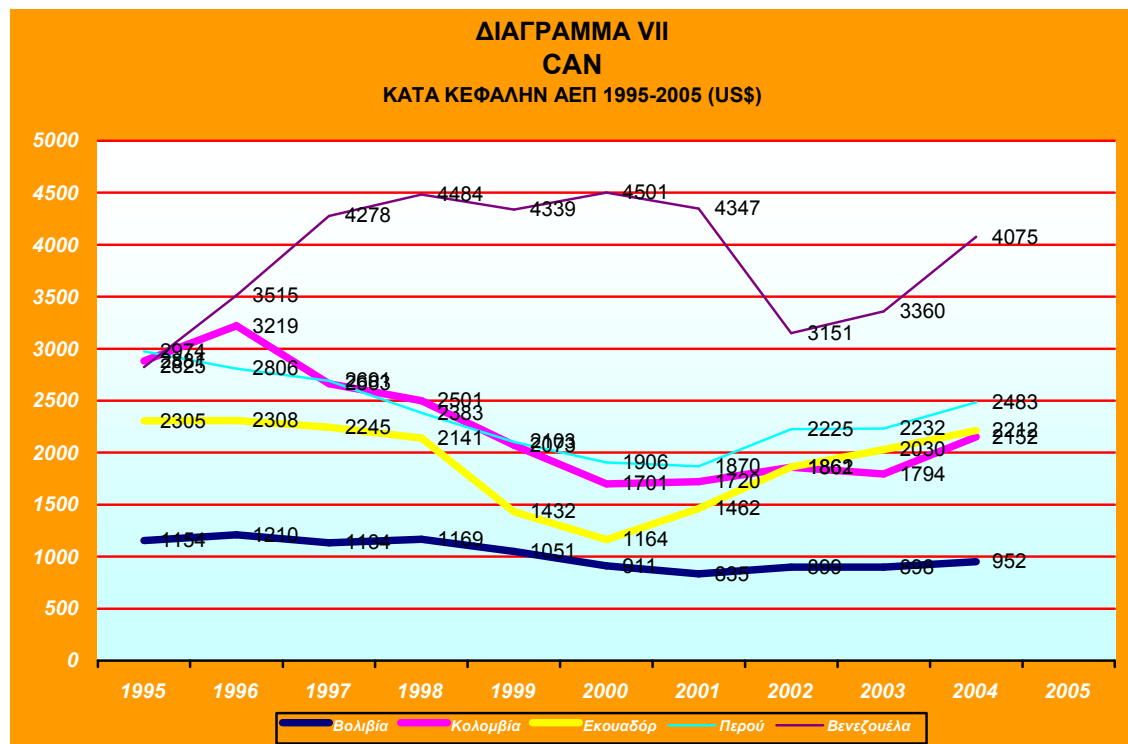
4.1. Ανάλυση Γενικών Κοινωνικών Δεικτών

Η Κοινότητα των Άνδεων είναι ενεργή στην κοινωνική σφαίρα μέσω του ενσωματωμένου σχεδίου για την κοινωνική ανάπτυξη (σχέδιο Integral de Desarrollo Social/PIDS), ένα πλαίσιο για μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών βασισμένο στην εμπειρία του «ανοικτού συντονισμού» της Ε.Ε..⁸³

Στο Διάγραμμα VII αποτυπώνεται η ανάκαμψη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μετά τη διεθνή κρίση του 1988-1999, πράγμα που επηρεάζει πτωτικά την ανισοκατανομή του εισοδήματος (Πίνακας 12). Εξαίρεση στην πτωτική τάση του δείκτη του κατα κεφαλήν ΑΕΠ παρουσιάζει η Βενεζουέλα η οποία επηρεάστηκε λιγότερο από την κρίση, γνωρίζοντας όμως πτωτικές τάσεις ένα χρόνο αργότερα κυρίως λόγω της πετρελαϊκής κρίσης που αντιμετώπισε στο εσωτερικό της. (βλ. κεφ. 2 Πίνακας 5 για το πραγματικό ΑΕΠ).

⁸³ Είναι μια μέθοδος που σέβεται την κατανομή αρμοδιοτήτων όπως προβλέπεται στις συνθήκες και παράλληλα παρέχει ένα πλαίσιο συνεργασίας των κρατών μελών, ώστε οι εθνικές πολιτικές να συγκλίνουν υπέρ της υλοποίησης ορισμένων στόχων, κοινών για όλους. Αυτή η μέθοδος βασίζεται κυρίως:

- στον από κοινού προσδιορισμό και ορισμό στόχων προς επίτευξη
- στα εργαλεία μέτρησης που έχουν από κοινού προσδιοριστεί (στατιστικές, δείκτες), χάρη στα οποία τα κράτη μέλη τοποθετούνται και παρακολουθούν την εξέλιξη προς τους καθορισμένους στόχους
- στα συγκριτικά μέσα συνεργασίας που τονώνουν την καινοτομία, την ποιότητα και και την καταλληλότητα των προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης (διάδοση των «ορθών πρακτικών», πρότυπα σχέδια κα)

Η αγροτική ένδεια στην περιοχή συνδέεται κυρίως με την άνιση κατανομή του παραγωγικού εδάφους και την ανεπαρκή πρόσβαση στις πληροφορίες και τα παραγωγικά προτερήματα για τους μικροκτηματίες αγρότες, πέραν της έλλειψης πρόσβασης σε μια σειρά βασικών αγαθών. Στις αγροτικές περιοχές οι φτωχοί αντιμετωπίζουν επίσης τις συνέπειες της γεωγραφικής απομόνωσης και της περιορισμένης δημόσιας επένδυσης στην εκπαίδευση, τις υγειονομικές υπηρεσίες και την κατοικία. Οι απευθυνόμενες στην αγορά πολιτικές που υιοθετούνται από τις κυβερνήσεις κατά τη διάρκεια των πρόσφατων ετών, έχουν οδηγήσει σε μείωση των δημοσίων επενδύσεων στις αγροτικές περιοχές, συμβάλλοντας στην αγροτική ένδεια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11 CAN Νοικοκυριά στη Φτώχεια και στην Απόλυτη Φτώχεια με βάση μη-ικανοποιήσιμες Βασικές ανάγκες (ποσοστά)				
	Δεκαετία 1990		Δεκαετία 2000	
	Νοικοκυριά στη Φτώχεια (%)	Νοικοκυριά στην απόλυτη φτώχεια (%)	Νοικοκυριά στη Φτώχεια (%)	Νοικοκυριά στην απόλυτη φτώχεια (%)
ΒΟΛΙΒΙΑ	87,5	65,8	71,1	45,4
ΚΟΛΟΜΒΙΑ	37,2	14,9	32,2	7,3
ΕΚΟΥΑΔΟΡ	65,3	38,1	56,9	27,5
ΠΕΡΟΥ	53,9	23,3	41,9	13,8
ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	38,5	16,3	27,6	7,0
- Ως φτωχά προσδιορίζονται τα νοικοκυριά που στερούνται ικανοποίησης σε ένα ή περισσότερους Δείκτες Βασικών Αναγκών - Ως απόλυτα φτωχά προσδιορίζονται τα νοικοκυριά που στερούνται ικανοποίησης σε δύο ή περισσότερους Δείκτες Βασικών Αναγκών Ανικανοποίητοι δείκτες βασικών αναγκών: 1. Ποσοστό των οικογενειών σε κατοικίες (παραπήγματα) με τα ανεπαρκή φυσικά χαρακτηριστικά. 2. Ποσοστό των οικογενειών σε κατοικίες (παραπήγματα) με ανεπαρκείς εγκαταστάσεις. 3. Ποσοστό των οικογενειών με τη βαριά οικονομική εξάρτηση. 4. Ποσοστό των οικογενειών με τα παιδιά που δεν παρακολουθούν σχολείο. 5. Ποσοστό των οικογενειών με σοβαρές επιβαρύνσεις. Πηγή: Andean Community				

Οι δείκτες φτώχειας και απόλυτης φτώχειας στα νοικοκυριά,⁸⁴ ακολουθούν πτωτικούς ρυθμούς, με τη Βολιβία να επιδεικνύει τη μεγαλύτερη βραδύτητα, σύμφωνα με τα στοιχεία της CAN, πράγμα το οποίο αποτυπώνεται και στα στοιχεία των Η.Ε. (βλ. Millenium Goals). Η μοναδική χώρα στην οποία ο δείκτης απόλυτης φτώχειας κινήθηκε ανοδικά ήταν η Βενεζουέλα. Η τάση αυτή αποδίδεται στην πολιτική κρίση που έπληξε τη χώρα κατά το διάστημα 2000-2002. Σημαντικός παράμετρος για την άνοδο του βιοτικού επιπέδου θεωρείται η αύξηση της παραγωγής πετρελαίου στις υπόλοιπες χώρες των Άνδεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με τα Η.Ε. το μεγαλύτερο μέρος της

⁸⁴ Όπως αυτή προσδιορίζεται από την CAN και όχι από τα Η.Ε.

εξωτερικής βοήθειας για τη μείωση της φτώχειας που κατευθύνεται προς το Εκουαδόρ διοχετεύεται στην ιδιωτική κατανάλωση αντί για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και υγιεινής.⁸⁵

ΠΙΝΑΚΑΣ 12						
CAN						
Ανισοκατανομή Εισοδήματος						
Gini						
	1990	1994	1997	1999	2002	2005
ΒΟΛΙΒΙΑ	0,538	0,514	0,531	0,579	0,606	0,606
ΚΟΛΟΜΒΙΑ	0,531	0,569	0,555	0,556	0,575	0,538
ΕΚΟΥΑΔΟΡ	0,460	0,490	0,490	0,570	0,513	0,420
ΠΕΡΟΥ			0,532	0,545	0,525	0,498
ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	0,471	0,486	0,507	0,498	0,500	0,491

Πηγή: *Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC)*

Στον Πίνακα 12 που αναφέρεται στην ανισοκατανομή του εισοδήματος η Βολιβία κατέχει το αρνητικό προνόμιο της μεγαλύτερης ανισοκατανομής και μάλιστα χωρίς να καταγράφεται πτωτική τάση, ζήτημα που επίσης παραπέμπει στα διαρθρωτικά ζητήματα της κατανομής των καλλιεργήσιμων εδαφών. Σύμφωνα με την έκθεση των Η.Ε. για τα M.D.G's στη Βολιβία το φτωχότερο 20% απολαμβάνει μόνο το 2,2% του συνολικού εισοδήματος.⁸⁶ Οι δείκτες στις υπόλοιπες χώρες κινούνται θετικά (δηλ. μειούμενοι), ανταποκρινόμενοι στις διαρθρωτικού χαρακτήρα θεσμικές και οικονομικές μεταβολές που συντελούνται.

Μια άλλη σημαντική διάσταση πέραν της διαφοροποίησης των αγροτικών από τις αστικές περιοχές είναι η ανισοκατανομή μεταξύ περιοχών της ίδιας χώρας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η περίπτωση του Περού, όπου τα ποσοστά φτώχειας στις παράκτιες περιοχές δεν υπερέβαιναν το 4%, ενώ στις περιοχές των Άνδεων έφταναν το 62%.⁸⁷ Επιπλέον σύμφωνα με στοιχεία που αναφέρονται στο Μ.Ο. ολόκληρης της

⁸⁵ United Nations, *The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective*, σελ. 29.

⁸⁶ Το ίδιο.

⁸⁷ United Nations Development Program, 2004.

Λατινικής Αμερικής, η φτώχεια στις αστικές περιοχές μειώνεται με ταχύτερους ρυθμούς έναντι των αγροτικών.

Οι δείκτες που αφορούν στο προσδόκιμο ζωής (Πίνακας 13) ανταποκρίνονται αντίστοιχα στα στοιχεία των παραπάνω πινάκων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13 CAN Προσδόκιμο Ζωής στη Γέννηση (per 100 thousand live births)				
	1980-1985	1985-1995	1995-2000	2000-2005
ΒΟΛΙΒΙΑ	53,9	60,0	62,0	63,8
ΚΟΛΟΜΒΙΑ	66,8	68,6	70,7	72,2
ΕΚΟΥΑΔΟΡ	64,5	70,0	72,3	74,2
ΠΕΡΟΥ	61,6	66,7	68,3	69,8
ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	68,8	71,5	72,2	72,8

Πηγή: ECLAC, *Social Panorama of Latin America*

Οι γυναίκες στις αγροτικές περιοχές υφίστανται περαιτέρω διακρίσεις. Είναι χαρακτηριστικό ότι μόλις πρόσφατα στη Βολιβία αναγνωρίστηκε το δικαίωμα κτήσης γης στις γυναίκες. Η θέση της γυναίκας στις αγροτικές περιοχές είναι σαφέστατα περισσότερο υποβαθμισμένη καθώς η απασχόληση της στη γεωργία και στην οικοτεχνία δεν τυγχάνει θεσμικής αναγνώρισης με ότι αυτό συνεπάγεται για τα ασφαλιστικά τους δικαιώματα. Αξίζει ιδιαίτερης προσοχής το ότι τα νοικοκυριά με αρχηγό γυναίκα υπολείπονται σημαντικά σε εισόδημα των νοικοκυριών με αρχηγό άνδρα.

4.2. Εξέλιξη των Κοινωνικών Δεικτών στους Ιθαγενείς Πληθυσμούς

Οι φτωχότεροι των φτωχών στην Κοινότητα των Άνδεων είναι οι ιθαγενείς αγροτικοί πληθυσμοί στις απομακρυσμένες περιοχές των βουνών της Βολιβίας, του Περού και του Εκουαδόρ. Ενδεικτικά αναφέρονται μια σειρά από στατιστικά δεδομένα για την κατάσταση των ιθαγενών στις παραπάνω χώρες:

- Στο **Εκουαδόρ** τρεις από τους τέσσερις αγρότες ζουν κάτω από το όριο ένδειας. Η τελευταία έρευνα του 1998, έδειχνε ότι η φτώχεια των ιθαγενών ήταν 87%, ενώ στα υψίπεδα των αγροτικών περιοχών ανέρχονταν στο 96%, σε σύγκριση με το 61% των μη – ιθαγενών. Η απόλυτη φτώχεια ανέρχονταν σε 56% για τους ιθαγενείς και 71% για τους ιθαγενείς στα υψίπεδα των αγροτικών περιοχών. Ακολούθως σοβαρές διαφορές αποτυπώνονται στο Μ.Ο. των ετών εκπαίδευσης. Η σύγκριση έγινε στις ηλικίες 30-34 και έδειξε ότι ο Μ.Ο. στην εκπαίδευση των ιθαγενών αντιστοιχούσε στο ποσοστό 6,9 έτη, ενώ στους μη ιθαγενείς 9,6 έτη.
- Στη **Βολιβία** η φτώχεια για τους ιθαγενείς για το διάστημα (1997-2002) γνώρισε πτώση από το 75% στο 74%, ενώ για τους μη-ιθαγενείς, από το 57% στο 53%. Για το ίδιο διάστημα, η απόλυτη φτώχεια έμεινε σταθερή για τους ιθαγενείς στο 52%, ενώ για τους μη ιθαγενείς γνώρισε πτώση από το 31% στο 27%. Ο δε Μ.Ο. εισοδήματος των ιθαγενών ανέρχεται στο 50% των μη ιθαγενών.
- Στο **Περού** η φτώχεια για τους ιθαγενείς για το διάστημα (1994-2000) αυξήθηκε από το 40% στο 43%. Για το ίδιο διάστημα η απόλυτη φτώχεια μεταξύ των ιθαγενών γνώρισε πτωτική τάση από 28,6% σε 22,2%. Από το συνολικό ποσοστό των φτωχών το 43% είναι ιθαγενείς. Από το συνολικό ποσοστό των απόλυτα φτωχών το 52% είναι ιθαγενείς.⁸⁸

ΠΙΝΑΚΑΣ 14			
Διαφορά μεταξύ ιθαγενών και μη-ιθαγενών στην εκπαίδευση (έτη)			
ΧΩΡΑ	ΜΗ – ΙΘΑΓΕΝΕΙΣ	ΙΘΑΓΕΝΕΙΣ	ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΕ ΕΤΗ
Βολιβία	9.6	5.9	3.7
Εκουαδόρ	6.9	4.3	2.6
Περού	8.7	6.4	2.3

Πηγή: WorldBank 2005

⁸⁸ *Indigenous People, Poverty and Human Development in Latin America 1994-2004*, WorldBank 2005.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15 Διαφορά μεταξύ ιθαγενών και μη-ιθαγενών στην ασφάλιση υγείας (%) του πληθυσμού			
ΧΩΡΑ	ΜΗ – ΙΘΑΓΕΝΕΙΣ	ΙΘΑΓΕΝΕΙΣ	ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΕ ΠΟΣΟΣΤΟ
Βολιβία (2002)	19	12	7
Εκουαδόρ (1998)	12	12	0
Περου (2001)	47	41	6

Πηγή: WorldBank 2005

Το μέσο εισόδημα για τους ιθαγενείς αλλά και για τους έγχρωμους (αφροαμερικάνους) υπολείπεται σημαντικά του Μ.Ο. των χωρών. Επιπλέον η τάση βελτίωσης του συγκεκριμένου δείκτη είναι βραδύτερη έναντι του γενικού Μ.Ο. Επιχειρώντας μια γενική προσέγγιση στη φτώχεια των ιθαγενών πληθυσμών, αυτή οφείλεται πρωταρχικά στην προοδευτική απώλεια των εδαφών τους σε συνδυασμό με την διάλυση της κοινωνικής τους οργάνωσης, η οποία ήταν βασισμένη στο κοινοτικό σύστημα παραγωγής, το οποίο βρίσκεται στον αντίποδα της έννοιας της ιδιοκτησίας.

Θεωρείται απαραίτητο να σημειωθεί ότι το πρόβλημα της εσωτερικής μετανάστευσης των ιθαγενών συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την ευρύτερη προσπάθεια αναπτυξιακής (κατανομή πόρων), αλλά και διοικητικής αποκέντρωσης (περιφερειακή αυτονομία, αυτοδιοίκηση) που προωθείται σε συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς και που εφόσον εξελιχθεί ομαλά θα δημιουργήσει ευνοϊκότερες συνθήκες για τη ζωή στις περιοχές που κατοικούν, αλλά και για ολόκληρη την ύπαιθρο.⁸⁹

Παράλληλα, παρατηρείται διαχρονικά μια ενδυνάμωση της διεθνούς τάσης προστασίας των πολιτισμικών και άλλων δικαιωμάτων των αυτοχθόνων πληθυσμών (βλ. τρόπος ζωής, άρα ιδιοκτησιακά δικαιώματα και παραγωγική λειτουργία), ως συμβατά με την έννοια της αειφορικής ανάπτυξης, η οποία λειτουργεί θετικά υπέρ των διεκδικήσεων

⁸⁹ Για τη συμβολή των τοπικών κοινωνιών στην αειφορική ανάπτυξη βλ. Γρ. Ι. Τσάλτας «Agenda 21 και Τοπική Αυτοδιοίκηση: Η Εφαρμογή της Αειφορικής Διάστασης της Ανάπτυξης στις Τοπικές Κοινωνίες» στο *Αειφορία και Περιβάλλον*, Πρακτικά Συνεδρίου, (Γρ. Τσάλτας, Γ. Κατσιμπάρδης επιμ.), Πάντειο Πανεπιστήμιο-ΕΚΕΠΕΚ, Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης-Ινστιτούτο Επιμόρφωσης, Ελληνική Εταιρεία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, Εκδ. Ι. Σιδέρης 2002.

τους.⁹⁰ Μια άλλη σημαντική παράμετρος είναι η ενδυνάμωση της συνειδητοποίησης των ιθαγενών, τόσο εθνο-πολιτισμικό επίπεδο όσο και σε κοινωνικό (σε σύγκριση με τις περασμένες δεκαετίες),⁹¹ σαν ένα κύμα που σαρώνει ολόκληρη τη Λατινική Αμερική (Βλ. Ισημερινός, Βολιβία, Περού κ.α).^{92,93} Αναμφίβολα, ο αποκλεισμός και οι διακρίσεις κατά των ιθαγενών πληθυσμών βρίσκονται σε φθίνουσα πορεία, αν και ο δρόμος φαίνεται μακρύς.

Ενα σημαντικό βήμα θεσμικού χαρακτήρα υπήρξε, η *Διακήρυξη του Machu Picchu* (2001)⁹⁴ σχετικά με τη Δημοκρατία, τα Δικαιώματα των Γηγενών Λαών και την καταπολέμηση της Φτώχειας. Στοχεύει στην καθιέρωση ενός κοινωνικού συμβιβασμού που θα επιτρέψει στην κοινωνία να συμμετάσχει ευρέως στη διαδικασία ολοκλήρωσης της υποπεριφέρειας. Η Διακήρυξη αναφέρεται επίσης στην ανάγκη για τη δημιουργία χάρτη δικαιωμάτων των γυναικών των Άνδεων στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το επίσημο ενδιαφέρον για το ζήτημα της σεξουαλικής ισότητας είναι επίσης ένα σημαντικό ζήτημα. Αν και οι γυναίκες αντιπροσωπεύονται ικανοποιητικά στον ενεργό πληθυσμό της Κολομβίας και της Βενεζουέλας, μια δυναμικότερη επίσημη εστίαση στα δικαιώματα των γυναικών με τη δημιουργία των υποπεριφερειακών δικτύων θα ενίσχυε αποφασιστικά τη θέση τους.

4.3. Ανάλυση Περιβαλλοντικών Δεικτών

Επιχειρώντας μια γενική αποτίμηση των πολιτικών περιβαλλοντικής προστασίας στην περιοχή των Άνδεων θα μπορούσε να λεχθεί ότι η δεκαετία του 1990 υπήρξε καθοριστική τουλάχιστον σε θεσμικό επίπεδο, καθώς οι χώρες της περιοχής κύρωσαν μια σειρά από διεθνείς συμβάσεις και δημιούργησαν σημαντικό όγκο νομοθεσίας για την

⁹⁰ *Human Development Report 2004, Cultural liberty in today's diverse world*, UNDP, σελ. 38.

⁹¹ *Conference on Indigenous Peoples in Latin America: The Challenge of Poverty Reduction, Land Rights and Natural Resource Control*, σπ. παρ.

⁹² Βλ. David Edeli "The Indians Strike Back", *Project Syndicate*, December 2002.

⁹³ *Ecuador. Η Ιθαγενική και Λαϊκή Εξέγερση*, Εναλλακτικές Εκδόσεις – Νότιος Άνεμος, Αθήνα 2001.

⁹⁴ *Machu Picchu Declaration on Democracy, the Rights of Indigenous Peoples and the War against Poverty*, Lima - Machu Picchu. July 28-29, 2001

εκμετάλλευση των φυσικών πόρων.⁹⁵ Επιπλέον όλες σχεδόν δημιούργησαν υπουργεία περιβάλλοντος και εθνικές επιτροπές περιβαλλοντικού ελέγχου. Παρόλ' αυτά τα δημοσιονομικά προβλήματα τις εμπόδισαν από τη δημιουργία εθνικών σχεδίων διαχείρισης του περιβάλλοντος.

Οι πέντε χώρες των Άνδεων κατατάσσονται στην ομάδα “megadiverse” (χώρες υψηλής βιοποικιλότητας). Σύμφωνα με το UNEP και το Millenium Ecosystem Assessment, οι κυρίαρχοι λόγοι για την εξάλειψη των ειδών είναι:

- η απώλεια και η εκμετάλλευση των βιοτόπων
- η κλιματική αλλαγή
- η εισαγωγή εξωτικών ειδών
- η καταστροφή των οικοσυστημάτων
- η διακίνηση (trafficking) ειδών που κινδυνεύουν

Αξίζει να σημειωθεί ότι η βλάβη που έχει προκληθεί στη βιοποικιλότητα έχει άμεσες επιπτώσεις στην αγροτική παραγωγή και στην ασφάλεια των τροφίμων. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην περιοχή των Άνδεων έχει απολεσθεί σημαντικότερο ποσοστό των ενδογενών καλλιεργήσιμων ποικιλιών.

Σημαντικό στοιχείο στην ανάλυση της σχέσης περιβάλλοντος – οικονομικής ανάπτυξης αποτελεί ο δείκτης 27 του στόχου 7 των MDGs που προσδιορίζεται από τη σχέση ενεργειακής κατανάλωσης/ΑΕΠ. Σε γενικές γραμμές η οικονομική ανάπτυξη προϋποθέτει την ύπαρξη λιγότερης ενέργειας ανά μονάδα προϊόντος. Στις χώρες των Άνδεων η ύφεση της δεκαετίας του '80 επέδρασε αρνητικά αυξάνοντας το δείκτη, ο οποίος άρχισε να δείχνει τάσεις μείωσης μετά το 1990.⁹⁶ Η Βενεζουέλα διατήρησε την αυξητική τάση του δείκτη της, λόγω του ότι η ισχύς της οικονομίας της στηρίχτηκε στην υπερκατανάλωση πετρελαίου με μη συμβατικούς οικονομικά όρους. Σημειώνεται, ως μέτρο

⁹⁵ Βλ. The Rio Declaration on the Environment and Development (1992).

⁹⁶ United Nations, *The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective*, σελ. 180.

σύγκρισης, ότι οι χώρες του ΟΟΣΑ τα τελευταία 20 χρόνια παρουσίασαν μείωση του δείκτη κατά 20%.

Στο δείκτη 28 του στόχου 7 των MDGs η αύξηση των βλαπτικών για το όζον χλωροφλορανθράκων σημειώνει αύξηση, ενώ αντίθετα οι δείκτες για τις εκπομπές CO₂ παρουσιάζουν πτωτική τάση. Εξαίρεση αποτελεί η Κολομβία ως η μόνη χώρα που έχει υιοθετήσει πολιτικές «καθαρής παραγωγής» με σημαντική βελτίωση και στους δύο προαναφερθέντες δείκτες. Όσον αφορά τους χλωροφλοράνθρακες έχει μεν κυρωθεί το πρωτόκολλο του Μόντρεαλ από τις χώρες της CAN εντούτοις παρατηρείται διαφορά επιδόσεων τουλάχιστον 10 ετών, ως προς τις χώρες του ΟΟΣΑ.⁹⁷

Τέλος, η χρήση στερεών καυσίμων συνδέεται με την υγιεινή και τη μετάδοση ασθενειών (Δείκτης 29 του στόχου 7 των MDGs).⁹⁸ Η ελαφρά πτωτική τάση του δείκτη στις χώρες της CAN αποδίδεται στη δημογραφική αλλά και στην παραγωγική εξέλιξη της τελευταίας δεκαετίας.

Οι χώρες των Άνδεων καθότι ανήκουν στον αναπτυσσόμενο κόσμο έχουν συνταχθεί με το μπλοκ των υπόλοιπων αναπτυσσόμενων χωρών απαιτώντας περαιτέρω διεθνή οικονομική βοήθεια προκειμένου να καλύψουν τα κριτήρια του Πρωτοκόλλου του Κιότο, από τα οποία υπολείπονται σημαντικά.

⁹⁷ Το ίδιο, σελ. 183.

⁹⁸ Το ίδιο, σελ. 183.

4.4. Πινακοποίηση της Προόδου των χωρών της CAN απέναντι στους στόχους της Χιλιετίας των Η.Ε.

ΕΝΙΑΙΟΣ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ 16												
Στόχος 1												
Εξαφάνιση της απόλυτης φτώχειας και της πείνας												
T1. Μείωση στο 50% του ποσοστού των ανθρώπων που έχουν εισόδημα λιγότερο από \$1 την ημέρα.												
T2. Μείωση στο 50% του ποσοστού των ανθρώπων που υποφέρουν από την πείνα.												
Χώρα	Δείκτης 1 Πληθυσμός με εισόδημα κάτω από \$1την ημέρα			Δείκτης 2 Ποσοστό		Δείκτης 3 Μερίδιο των φτωχότερων στην εσωτερική κατανάλωση	Δείκτης 4 Ποσοστό Ελλειποβαρών παιδιών 5<			Δείκτης 5 Ποσοστό πληθυσμού κάτω από το min της διατροφικής ενέργειας		
	1990	2004	Πρόοδος 2004	1990	2002	2002	1981- 1993	1995- 2002	Πρόοδος 1995- 2002	1990- 1992	2000- 2002	Πρόοδος 2000- 2002
Βολιβία	39.5	37.0	12.7	9.7	19.5	2.2	13.2	7.6	80.2	28	21	50.0
Εκουαδόρ	28.2	17.9	63.6	9.2	6.9	5.1	16.5	14.8	-8.1	8	4	100.0
Περού	25.0	21.7	26.8		9.2	4.3	10.7	7.1	77.9	42	13	138.1
Βενεζουέλα	14.6	22.7	-111.1	5.0	9.3	4.3	7.7	4.4	85.7	11	17	-109.1
Κολομβία	26.1	25.2	6.8	9.8	10.0	3.5	10.1	6.7	62.0	17	13	47.1
Στόχος 2												
Συμμετοχή στη στοιχειώδη εκπαίδευση												
T3. Διαβεβαίωση ότι μέχρι το 2015, τα παιδιά (αγόρια και κορίτσια) θα μπορούν να παρακολουθήσουν τη βασική εκπαίδευση												
Χώρα	Δείκτης 6 Ποσοστό συμμετοχής στη στοιχειώδη εκπαίδευση			Δείκτης 7 Μαθητές που ολοκληρώνουν τη στοιχειώδη εκπαίδευση ISCED -97			Δείκτης 8 Ποσοστό εγγράμων 15-24 ετών					
	1990	2002	Πρόοδος 2002	1992	2002	Πρόοδος	1990	2000-2004	Πρόοδος			
Βολιβία	90.8	95.1	46.8	67.1	81.6	44.1	92.6	97.3	63.5			
Εκουαδόρ	97.8	99.5	78.2	89.8	90.8	9.8	95.5	96.4	20.0			
Περού	87.8	99.7	97.9	85.4	89.4	27.4	94.5	96.6	38.2			
Βενεζουέλα	88.1	90.8	22.4	88.3	90.2	16.2	96.0	98.2	55.0			
Κολομβία	68.1	87.4	60.5	85.6	89.7	28.5	94.9	97.2	45.1			
Πηγή: Επιλογή στοιχείων από την έκδοση <i>The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective</i> , UN												

Στόχος 3

Προαγωγή της Ισότητας των Φύλων και Ενεργοποίηση των Γυναικών

T4. Περιορισμός των διακρίσεων φύλου στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση κατά προτίμηση πριν το 2005 και σε όλα τα επίπεδα μέχρι το 2015.

Χώρα	Δείκτης 9 Ποσοστό συμμετοχής κοριτσιών έναντι αγοριών									Δείκτης 10 Ποσοστό εγγράμων γυναικών έναντι ανδρών		
	Πρωτοβάθμια			Δευτεροβάθμια			Τριτοβάθμια					
	1990	2002	Πρόοδος 2002	1990	2002	Πρόοδος 2001	1990	2001	Πρόοδος 2001	1990-1992	2000-2002	Πρόοδος 2000-2002
Βολιβία	0.91	1.00	100.0	0.85	0.98	87.5	-	0.55	-	2.88	0.98	100.0
Εκουαδόρ	0.99	1.01	100.0	-	1.03	-	-	-	-	1.28	1.00	100.0
Περού	0.97	1.00	100.0		0.97	-	-	0.98	-	2.53	0.98	100.0
Βενεζουέλα	1.03	1.01	100.0	1.38	1.16	100.0	-	1.42	-	0.74	1.01	100.0
Κολομβία	1.15	0.99	-1.0	1.13	1.10	100.0	1.07	1.10	100.0	0.78	1.01	100.0
Χώρα	Δείκτης 11 Συμμετοχή Γυναικών στην έμμισθη εργασία εκτός του αγροτικού τομέα		Δείκτης 12 Αριθμός Γυναικών στα Εθνικά Κοινοβούλια									
	1990	2001	1992	2002								
Βολιβία	35.2	36.4	9	19								
Εκουαδόρ	37.3	41.4	5	16								
Περού	28.9	34.6	6	18								
Βενεζουέλα	35.2	39.6	10	10								
Κολομβία	39.9	49.1	5	12								

Πηγή: Επιλογή στοιχείων από την έκδοση *The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective*, UN

Χώρα	Στόχος 4 Μείωση της παιδικής θνησιμότητας							Στόχος 5 Βελτίωση της Μητρικής Υγείας		
T5. Μείωση στα 2/3 της θνησιμότητας κάτω των 5 ετών										
T6. Μείωση στα 3/4 της μητρικής θνησιμότητας μέχρι το 2015										
	Δείκτης 13 Ποσοστό θνησιμότητας κάτω των 5 (1000 γεννήσεις)			Δείκτης 14 Βρεφική Θνησιμότητα (1000 γεννήσεις)			Δείκτης 15 Ποσοστό παιδιών κάτω του ενός έτους εμβολιασμένων κατά της ιλαράς		Δείκτης 16 Ποσοστό θανάτων μητέρων (1000 γεννήσεις)	Δείκτης 17 Αριθμός τοκετών από ειδικευμένο προσωπικό
	1990	2003	Πρόοδος 2003	1990	2003	Πρόοδος 2003	1990	2002	2000	2000
Βολιβία	113.0	70.3	56.7	82.6	54.6	50.8	53	64	230	52
Εκουαδόρ	65.3	29.4	82.4	49.9	24.5	76.2	60	80	90	69
Περού	85.7	55.2	53.4	61.8	32.9	70.0	64	95	185	59
Βενεζουέλα	30.3	21.0	46.0	25.0	17.3	46.0	61	83	60	-
Κολομβία	52.3	32.7	56.2	38.3	25.2	51.1	82	89	105	86
Πηγή: Επιλογή στοιχείων από την έκδοση <i>The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective, UN</i>										

Χώρα	Στόχος 6 Καταπολέμηση του AIDS, της ελονοσίας και άλλων ασθενειών			
T7. Μείωση του AIDS T8. Ανακοπή και αναστροφή των ποσοστών της ελονοσίας και άλλων σοβαρών ασθενειών μέχρι το 2015				
	Δείκτης 18Α Ποσοστό AIDS σε ηλικίες 15-24	Δείκτης 21Α Ποσοστό ελονοσίας ανά 100.000 κατοίκους	Δείκτης 23Α Ποσοστό φυματίωσης ανά 100.000 κατοίκους	Δείκτης 23Β Ποσοστό θανάτων λόγω φυματίωσης ανά 100.000 κατοίκους
	2004	2000	2002	2002
Βολιβία	0.1	378	312	34
Εκουαδόρ	0.3	728	210	27
Περού	0.5	258	246	24
Βενεζουέλα	0.7	94	54	5
Κολομβία	39.9	49.1	5	12
Πηγή: Επιλογή στοιχείων από την έκδοση <i>The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective, UN</i>				

Στόχος 7

Βιωσιμότητα Περιβάλλοντος

T9. Εισαγωγή των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης σε κρατικές πολιτικές και προγράμματα και αναστροφή της περιβαλλοντικής απώλειας

Χώρα	Δείκτης 25 Ποσοστό δασοκάλυψης		Δείκτης 26 Προστατευόμε -νες περιοχές	Δείκτης 27 Χρήση ενέργειας ανά δολλάριο ΑΕΠ		Δείκτης 28 Κατανάλωση ουσιών βλαπτικών για το όζον		Δείκτης 28B Εκπομπές CO2		Δείκτης 29 Ποσοστό του πληθυσμού που χρησιμοποιεί στερεά καύσιμα	
	1990	2000	1997	1990	2000	1990	2000	1990	2000	1990	2001
Βολιβία	50.4	48.0	16	0.22	0.27	0.8	1.3	76	77	0.09	0.02
Εκουαδόρ	43.1	38.1	55	0.36	0.22	1.6	2.1	604	207	0.05	0.03
Περού	53.0	50.9	5	0.13	0.11	1.0	1.1	801	189	0.11	0.07
Βενεζουέλα	58.6	56.1	61	0.42	0.45	6.0	6.5	3300	2500		
Κολομβία	49.6	47.8	8	0.14	0.13	1.6	1.4	2000	1200	0.10	0.04

Πηγή: Επιλογή στοιχείων από την έκδοση *The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective*, UN

Στόχος 7

Προαγωγή της Ισότητας των Φύλων και Ενεργοποίηση των Γυναικών

T10. Μείωση στο 50% μέχρι το 2015 των ανθρώπων που δεν έχουν πρόσβαση στο νερό και σε βασική υγιεινή.

Χώρα	Δείκτης 30 Ποσοστό πληθυσμού με μόνιμη πρόσβαση σε νερό (αστικές περιοχές)			Δείκτης 30 Ποσοστό πληθυσμού με μόνιμη πρόσβαση σε νερό (αγροτικές περιοχές)			Δείκτης 31 Ποσοστό πληθυσμού με μόνιμη πρόσβαση σε αυξημένη υγιεινή (αστικές περιοχές)			Δείκτης 31 Ποσοστό πληθυσμού με μόνιμη πρόσβαση σε αυξημένη υγιεινή (αγροτικές περιοχές)			Δείκτης 32 Ποσοστό αστικού πληθυσμού που ζεί σε παραπήγματα	
	1990	2002	Πρόοδος 2002	1990	1992	Πρόοδος 2002	1990	2002	Πρόοδος 2002	1990-1992	2000-2002	Πρόοδος 2002	1990	2001
Βολιβία	91	95	88.9	48	68	76.9	49	58	35.3	13	23	23.0	70	61
Εκουαδόρ	81	92	115.8	54	77	100.0	73	80	51.9	36	59	71.9	28	26
Περού	88	87	-16.7	42	66	82.8	68	72	25.0	15	33	42.4	60	68
Βενεζουέλα	-	85	-	-	70	-	-	71	-	-	48	-	41	41
Κολομβία	98	99	100.0	78	71	63.6	95	96	40.0	52	54	5.3	26	22

Στόχος 8

Ανάπτυξη μιας κοινής συνεργασίας για την ανάπτυξη

T16. Ανάπτυξη και εισαγωγή στρατηγικών σε συνεργασία για τη νεολαία σε συνεργασία με τις αναπτυσσόμενες χώρες

T18. Διαθεσιμότητα των νέων τεχνολογιών ειδικά της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα

Χώρα	Δείκτης 45A Ανεργία νέων 15-24 (και στα δύο φύλα)		Δείκτης 45B Ανεργία νέων 15-24 (άνδρες)		Δείκτης 45C Ανεργία νέων 15-24 (γυναίκες)		Δείκτης 47B Γραμμές σταθερής και κινητής τηλεφωνίας ανά 100 άτομα		Δείκτης 48B Προσωπικοί υπολογιστές ανά 100 άτομα		Δείκτης 48D Χρήστες Internet ανά 100 άτομα	
	1990	2000	1990	2000	1990	2000	1990	2002	1998	2002	1995	2002
Βολιβία	4.5	8.5	3.1	7.0	8.7	10.4	2.8	15.8	0.8	2.3	0.2	3.2
Εκουαδόρ	13.5	13.5	11.1	10.5	17.3	18.1	4.8	17.0	1.9	3.1	0.1	4.2
Περού	15.8	13.6	12.6	13.7	19.7	13.6	2.6	13.7	3.0	4.3	0.3	9.4
Βενεζουέλα	19.4	24.3	20.0	22.4	17.9	28.3	7.7	37.1	3.9	6.1	0.3	5.1
Κολομβία	27.1	36.3	23.4	31.9	31.4	40.7	6.9	24.9	3.2	4.9	0.3	4.6

Πηγή: Επιλογή στοιχείων από την έκδοση *The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective*, UN

Ειδικά Συμπεράσματα

Η Κοινότητα των Άνδεων έχει σημειώσει τα τελευταία χρόνια σημαντική πρόοδο στην οικονομική αλληλεξάρτηση μεταξύ των μελών της, παρά τις πολιτικές εντάσεις μεταξύ ορισμένων από αυτά. Επιπλέον, έχει συντελεστεί σχετική πρόοδος στη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου στις υπηρεσίες, στη διασυνοριακή ολοκλήρωση και στη μακροοικονομική σύγκλιση. Η κύρια επιτυχία της Κοινότητας των Άνδεων ήταν να επηρεάσει μια σημαντική μείωση των εμποδίων στο εμπόριο μεταξύ των μελών της. Αν και το Περού διατηρεί μερικές εξαιρέσεις στην περιοχή της απελευθέρωσης των συναλλαγών, είναι προσωρινής φύσης και δεν καλύπτουν σημαντικά ποσοστά του τρέχοντος εμπορίου.

Ανεξαρτήτως του ότι η CAN έχει λειτουργήσει για πάνω από τρεις δεκαετίες, δεν είναι αποτελεί ένα περιφερειακό μπλόκ φτιαγμένο από πέντε αναπτυσσόμενες χώρες (το μέσο εθνικό εισόδημα των οποίων είναι 2.364 ευρώ, λίγο πάνω από ένα δέκατο αυτό των τρεχόντων 25 μελών της E.E.). Αυτό το γεγονός σημαίνει ότι δεν θα ήταν λογικό να αναμένεται το ίδιο βάθος της ολοκλήρωσης όπως μπορεί να είναι στην E.E. σήμερα. Για το λόγο αυτό τα ευρωπαϊκά πρότυπα δεν είναι πολύ χρήσιμα σε αυτήν την ανάλυση. Η CAN αποτελεί ένα καλό παράδειγμα για το πώς η αργή και ανώμαλη πρόοδος στους οικονομικούς στόχους (σύμφωνα με το σύνολο της θεωρίας η επιτυχία σ' αυτό το πεδίο προϋποθέτει ένα βασικό επίπεδο ανάπτυξης) δεν υπονοεί μια έλλειψη ολοκλήρωσης σε επίπεδο θεσμικών οργάνων. Η πρόοδος στην καθιέρωση της θεσμικής αρχιτεκτονικής της CAN υπήρξε σημαντική.

Παρόλ' αυτά η Κοινότητα των Άνδεων είναι αντιπροσωπευτική της νέας προσέγγισης στο εμπόριο και της οικονομικής ολοκλήρωσης σε όλη τη Λατινική Αμερική. Έχοντας τις ρίζες της στις προσανατολισμένες στην αγορά μεταρρυθμίσεις της δεκαετίας του '80, που περιέλαβαν τις μειώσεις δασμολογίων, την αποβολή των περισσότερων μη-δασμολογικών μέτρων και την εφαρμογή της σταθερότερης συναλλαγματικής ισοτιμίας, η Κοινότητα των Άνδεων παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα στον εμπορικό τομέα. Όλα αυτά παρά τα πολιτικά προβλήματα που λαμβάνουν το χαρακτήρα εξεγέρσεων καθώς και ενός εμφυλίου που ταλανίζει την Κολομβία και που εξαπλώνεται στο Εκουαδόρ.

Τα ρεύματα συναλλαγών μεταξύ των χωρών μελών της, έχουν αυξηθεί, είναι δε περισσότερο ελεύθερα από ποτέ, ενώ αυξάνονται γρηγορότερα από το εμπόριο με τον υπόλοιπο κόσμο, αν και για περιφέρεια με ιστορία 30 ετών θεωρούνται ότι βρίσκονται χαμηλά. Το εξίσου σημαντικό είναι, ότι το εμπόριο των Άνδεων με τον υπόλοιπο κόσμο έχει αυξηθεί επίσης, όπως αντίστοιχα και οι εισαγωγές από τρίτες χώρες. Κατά συνέπεια, τα μη μέλη έχουν συνεχίσει να απολαμβάνουν την πρόσβασή τους στις αγορές της Κοινότητας των Άνδεων αυξάνοντας στην πραγματικότητα αρκετά τις εξαγωγές τους στην ομάδα. Το γεγονός ενθαρρύνεται από το ότι το σύνολο της εμπορικής δραστηριότητας έχει διευρυνθεί αρκετά. Δεδομένου ότι τα σύνορα της εμπορικής πολιτικής έχουν κινηθεί πέρα από την παραδοσιακή εστίαση στα μέτρα προστασίας συνόρων, (δηλ. δασμολογικά και μη δασμολογικά μέτρα) για να αγκαλιάσουν ποικίλα νέα ζητήματα όπως η επένδυση, η πολιτική ανταγωνισμού, οι υπηρεσίες και τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.⁹⁹ Τα παραπάνω αντιπροσωπεύουν μια σημαντική διαφοροποίηση από τις παραδοσιακού τύπου λατινοαμερικάνικες εμπορικές συμφωνίες, που περιστασιακά μόνο άγγιζαν εκείνα τα ζητήματα, και επικεντρώθηκαν πρώτιστα στη μείωση ή την αποβολή των δασμολογίων. Γίνεται όλο και περισσότερο σαφές ότι η πρόσβαση στην αγορά εξαρτάται μόνο μερικώς από τις υποχρεώσεις δασμολογίων.

Επιχειρώντας την προσέγγιση της απόστασης της CAN από τα κριτήρια που συγκροτούν θεωρητικά τη νομισματική ένωση, ανιχνεύοντας δηλαδή το βαθμό περιφερειακής ολοκλήρωσης με οικονομικούς όρους, προκύπτει ότι:

- Αν και το ενδοπεριφερειακό εμπόριο αν και έχει γνωρίσει σημαντική αύξηση από την ίδρυση της CAN, η σταθεροποίηση του γύρω στο 11% επί του συνολικού εμπορίου, θεωρείται χαμηλό ποσοστό, στο μέτρο που γίνεται λόγος για αλληλεξάρτηση.¹⁰⁰

⁹⁹ Miguel Rodriguez Mendoza, *The Andean Community in Motion: A Progress Report*, II Annual Conference Trade and Investment in the Americas, Washington, DC, September 11, 1998.

¹⁰⁰ Alejandro Quijada, *Cyclic fluctuations in the Andean Community of Nations: How feasible is a regional Monetary Union?*, Université d' Auvergne, Centre d' Etudes et de Recherches sur le Développement International (CERDI), July 2005.

- Παρατηρείται σημαντική ανομοιογένεια μεταξύ των χωρών στα ποσοστά του πληθωρισμού, των ονομαστικών επιτοκίων, της οικονομικής ανάπτυξης και της ανεργίας τα οποία κινούνται διαφορετικά.
- Υπάρχει ελάχιστη δημοσιονομική συνοχή, καθώς η στοχοθέτηση είναι δύσκολη σ' ένα περιβάλλον μεγάλων αναπτυξιακών αποκλίσεων που περιλαμβάνει από τη Βολιβία μέχρι τη Βενεζουέλα.
- Η κινητικότητα των θεμελιωδών συντελεστών (κεφαλαίου/εργασίας) είναι ασήμαντη καθώς πρόκειται για μια περιοχή που αντιμετωπίζει εξεγέρσεις, ένοπλα κινήματα και γενικότερα πολιτική αστάθεια.
- Η θεσμική ασυμβατότητα της Βολιβίας και Εκουαδόρ που δεν διαθέτουν πολιτική ανταγωνισμού, έναντι των υπολοίπων κρατών αποτελεί έναν επίσης ανασταλτικό παράγοντα.¹⁰¹

Στην υιοθέτηση των κοινών πολιτικών για αυτά τα ζητήματα, η Κοινότητα των Άνδεων έχει ωφεληθεί από τον υπερεθνικό χαρακτήρα των οργάνων της, καθώς επίσης και από την δικαιοδοσία άμεσης επιβολής των αποφάσεών της σε όλες τις χώρες μέλη. Παρ' όλα αυτά, η CAN δεν έχει μέχρι στιγμής καταστεί ικανή να λειτουργήσει σαν συντονισμένη ομάδα. Πολλές από τις συμφωνίες της έγιναν για να ρυθμίσουν διμερείς σχέσεις, ενώ πολλές από τις πολιτικές της στερούνται σαφούς προσανατολισμού καθώς αλληλοαναιρούνται.¹⁰² Παρά το ότι το όραμα για την Ένωση των Εθνών της Νοτίου Αμερικής ακούγεται θελκτικό για τις χώρες που την απαρτίζουν, οι χώρες της CAN οφείλουν πρωτίστως να δώσουν βάρος στην επίλυση μια σειράς πολιτικών και κοινωνικών ζητημάτων, χωρίς την επίλυση των οποίων η συγκλίσεις και η διαδικασία ολοκλήρωσης της αγοράς θα παραμείνει ουτοπία.

Στην εφαρμογή μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής, η Κοινότητα των Άνδεων εστιάζει στη διαπραγμάτευση των εμπορικών συμφωνιών με τους σημαντικότερους εμπορικούς

¹⁰¹ *Multilateralism and Regionalism: The New Interface*, Chapter XI: Regional Cooperation Agreement and Competition Policy – The Case of Andean Community, United Nations, New York and Geneva, 2005.

¹⁰² Πολλές από τις διμερείς συμφωνίες συγκρούονται με τις γενικές συμφωνίες στο πλαίσιο της CAN.

εταίρους της. Έχει θέσει σε προτεραιότητα τις διαπραγματεύσεις με τις χώρες της MERCOSUR και την ανάπτυξη μιας κοινής προσέγγισης στη διαδικασία της FTAA, παρά το ότι το Περού και η Κολομβία έχουν ήδη συνάψει διμερείς εμπορικές συμφωνίες με τις ΗΠΑ, σε σημείο που η Βενεζουέλα να δηλώσει ότι αποχωρεί.¹⁰³ Αν και η εισαγωγική αγορά των ΗΠΑ αναμένεται να συρρικνωθεί τα επόμενα χρόνια, λόγω των υψηλών ελλειμμάτων που τη χαρακτηρίζουν εντούτοις ο ανταγωνισμός για την εσωτερική αγορά της, έχει να κάνει με νέους παίκτες, όπως το πρόσφατα μέλος της FTAA, Μεξικό και η Κίνα.¹⁰⁴ Σ' αυτό το πλαίσιο οι χώρες της CAN διεκδικούν αυτόνομα μερίδιο.

Μια επίσης σημαντική εξέλιξη ήταν η αμοιβαία αποδοχή των μελών της MERCOSUR και της CAN, ως συνεργαζόμενα μέλη. (Βλ. επίσης κεφ. 10).¹⁰⁵ Σημαντική θεωρείται και η συμμετοχή της CAN στην Πρωτοβουλία για την Ενσωμάτωση της Περιφερειακής Υποδομής στη Νότια Αμερική (IIRSA), η οποία εμπεριέχει τη διαδικασία δημιουργίας υποδομών για την ενεργειακή ολοκλήρωση της Νοτίου Αμερικής.

¹⁰³ Από τη στιγμή που οι ΗΠΑ έχουν θέσει σε δεύτερο πλάνο την παν-αμερικανική ολοκλήρωση, η πολιτική των διμερών συμφωνιών αυτού του τύπου λειτουργεί προς όφελός τους, σε δύο επίπεδα: α) Πολιτικά, ως βήμα πειθούς και άλλων κρατών για υπογραφή διμερών συμφωνιών προς μια μελλοντική FTAA και διασφάλισης μιας σειράς οικονομικών συμφερόντων σ' αυτές τις χώρες. β) Οικονομικά, καθώς οι διμερείς συμφωνίες απελευθέρωσης του εμπορίου εξασφαλίζουν την αναπαραγωγή της σχέσης κέντρου – δορυφόρων με σαφές πλεονέκτημα υπέρ του κέντρου.

Βλ. *Beyond Borders, The New Regionalism in Latin America, Economic and Social Progress in Latin America, 2002 Report*, John Hopkins University Press for the Inter-American Development Bank, Washington, D.C., επίσης βλ. Miroslav Jovanovic, *Διεθνής Οικονομική Ολοκλήρωση*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2002, σελ 508-509.

¹⁰⁴ Todd Tucker and Daniel McCarthy, *From Fumigation to "Free Trade": The US-Andean Free Trade Agreement Chokes Along*, Americas Program, Interhemispheric Resource Center, November 2, 2004.

¹⁰⁵ Η πρωτοβουλία για την ενσωμάτωση της περιφερειακής υποδομής στη Νότια Αμερική (IIRSA) είναι μια τολμηρή προσπάθεια από τις κυβερνήσεις της Νότιας Αμερικής να κατασκευαστεί ένα νέο δίκτυο υποδομής για την ήπειρο, συμπεριλαμβανομένων των δρόμων, των υδάτινων οδών, των λιμένων, και των διασυνδέσεων ενέργειας και επικοινωνιών. Οι υπερασπιστές του προγράμματος λένε ότι η περιφερειακή ανάπτυξη μπορεί καλύτερα να επιτευχθεί με την υπερνίκηση των γεωγραφικών εμποδίων της Νότιας Αμερικής - το τροπικό δάσος της Αμαζονίας, οι υγρότοποι Pantanal, τα βουνά των Άνδεων, και η σαβάνες Chaco. Πολλά από τα προγράμματα επιδιώκουν να δημιουργήσουν στις εξόδους δρόμων και ποταμών, ωκεάνιους λιμένες, για να αυξήσουν τα κίνητρα για εξαγωγές των πρωτογενών υλικών – σόγιας, σιτηρών, ξυλείας, και μεταλλευμάτων. Οι κυβερνήσεις του Νότου συνεχίζουν αυτήν την περίοδο με την εφαρμογή 31 προγραμμάτων «προτεραιότητας», με ένα συνολικό κόστος \$4.3 δισεκατομμυρίων. Εν γένει, 335 προγράμματα έχουν προσδιοριστεί ως τμήμα της IIRSA, με έναν γενικό προϋπολογισμό \$37.4 δισεκατομμυρίων. Η πρωτοβουλία έχει λάβει την τεχνική και οικονομική ενίσχυση από την Εταιρία Ανάπτυξης των Άνδεων (CAF), και τη Διαμερικανική Τράπεζα Ανάπτυξης (IDB), κ.α.

Από την άλλη πλευρά, σε κοινωνικό, επίπεδο, τα προβλήματα είναι τεράστια καθώς υπολογίζεται ότι για να καλυφθούν οι στόχοι της χιλιετίας απαιτείται μια κατά Μ.Ο. διατήρηση της ανόδου του ΑΕΠ κατά 3,1% για τα επόμενα 11 χρόνια ενώ για τη Βολιβία το ποσοστό αυτό υπολογίζεται σε 4,1% για τα επόμενα 11 χρόνια.¹⁰⁶ Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός εξακολουθούν να αποτελούν τη θρυαλίδα των εντάσεων, οι οποίες είναι έτοιμη να εκδηλωθεί ανά πάσα στιγμή. Η δημιουργία κοινωνικής και οικονομικής Επιτροπής των Άνδεων - που διαμορφώνεται μετά από το ευρωπαϊκό αντίστοιχο του επισημαίνει επίσης ορισμένο δυναμισμό στο πλαίσιο της κοινωνία των πολιτών.

Ήταν προβλέψιμο και εμφανές ότι μια διμερής συμφωνία απελευθέρωσης των συναλλαγών μεταξύ μιας ή περισσότερων από τις χώρες των Άνδεων και των Ηνωμένων Πολιτειών, θα εμπόδιζε τους στόχους που καθιερώνονται για την ολοκλήρωση στη *Συμφωνία της Cartagena*, καθώς επίσης και τη σχέση της περιοχής των Άνδεων με άλλες διαδικασία ολοκλήρωσης στη Λατινική Αμερική.¹⁰⁷ Παρόλ' αυτά, οι διαδικασίες στο πλαίσιο της Νοτιοαμερικανικής ολοκλήρωσης έχουν την πλήρη υποστήριξή της. Πρακτικά, η αποχώρηση της Βενεζουέλας θα σημάνει τη διάλυση της CAN ως αυτοτελούς οντότητας, υπό την έννοια ότι θα την αναγκάσει στα επόμενα χρόνια να επιλέξει προσανατολισμό.

¹⁰⁶ United Nations, *The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective*, σελ. 51.

¹⁰⁷ Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας διαπραγμάτευσης, οι ΗΠΑ απαίτησαν οι δασμολογικές προτιμήσεις που επεκτείνονται στις χώρες των Άνδεων μέσω της συμφωνίας απελευθέρωσης των συναλλαγών να μην επεκταθούν στη Βενεζουέλα. Η συμφωνία της *Cartagena*, καθορίζει ότι εάν μια από τις χώρες μέλη παραχωρεί τα οφέλη ή την προνομιακή μεταχείριση σε μια από τις χώρες ή σε ομάδα χωρών, εκείνα τα οφέλη πρέπει να ισχύσουν για όλες τις άλλες χώρες μέλη.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η Κοινότητα της Αγοράς του Νότου (Mercosur) και η Χιλή

5. Θεσμική Εξέλιξη της MERCOSUR

5.1. Γενικές Παρατηρήσεις

Η MERCOSUR (Mercado del Sur – Αγορά του Νότου) δημιουργήθηκε το 1991 με τη *Συνθήκη της Asuncion* (Treaty of Asuncion) ως απόρροια των συμφωνιών της πολυδιάστατης οικονομικής συνεργασίας μεταξύ Αργεντινής και Βραζιλίας που επισημοποιήθηκαν το 1986.¹⁰⁸ Η Σύμβαση πρότεινε τη δημιουργία Κοινής Αγοράς μέχρι τον Ιανουάριο 2005. Αξίζει ειδικής επισήμανσης το ότι με το *Πρωτόκολλο της Brasilia για την Επίλυση Διαφορών* (Brasilia Protocol on Dispute Settlement) εισαγόταν ο πρώτος περιφερειακός μηχανισμός για την επίλυση διαφορών στη Λατινική Αμερική.

Ακολούθως, η ίδρυση της MERCOSUR υπήρξε το αποτέλεσμα μιας δυναμικής διαδικασίας περιφερειακής ολοκλήρωσης μεταξύ της Αργεντινής, της Βραζιλίας, της Παραγουάης και της Ουρουγουάης. Η αγορά των τεσσάρων χωρών αντιπροσώπευε τότε ένα ΑΕΠ της τάξης των \$800 δις ή το 65% του ΑΕΠ της Νότιας Αμερικής ή αντίστοιχα το 52% του ΑΕΠ της Λατινικής Αμερικής.

Εάν η ευρωπαϊκή εμπειρία από τη δεκαετία του '50 ήταν το παράδειγμα για το τι μια εμπορική ένωση πρέπει να είναι, η MERCOSUR προκάλεσε μερικές από τις οργανωτικές αρχές και τις αρχές της λήψης αποφάσεων. Η MERCOSUR έχει προσαρμόσει αυτές τις αρχές για να προσαρμοστεί στις ανάγκες των συσχετισμών μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών, κάτι πρωτοποριακό για τα διεθνή δεδομένα. Από την αρχή της διαδικασίας, η θεσμική δομή της MERCOSUR ήταν διακυβερνητική. Οι αποφάσεις λαμβάνονταν ομόφωνα και με την παρουσία όλων των κρατών μελών, με στόχο το σχέδιο ολοκλήρωσης να γίνει πιο εύκαμπτο και να αναπτυχθεί βαθμιαία. Κατά συνέπεια, τα κράτη-μέλη διατήρησαν την ευρεία ελευθερία της δράσης χωρίς να πρέπει να συμμορφωθούν με τα ενδιαφέροντα και τις αυτόνομες αποφάσεις μιας κοινοτικής γραφειοκρατίας, αποσυνδεδεμένης από τη διοίκηση ή/και εσωτερική διαδικασία χάραξης πολιτικής κάθε χώρας.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Η Συμφωνία με τίτλο “Program of Integration and Cooperation” μεταξύ Αργεντινής – Βραζιλίας μιλούσε για «Κοινό Οικονομικό Χώρο».

¹⁰⁹ Celina Pena and Ricardo Rozemberg, *MERCOSUR: A Different Approach to Institutional Development*, Focal Policy Paper, July 2005, σελ. 1.

Το σύστημα επίλυσης διαφωνιών δομήθηκε επίσης σ' αυτή η λογική, που χαρακτηρίζεται από την αναζήτηση των διπλωματικών ή συζητημένων απαντήσεων, παρά σε λύσεις με βάση τους κανόνες, μέσω ενός θεσμικού σχεδίου διακυβερνητικού τύπου. Στην αρχή, ο συνδυασμός χαμηλής αλληλεξάρτησης και η σχετική συγκέντρωση της ισχύος σε ακριβώς δύο μέλη (Αργεντινή και Βραζιλία) οδήγησε στις περιορισμένες απαιτήσεις για τη θεσμοποίηση, ειδικά σχετικά με το προσωπικό των ανεξάρτητων κοινών οργανισμών.

Αντίθετα από την ευρωπαϊκή περίπτωση, τα κράτη μέλη ήλεγχαν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων στη MERCOSUR. Η ιδέα ήταν, αφ' ενός, να εγγυηθούν ότι οι συμφωνίες θα μπορούσαν έπειτα να πραγματοποιηθούν σε κάθε ένα από τα κράτη-μέλη, και αφ' ετέρου να «επιτραπεί» η εμβάθυνση της διαδικασίας από τις αντίστοιχες κυβερνητικές υπηρεσίες. Η βαθμιαία εξέλιξη στην ανάπτυξη της θεσμικής δομής σήμανε ότι οι θεσμοί δημιουργήθηκαν μόνο λόγω του ότι η διαδικασία το απαιτούσε. Αυτή η βαθμιαία προσέγγιση στη δημιουργία των κοινών οργάνων δεν απαιτούσε ιδιαίτερη εσωτερική δημοσιονομική πίεση.

Η συγκεκριμένη διαδικασία λειτουργεί στη βάση δύο σημαντικών αδυναμιών:

- Της ασυμβατότητας των συνταγματικών κειμένων. Το σύνταγμα της Αργεντινής παρέχει στις διεθνείς συνθήκες μια υπεροχή έναντι των εθνικών νομοθεσιών. Στην περίπτωση της Παραγουάης, το σύνταγμα του 1992 χορηγεί επίσης την υπεροχή στις συνθήκες. Η Βραζιλία και η Ουρουγουάη, στη συνέχεια, δεν αναγνωρίζουν υπεροχή στις διεθνείς συνθήκες σε σχέση με τις εθνικές νομοθεσίες, ενώ υπάρχει μόνο μια αναφορά στα Λατινομερικανική ολοκλήρωση (Βλ. Σύνταγμα Βραζιλίας).¹¹⁰
- Της έλλειψης ενιαίου μηχανισμού για την ενσωμάτωση των κανονισμών του MERCOSUR καθώς και για την ενεργοποίησή τους. Αρχικά, είναι απαραίτητο να γίνει μια διάκριση μεταξύ του αρχικού νόμου και παραγόμενου νόμου. Ο

¹¹⁰ Το ίδιο, σελ. 6.

αρχικός νόμος αποτελείται από εκείνα τα όργανα που κατέχουν τα κράτη μέλη μέσα πλαίσιο της Συνθήκης Asunción. Η ισχύς τους υπόκειται στις συνταγματικές διαθέσεις των μελών της MERCOSUR για τις διεθνείς συνθήκες (που απαιτούν τη νομοθετική έγκριση και επικύρωση από την εκτελεστική εξουσία). Ο παραγόμενος νόμος, αφ' ενός, είναι αυτός που προκύπτει από τα όργανα της MERCOSUR με την ικανότητα λήψης αποφάσεων και αποτελείται από τις αποφάσεις του Συμβουλίου (CMC), των ψηφισμάτων και των οδηγιών της Επιτροπής (CCM) (βλ. κεφ. 5.2). Σύμφωνα με τη διακυβερνητική φύση της διαδικασίας ολοκλήρωσης της MERCOSUR, αυτοί συνδέεται άμεσα με τις κυβερνήσεις, καθιστώντας τους υποχρεωτικούς. Αλλά δεν διαθέτουν το χαρακτηριστικό «άμεσης επίδρασης» των Ευρωπαϊκών κανόνων, και μόνο μόλις εσωτερικοποιηθούν από τα τέσσερα κράτη-μέλη επεκτείνονται πέρα από τα κυβερνητικά σύνορα, για να απευθυνθούν στα άτομα.

5.2. Θεσμική Εξέλιξη της MERCOSUR

Η Συνθήκη της Asunción αποτέλεσε τη νομική βάση της MERCOSUR θέτοντας τους στόχους της κοινής αγοράς: απελευθέρωση της διακίνησης αγαθών, κεφαλαίου και υπηρεσιών. Η Συμφωνία αρχικά δεν προέβλεπε τη δημιουργία κεντρικών θεσμικών οργάνων, αφήνοντας με τον τρόπο αυτό την εξέλιξη τους, στην προοπτική της πολιτικής ολοκλήρωσης.¹¹¹ Παρ' αυτά η Σύμβαση της Asunción καθιέρωσε τα όργανα διακυβέρνησης της MERCOSUR κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου (από το

¹¹¹ Σημαντικές παράμετροι της Συνθήκης της Asunción υπήρξαν:

- Η πρόβλεψη ότι σε περίπτωση που δεν υπάρξει συμφωνία για την επίλυση διαφορών μέσα από απευθείας διαπραγματεύσεις, την επίλυση διαφορών αναλαμβάνει πάνελ ειδικών και αν αυτό αποτύχει, αναλαμβάνει το Συμβούλιο της Mercosur.
- Η πρόβλεψη για ασφαλιστικά μέτρα σε περίπτωση πρόκλησης ζημίας στην αγορά κράτους μέλους από αθρόες εισαγωγές συγκεκριμένου προϊόντος. Σ' αυτό το πλαίσιο το ενδιαφερόμενο μέλος θα μπορεί να απευθυνθεί στα υπόλοιπα μέλη ζητώντας την έγκριση περιορισμών για καθορισμένη χρονική περίοδο.

1991 ως το 1994), αφήνοντας ανοικτή τη δυνατότητα για τη δημιουργία νέων οργάνων ή τη διόρθωση της διακυβερνητικών αντιπροσωπευτικών θεσμών.¹¹²

Θεσμικά η συγκρότηση της MERCOSUR αποτυπώθηκε ως εξής:

- Συμβούλιο της Κοινής Αγοράς (Common Market Council)¹¹³
- Ομάδα Κοινοτικής Αγοράς (Common Market Group)¹¹⁴
- Κοινή Επιτροπή Εμπορίου της MERCOSUR¹¹⁵
- Κοινή Κοινοβουλευτική Επιτροπή (Joint Parliamentary Commission)¹¹⁶
- Forum Οικονομικής και Κοινωνικής αντιπροσώπευσης
- Γραμματεία της MERCOSUR¹¹⁷

¹¹² Celina Pena and Ricardo Rozemberg, *MERCOSUR: A Different Approach to Institutional Development*, οπ.παρ, σελ. 1.

¹¹³ Αποτελείται από τους Υπουργούς των εξωτερικών υποθέσεων και της οικονομίας των τεσσάρων χωρών. Είναι ο υψηλότερος θεσμός υπεύθυνος για τη λήψη αποφάσεων της MERCOSUR και αυτό είναι αρμόδια για την επιτήρηση συμμόρφωση με τους στρατηγικούς στόχους που περιγράφονται στη Συνθήκη Asunción και το Πρωτόκολλο του Ouro Preto. Το Συμβούλιο συναντιέται δύο φορές το χρόνο, σε συνόδους δύο σταδίων: Το πρώτο στάδιο περιλαμβάνει μόνο τους υπουργούς που αποτελούν την επιτροπή, και το δεύτερο περιλαμβάνει την παρουσία των Προέδρων των χωρών. Στην πράξη, οι συνεδριάσεις του Συμβουλίου έχουν κυρίως πολιτική σημασία καθώς θέτει τις κατευθύνσεις εντός και εκτός της MERCOSUR. Ένα μεγάλο μέρος των «θεωρητικών» αρμοδιοτήτων έχει εκχωρηθεί στην *Ομάδα Κοινής Αγοράς*.

¹¹⁴ Η *Ομάδα Κοινής Αγοράς* αποτελείται από τέσσερα επιβεβλημένα μέλη και τέσσερα εναλλασσόμενα από κάθε χώρα, από τα Υπουργεία Εξωτερικών, Οικονομίας, και της κεντρικής τράπεζάς τους. Είναι θεσμός εκτελεστικού χαρακτήρα, χρεωμένος με τη ρύθμιση των αποφάσεων που εκδίδονται από το Συμβούλιο και τη διαχείριση των λειτουργιών που προκύπτουν από τη διαδικασία ολοκλήρωσης. Είναι επίσης η οργάνωση αρμόδια για τις διαπραγματεύσεις με τρίτες χώρες ή περιοχές, υπό τη ρητή εξουσιοδότηση του Συμβουλίου. Περιβάλλεται από όργανα συμβουλευτικού χαρακτήρα και ομάδες έργου.

¹¹⁵ Αποτελείται από τέσσερα επιβεβλημένα μέλη και τέσσερα εναλλασσόμενα από κάθε κράτος μέλος. Είναι αρμόδιο για την αποτελεσματική εφαρμογή των κοινών κανόνων εμπορικής πολιτικής που συμφωνούνται σε περιφερειακό επίπεδο, και για την εξέταση των ζητημάτων σχετικών με το ενδοπεριφερειακό εμπόριο. Είναι επίσης αρμόδιο για την ανάπτυξη των πρακτικών για τις διαβουλεύσεις και τις διαδικασίες επίλυσης διαφορών..

¹¹⁶ Αποτελείται κατ' ανώτατο όριο από 64 κοινοβουλευτικά μέλη (16 ανά κράτος μέλος). Είναι επίσης συμβουλευτική οργάνωση της οποίας η λειτουργία είναι να ανταποκριθεί στις ερωτήσεις ή τις διαβουλεύσεις από τους εκτελεστικούς οργανισμούς της MERCOSUR, και να γνωμοδοτήσει ή να προτείνει νέους κανόνες που εξετάζονται από αυτούς. Η σημασία της Επιτροπής βρίσκεται πλήρως στο ρόλο που διαδραματίζει (ή θα μπορούσε να διαδραματίσει) ενσωματώνοντας τις αποφάσεις που συζητούνται στο επίπεδο του MERCOSUR στις αντίστοιχες εθνικές νομοθεσίες. Η απόδοση της μέχρι στιγμής δεν κρίνεται ως ικανοποιητική.

¹¹⁷ Η γραμματεία του MERCOSUR είναι ο διοικητικός βραχίονας της ομάδας. Είναι όργανο αρμόδιο για την τεκμηρίωση όλων των συνεδριάσεων, παραγωγή του επίσημου δελτίου, και παροχής υποστήριξη διοικητικής μέριμνας.

Το *Πρωτόκολλο του Ouro Preto* (1994) υπήρξε καθοριστικό για τη θεσμική ανάπτυξη της Mercosur, εισάγοντας μια νέα φάση στη σχέση μεταξύ των χωρών που την αποτελούσαν, καθώς προέβλεπε τη δημιουργία κοινής αγοράς για την υλοποίηση της οποίας καθορίστηκε μεταβατική περίοδος μεταξύ των ετών 1995 και 2006. Το πρωτόκολλο Ouro Preto, βασίστηκε στην ίδια φιλοσοφία σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο, της MERCOSUR και άλλη μια φορά, ήταν προσωρινό. Οι πολιτικά αρμόδιοι για η διαδικασία ολοκλήρωσης φοβήθηκαν ότι οποιοδήποτε «υπερεθνικό άλμα» σε αυτήν την προκαταρκτική φάση δεν θα μπορούσε να συμβιβάσει τους εθνικούς μακροοικονομικούς στόχους σταθεροποίησης ενώ θα μπορούσε να διαταράξει τη λεπτή ισορροπία που υπήρχε μεταξύ των εθνικών και συλλογικών δυνάμεων λήψης αποφάσεων.

Από το Πρωτόκολλο του Ouro Preto (1994) και μετά, τα όργανα της MERCOSUR που καθιερώθηκαν είναι:

- Φόρουμ διαβούλευσης και πολιτικής συναίνεσης ¹¹⁸
- Οι συνεδριάσεις των υπουργών ¹¹⁹
- Επιτροπή των Μονίμων Αντιπροσώπων της MERCOSUR ¹²⁰
- Το Μόνιμο Δικαστήριο Αναθεώρησης.
- Το Διοικητικό Δικαστήριο Εργασίας. ¹²¹

¹¹⁸ Αποτελείται από το υψηλού επιπέδου ανώτερους υπάλληλους από τα υπουργεία εξωτερικών υποθέσεων των κρατών μελών, εστιάζοντας στη σταθεροποίηση και επέκταση των πολιτικών διαστάσεων του MERCOSUR.

¹¹⁹ Έχουν θεσμοθετηθεί για να ενθαρρύνουν τον πολιτικό διάλογο μεταξύ των υψηλότερων αρχών που είναι υπεύθυνες για τα διάφορα ζητήματα κάθε κράτους-μέλους.

¹²⁰ Αποτελείται τους μόνιμους αντιπροσώπους της MERCOSUR και έναν Πρόεδρο. Είναι ένας από τους τελευταίους οργανισμούς που ενσωματώθηκε στη θεσμική δομή. Δημιουργημένη τον Οκτώβριο 2003, αυτή η δομή είναι υπεύθυνη για:

- την ενίσχυση του Συμβουλίου και του Προέδρου σε όλες τις δραστηριότητες που απαιτούνται
- παρουσίαση πρωτοβουλιών σχετικών με τη διαδικασία ολοκλήρωσης,
- τις εξωτερικές διαπραγματεύσεις και το σχηματισμό της κοινής αγοράς
- την ενίσχυση των οικονομικών, κοινωνικών και κοινοβουλευτικών σχέσεων
- τη δημιουργία σχέσεων με την κοινοβουλευτική Επιτροπή και την οικονομική και κοινωνική επιτροπή.

¹²¹ Είναι ένα δικαιοδοτικό όργανο για την επίλυση διοικητικών καταγγελιών που γίνονται από τους ανώτερους υπαλλήλους γραμματείας της MERCOSUR. Αυτό το δικαστήριο αποτελείται από τέσσερα επιβεβλημένα μέλη, ένα από κάθε κράτος μέλος διορισμένο για μια διετή περίοδο, ανανεώσιμη για άλλα δύο έτη. Boldorini María Cristina y Zalduendo Susana. *La estructura jurídico-institucional del*

- Το Forum Περιφερειακής Διοίκησης

Από την 1^η Ιανουαρίου 1995, τα μέλη της MERCOSUR υιοθέτησαν το Κοινό Εξωτερικό Δασμολόγιο (Common External Tariff) για την πλειονότητα των προϊόντων τους. Για μια σειρά προϊόντων που εξαιρέθηκαν, συμφωνήθηκε η είσοδος τους στο Κοινό Δασμολόγιο μετά το 2006.¹²² Επιπλέον υπήρξαν μια σειρά από εθνικά προϊόντα τα οποία εξαιρέθηκαν της εναρμόνισης εντός του εμπορίου της MERCOSUR για μια περίοδο 3-5 ετών.

Το 1996, συμφωνίες συνεργασίας υπογράφηκαν με τη Χιλή και τη Βολιβία (Associate Members) ιδρύοντας περιοχές ελευθέρου εμπορίου στη βάση της φόρμουλας «4+1». Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η MERCOSUR δημιούργησε ένα κοινό μηχανισμό πολιτικής υποστήριξης, ο οποίος απέκτησε θεσμική υπόσταση το 1998. Σύμφωνα με το συγκεκριμένο μηχανισμό οι τέσσερις χώρες της MERCOSUR συν τη Βολιβία και τη Χιλή συμμετέχουν σαν πλήρη μέλη στην επονομαζόμενη «Πολιτική MERCOSUR».

Το 2003, η άνοδος των κεντροαριστερών κυβερνήσεων στην εξουσία έδωσε νέα ώθηση στη MERCOSUR. Οι νεοεκλεγέντες πρόεδροι της Αργεντινής και της Βραζιλίας, *Kirchner* και *Lula da Silva* έθεσαν τη MERCOSUR ως πρώτη προτεραιότητα στην πολιτική τους ατζέντα. Η MERCOSUR απέκτησε (και λειτουργικά) *Επιτροπή Μονίμων Αντιπροσώπων και Δικαστήριο Επίλυσης Διαφορών*.¹²³

Μια επίσης σημαντική εξέλιξη ήταν η αμοιβαία αποδοχή των μελών της MERCOSUR και της CAN, ως συνεργαζόμενα μέλη. (Βλ. επίσης κεφ. 13) Από τις 4 Ιουλίου 2006, η Βενεζουέλα είναι πλήρες μέλος της MERCOSUR, δηλώνοντας ότι προτίθεται να εγκαταλείψει την CAN. Οι ηγέτες των χωρών-μελών της MERCOSUR (Αργεντινή, Βραζιλία, Παραγουάη και Ουρουγουάη) βρέθηκαν στην Κόρδοβα της

MERCOSUR después de Oruro Preto. En Boletín Informativo Techint Nro. 283 (julio-septiembre), Buenos Aires, 1995.

¹²² Για παράδειγμα, η Βραζιλία είχε ζητήσει την εξαίρεση των πετροχημικών, των γαλακτοκομικών και της υφαντουργίας. Η Αργεντινή είχε ζητήσει την εξαίρεση των χημικών, του μεταλλουργικού τομέα της χαρτοβιομηχανίας και της βιομηχανίας υπόδησης.

¹²³ Βλ. *Olivos Protocol on Dispute Settlement* (2002).

Αργεντινής με στόχο να επικυρώσουν την ένταξη της Βενεζουέλας στο σημαντικότερο εμπορικό μπλοκ της Νοτίου Αμερικής. Στην ίδια συνάντηση υπέγραψαν Συμφωνία εμπορικής συνεργασίας οι χώρες-μέλη της MERCOSUR με την Κούβα του Φιντέλ Κάστρο και αυτό παρά το εμπάργκο των ΗΠΑ. Το παρών στη συνάντηση έδωσαν και οι ηγέτες των συνεργαζόμενων με τη MERCOSUR χωρών της περιοχής (Χιλή, Περού, Κολομβία, Βολιβία, Ισημερινός) καθώς και ο Φιντέλ Κάστρο.¹²⁴

Η πορεία της MERCOSUR προς την ολοκλήρωση πέρασε μέσα από πολλές κρίσεις στο εσωτερικό της οι χαρακτηριστικότερες από τις οποίες ήταν:

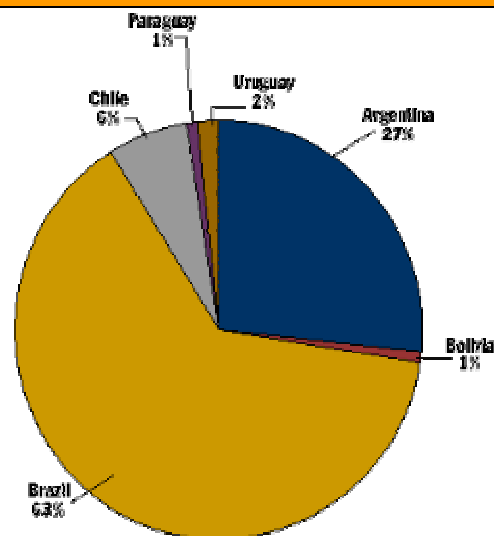
- Όταν η αυτοκινητοβιομηχανία της Βραζιλίας έγινε όλο και περισσότερο ανταγωνιστική, βοηθούμενη από την υποτίμηση του νομίσματός της το 1999, η Αργεντινή ανταποκρίθηκε με την επιβολή των δασμολογίων στις βραζιλιάνικες εισαγωγές χάλυβα. Η ζήτηση επιλύθηκε το Δεκέμβριο του 2000 όταν υπεγράφη διμερής συμφωνία για τη λήξη της κρίσης.
- Το 2006 Αργεντινή και τη μικρότερη χώρα Ουρουγουάη της ομάδας που διαφώνησαν για τα σχέδια της δεύτερης για να χτίσει δύο μεγάλους μύλους πολτού κατά μήκος των συνόρων, στο πλαίσιο ξένων επενδύσεων. Η Αργεντινή αντιτέθηκε φοβούμενη τη ρύπανση και τον αντίκτυπο στον τουρισμό και την αλιεία. Το θέμα έφτασε στο διεθνές Δικαστήριο (ICJ), το οποίο αποφάσισε υπέρ της Ουρουγουάης. Η Αργεντινή δεσμεύτηκε να συνεχίσει τον αγώνα της ενάντια στους μύλους.
- Τα μικρότερα μέλη της ομάδας, Παραγουάη και Ουρουγουάη, παραπονιούνται για την περιορισμένη πρόσβαση στις αγορές της Αργεντινής και της Βραζιλίας και έχουν επιδιώξει να συνασπιστούν στο πλαίσιο των εμπορικών διαπραγματεύσεων, αν και οι κανόνες της Κοινότητας απαγορεύουν αυτό.

¹²⁴ Η Βενεζουέλα και η Κούβα έχουν συστήσει την ALBA (Bolivarian Alternative of the Americas) με τη φιλοδοξία να αποτελέσει μελλοντικά το ανάχωμα στην επέκταση της FTAA. Στην ALBA προσχώρησε και η Βολιβία. Η συγκεκριμένη συμφωνία βασίζεται προς στιγμήν στην ανταλλαγή προϊόντων και υπηρεσιών.

6. Ανάλυση Βασικών Οικονομικών Μεγεθών σε Εθνικό και Υποπεριφερειακό Επίπεδο

Η MERCOSUR αντιπροσωπεύει μια σημαντική οικονομική παρουσία στη Λατινική Αμερική. Σε σύνολο, οι χώρες μέλη της αντιπροσωπεύουν περισσότερο από τα δύο τρίτα του πληθυσμού της νότιας αμερικανικής ηπείρου. Η ταξινόμησή της ως μια από τις σημαντικότερες ομάδες του παγκόσμιου εμπορίου, οφείλεται στην ταχεία ανάπτυξή της στη δεκαετία του '90.¹²⁵ Η MERCOSUR αποτελεί τον τρίτο μεγαλύτερο οικονομικό πόλο, μετά την Ε.Ε. και τη NAFTA, συγκροτώντας την αιχμή του αναπτυσσόμενου κόσμου. Σύμφωνα με στοιχεία του 2005, η Mercosur περιλάμβανε το 44% του πληθυσμού της Λατινικής Αμερικής, αντιπροσωπεύοντας 235 εκατ. ανθρώπους, με ΑΕΠ \$2.05 τρις το οποίο αντιστοιχεί στο 50% του ΑΕΠ της Λατινικής Αμερικής.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ VIII
ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΣΤΟ ΑΕΠ ΑΝΑ ΧΩΡΑ («ΠΟΛΙΤΙΚΗ (4+1+1)» MERCOSUR)

MERCOSUR - ΑΕΠ (US\$ billions), 2004

Πηγή: ECLAC

¹²⁵ *The European Union, Latin America and the Caribbean*, European Commission, 2004, σελ. 36.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17 Εξέλιξη του ΑΕΠ (real) στις Χώρες της MERCOSUR και στη Χιλή 1999-2005							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Παραγουάη	-0.40	-0.30	2.66	-2.32	1.30	2.80	3.2
Βραζιλία	0.80	4.30	1.30	1.90	-0.20	4.9	2.6
Αργεντινή	-4.00	-0.79	-4.41	-10.89	8.84	8.30	8.9
Ουρουγουάη	-2.5	-1.1	-1.5	-10.5	2.5	10.2	6.6
Χιλή	-1	5.5	3.1	1.8	3.3	5.8	6.3

Πηγή: ECLAC, WB

Από τα μέσα του 2002, η Βραζιλία εξέφρασε την πεποίθησή της ότι η MERCOSUR πρέπει να κοιτάξει μέσα στην εμπορική ομάδα της για λύσεις, παρά να επιδιώκει τη διεθνή βοήθεια. Υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση στις οικονομίες των χωρών μελών ως προς το μέγεθος. Οι μικρότερες χώρες εξαρτώνται από την επιτυχία των μεγαλύτερων. Η επιτυχία ή η κρίση σε μια οικονομία θα έχει μια άμεση επίδραση σε αυτές. Η μεγάλη και σημαντικά αναπτυγμένη οικονομία της Βραζιλίας, είναι η μεγαλύτερη στη Νότια Αμερική, ενώ κινείται ανοδικά και στη διεθνή κατάταξη. Η γεωργία, η εξόρυξη μετάλλων, οι κατασκευές, και ο τομέας των υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα ισχυροί. Το 2003, η ξένη άμεση επένδυση (FDI) στη Βραζιλία έφθασε στα US\$40 δις.

Η Αργεντινή έχει τη δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία στη Νότια Αμερική. Διαθέτει διαφορετική βιομηχανική βάση, με βιομηχανίες όπως, η επεξεργασία τροφίμων, τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, τα αυτοκίνητα, οι χημικές ουσίες και τα πετροχημικά, η μεταλλουργία, και ο χάλυβας. Μετά την ισχυρή ανάπτυξη της δεκαετίας του '90, η οικονομία της Αργεντινής σημείωσε απότομη κάμψη το 2000. Σε απάντηση στην κρίση, μια σειρά από μέτρα με σκοπό την ενίσχυση της διαδικασίας ανάκαμψης απέδωσαν. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έχει συμφωνήσει να επανεξετάσει τη χρηματοδότηση στην

Αργεντινή το 2002. Παρά τα κοινωνικοπολιτικά προβλήματα της Αργεντινή, τα θεμελιώδη συστατικά της οικονομίας παραμένουν παρόντα.

Η Παραγουάη χαρακτηρίζεται από κρατικά ελεγχόμενη οικονομία. Ο κρατικός προϋπολογισμός αντιπροσωπεύει σχεδόν 26% του ΑΕΠ. Η Παραγουάη έχει μια οικονομία με έναν μεγάλο άτυπο τομέα, έτσι ώστε καθίσταται δύσκολο να παρακολουθήσει ακριβώς τις διαδικασίες της οικονομικής ανάπτυξης. Ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού εξαρτάται από τη γεωργία. Ένα βασικό εμπόδιο για την οικονομική ανάπτυξη της Παραγουάης είναι το έλλειμμα υποδομών.

Η Ουρουγουάη χαρακτηρίζεται από την κατοχή ενός ομοιόμορφα διανεμημένου εισοδήματος. Αποτελεί την 8η μεγαλύτερη οικονομία στη Λατινική Αμερική με σημαντικές επιδώσεις κατά την τελευταία δεκαετία. Εντούτοις, το 1999, η Ουρουγουάη δοκίμασε τη χειρότερη κρίση στα τελευταία δεκαπέντε έτη. Εν μέσω της βραζιλιάνικη υποτίμηση του νομίσματος, τη μειωμένη δραστηριότητα στη Βραζιλία και την Αργεντινή, τα υψηλότερα διεθνή επιτόκια, και τις ιστορικά τις χαμηλές τιμές προϊόντων, το ΑΕΠ στην Ουρουγουάη έπεσε κατά 3.2%. Η κακή οικονομική επίδοση επηρεάστηκε περαιτέρω από καιρικά φαινόμενα, τις εκλογικές διαδικασίες, και τις περιοριστικές πιστωτικές πολιτικές. Η ανεργία έφθασε σε υψηλό δεκαπενταετίας. Εντούτοις, ο πληθωρισμός συνέχισε την προς τα κάτω τάση του και η εξυπηρέτηση του χρέους παρέμεινε ικανοποιητική. Ο πληθωρισμός το 1990 ήταν 130% αλλά μέχρι το 1999 ήταν 4.2%. Η οικονομική ανάκαμψη στην Ουρουγουάη εξαρτάται κατά ένα μεγάλο μέρος από την Αργεντινή και τη Βραζιλία.

Η ιδιότητα μέλους στο MERCOSUR έχει ευνοήσει την παρουσία της Βραζιλίας στη διεθνή σκηνή ενίσχυοντας τη διαπραγματευτική της θέση σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο. Για την Αργεντινή, η MERCOSUR έχει χρησιμεύσει ως ένας καταλύτης για την οικονομική μεταρρύθμιση. Συνεπώς, η Αργεντινή έχει υποστηρίξει μια συνεκτική εμπορική πολιτική και τη δημιουργία των υπερεθνικών οργανισμών για το χειρισμό των εμπορικών διαφορών. Σαν σημαντικές οικονομίες της ομάδας, οι δύο χώρες ασκούν ισχυρή επίδραση στο MERCOSUR συνολικά. Εντούτοις, η ιδιότητα του μέλους στη MERCOSUR είναι ευεργετική και για τις μικρότερες χώρες, και παρά τις διαμαρτυρίες της Παραγουάης και της Ουρουγουάης το όφελος κρίνεται σημαντικότερο από τη ζημιά.

6.1. Εξωτερικό Χρέος

Μια σημαντική παράμετρος που καταδεικνύει την τάση εξυγίανσης των οικονομιών της MERCOSUR είναι η σε μεγάλο βαθμό απαλλαγή από το εξωτερικό χρέος, το οποίο κατά τις προηγούμενες δεκαετίες είχε σχεδόν παγιδεύσει οικονομικά την περιοχή. Το εξωτερικό χρέος των χωρών της Νοτίου Αμερικής δεν διαφοροποιείται ως προς τη δημιουργία του από των άλλων αναπτυσσομένων χωρών, κυρίως ως αποτέλεσμα της 2^{ης} πετρελαϊκής κρίσης. Για τις αναπτυσσόμενες χώρες υπήρχαν συσσωρευμένα από την προηγούμενη περίοδο (1^η πετρελαϊκή κρίση) το χρέος και οι υποχρεώσεις του (χρεωλύσια). Αυτά τα διευθετήσιμα δάνεια (χρεωλύσια) εκτινάχθηκαν στα ύψη στις αρχές του 1980 όταν οι Ηνωμένες Πολιτείες προσπάθησαν να μειώσουν τον πληθωρισμό με την επιβολή των αυστηρών νομισματικών πολιτικών. Σε όλη την υδρόγειο, οι τιμές των πρώτων υλών έπεσαν αισθητά, και οι φτωχές χώρες είχαν ακόμη λιγότερα τα χρήματα για να ξεπληρώσουν τα χρέη τους.¹²⁶

¹²⁶ Οι επιλογές των αναπτυσσομένων χωρών ήταν πλέον περιορισμένες σε δύο κατευθύνσεις.

- Είτε να περικόψουν τις εισαγωγές και να επιβάλλουν περιοριστικά μέτρα δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής (εις βάρος της ανάπτυξης).
- Είτε να καταφύγουν σε επιπλέον δανεισμό για την αντιμετώπιση των ελλειμμάτων.

Στις περισσότερες περιπτώσεις ακολούθηθηκε η δεύτερη επιλογή. Η διαφορά είναι ότι στο δεύτερο κύμα δανεισμού δεν μπορούσαν να καταφύγουν στον ιδιωτικό δανεισμό. Ετσι εξαναγκάστηκαν να καταφύγουν στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και στην Παγκόσμια Τράπεζα και να εφαρμόσουν τα περιοριστικά προγράμματα τους. Το ΔΝΤ απαίτησε τη δημιουργία «προγραμμάτων διαρθρωτικής προσαρμογής» σε αυτές τις χώρες. Οι κυβερνήσεις των χρεωστών έπρεπε να συμφωνήσουν να επιβάλουν τα πολύ αυστηρά οικονομικά προγράμματα για τις χώρες τους προκειμένου να επαναδιαπραγματευτούν τα χρέη τους ή να δανειστούν περισσότερα χρήματα. Εν ολίγοις, οι χώρες έπρεπε να προβούν σε:

- Περικοπές κυβερνητικών δαπανών για να μειώσουν το χρέος τους και να σταθεροποιήσουν το νόμισμά τους.
- Περικοπή των κοινωνικών δαπανών (π.χ., εκπαίδευση, υγεία, κοινωνικές υπηρεσίες, κ.λπ.),
- Υποτιμώντας το εθνικό νόμισμα (μέσω του χαμηλώματος των τιμών εξαγωγής και της αύξησης των τιμών εισαγωγής),
- Θεσπίζοντας αυστηρά όρια στις επιδοτήσεις τροφίμων, περικόπτοντας θέσεις εργασίας και αμοιβές (ειδικά εργαζομένων σε κρατικές βιομηχανίες και υπηρεσίες),
- διαλύοντας τα μικρά αγροκτήματα για την προώθηση μεγάλης κλίμακας συγκομιδής προς εξαγωγής και
- ιδιωτικοποιήσεις των δημόσιων βιομηχανιών
- ιδιωτικοποίηση του τραπεζικού συστήματος

Το Δεκέμβριο του 2005, οι κυβερνήσεις της Βραζιλίας και της Αργεντινής ανακοίνωσαν ότι θα πληρώσουν προκαταβολικά τα οφειλόμενα στο ΔΝΤ, πριν το τέλος του χρόνου. Σημειώνεται ότι η απόφασή αυτή, έγινε κατορθωτό να υλοποιηθεί λόγω της αύξησης των αποθεματικών της Βραζιλίας και της Αργεντινής, ως μάθημα που έλαβαν οι χώρες μετά την κρίση του 2001.¹²⁷ Η Βραζιλία αναμένεται να εξοικονομήσει \$900 εκατ. από χρεωλύσια.¹²⁸

Η απόφαση αυτή ενώ επισήμως έλαβε τα εύσημα του ΔΝΤ, εντούτοις ανεπισήμως προκάλεσε την μίνη του, κυρίως εναντίον της Αργεντινής. Σημειώνεται ότι ο Πρόεδρος της Αργεντινής *Kirchner* είχε χαρακτηρίσει το ΔΝΤ ως «...όχημα της εξάρτησης...» και πηγή «...απαιτήσεων επί των απαιτήσεων...», ενώ χρέωνε στο ΔΝΤ την κρίση του 2001 (βλ. σύνδεση πέσο με το δολάριο).^{129, 130} Ο *Kirchner* εξήγγειλε το δόγμα “harmonization of interest” (εναρμόνιση ενδιαφερόντων) τονίζοντας ότι η καταπολέμηση του πληθωρισμού δεν μπορεί να βασίζεται σε περιοριστικές πολιτικές αλλά σε μια μεσο-μακροπρόθεσμη πολιτική παραγωγικών επενδύσεων. Επί της ουσίας επανέφερε την Κεϋνσιανή αντίληψη στο προσκήνιο, η οποία σημειωτέον βρήκε σημαντική υποστήριξη μετά την αλυσιδωτή κρίση Ασίας και Λατινικής Αμερικής (1998-2001).¹³¹

Σύμφωνα με διεθνείς αναλυτές η απόφαση αυτή ήρθε σε μια εποχή όπου όχι μόνο αμφισβητείται η ορθότητα των πολιτικών του ΔΝΤ, αλλά και τα κεφάλαιά του έχουν χαμηλή ζήτηση.¹³² Ήδη, ο δανεισμός της Αργεντινής στρέφεται προς τη Βενεζουέλα, η οποία από τη στιγμή που στράφηκε προς τη MERCOSUR έχει επιδείξει ειδικό ενδιαφέρον ως προς αυτή την κατεύθυνση, με σκοπό την εμβάθυνση των χρηματοπιστωτικών θεσμών της.

Σε αντίθεση με την Αργεντινή, η οποία ούσα ανυπάκουη δεν τήρησε τις συστάσεις του ΔΝΤ, η Βραζιλία έτυχε στη συνέχεια ικανοποιητικής κριτικής, καθώς θεωρήθηκε ότι ο

¹²⁷ Σημειώνεται ότι τα αποθεματικά της Βραζιλίας αυξήθηκαν από το 2004 στο 2005 κατά \$17 εκατ. ποσό ρεκόρ για τα διεθνή οικονομικά δεδομένα.

¹²⁸ “Brazil to pay off IMF debts early”, BBC News, December 14, 2005.

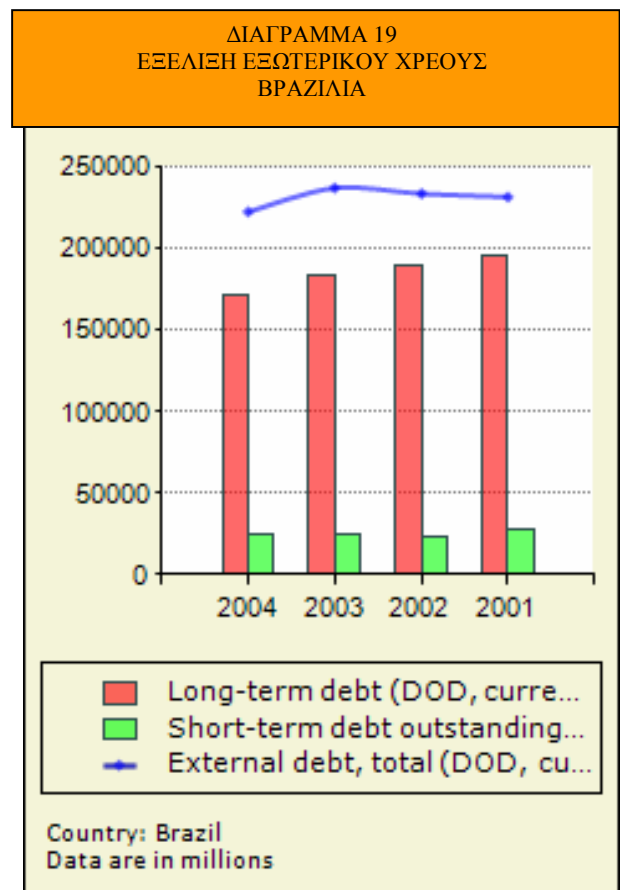
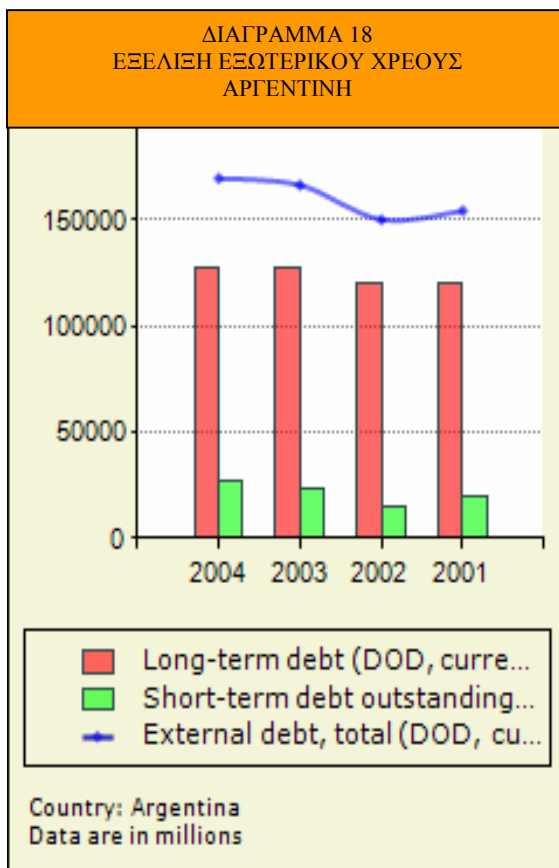
¹²⁹ Cynthia Rush, “Argentina, Brazil Pay Off to IMF; Bankers Nervous”, *Executive Intelligence Review*, December 30, 2005.

¹³⁰ Joseph E. Stiglitz, *Globalization and its Discontents*, WW Norton & Company, New York, 2002, σελ. 238 – 241.

¹³¹ Το ίδιο.

¹³² Cynthia Rush, “Argentina, Brazil Pay Off to IMF; Bankers Nervous”, οπ. παρ.

Lula άλλαξε πλεύση προς τις περιοριστικές επιλογές που προσβέβει το ΔΝΤ. Τα Διαγράμματα 18 και 19 αποτυπώνουν την προτεραιότητα που δείχνει η Βραζιλία στην εξόφληση του χρέους σε σχέση με την Αργεντινή, η οποία παρά το ότι ακολουθεί και αυτή την πολιτική των προπληρωμών, ενδιαφέρεται πρωτίστως για την ενδυνάμωση της ζήτησης στην εσωτερική αγορά. Παρόλ' αυτά οι δείκτες εξυπηρέτησης χρέους κινούνται θετικά σε ολόκληρη τη MERCOSUR, καθώς ο λόγος Χρέους/ΑΕΠ βαίνει μειούμενος σταθερά.

Πηγή: Economist

ΠΙΝΑΚΑΣ 18
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗ MERCOSUR

Βραζιλία					
	2001	2002	2003	2004	2005
Αποθεματικά Εξωτερικού Χρέους	226,358	227,932	235,246	220,995	220,729
<i>Χρέος % του ΑΕΠ</i>	44.4%	49.4%	46.5%	36.2%	30.6%
Εξυπηρέτηση Εξωτερικού Χρέους	54,322	51,633	57,850	58,716	54,723
<i>Εξόφληση Χρέους</i>	37,331	36,912	43,084	43,496	38,421
<i>Εξόφληση Χρεωλυσιών</i>	16,991	14,721	14,766	15,220	16,302
Αργεντινή					
	2001	2002	2003	2004	2005
Αποθεματικά Εξωτερικού Χρέους	5,348	5,463	5,295	5,971	6,183
<i>Χρέος % του ΑΕΠ</i>	65.9%	64.7%	65.0%	67.2%	62.7%
Εξυπηρέτηση Εξωτερικού Χρέους	741	855	884	908	1,000
<i>Εξόφληση Χρέους</i>	422	509	531	522	539
<i>Εξόφληση Χρεωλυσιών</i>	319	346	353	386	461
Ουρουγουάη					
	2001	2002	2003	2004	2005
Αποθεματικά Εξωτερικού Χρέους	9,706	10,736	11,106	12,643	12,951
<i>Χρέος % του ΑΕΠ</i>	52.3%	87.4%	99.3%	98.6%	79.6%
Εξυπηρέτηση Εξωτερικού Χρέους	1,549	1,280	1,125	1,322	1,799
<i>Εξόφληση Χρέους</i>	950	807	570	717	930
<i>Εξόφληση Χρεωλυσιών</i>	599	473	555	605	869
Παραγουάη					
	2001	2002	2003	2004	2005
Αποθεματικά Εξωτερικού Χρέους	2,821	2,967	3,085	3,218	3,300
<i>Χρέος % του ΑΕΠ</i>	41.2%	53.0%	51.1%	49.3%	50.7%
Εξυπηρέτηση Εξωτερικού Χρέους	360	344	374	395	378
<i>Εξόφληση Χρέους</i>	212	230	252	265	247
<i>Εξόφληση Χρεωλυσιών</i>	148	114	122	130	131

Πηγή: Economist

Η Αργεντινή πριν από την οικονομική κρίση εθεωρείτο υπόδειγμα της παρέμβασης των διεθνών οικονομικών θεσμών και κυρίως του ΔΝΤ. Η κατάρρευση της οικονομίας της διέψευσε μια σειρά από αντιλήψεις των τεχνοκρατών του ΔΝΤ.

Παρολ' αυτά η κρίση είχε κι άλλα αποτελέσματα, όπως:

- της γενίκευσης της καχυποψίας απέναντι στο ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα που μεταφράστηκε σε επίσημη ανυπακοή απέναντι στις συστάσεις, τις αντιλήψεις και τις πολιτικές τους.¹³³
- της ενίσχυσης των οικονομικών πολιτικών θεσμών της MERCOSUR, ως μηχανισμών άμυνας απέναντι στις κρίσεις (βλ. εξυπηρέτηση χρέους, ενίσχυση αποθεματικών).
- της δημιουργίας του οικονομικού δόγματος γνωστού ως “Buenos Aires Consensus” από τους προέδρους της Αργεντινής και της Βραζιλίας ως αντιστάθμισμα στο “Washington Consensus”.¹³⁴

¹³³ Ο Πρόεδρος *Kirchner* απορρίπτοντας τα κελεύσματα του ΔΝΤ για την εξυπηρέτηση του χρέους που δημιουργήθηκε από την κρίση δέχθηκε \$26.5 δις για κοινωνικά προγράμματα. Το ίδιο έπραξε αρχικά και ο βραζιλιάνος Πρόεδρος *Lula*, ο οποίος στη συνέχεια απεδείχθη μετριοπαθέστερος, έναντι του ΔΝΤ.

¹³⁴ Το *Washington Consensus* είναι μια δέσμη πολιτικών η οποία θεωρήθηκε ως η καταλληλότερη συνταγή για την οικονομική ανάπτυξη της Λατινικής Αμερικής. Για πρώτη φορά παρουσιάστηκε το 1989 από τον *John Williamson*, έναν οικονομολόγο του Ινστιτούτου Διεθνών Οικονομικών της Washington. Το *Washington Consensus*, περιλάμβανε μια δέσμη μέτρων, η οποία κατά τη γνώμη των εμνευστών τους ήταν απαραίτητα προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της ανάπτυξης. Τα ίδια μέτρα συναντώνται στο *Poverty Report 2000* της Παγκόσμιας Τράπεζας (ως ένδειξη της ιδεολογικής ηγεμονίας των ΗΠΑ):

- Δημοσιονομικός Περιορισμός (πειθαρχία)
- Αναδιάταξη των δημοσίων δαπανών προς την κατεύθυνση της εκπαίδευσης, της υγείας και των υποδομών (εις βάρος των παροχών και της κατανάλωσης).
- Φορολογική Μεταρρύθμιση (Μείωση φόρων στα υψηλά κλιμάκια – αύξηση στα χαμηλά)
- Επιτόκια εκπορευόμενα από την αγορά και θετικά (αλλά συγκρατημένα) σε πραγματικές τιμές.
- Ανταγωνιστικά επιτόκια συναλλάγματος
- Ιδιωτικοποίηση των κρατικών επιχειρήσεων
- Απορρύθμιση – κατάργηση των κανονισμών που εμποδίζουν τον ανταγωνισμό, εκτός αυτών που αφορούν στην ασφάλεια, στην περιβαλλοντική και καταναλωτική προστασία και στην αυτονομία των οικονομικών θεσμών.
- Νομική διασφάλιση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας

Κριτικές στο *Washington Consensus* έχουν διατυπωθεί πολλές πλευρές. Στην κριτική κυριαρχεί ολόκληρο το φάσμα των Κεϋνσιανιστών, αλλά όχι μόνο. Η κριτική κυμαίνεται από:

- Της αντίληψης της «περιφερειακής ολοκλήρωσης ως στρατηγικής επιλογής», ήτοι της κοινής παρουσίας στα διεθνή fora και οργανισμούς, όπως ΠΟΕ, Παγκόσμια Τράπεζα κα.¹³⁵

7. Αποτύπωση του Εμπορικού Προσανατολισμού της MERCOSUR

7.1. Εξωτερικό και Ενδοπεριφερειακό Εμπόριο

Η πρώτη δεκαετία μετά από την έναρξη της MERCOSUR έφερε μια ουσιαστική αύξηση στο εμπόριο, ενδοπεριφερειακά αλλά και διεθνώς. Το διακοινοτικό εμπόριο σχεδόν έχει τριπλασιαστεί από την υπογραφή της συνθήκης το 1991, ενώ το εμπόριο με τη διεθνή κοινότητα σχεδόν διπλασιάστηκε ¹³⁶ Το ενδοποπεριφερειακό εμπόριο (εντός της MERCOSUR) δοκίμασε μια σημαντική πτώση το 2001 λόγω της παγκόσμιας επιβράδυνσης και της πτώσης στις τιμές προϊόντων.

Καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 το ενδοπεριφερειακό εμπόριο επεκτεινόταν κατά μέσον όρο με 16% το χρόνο, αλλά το 2001 είδε μια μείωση του 10%. Κάθε μέλος του MERCOSUR δοκίμασε τις επιπτώσεις:

- Οι εξαγωγές της Αργεντινής στην ομάδα μειώθηκαν κατά 6%,
- της Βραζιλίας κατά 12.3%,
- της Ουρουγουάη κατά 15.7%,

-
- A) τη συνολική αντιπαράθεση που βασίζεται κυρίως στη νεομαρξιστική ανάλυση περί μητρόπολης – περιφέρειας, στην οποία γίνεται λόγο για καταστροφή του εγχώριου παραγωγικού ιστού, μέχρι
B) τη μερική διαφωνία από εκπροσώπους της νεοκλασικής κυρίως οικονομικής σχολής η οποία μιλάει για αδυναμία επωφελούς απορρόφησης των μεταρρυθμίσεων του W.C. λόγω της ταχύτητας με την οποία θα πρέπει αυτές να διενεργηθούν.

Επιφανέστερος των επικριτών του W.C. είναι ο Νομπελίστας *J. Stiglitz*, πρώην σύμβουλος του Προέδρου Clinton και πρώην Επικεφαλής της Παγκόσμιας Τράπεζας.

¹³⁵ Larissa Coser, "MERCOSUR: Can South America Keep Standing Up to the IMF, World Bank and WTO?" *Economic Justice News*, April 2005.

¹³⁶ Το εμπόριο μεταξύ των τεσσάρων εθνών του MERCOSUR αυξήθηκε από \$4.7 δισεκατομμύρια το 1991 σε πάνω από \$10 δισεκατομμύρια μέχρι το τέλος του 1994. Παρά τις παγκόσμιες οικονομικές κρίσεις, η αύξηση μέσα στο MERCOSUR έχει συνεχίσει να αυξάνεται. Συνεπώς, το MERCOSUR δοκίμασε την πιο ταχεία ανάπτυξη από οποιαδήποτε άλλη οποιεσδήποτε εμπορική ομάδα, με μια αύξηση 400 τοις εκατό στην εμπορική αύξηση μεταξύ 1990 και 1997.

- της Παραγωγής κατά 18%.

Οι εξαγωγές εντός της MERCOSUR αντιπροσώπευαν το 2001, το 17.2% των συνολικών εξαγωγών, από το 25% του 1998. Η κρίση στην Αργεντινή επιδείνωσε σημαντικά το πρόβλημα.

Πίνακας 19 MERCOSUR Μερίδιο των Ενδο-Υποπεριφερειακών Εξαγωγών επί του Συνόλου (%)									
	1990	1995	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
MERCOSUR	8.9	20.6	19.9	21.1	17.2	11.2	11.6	12.5	-

Από αυτή την άποψη οι εμπορικοί όγκοι, της περιοχής της MERCOSUR παρέμειναν από τους σημαντικότερους του αναπτυσσόμενου κόσμου. Σύντομα η MERCOSUR από ζώνη απελευθέρωσης των συναλλαγών, το 1995 εξελίχθηκε σε μια μερική τελωνειακή ένωση υιοθετώντας μερικώς εναρμονισμένα κοινά εξωτερικά δασμολόγια (CET).¹³⁷

Η θετική πλευρά είναι ότι υπήρξε αύξηση των εξαγωγών σε τρίτες χώρες. Σε αντίθεση με το υποπεριφερειακό εμπόριο, οι εξαγωγές του MERCOSUR στη διεθνή κοινότητα αυξήθηκαν κατά περίπου 5% το 2001. Ο κύριος εταίρος του εξωτερικού εμπορίου και ξένων επενδύσεων στη MERCOSUR είναι η Ε.Ε., η οποία αποτελεί σχεδόν 30% των εμπορικών συναλλαγών της MERCOSUR.¹³⁸ Από το 1993 μέχρι το 2003 οι εισαγωγές της Ε.Ε. από τη MERCOSUR, αναπτύσσονταν κατά 5.6% το χρόνο, ενώ οι εξαγωγές της Ε.Ε. κατά Μ.Ο. 3,6%. Το 2003, οι εμπορικές συναλλαγές με τη MERCOSUR αντιπροσώπευαν το 2,8% του συνόλου των εισαγωγών της Ε.Ε. και το 1,8% του συνόλου των εξαγωγών.

Επιπλέον το εμπόριο μεταξύ της MERCOSUR και της ASEAN επεκτάθηκε γρηγορότερα από το συνολικό εμπόριο.

Η διεθνής αύξηση των εξαγωγών της MERCOSUR το 2001 έχει αποδοθεί:

¹³⁷ Όλες οι υπόλοιπες εξαιρέσεις στα CET πρόκειται να αποβληθούν μέχρι το τέλος του 2006.

¹³⁸ Σημειώνεται ότι το 2000 η MERCOSUR εξήγαγε τα αγαθά αξίας US\$102.3 δισεκατομμύριο στην Ε.Ε., και εισήγαγε US\$ 94.6 δισεκατομμύριο.

- Στην έλλειψη εμπιστοσύνης των χωρών της MERCOSUR στις Ηνωμένες Πολιτείες ως προορισμού εξαγωγής.
- Στην πραγματική υποτίμηση του νομίσματος σε μερικές χώρες μέλη, και αύξηση εξαγωγής σε τρίτες χώρες. Οι εξαγωγές της Ουρουγουάης στον κόσμο μειώθηκαν κατά 9.5%, αλλά η Αργεντινή πέτυχε αύξηση εξαγωγών κατά 3.4%, η Βραζιλία κατά 6.9%, και η Παραγουάη κατά 5.9%.

Ενας από τους στόχους της MERCOSUR ήταν να εργαστεί προς το συντονισμό των μακροοικονομικών πολιτικών, αλλά αυτό δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Η κρίση στην Αργεντινή επανέφερε δυναμικά το ζήτημα ως εξής: Το 1999, η Βραζιλία υποτίμησε το νόμισμά της τα προϊόντα του έγιναν πολύ φτηνότερα και έτσι εισήγαγε λιγότερα από τις χώρες του MERCOSUR που έχασαν μια μεγάλη αγορά. Αυτό παρήγαγε μια μεγάλη υποχώρηση στην Αργεντινή και την Ουρουγουάη πολλά εργοστάσια έκλεισαν και το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε.. Δύο έτη αργότερα η Αργεντινή υποτίμησε επίσης το νόμισμά της, το οποίο οδήγησε σε μια κρίση στην Ουρουγουάη, όπου ο ένας από τους πέντε ανθρώπους ήταν άνεργος. Εάν οι τέσσερις χώρες είχαν συντονίσει τις αποφάσεις τους Θα μπορούσε η κρίση να έχει αποφευχθεί.

Παρόλ' αυτά τα αποτελέσματα της κρίσης αποτυπώθηκαν πολιτικά με την εκλογική άνοδο κεντροαριστερών ή περονιστών (λαϊκιστών) υποψηφίων στους προεδρικούς θώκους των κρατών της περιοχής.¹³⁹

7.2. Ξένες Άμεσες Επενδύσεις

Ένα από τα κύρια προτερήματα της δημιουργίας της MERCOSUR είναι η δυνατότητα της οργάνωσης να προσελκύσει την Ξένη Άμεση Επένδυση (FDI). Από την έναρξη της ομάδας στις αρχές του 1990, οι χώρες μέλη έχουν αυξήσει σημαντικά το

¹³⁹ Οι αριστεροί *Hugo Chavez* στη Βενεζουέλα (1998) και *Luis Ignacio Lula da Silva* στη Βραζιλία (2002), ο Περονιστής *Kirchner* στην Αργεντινή (2002) και ο πρώτος μη συντηρητικός πρόεδρος της Ουρουγουάης σε ολόκληρη της ιστορία της χώρας, *Tavarez Vasquez* (2004).

συλλογικό μερίδιο Ξ.Α.Ε.. Η αύξηση της Ξ.Α.Ε. έχει αποδοθεί στη δημιουργία της MERCOSUR και των συλλογικών δομικών μεταρρυθμίσεων, συμπεριλαμβανομένης της αυξανόμενης τάσης ιδιωτικοποίησης και ενός κύματος εισόδου πολυεθνικών εταιριών. Λόγω του αριθμού δομικών μεταρρυθμίσεων που συντελέστηκαν στη δεκαετία του '90, υπάρχουν λίγοι τομεακοί περιορισμοί για την είσοδο Ξ.Α.Ε. μέσα στη MERCOSUR. Αυτό φαίνεται ιδιαίτερα στη Βραζιλία και την Αργεντινή. Και οι δύο χώρες υποβλήθηκαν σε σημαντική ιδιωτικοποίηση καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 και ήταν κατά συνέπεια οι κύριες χώρες αποδέκτες Ξ.Α.Ε.. Στη δεκαετία του '90 η Αργεντινή και η Βραζιλία έλαβαν την περισσότερη Ξ.Α.Ε. στους τομείς των κατασκευών. Ακολούθως η Παραγουάη και η Ουρουγουάη δέχτηκαν επενδύσεις στους τομείς παραγωγής των τροφίμων, ποτών, και του καπνού. Ο τομέας των υπηρεσιών αύξησε την παρουσία του προς το τέλος της δεκαετίας του '90. Η MERCOSUR λαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της Ξ.Α.Ε. από την Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική. Αυτή η Ξ.Α.Ε. κατευθύνεται προς τις συγχωνεύσεις ή την απόκτηση των εταιριών ιδιωτικού τομέα, ιδιαίτερα στη Βραζιλία και την Αργεντινή. Η γειτονική Χιλή έχει αποδειχθεί επίσης μια σημαντική χώρα αποδέκτης Ξ.Α.Ε.. Η Χιλή υπήρξε η δεύτερη μεγαλύτερη πηγή της Αργεντινής στις Ξ.Α.Ε. στις αρχές του 1990, μετά από τις ΗΠΑ. Όταν η Βραζιλία έλαβε τα μέτρα για να αυξήσει την οικονομική σταθερότητά τους στα μέσα της δεκαετίας του '90, η Χιλή έγινε επίσης ισχυρός επενδυτής στη χώρα.

Η Βραζιλία κατέχει 32.6% της Ξένης Άμεσης Επένδυσης (FDI) στη Λατινική Αμερική. Το 2001 και η Βραζιλία και η Αργεντινή είδαν τα επίπεδα της Ξ.Α.Ε. τους να μειώνονται, πράγμα το οποίο συνέβη σε όλες τις λατινοαμερικάνικες χώρες. Η Βραζιλία δοκίμασε τη μεγαλύτερη πτώση σε όγκο, αλλά η Αργεντινή δοκίμασε τη μεγαλύτερη πτώση σε ποσοστό. Η Ξ.Α.Ε. στην Αργεντινή μειώθηκε πάνω από 60% το 2001, στην Παραγουάη μειώθηκε κατά 58% και στη Βραζιλία κατά 37%, σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Η Ξ.Α.Ε. μεταξύ των μελών της MERCOSUR έχει αυξηθεί από την ίδρυση της ομάδας. Η επένδυση από τη MERCOSUR αποτέλεσε 25% της Ξ.Α.Ε. της Ουρουγουάης στη δεκαετία του '90, ενώ έφθασε σε 50% στην Παραγουάη. Η επένδυση από τη MERCOSUR στην Κοινότητα των Άνδεων αυξήθηκε σχεδόν 13 φορές στη δεκαετία του

'90. Μέχρι το 1998 η συνολική Ξ.Α.Ε. στην Κοινότητα των Άνδεων έφτασε συνολικά τα \$352 εκατ. Η Βολιβία έλαβε σχεδόν 50% αυτής της επένδυσης.

7.3. Η Στρατηγική “South to South”

Μια από τις σημαντικότερες εμπορικού χαρακτήρα πολιτικές της MERCOSUR είναι η συνεργασία Νότου με Νότο (South to South) ως προσπάθεια:

- μείωσης της επιρροής των πρώην αποικιοκρατικών δυνάμεων στον αναπτυσσόμενο Νότο
- δημιουργίας στρατηγικών συμμαχιών που θα επιτρέψουν δικαιότερη αντιμετώπιση

Τον Ιανουάριο του 2004, η Ινδία και η MERCOSUR υπέγραψαν μια προτιμησιακή εμπορική συμφωνία (preferential trade agreement) βάσει της οποίας το διμερές εμπόριο αναμένεται να αυξηθεί από \$1.04 δις το 2003 σε \$5 δις το 2008.

Η Ινδία, η Βραζιλία και η Νότιος Αφρική έχουν συγκροτήσει τον «άξονα των αναπτυσσομένων», γνωστό και ως G3 ο οποίος βρίσκεται στον αντίποδα των G8.¹⁴⁰ Σημαντική παρουσία ως επενδυτής στην περιοχή έχει και η Κίνα και μάλιστα με ιδιαίτερα αυξητική τάση, καθώς αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους καταναλωτές πετρελαίου. Οι χώρες της MERCOSUR βλέπουν την αγορά της Κίνας ως αντίβαρο στην επιρροή των ΗΠΑ στην περιοχή.

Η MERCOSUR καταβάλλει προσπάθειες για διεύρυνση της συνεργασίας με τα κράτη του Περσικού Κόλπου, μέσω της συμφωνίας ενίσχυσης εμπορικών δεσμών με το Συμβούλιο Συνεργασίας των χωρών του Περσικού Κόλπου (2005). Σύμφωνα με αναλυτές διεθνών σχέσεων η εν λόγω συμφωνία έχει και πολιτικές διαστάσεις που σχετίζονται με την αμερικανική κυριαρχία στο διεθνές σύστημα.¹⁴¹

¹⁴⁰ Δεν έχει σχέση με την ομάδα G3 (Μεξικό, Κολομβία, Βενεζουέλα)

¹⁴¹ «Δεσμεύσεις για διεύρυνση εμπορικών σχέσεων Νότιας Αμερικής – Αραβικού κόσμου», *Φωνή της Αμερικής*, 11/5/2005.

8. Κοινωνικοί και Περιβαλλοντικοί Δείκτες στη MERCOSUR

8.1. Εξέλιξη Κοινωνικών Δεικτών (Ειδικές Διαστάσεις)

Η ένδεια στην περιοχή της Νότιας Αμερικής θεωρείται συχνά ως αστικό φαινόμενο, δεδομένου ότι 70% του πληθυσμού χαρακτηρίζεται αστικός. Οι παραγκουπόλεις είναι ιδιαίτερα ορατές. Η ένδεια έχει επιπτώσεις σε ένα πολύ μεγαλύτερο μέρος του αγροτικού πληθυσμού της περιοχής. Η Βραζιλία έχει περίπου 20 εκατομμύρια φτωχούς αγρότες, πολλοί από τους οποίους βρίσκονται στις βορειοανατολικές περιοχές της χώρας. Μερικοί φτωχοί αγρότες μεταναστεύουν στις μητροπολιτικές περιοχές όπως το *São Paulo* και το *Rio de Janeiro*. Η αγροτική ένδεια στη Νότια Αμερική, είναι βαθύτερη μεταξύ των γηγενών λαών όπως οι *Mapuches* στα νότια της Χιλής και των ομάδων των ιθαγενών της Αργεντινής.¹⁴²

Σύμφωνα με την ECLAC (2001), οι έννοιες του αστικού και του αγροτικού πληθυσμού στις χώρες της Νοτίου Αμερικής δεν καθορίζονται με τα ίδια ακριβώς κριτήρια. Εν τούτοις, σε μια γενική προσέγγιση, ο πληθυσμός της MERCOSUR υπολογίζεται σε σχεδόν 200 εκατομμύρια για τη δεκαετία του '90, με 156 εκατομμύριο (79%) αστικό και 41 εκατομμύρια (21%) αγροτικό πληθυσμό. Αυτός ο τελευταίος αριθμός

¹⁴² Υπάρχει κάποια σύγχυση στη χρήση των όρων «γεωργικός» και «αγροτικός» στη νότια αμερική. Ο όρος «γεωργικός» αναφέρεται σε έναν τομέα της οικονομικής δραστηριότητας ενδιαφερόμενο για την καλλιέργεια των εγκαταστάσεων, ζωική αναπαραγωγή και οι άμεσα σχετικές δραστηριότητες, όπως η εδαφολογική προετοιμασία, οι γεωργικές δραστηριότητες κ.λπ. συμπληρώνονται από τις βιομηχανικές και υπηρεσιών, παρέχοντας δραστηριότητες, όπως η κατασκευή των υφασμάτων, των μηχανών και του εξοπλισμού, του εμπορίου και της παροχής υπηρεσιών γενικά. Το τι καλείται «αγροτικός» είναι πραγματικά μια χωρική/γεωγραφική κατηγορία, η οποία υπό καμία έννοια δεν καθορίζει τις οικονομικές δραστηριότητες, επειδή στις αγροτικές περιοχές οι δραστηριότητες μπορούν να είναι είτε γεωργικές, είτε μη γεωργικές. Επιπλέον, όπως έχει καταδειχθεί από πρόσφατη έρευνα, οι γεωργικές δραστηριότητες μειώνονται στις αγροτικές περιοχές ενώ οι μη γεωργικές δραστηριότητες, ιδιαίτερα εκείνοι που συνδέονται με την παροχή υπηρεσιών, αυξάνονται. Για αυτούς τους λόγους, οι οικογένειες που ζουν στις περιοχές που ορίζονται ως αγροτικές εγκαταλείπουν όλο και περισσότερο τις αποκλειστικά γεωργικές δραστηριότητες οδεύοντας όλο και περισσότερο σε ένα διαφορετικό φάσμα των δραστηριοτήτων. Economic and Social Department, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, 2003.

αυξάνεται ελαφρώς σε 22% όταν περιληφθούν οι άνθρωποι που κατοικούν σε πόλεις μικρότερες των 2.000 κατοίκων.¹⁴³

Σύμφωνα με στοιχεία των εργατικών ενώσεων η ανεργία στη MERCOSUR φτάνει το 12-14% του ενεργού οικονομικά πληθυσμού σημειώνοντας έντονα αυξητική τάση από 2001 (οικονομική κρίση) και μετά. Μετά το 2003 υπάρχει σταθεροποίηση. Το 60% των εργατών απασχολούνται άτυπα χωρίς συμβάσεις εργασίας και κοινωνική ασφάλιση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 20	
Ποσοστά Ανεργίας στους Νέους 15-24 ετών (στοιχεία 2002)	
Αργεντινή	33,8%
Βραζιλία	20,5%
Παραγουάη	21,4%
Ουρουγουάη	37,9%

Πηγή: Cepal

Σημαντική παράμετρο στην ανίχνευση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στη MERCOSUR, όπως και σε ολόκληρη τη Λατινική Αμερική αποτελεί ο φυλετικός παράγοντας. (βλ. επίσης κεφ. 4 για την φτώχεια στην CAN). Σε σχετική μελέτη της *Banco Interamericano* (2000) στη Βραζιλία, χώρα με μεγάλο ποσοστό νεγροαμερικάνων, καταγράφηκε η παρακάτω αναλογία κοινωνικοοικονομικών στοιχείων και χαρακτηριστικών:¹⁴⁴

¹⁴³ Economic and Social Department, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, 2003

¹⁴⁴ *La raza y la pobreza: Consulta Interagencias sobre Afrolatinoamericanos, Memoria de la mesa redonda sostenida el 19 de junio 2000 en Washington, DC (Edición Eliminar)*, Documento de Trabajo No. 9 de LCR sobre Desarrollo Sostenible, Dialogo Interamericano, Banco Mundial, Banco Interamericano de Desarrollo, Noviembre de 2000, σελ. 51.

ΠΙΝΑΚΑΣ 21 Κοινωνικοοικονομικά Χαρακτηριστικά με Βάση το Χρώμα του Δέρματος στη Βραζιλία (2000)			
Κοινωνικοοικονομικά Χαρακτηριστικά Μ.Ο.	Χρώμα		
	Λευκοί	Μαύροι	Μιγάδες
Έτη εκπαίδευσης	6,25	3,81	3,96
Ηλικία εισόδου στην εργασία	12,66	12,20	12,01
Κατά κεφαλήν εισόδημα	376,57	166,87	163,61
Μέγεθος οικογένειας	3,70	4,05	4,18
Αστική εγκατάσταση	83,17	77,79	73,19
Έτη εκπαίδευσης του πατέρα	2,96	1,33	1,57
Επίπεδο απασχόλησης του πατέρα	8,66	5,58	6,04
Πηγή: Banco Interamericano de Desarrollo, Noviembre de 2000.			

Για τον αγροτικό ιθαγενή πληθυσμό τα κύρια ζητήματα εντοπίζονται στα δικαιώματα στη γή και στο νερό. Το πρόβλημα της γής και του νερού το σύνολο των ιθαγενών. Η γή είναι το κέντρο της ύπαρξής και της ταυτότητάς τους και όχι μέσο επιβίωσης. Το αίτημά τους επικεντρώνεται στην επιστροφή των κοινοτικών εδαφών που τους αφαιρέθηκαν με την παραχώρηση τους σε μεγάλες ιδιωτικές εταιρείες. Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω, υποχρεώθηκαν να λειτουργούν οικονομικά σε οικογενειακό ή ατομικό επίπεδο, στην καλύτερη περίπτωση ως «μινιφουντίστας» και στη χειρότερη ως *campesinos* (εργάτες γής).¹⁴⁵ Εν ολίγοις, η κοινοτική παραγωγή μετατράπηκε σε ατομική-οικογενειακή μεταβάλλοντας ραγδαία τον τρόπο ζωής και τις συνήθειές τους.

¹⁴⁵ Conference on Indigenous Peoples in Latin America: The Challenge of Poverty Reduction, Land Rights and Natural Resource Control, Background and Summary, Center for Latin American Studies, Edmund A. Walsh School of Foreign Service, Georgetown University, December 3, 2004.

Η γυναικεία απασχόληση είναι υψηλότερη σε τομείς χαμηλής παραγωγικότητας (αστικές περιοχές). Σε αυτής της κατηγορίας τις εργασίες οι αποδοχές των γυναικών υπολείπονται αισθητά αυτών των ανδρών. Τα ποσοστά φτώχειας ανάμεσα σε έγχρωμους άνδρες και γυναίκες είναι σχεδόν ταυτόσημα. Αντίθετα παρατηρείται σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ γυναικών διαφορετικού χρώματος. Οι γυναίκες γενικά λαμβάνουν κατά Μ.Ο. το 66% των αποδοχών των ανδρών, ενώ οι έγχρωμες γυναίκες της Βραζιλίας λαμβάνουν το 32% των αποδοχών ενός λευκού άνδρα.

Μια ανασκόπηση της τελευταίας πενταετίας για την απόλυτη φτώχεια δείχνει ότι η Βραζιλία, η Ουρουγουάη και η Χιλή έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο σε σχέση με τους δείκτες MDGs, εν αντιθέσει με την Αργεντινή η οποία, λόγω της κρίσης που βίωσε, έχει να επιδείξει υψηλότερα επίπεδα ακραίας φτώχειας από το 1990. (βλ. στόχο 1, Πίνακα 22).¹⁴⁶ Μικρή σχετικά πρόοδο έχει να επιδείξει η Παραγουάη.

Όσον αφορά στην ανισοκατανομή του εισοδήματος (με βάση την κατηγοριοποίηση των δεικτών Gini) η χώρα με την περισσότερο εξισωτική τάση είναι η Ουρουγουάη (όπου το ανώτερο εισοδηματικά 20% διαφέρει μόνο 5 φορές σε σχέση με το κατώτερο). Στον αντίποδα, η Βραζιλία και η Βολιβία παρουσιάζουν λόγο εισοδηματικής διαφοράς με τιμές 20 και 26, αντίστοιχα.

Σημαντική παράμετρος στην καταγραφή της φτώχειας στη MERCOSUR είναι η διαφοροποίηση μεταξύ περιοχών της ίδιας χώρας με προεξέχουσα τη Βραζιλία, όπου ενώ στην περιοχή του Rio de Janeiro η φτώχεια φτάνει στο 8%, στα βορειοανατολικά αγγίζει το 27%.

Η οικονομική διαφοροποίηση με βάση το φύλο είναι ακόμη σημαντική στη MERCOSUR παρά τη γενική τάση για μείωσή της. Ισχύει και σε αυτή την περίπτωση το ότι η εντονότερη γυναικεία φτώχεια (υπό την έννοια του συσχετισμού με το άλλο φύλο σε οικονομικό/θεσμικό επίπεδο) εμφανίζεται στις αγροτικές περιοχές με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτό της Παραγουάης.

Σύμφωνα με υπολογισμούς των Η.Ε. η Βραζιλία για να επιτύχει το στόχο των MDGs για μείωση της απόλυτης φτώχειας στο 50% θα χρειαστεί αύξηση του κατα κεφαλήν ΑΕΠ

¹⁴⁶ United Nations, *The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective*, 2004.

της τάξης του 3.1% για τα επόμενα 11 χρόνια. Η δε Παραγουάη ως η λιγότερο αναπτυγμένη χώρα της MERCOSUR θα χρειαστεί αύξηση του κατα κεφαλήν ΑΕΠ της τάξης του 4.4% για τα επόμενα 11 χρόνια.

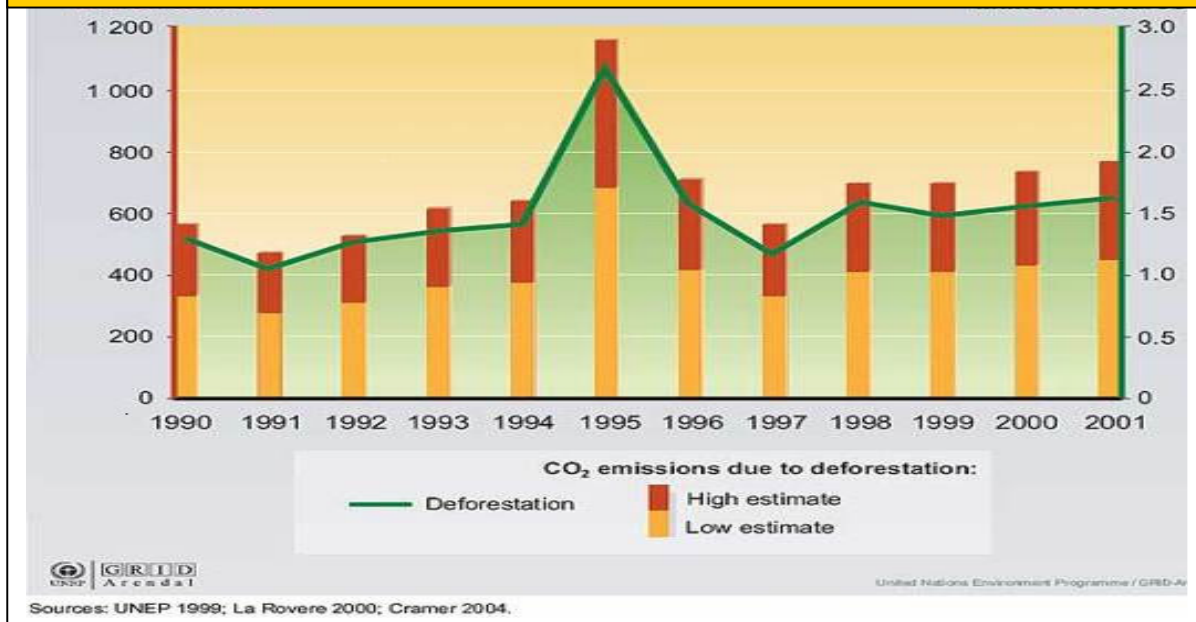
Η κατάσταση όσον αφορά στους δείκτες καταπολέμησης του παιδικού υποσιτισμού είναι αρκετά βελτιωμένη και το πιθανότερο σενάριο είναι να καλυφθούν από τις χώρες της MERCOSUR οι στόχοι των MDGs, μέχρι το 2015.¹⁴⁷

8.2. Ανάλυση Περιβαλλοντικών Δεικτών

Ένα από τα μεγαλύτερα περιβαλλοντικά ζητήματα για τη MERCOSUR αποτελεί η μείωση του ποσοστού δασοκάλυψης, ειδικότερα δε στην περιοχή της Αμαζονίας. Μοναδική εξαίρεση σ' αυτό τον τομέα αποτελεί η Ουρουγουάη, η οποία όμως διαθέτει μικρό ποσοστό δασοκάλυψης. Η Αμαζονία πλήττεται από ένα κύμα εκχερσώσεων με σκοπό την αύξηση της καλλιεργήσιμης γης, την εξόρυξη πετρελαίου καθώς και εκμετάλλευσης των δασικών προϊόντων. Επιπλέον, οι κυβερνήσεις της Βραζιλίας έχουν επιχειρήσει κατά καιρούς να λύσουν το κοινωνικό πρόβλημα των ακτημόνων εις βάρος των δασικών εκτάσεων. Πρόκειται για έναν από τους μεγαλύτερους πνεύμονες οξυγόνου για τον πλανήτη, καθώς και για περιοχή με εξαιρετικής σημασίας βιοπικιοιλότητα. Ακολουθεί το Διάγραμμα XI το οποίο αναφέρεται στην ετήσια αποδασοποίηση της Αμαζονίας για τα έτη 1990-2001, με παράλληλη εκτίμηση των επιπτώσεων σε αύξηση του CO₂. Οι εκτιμήσεις θεωρούνται ιδιαίτερα αξιόπιστες καθώς είναι επιστημονικά τεκμηριομένες από τα στοιχεία του UNEP.

¹⁴⁷ Το ίδιο.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΙΧ
ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΟΔΑΣΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΑΜΑΖΟΝΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ
ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΕ CO₂

Στο δείκτη 27 του στόχου 7 των MDGs η χρήση ενέργειας ανά δολάριο ΑΕΠ δεν καταγράφει σημαντικές διαφοροποιήσεις. Η αποδοτικότητα της ενέργειας παραμένει χαμηλή, στοιχείο που συναντάται σε όλες τις αναπτυσσόμενες χώρες. Εντούτοις οι χώρες τις MERCOSUR, παρουσιάζουν τους καλύτερους δείκτες στη Λατινική Αμερική, ως αποτέλεσμα της τεχνολογικής τους υπεροχής σε σχέση με την υπόλοιπη περιφέρεια.

Η παραγωγή βλαπτικών για το όζον ουσιών παρουσιάζει αυξητικές τάσεις καθώς αποδίδεται στα αναπτυξιακά δεδομένα της περιοχής, που κατά κανόνα έχουν τη βάση τους στη χρήση παρωχημένης (σχετικά) τεχνολογίας. Αντίθετα με εξαίρεση την Αργεντινή, οι εκπομπές CO₂ μειώνονται.

Στην επιλογή στερεών καυσίμων, οι δείκτες παρουσιάζουν τάση μείωσης, εξαιρουμένης της Χιλής.

8.3. Πινακοποίηση της Προόδου των χωρών της MERCOSUR και της Χιλής* απέναντι στους στόχους της Χιλιετίας των Η.Ε.

ΕΝΙΑΙΟΣ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ 22

Στόχος 1

Εξαφάνιση της απόλυτης φτώχειας και της πείνας

T1. Μείωση στο 50% του ποσοστού των ανθρώπων που έχουν εισόδημα λιγότερο από \$1 την ημέρα.

T2. Μείωση στο 50% του ποσοστού των ανθρώπων που υποφέρουν από την πείνα.

Χώρα	Δείκτης 1 Πληθυσμός με εισόδημα κάτω από \$1την ημέρα			Δείκτης 2 Ποσοστό		Δείκτης 3 Μερίδιο των φτωχότερων στην εσωτερική κατανάλωση	Δείκτης 4 Ποσοστό Ελλειποβαρών παιδιών 5<			Δείκτης 5 Ποσοστό πληθυσμού κάτω από το min της διατροφικής ενέργειας		
	1990	2004	Πρόοδος 2004	1990	2002		1981- 1993	1995- 2002	Πρόοδος 1995- 2002	1990- 1992	2000- 2002	Πρόοδος 2000- 2002
Παραγουάη	35.0	33.3	9.5	3.6	15.4	3.8	3.7	5.0	-70.3	18	14	44.4
Βραζιλία	23.4	14.2	78.3	9.7	5.8	3.2	7.0	5.7	30.6	12	9	50.0
Ουρουγουάη	3.4	1.9	87.6	0.9	0.6	8.8	7.4	45	63.8	6	4	66.7
Αργεντινή	8.2	16.9	-212.1	1.6	7.5	5.1	1.9	5.4	-277.5	2	2	49.1
Χιλή	12.9	4.3	133.8	4.3	1.7	4.9	0.9	0.8	50.7	8	4	100.0

Στόχος 2

Συμμετοχή στη στοιχειώδη εκπαίδευση

T3. Διαβεβαίωση ότι μέχρι το 2015, τα παιδιά (αγόρια και κορίτσια) θα μπορούν να παρακολουθήσουν τη βασική εκπαίδευση

Χώρα	Δείκτης 6 Ποσοστό συμμετοχής στη στοιχειώδη εκπαίδευση			Δείκτης 7 Μαθητές που ολοκληρώνουν τη στοιχειώδη εκπαίδευση ISCED -97			Δείκτης 8 Ποσοστό εγγράμματων 15-24 ετών		
	1990	2002	Πρόοδος 2002	1992	2002	Πρόοδος	1990	2000-2004	Πρόοδος
Παραγουάη	92.8	89.3	-48.4	78.3	80.8	11.5	95.6	96.3	15.9
Βραζιλία	85.6	97.3	81.1	82.2	87.6	30.3	91.8	94.2	29.3
Ουρουγουάη	91.9	90.4	-19.3	96.2	96.3	2.6	98.7	99.1	30.8
Αργεντινή	93.8	100.0	100.0	97.1	96.6	-17.2	98.2	98.6	22.2
Χιλή	87.7	86.5	-10.0	95.5	97.0	33.3	98.1	99.0	47.4

Πηγή: The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective, UN

* Η Χιλή αποτελεί μέλος της πολιτικής MERCOSUR

Στόχος 3												
Προαγωγή της Ισότητας των Φύλων και Ενεργοποίηση των Γυναικών												
T4. Περιορισμός των διακρίσεων φύλου στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση κατά προτίμηση πριν το 2005 και σε όλα τα επίπεδα μέχρι το 2015.												
Χώρα	Δείκτης 9 Ποσοστό συμμετοχής κοριτσιών έναντι αγοριών									Δείκτης 10 Ποσοστό εγγράμων γυναικών έναντι ανδρών		
	Πρωτοβάθμια			Δευτεροβάθμια			Τριτοβάθμια					
	1990	2002	Πρόοδος 2002	1990	2002	Πρόοδος 2001	1990	2001	Πρόοδος 2001	1990-1992	2000-2002	Πρόοδος 2000-2002
Παραγουάη	0.97	1.00	100.0	1.04	1.06	100.0	0.88	1.37	100.0	1.17	1.00	100.0
Βραζιλία	0.94	-	-	-	1.08	-	1.06	1.28	100.0	0.72	1.03	100.0
Ουρουγουάη	0.99	1.00	100.0		1.10	-	-	1.78	-	0.53	1.01	100.0
Αργεντινή	1.04	1.00	100.0	-	1.06	-	-	1.48	-	0.81	1.00	100.0
Χιλή	0.98	0.99	25.2	1.08	1.01	100.0	-	0.92	-	0.80	1.00	100.0
Χώρα	Δείκτης 11 Συμμετοχή Γυναικών στην έμμισθη εργασία εκτός του αγροτικού τομέα			Δείκτης 12 Αριθμός Γυναικών στα Εθνικά Κοινοβούλια								
	1990	2001		1992	2002							
Παραγουάη	40.5	38.4		6	3							
Βραζιλία	40.2	45.7		5	9							
Ουρουγουάη	41.9	46.5		6	12							
Αργεντινή	37.3	42.9		-	13							
Χιλή	36.2	36.6		6	31							

Πηγή: *The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective*, UN

Χώρα	Στόχος 4 Μείωση της παιδικής θνησιμότητας							Στόχος 5 Βελτίωση της Μητρικής Υγείας		
T5. Μείωση στα 2/3 της θνησιμότητας κάτω των 5 ετών T6. Μείωση στα 3/4 της μητρικής θνησιμότητας μέχρι το 2015										
	Δείκτης 13 Ποσοστό θνησιμότητας κάτω των 5 (1000 γεννήσεις)			Δείκτης 14 Βρεφική Θνησιμότητα (1000 γεννήσεις)			Δείκτης 15 Ποσοστό παιδιών κάτω του ενός έτους εμβολιασμένων κατά της ιλαράς		Δείκτης 16 Ποσοστό θανάτων μητέρων (1000 γεννήσεις)	Δείκτης 17 Αριθμός τοκετών από ειδικευμένο προσωπικό
	1990	2003	Πρόοδος 2003	1990	2003	Πρόοδος 2003	1990	2002	2000	2000
Παραγουάη	55.8	44.8	29.5	45.0	36.7	27.7	69	82	152	86
Βραζιλία	59.6	33.1	66.8	47.5	27.0	64.6	78	99	45	97
Ουρουγουάη	18.6	12.2	51.8	16.0	10.4	51.8	90	94	36	96
Αργεντινή	30.0	17.3	63.4	25.8	14.8	63.6	93	97	35	98
Χιλή	19.3	9.6	75.1	16.3	7.9	76.9	82	99	19	100
Πηγή: <i>The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective, UN</i>										

Χώρα	Στόχος 6 Καταπολέμηση του AIDS, της ελονοσίας και άλλων ασθενειών			
T7. Μείωση του AIDS T8. Ανακοπή και αναστροφή των ποσοστών της ελονοσίας και άλλων σοβαρών ασθενειών μέχρι το 2015				
	Δείκτης 18Α Ποσοστό AIDS σε ηλικίες 15-24	Δείκτης 21Α Ποσοστό ελονοσίας ανά 100.000 κατοίκους	Δείκτης 23Α Ποσοστό φυματίωσης ανά 100.000 κατοίκους	Δείκτης 23Β Ποσοστό θανάτων λόγω φυματίωσης ανά 100.000 κατοίκους
	2004	2000	2002	2002
Παραγουάη	0.5	124	109	13
Βραζιλία	0.7	344	94	8
Ουρουγουάη	0.3	-	37	3
Αργεντινή	0.7	1	61	6
Χιλή	0.3	-	20	2
Πηγή: The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective, UN				

Στόχος 7											
Βιωσιμότητα Περιβάλλοντος											
T9. Εισαγωγή των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης σε κρατικές πολιτικές και προγράμματα και αναστροφή της περιβαλλοντικής απώλειας											
Χώρα	Δείκτης 25 Ποσοστό δασοκάλυψης		Δείκτης 26 Προστατευόμε -νες περιοχές	Δείκτης 27 Χρήση ενέργειας ανά δολλάριο ΑΕΠ		Δείκτης 28 Κατανάλωση ουσιών βλαπτικών για το όζον		Δείκτης 28B Εκπομπές CO2		Δείκτης 29 Ποσοστό του πληθυσμού που χρησιμοποιεί στερεά καύσιμα	
	1990	2000	1997	1990	2000	1990	2000	1990	2000	1990	2001
Παραγουάη	61.9	58.8	3	0.17	0.18	0.5	0.7	240	116	0.27	0.18
Βραζιλία	66.3	63.6	6	0.15	0.16	1.4	1.8	8500	6200	0.05	0.04
Ουρουγουάη	4.5	7.4	-	0.11	0.11	1.3	1.6	416	102	0.10	0.09
Αργεντινή	13.7	12.7	3	0.17	0.15	3.4	3.7	2100	3300	-	-
Χιλή	21.0	20.7	19	0.20	0.19	2.7	3.9	662	470	0.14	0.18
Πηγή: <i>The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective, UN</i>											

Στόχος 7														
Προαγωγή της Ισότητας των Φύλων και Ενεργοποίηση των Γυναικών														
T10. Μείωση στο 50% μέχρι το 2015 των ανθρώπων που δεν έχουν πρόσβαση στο νερό και σε βασική υγιεινή.														
Χώρα	Δείκτης 30 Ποσοστό πληθυσμού με μόνιμη πρόσβαση σε νερό (αστικές περιοχές)			Δείκτης 30 Ποσοστό πληθυσμού με μόνιμη πρόσβαση σε νερό (αγροτικές περιοχές)			Δείκτης 31 Ποσοστό πληθυσμού με μόνιμη πρόσβαση σε αυξημένη υγιεινή (αστικές περιοχές)			Δείκτης 31 Ποσοστό πληθυσμού με μόνιμη πρόσβαση σε αυξημένη υγιεινή (αγροτικές περιοχές)			Δείκτης 32 Ποσοστό αστικού πληθυσμού που ζεί σε παραπήγματα	
	1990	2002	Πρόοδος 2002	1990	1992	Προοδ ος 2002	1990	2002	Πρόοδος 2002	1990- 1992	2000- 2002	Πρόοδος 2002	1990	2001
Παραγουάη	80	100	100.0	46	62	59.3	71	94	158.6	46	58	44.4	37	25
Βραζιλία	93	96	85.7	55	58	13.3	82	83	11.1	37	35	-6.3	45	37
Ουρουγουάη	98	98	0.0	-	-	-	95	95	0.0	-	85	-	7	7
Αργεντινή	97	97	100.0	73	-	-	-	-	-	-	-	-	31	33
Χιλή	98	100	100.0	49	59	39.2	91	96	111	52	54	5.3	26	22
Πηγή: <i>The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective, UN</i>														

Στόχος 8

Ανάπτυξη μιας κοινής συνεργασίας για την ανάπτυξη

T16. Ανάπτυξη και εισαγωγή στρατηγικών σε συνεργασία για τη νεολαία σε συνεργασία με τις αναπτυσσόμενες χώρες

T18. Διαθεσιμότητα των νέων τεχνολογιών ειδικά της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα

Χώρα	Δείκτης 45A Ανεργία νέων 15-24 (και στα δύο φύλα)		Δείκτης 45B Ανεργία νέων 15-24 (άνδρες)		Δείκτης 45C Ανεργία νέων 15- 24 (γυναίκες)		Δείκτης 47B Γραμμές σταθερής και κινητής τηλεφωνίας ανά 100 άτομα		Δείκτης 48B Προσωπικοί υπολογιστές ανά 100 άτομα		Δείκτης 48D Χρήστες Internet ανά 100 άτομα	
	1990	2000	1990	2000	1990	2000	1990	2002	1998	2002	1995	2002
Παραγουάη	15.7	-	15.0	-	16.5	-	2.7	25.5	1.0	3.5	0.0	1.7
Βραζιλία	6.7	-	6.7	-	6.8	-	6.5	38.5	3.0	7.5	0.5	8.2
Ουρουγουάη	24.9	30.7	22.6	26.6	28.1	36.4	13.4	43.8	9.1	-	1.9	-
Αργεντινή	13.0	25.9	11.5	21.9	15.6	31.0	9.3	41.6	5.5	8.2	0.2	11.2
Χιλή	13.1	19.8	13.4	17.6	12.4	24.0	6.7	56.8	6.3	11.9	0.7	23.8

Πηγή: *The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective, UN*

9. Η Σχέση Mercosur – Ε.Ε.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο της διακηρυγμένης πολιτικής της για ενδυνάμωση της διαπεριφερειακής συνεργασίας, έσπευσε να υποστηρίξει τη MERCOSUR από τη γέννηση της. Ένα χρόνο μετά την ίδρυση της MERCOSUR (1992), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέγραψε ένα *Διαθεσμικό Σύμφωνο* (Interinstitutional Agreement) με τη Mercosur για την παροχή τεχνικής και θεσμικής υποστήριξης με σκοπό τη δημιουργία των βασικών οργανωτικών υποδομών της.

Το Δεκέμβριο του 1994 στην κοινή Διακήρυξη τους, Ε.Ε. και MERCOSUR έθεσαν τη βάση για τη στρατηγική που ακολουθείται για να ενισχύσουν τις σχέσεις και μεταξύ των δύο περιοχών. Η Διακήρυξη ανέφερε επίσης και το ενδιαφέρον των δύο μερών για την καθιέρωση, το αργότερο έως το έτος 2005, ενός διά περιφερειακού πολιτικού και οικονομικού συνδέσμου, συμβατού με τον ΠΟΕ, ο οποίος θα περιελάμβανε την αμοιβαία απελευθέρωση εμπορίου, που λαμβάνει υπόψη μερικά ευαίσθητα προϊόντα.

Επί του παρόντος η σχέση Ε.Ε. – Mercosur βασίζεται στο *Σύμφωνο Πλαισίου Διαπεριφερειακής Συνεργασίας* (Μαδρίτη, 1995) με αντικείμενο τον πολιτικό διάλογο (συνεργασία για τη θεσμική εξέλιξη της Mercosur) καθώς και την εμπορική και οικονομική συνεργασία.¹⁴⁸ Το IFCA, ήταν η πρώτη συμφωνία αυτού του τύπου που υπογράφηκε από την Ε.Ε. με μια άλλη τελωνειακή ένωση. Η Ε.Ε. δεν επέλεξε κατά τύχη την ημερομηνία για την υπογραφή της διά περιφερειακής συμφωνίας σύνδεσης με το MERCOSUR. Η διαπραγμάτευση γινόταν συγχρόνως με τη συμφωνία απελευθέρωσης των συναλλαγών της Αμερικής (FTAA). Η Ε.Ε. προσπαθούσε να ανταγωνιστεί τις ΗΠΑ στον «παραδοσιακό» χώρο επιρροής τους. Εάν αναλυθεί η ταυτόχρονη φύση της διαδικασίας της FTAA και η ώθηση που η Ευρώπη έχει εγχύσει στις σχέσεις της με τη Λατινική Αμερική, καθώς επίσης και μερικά από τα ζητήματα που περιελήφθησαν στις υπουργικές συνεδριάσεις της Ε.Ε.-Λατινικής Αμερικής σε σχέση με τα μη εμπορικά ζητήματα που συζητήθηκαν μέσα στο FTAA, το κίνητρο για το ενδιαφέρον της Ευρώπης γίνεται περισσότερο από προφανές. Το Σύμφωνο ήρθε σε πλήρη ισχύ το 1999. Το

¹⁴⁸ Interregional Framework Cooperation Agreement between the European Community and its Member States, of the one part, and the Southern Common Market and its Party States, of the other part, Official Journal L 069, 19/03/1996.

Σύμφωνα προέβλεπε διάφορα επίπεδα πολιτικού διαλόγου τόσο σε επίπεδο ηγετών κρατών/κυβερνήσεων, όπως και σε υπουργικό επίπεδο καθώς και σε επίπεδο ανώτερων αξιωματούχων.¹⁴⁹

Ο διάλογος Ε.Ε.-Mercosur στηρίζεται σε τρεις βασικούς πυλώνες οι οποίοι λειτουργούν στο πλαίσιο της μεταξύ τους αλληλεπίδρασης: α) του θεσμοθετημένου πολιτικού διαλόγου β) της συνεργασίας (τεχνικού τύπου) γ) των διμερών εμπορικών σχέσεων.

Η Συνεργασία και η τεχνική βοήθεια μεταξύ Ε.Ε. και Mercosur (ως κοινή αγορά) τέθηκε σε επίσημη βάση το 1992 μέσω του *Interinstitutional Agreement*, αλλά έλαβε ουσιαστικό περιεχόμενο μέσω του *Πλαισίου Διαπεριφερειακής Συνεργασίας* (1995).

Πρόκειται για συνεργασία σε δύο επίπεδα:

- Διμερές. Η Συνεργασία με τη Mercosur σε περιφερειακό επίπεδο διέρχεται μέσα από πολλές σχέσεις συνεργασίας που διατηρεί η Ε.Ε. με κάθε μέλος της MERCOSUR σε διμερή βάση.
- Περιφερειακό. Το Σεπτέμβριο του 2002, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε το *MERCOSUR Regional Strategy Paper* (ύψους 48 εκατ. Ε), το οποίο περιλαμβάνει την υποστήριξη (βοήθεια) για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς της MERCOSUR, τη διαμόρφωση θεσμών και την κοινωνία των πολιτών. Χαρακτηριστικά αναφέρονται οι βασικές υποστηρικτικές δράσεις:
 - Θεσμική Υποστήριξη σε διάφορα σώματα της Mercosur (Διοικητική Γραμματεία, Κοινή Κοινοβουλευτική Επιτροπή, Οικονομικό και

¹⁴⁹ Σαν πρώτη συμφωνία μεταξύ δύο τελωνειακών ενώσεων που καλύπτει την οικονομική και εμπορική συνεργασία και καθιερώνει επίσης τις προϋποθέσεις για την προοδευτική και αμοιβαία φιλελευθεροποίηση των ρευμάτων συναλλαγών και μεταξύ των δύο περιοχών, το IFCA αντιπροσωπεύει ένα ιστορικό ορόσημο. Αυτή η ποιοτική αλλαγή στη φύση της συμφωνίας συνεργασίας πραγματοποιήθηκε με το να τεθεί σε ισχύ (Δεκέμβριος 1994), το πρωτόκολλο του Ouro Preto, πρόσθετο στην Συμφωνία της Asuncion, το οποίο χορήγησε στο MERCOSUR τη νομική εξουσιοδότηση για να υπογράψει συμφωνίες με τρίτες χώρες.

Κοινωνικό Συμβουλευτικό Φόρουμ, Μόνιμο Δικαστήριο Επίλυσης Διαφορών

- Εναρμόνιση δασμών
- Ζωϊκοί και Φυτοϋγειονομικοί κανόνες
- Τεχνικές Προδιαγραφές και Στάνταρτς
- Στατιστική Εναρμόνιση
- Μακροοικονομική Εναρμόνιση

Η Mercosur επωφελείται επίσης απ’ όλα τα οριζόντια προγράμματα της Ε.Ε. στη Λατινική Αμερική. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ετοιμάσει το 2^ο *Country Strategy Paper* (2007-2013).

Από το 1998 ο πολιτικός διάλογος Ε.Ε. – Mercosur περιλαμβάνει τη Χιλή και τη Βολιβία. Η στόχευση των χωρών της MERCOSUR για τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της συνεργασίας Ε.Ε. – Mercosur, με αποτέλεσμα το σημαντικότερο μέρος των διαπραγματεύσεων να αφορά στο πρόγραμμα ολοκλήρωσης της κοινής αγοράς.

9.1. Προς ένα Σύμφωνο Περιφερειακής Συνεργασίας Ε.Ε. – MERCOSUR

Ο απώτερος στόχος της θεσμοθέτησης του διαλόγου Ε.Ε.-Mercosur είναι η υπογραφή *Συμφώνου Διαπεριφερειακής Συνεργασίας* στη βάση της απελευθέρωσης του εμπορίου αγθών και υπηρεσιών, με κατεύθυνση την πλήρη κατάργηση των δασμών στο πλαίσιο των κανόνων του WTO, καθώς και μια ενισχυμένη μορφή πολιτικής συνεργασίας που ενδεχομένως θα προκύψει και μέσα από την ενδυνάμωση της οικονομικής συνεργασίας.

Μετά από τρία χρόνια προπαρασκευαστικής εργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των κυβερνήσεων της MERCOSUR η Επιτροπή τον Ιούλιο του 1998, έθεσε ενώπιον των κρατών μελών της μια διαπραγματευτική βάση – πρόταση με διαδικασία ανάλογη της αμερικανικής Fast Track, παράλληλα με την αντίστοιχη μελέτη για τις

επιπτώσεις της απελευθέρωσης του εμπορίου με τη MERCOSUR. Η συγκεκριμένη πρόταση αποτέλεσε την αρχή των διαπραγματεύσεων επί του μελλοντικού *Συμφώνου Διαπεριφερειακής Συνεργασίας* στη Συνάντηση των ηγετών Ε.Ε.-MERCOSUR (Ρίο 1999). Οι διαπραγματεύσεις άρχισαν το Νοέμβριο του ίδιου έτους στις Βρυξέλλες όταν οι διαπραγματευτές της MERCOSUR και της Ε.Ε. παρουσίασαν στους Υπουργούς ένα έγγραφο για τη δομή τη μεθοδολογία και το χρονοδιάγραμμα των διαπραγματεύσεων.¹⁵⁰

Οι διαπραγματεύσεις στο κεφάλαιο του εμπορίου καθοδηγούνται από τρεις βασικές αρχές:

1. Προσέγγιση Περιφέρεια με Περιφέρεια (Region to Region), η οποία αποτελεί τη βάση των συζητήσεων σε όλα τα επίπεδα.
2. Η Συμφωνία θα πρέπει να σέβεται τους κανόνες του WTO. Κανένας τομέας δεν θα πρέπει να εξαιρεθεί, ενώ θα ληφθεί υπόψιν το χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης της Mercosur ως παράγοντας της Συμφωνίας.
3. Η Συμφωνία θα συνιστά μονομερή δέσμευση, εκλαμβανόμενη από τα μέρη ως αδιαίρετο όλον.

Ο Στόχος και το αντικείμενο του Συμφώνου Ελευθέρου Εμπορίου (Free Trade Agreement) που συμφωνήθηκε στον 1^ο διαπραγματευτικό γύρο του Μπουένος Άϊρες (Απρίλιος 2000) και στη Σύνοδο της Μαδρίτης (Μάιος 2002) περιλαμβάνει:

¹⁵⁰ Το κύριο forum των διαπραγματεύσεων είναι η Διαπεριφερειακή Επιτροπή Διαπραγματεύσεων (Biregional Negotiating Committee – BNC) και σ' αυτήν υπάγονται οι υποεπιτροπές και οι τεχνικές ομάδες εργασίας. Στην πρώτη συνάντηση της BNC στο Μπουένος Άϊρες (Απρίλιος 2000) οι διαπραγματευτές συγκρότησαν τρεις ομάδες εργασίας:

- Εμπορίου αγαθών, περιλαμβάνονταν κανόνες προέλευσης, τελωνειακές διαδικασίες, άδειες εισαγωγών
- Εμπορίου υπηρεσιών, επενδύσεων, δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας
- Πολιτικών ανταγωνισμού (περιλαμβανομένου του αντιντάμπινγκ), κυβερνητικών προμηθειών, και επίλυσης διαφορών.

- Τη διμερή και αμοιβαία απελευθέρωση του εμπορίου σε αγαθά και υπηρεσίες μέσα από χρονοδιάγραμμα σε εναρμόνιση με τους κανόνες και τις υποδείξεις του ΠΟΕ.
- Την πρόοδο στον τομέα της πρόσβασης σε κρατικές προμήθειες αγαθών, υπηρεσιών, εργασιών.
- Την ενθάρρυνση για τη δημιουργία ενός ανοιχτού και χωρίς διακρίσεις επενδυτικού κλίματος.
- Την προστασία των δικαιωμάτων της πνευματικής ιδιοκτησίας στο πλαίσιο της τεχνολογικής εξέλιξης, και των διεθνών συνθηκών.
- Την αξιόπιστη και αποτελεσματική πολιτική ανταγωνισμού και τη δημιουργία μηχανισμών συνεργασίας στον τομέα του ανταγωνισμού.
- Τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού μηχανισμού επίλυσης διαφορών.
- Μια συμφωνία για τα υγειονομικά και φυτογυεινομικά μέτρα.
- Μια συμφωνία για το κρασί και τα οينوπνευματώδη ποτά
- Ένα σχέδιο για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας.

Οι διαπραγματεύσεις για μια συμφωνία απελευθέρωσης των συναλλαγών μεταξύ των δύο ομάδων προχωρούν αργά λόγω:

- των αγροτικών πολιτικών της Ε.Ε.,
- των εσωτερικών προβλημάτων του MERCOSUR.

Εντούτοις, αμφότερα τα συμβαλλόμενα μέρη παραμένουν ενδιαφερόμενα στην προώθηση των συμφωνιών τους, και οι συζητήσεις έχουν σχεδιαστεί για τον Ιούλιο του 2006 για να συνεχίσουν τις διαπραγματεύσεις.

Η πίεση της Ε.Ε. στη MERCOSUR εντοπίζεται κυρίως σε δύο διαστάσεις:

- Στα θέματα των επενδύσεων και των κρατικών προμηθειών. Ο σκοπός είναι η δημιουργία κανόνων της αγοράς που να προστατεύουν τις ευρωπαϊκές εταιρείες έναντι του ανταγωνισμού με τις ΗΠΑ στη Λατινική Αμερική.
- Στην άσκηση ψυχολογικού χαρακτήρα πίεσης, ότι η Ε.Ε. μπορεί να χάσει τον ενδιαφέρον της για την περιοχή εάν οι διαπραγματεύσεις με τη MERCOSUR παγώσουν. Η παραπάνω τακτική συνδέεται με την υπονόμηση της Βραζιλίας ως ηγέτιδας δύναμης των G20, μέσα από την οικοδόμηση νέων συμμαχιών.¹⁵¹

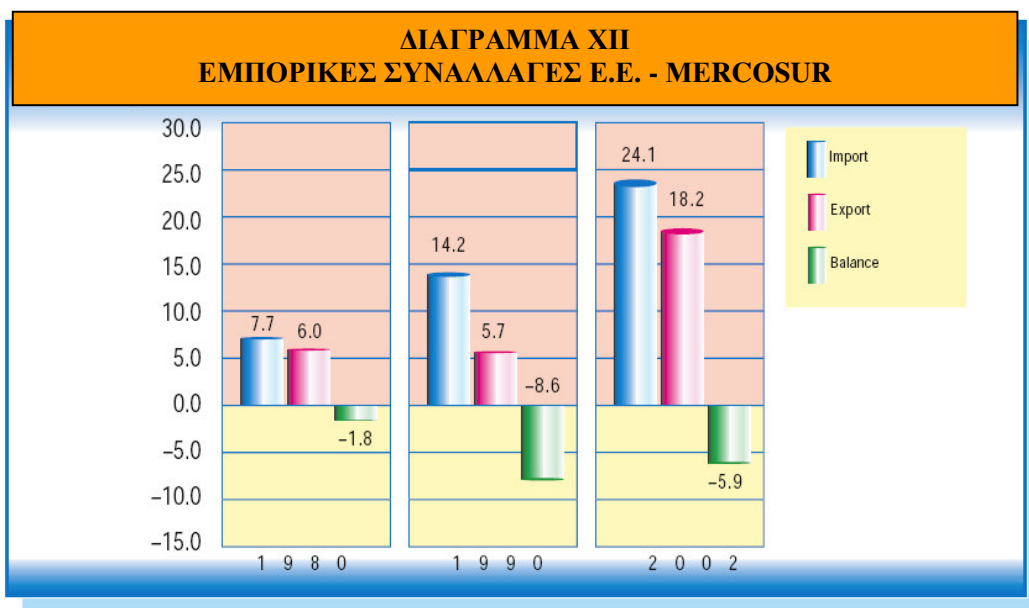
9.2 Αποτύπωση των Οικονομικών Σχέσεων Ε.Ε. - Mercosur

Η Ε.Ε. είναι μεγαλύτερος εμπορικός συνεργάτης της MERCOSUR, παρά τις διαφωνίες σχετικά με τους δασμούς στα γεωργικά προϊόντα που επιβάλλει η Ε.Ε.. Το MERCOSUR θα ήθελε τη μεγαλύτερη πρόσβαση στην αγορά της Ε.Ε. για τα προϊόντα όπως το κρέας, τα πουλερικά, και η ζάχαρη.

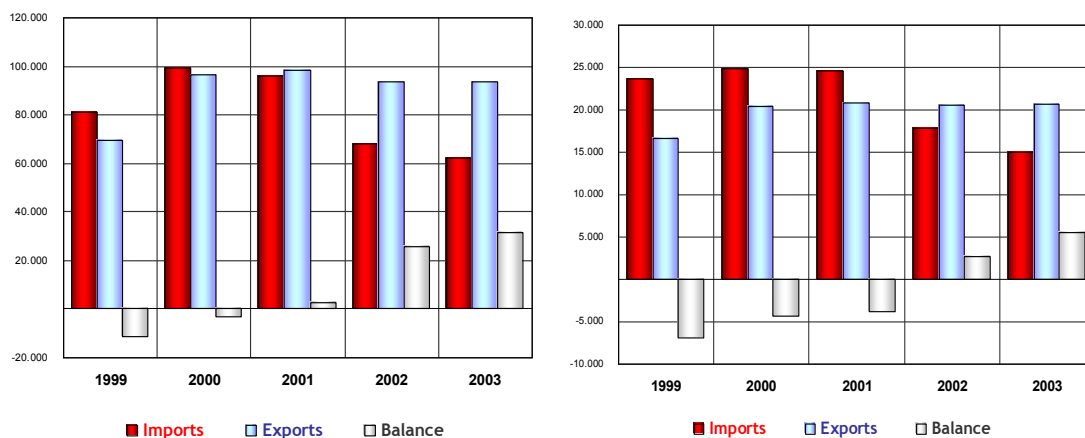
Η Ε.Ε. είναι η μεγαλύτερη αγορά για τα αγροτικά προϊόντα της MERCOSUR. Τα πρωτογενή αγαθά να φτάνουν στο 63% του συνόλου των εισαγωγών της Ε.Ε. από τη MERCOSUR (Στοιχεία 2005).¹⁵² Οι εξαγωγές της Ε.Ε. στη Mercosur αφορούν κυρίως βιομηχανικά προϊόντα. Ένα ποσοστό 50% επί του συνόλου αφορά κυρίως μηχανολογικό εξοπλισμό και μεταφορικά μέσα, ενώ τα χημικά και τα συναφή προς αυτά προϊόντα, αφορούν ένα ποσοστό γύρω στο 22,5%.

¹⁵¹ Tussie, Diana and Cintia Quiliconi, *The Current Trade Context*, , Human Development Report 2005, Occasional Paper, Human Development Report Office, UNDP, UN, 2005.

¹⁵² European Commission, Bilateral Trade Relations – MERCOSUR, http://europa.eu.int/comm/trade/issues/bilateral/regions/MERCOSUR/index_en.htm

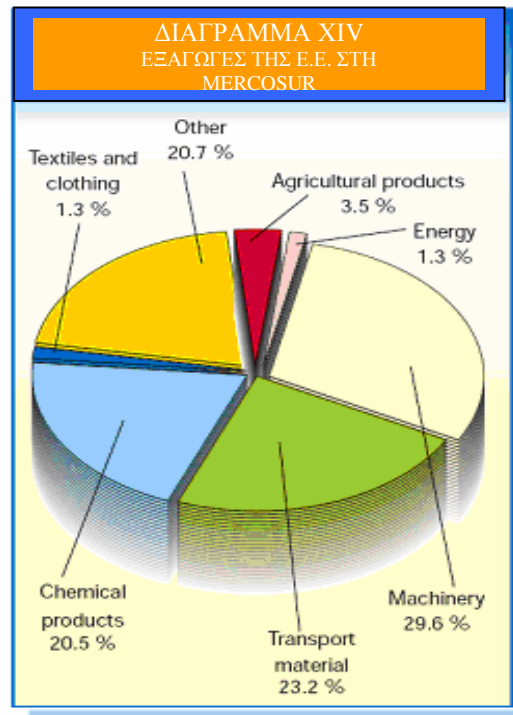
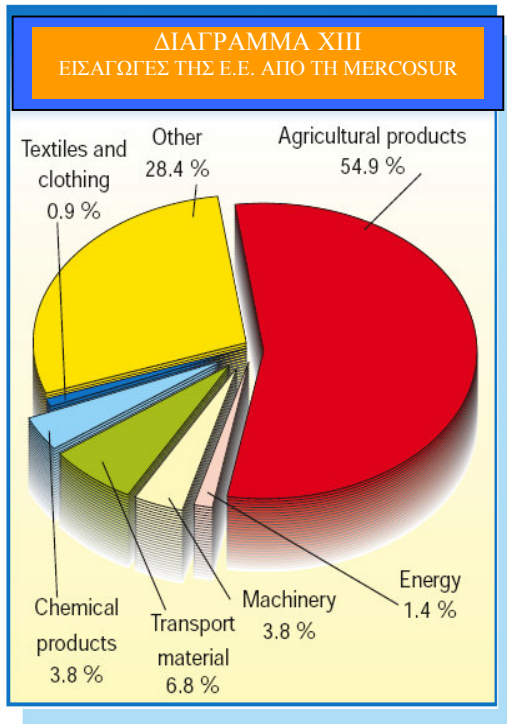
ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ XI, XIV
ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΗΣ MERCOSUR ΜΕ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΓΟΡΑ – ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΗΣ MERCOSUR ΜΕ ΤΗΝ ΕΕ
(2000-2004)

Πηγή: Eurostat

Στα διαγράμματα που ακολουθούν αποτυπώνεται η ποιοτικά ετεροβαρής σχέση MERCOSUR – ΕΕ, πέραν του όγκου των συναλλαγών, καθώς τα προϊόντα που εξάγει η

MERCOSUR στην Ε.Ε. θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν γενικά χαμηλής προστιθέμενης αξίας σε σχέση με αυτά που εισάγει από την Ε.Ε..

Πηγή: Eurostat

9.3. Ο Γύρος Ντόχα, η Σύνοδος του ΠΟΕ στο Χονγκ – Κόνγκ και οι επιπτώσεις τους στη σχέση της MERCOSUR με την Ε.Ε.

Η κατάργηση των δασμών για τα αγροτικά προϊόντα της MERCOSUR, αποτελεί ζήτημα ζωτικής σημασίας για τη σχέση Ε.Ε.-MERCOSUR καθώς:

- Η MERCOSUR είναι παραδοσιακά από τους στυλοβάτες του γύρου της Doha, ο οποίος προέβλεπε την απελευθέρωση του εμπορίου μέσω της κατάργησης των δασμών, καθότι τα μέλη της είναι κατά βάση αγροτικές οικονομίες.
- Σε διεθνές επίπεδο (βλ. ΠΟΕ) η MERCOSUR κινείται μέσω της *Ομάδας των Αγροτικών Χωρών* (Ομάδα Cairns) μέλη της οποίας, πλην των χωρών της MERCOSUR είναι: α) οι συνεργαζόμενες με τη Mercosur χώρες, Χιλή, και Βολιβία, β) η Κολομβία, η Αυστραλία, ο Καναδάς, η Κόστα Ρίκα, η Γουατεμάλα, η Ινδονησία, η Μαλαισία, η Ν. Ζηλανδία, το Πακιστάν, η Παραγουάη, οι Φιλιππίνες, η Ν. Αφρική, η Ταϊλάνδη, η Ουρουγουάη.

Το Σεπτέμβριο του 2005 στη Λισσαβόνα με την ευκαιρία της Υπουργικής Συνάντησης Ε.Ε.- MERCOSUR, αναγνωρίστηκε η πρόοδος των διμερών σχέσεων σ' όλα τα επίπεδα, παρ'όλ' αυτά αναγνωρίστηκε ότι υπάρχει ακόμη αρκετή απόσταση πριν την υπογραφή *Συμφώνου Διαπεριφερειακής Συνεργασίας* και για το λόγο αυτό οι Υπουργοί αποφάσισαν τη δημιουργία ενός οδικού χάρτη με σημεία κλειδιά γύρω από την Ατζέντα της Doha.¹⁵³ Στο κοινό ανακοινωθέν γινόταν λόγος για το ότι θα έπρεπε «...να ληφθεί υπόψιν το διαφορετικό επίπεδο ανάπτυξης των δύο περιφερειών».¹⁵⁴ Σύμφωνα με δηλώσεις των δύο πλευρών στο περιθώριο της συνάντησης αλλά και εκτιμήσεις διεθνών αναλυτών, βασική αιτία της μη υπογραφής Συμφώνου υπήρξε η επερχόμενη σύνοδος του ΠΟΕ στο Χόνγκ Κόνγκ όπου θα επανερχόταν το ζήτημα της κατάργησης των δασμών.¹⁵⁵

¹⁵³ EU and MERCOSUR meet at ministerial level, Brussels 2 September 2005, European Union. Βλ. Επίσης Mercosur-EU Negotiators Meeting at Ministerial Level, Brussels, 2 September 2005.

¹⁵⁴ Το ίδιο.

¹⁵⁵ “The Lead Up to Hong Kong”, WTO Negotiations, Cairns Group.

Στις διαπραγματεύσεις της με την Ευρωπαϊκή Ένωση η MERCOSUR στόχευε κατ' αρχήν στο ότι η μελλοντική συμφωνία θα είναι συμβατή με το σύστημα του ΠΟΕ και ότι η Ε.Ε. δεν θα αποκλείει τα γεωργικά προϊόντα από τις διαπραγματεύσεις απελευθέρωσης εμπορίου, ούτε θα τις υποβιβάζει σε προσφορές που υποβάλλονται στα πλαίσια του κύκλου της χιλιετίας. Πρόκειται για στόχους που σε κάποιο βαθμό επετεύχθησαν. Επιπλέον, το στρατηγικό ενδιαφέρον της MERCOSUR κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων να αντιστραφεί το υψηλό έλλειμμα που έχει εμφανιστεί από το 1994 στο εμπόριό της με την Ε.Ε., επετεύχθη στην αρχή του νέου αιώνα.

Από την άλλη πλευρά η ΚΑΠ, ενώ φαινόταν ότι έπνεε τα λοίσθια, κέρδισε παράταση (μέχρι το 2013) με αποτέλεσμα να δυσκολεύονται οι διαπραγματεύσεις τις Ε.Ε. με την πλειονότητα των αναπτυσσομένων χωρών.¹⁵⁶ Η συγκεκριμένη διάσταση αντικατοπτρίστηκε στη σύνοδο του ΠΟΕ στο Χόνγκ Κόνγκ.

Η MERCOSUR επιθυμούσε να συζητηθούν πρώτα οι κανόνες και κανονισμοί που περιορίζουν την πρόσβαση της MERCOSUR στην αγορά της Ε.Ε. (βασικά υγειονομικοί και φυτο-υγειονομικοί και τεχνικοί κανόνες) σχετικά με τους οποίους οι χώρες της MERCOSUR έχουν αναπτύξει κοινούς κανονισμούς.¹⁵⁷ Η μέχρι στιγμής κοινή θέση (σε διαπραγματευτικό πάντα επίπεδο) κατέληξε στην αποδοχή της Συμφωνίας SPS.¹⁵⁸

Η Σύνοδος του ΠΟΕ στο Χονγκ-Κόνγκ (2005) αποτέλεσε επι της ουσίας ένα συμβιβασμό μεταξύ της «αγροτικής» Doha και του «αντι-αγροτικού» Κανκούν.¹⁵⁹ Οι διαπραγματευτές υπέγραψαν μια σημαντικά αποδυναμωμένη συμφωνία που περιλαμβάνει τη δέσμευση για κατάργηση των εξαγωγικών επιδοτήσεων στα αγροτικά προϊόντα, μέχρι το 2013 και χρονοδιάγραμμα μέχρι τον Απρίλιο του 2006 για να συμφωνηθεί ο τρόπος για τη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου στα αγροτικά, αλλά και στα μη αγροτικά προϊόντα.

Η συμφωνία του Χονγκ-Κόνγκ απέχει πολύ από τους αρχικούς στόχους του Γύρου Ντόχα:

¹⁵⁶ Χ. Πουλίδου, «Πως ο Τ. Μπλερ χάθηκε στο τρίγωνο της Βαϊμάρης», Εφημερίδα *Επενδυτής* 23 Δεκεμβρίου 2005.

¹⁵⁷ Natalia Corvo Dolcet, "EU-MERCOSUR Negotiations: A Few Suggestions", *οπ. παρ.*

¹⁵⁸ *Reports of the XIII Round of Negotiations EU-MERCOSUR*, Brussels, 3-7 May 2004.

¹⁵⁹ "Statement to the Trade Negotiations Committee", 30 November 2005, WTO Trade Negotiations Committee, Cairns Group.

- Οι αγροτικές επιδοτήσεις υποτίθεται ότι θα τερματίζονταν το 2010 κι όχι το 2013.
- Οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες υποτίθεται ότι θα είχαν 100% αδασμολόγητη πρόσβαση στις αγορές των προηγμένων χωρών κι όχι 97% με τους περισσότερους κερδοφόρους τομείς να εξαιρούνται.
- Η απελευθέρωση του τομέα υπηρεσιών «παγώνει».¹⁶⁰

Η συμφωνία του Χονγκ-Κόνγκ αναμένετο να επηρεάσει την κινητικότητα στην τριγωνική σχέση Ε.Ε. – ΗΠΑ – Αναπτυσσόμενων, καθώς:

- Η διαπραγματευτική θέση της Ε.Ε. παρέμεινε στο παραδοσιακό της πλαίσιο, λόγω της αδυναμίας της να πείσει ορισμένα από τα κράτη μέλη της με προεξέχουσα της Γαλλία, να ευθυγραμμιστούν με τις αρχές του ελεύθερου εμπορίου.
- Οι ΗΠΑ επιχειρώντας να παγιώσουν την ηγεμονική παγκόσμια θέση τους (σε συνδυασμό με την πολιτική τους για ενιαία αγορά αμερικανική ήπειρο) υπήρξαν πρόθυμες να προβούν σε σοβαρότατες παραχωρήσεις στο πλαίσιο του Γύρου της Ντόχα, επιχειρώντας την πρόσδεση στο άρμα της των αναπτυσσόμενων χωρών και κυρίως των χωρών της Mercosur (Βλ. επέκταση FTAA).
- Η αναβολή στη λήψη αποφάσεων εμπεριέχει κινδύνους, ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη ότι ο νόμος για εκχώρηση αρμοδιοτήτων στον Πρόεδρο των ΗΠΑ για σύναψη συμφωνιών με την ταχύτερη δυνατή διαδικασία (fast track) λήγει το 2007.¹⁶¹

Επιχειρώντας ένα συνολικό απολογισμό θα μπορούσε να λεχθεί ότι αμεσότερα κερδισμένοι από τη μείωση των αγροτικών επιδοτήσεων είναι χώρες όπως η Βραζιλία, η

¹⁶⁰ Το ίδιο.

¹⁶¹ «Ο υποβαθμισμένος γύρος της Ντόχα», Εφημερίδα *Ναυτεμπορική*, 20 Δεκεμβρίου 2005.

Αργεντινή, η Κίνα και η Ινδία. Η δε Βραζιλία, έχοντας πετύχει διπλή νίκη στον ΠΟΕ (εναντίον της ΗΠΑ για τις επιδοτήσεις στο βαμβάκι και εναντίον της Ε.Ε. για τις εξαγωγικές επιδοτήσεις στη ζάχαρη) θεώρησε ότι οι αποφάσεις αυτές θα επισπεύσουν τις εξελίξεις στις δυο υπερδυνάμεις και θα οδηγήσουν σύντομα στην υλοποίηση των αόριστων δεσμεύσεων.

Σύμφωνα με δηλώσεις του Επιτρόπου Εξωτερικών Υποθέσεων της Ε.Ε., η Σύνοδος Ε.Ε. – MERCOSUR στη Βιέννη (Μάιος 2006) θα ήταν η κατάλληλη ευκαιρία για την υπογραφή του Συμφώνου.¹⁶² Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η Ε.Ε. ενδιαφερόταν να κλείσει το θέμα πριν την ολοκλήρωση του κύκλου της Doha. Αντίθετα οι διπλωμάτες της με MERCOSUR προεξέχοντες τους Βραζιλιάνους επιθυμούσαν την ολοκλήρωση του κύκλου της Doha, ώστε να εξασφαλίσουν μεγαλύτερη συναίνεση από την Ε.Ε. για το εμπόριο των αγροτικών προϊόντων.

Παρόλ' αυτά η επόμενη Σύνοδος του ΠΟΕ στη Γενεύη (Ιούλιος 2006) θεωρήθηκε ως η ταφόπλακα στο «Γύρο της Ντόχα» καθώς οι διαφορές μεταξύ των διαπραγματευτών από τις ΗΠΑ, την Ε.Ε. τη Βραζιλία, την Ινδία, την Ιαπωνία και την Αυστραλία ήταν τόσο βαθιές, ώστε ο επικεφαλής του ΠΟΕ, *Πασκάλ Λαμί*, δεν πρότεινε χρονοδιάγραμμα για επανέναρξη των διαπραγματεύσεων. Συμβιβασμοί ανάλογοι του Χόνγκ-Κόνγκ δεν μπορούσαν να γίνουν καθώς οι πλουσιότερες χώρες του πλανήτη δεν ήταν διατεθειμένες για περαιτέρω υποχωρήσεις, ενώ η Βραζιλία και η Ινδία (μεσαίου εισοδήματος χώρες) αντιστάθηκαν στο άνοιγμα των αγορών τους στον ανταγωνισμό για αγροτικά και βιομηχανικά αγαθά από την Ευρώπη και τις ΗΠΑ.¹⁶³

Το πρόβλημα παρ' όλα αυτά έγκειται στο ότι κάτι αντίστοιχο συνέβη και στο Χόνγκ – Κόνγκ, με αποτέλεσμα η υπογραφή του Συμφώνου να παγώσει σχεδόν κοινή συναινέσει, προκειμένου να εξασφαλιστούν καλύτεροι όροι διαπραγμάτευσης. Το ερώτημα που τίθεται είναι το εάν η Βραζιλία (βασική δύναμη στη MERCOSUR) η οποία σημειώνεται ότι δήλωσε ικανοποιημένη από το Χόνγκ Κόνγκ, θα βάλει νερό στο κρασί της, για λόγους που σχετίζονται με περιφερειακές αλλά και εσωτερικές πολιτικές σκοπιμότητες αποδεχόμενη

¹⁶² “EU hopes to reach free trade agreement with MERCOSUR in 2006”, *Xinhua*, People’s Daily Briefing, <www.bilaterals.org>

¹⁶³ «Οριστική η κατάρρευση του Γύρου της Ντόχα», Εφημερίδα *Ναυτεμπορική*, 26 Ιουλίου 2006.

μια συμφωνία με την Ε.Ε. που μοιραία θα παρεκκλίνει σημαντικά των αρχών της απελευθέρωσης του εμπορίου.

Από την άλλη, αξίζει να σημειωθεί ότι, μια από τις επιδιώξεις της Βραζιλίας αλλά και των υπολοίπων χωρών της MERCOSUR, ήταν η ισχυροποίηση της θέσης τους έναντι των ΗΠΑ (βλ. διαπραγματεύσεις για την FTAA), των οποίων τις μέχρι στιγμής προτάσεις θεωρούν περίπου αποικιοκρατικές.^{164,165} Για την οικονομία της Βραζιλίας η ένταξη στην FTAA, υπό τους όρους που προσφέρονται θα ισοδυναμούσε με καταστροφή λόγω του ότι ο τεχνολογικός της τομέας υπολείπεται σε ανταγωνιστικότητα του αντίστοιχου της Βορείου Αμερικής.¹⁶⁶ Μια συμφωνία ελεύθερου εμπορίου με την Ε.Ε. θα αποτελούσε την καλύτερη διαπραγματευτική βάση και θα έφερνε τις ΗΠΑ (βλ. FTAA) στη θέση του αμυνόμενου,¹⁶⁷ καθώς θα ήταν υποχρεωμένες προκειμένου να προσεταριστούν εκ νέου τη MERCOSUR, να ανοίξουν σημαντικά την «προστατευμένη» στα προϊόντα του Νότου, αγορά τους.

10. Η MERCOSUR και η FTAA

Η MERCOSUR, κάτω από την ισχυρή ηγεσία της Βραζιλίας, αποτελεί εξόχως σημαντικό παράγοντα στη διεθνή εμπορική πολιτική. Η αντίθεση της MERCOSUR στη συμφωνία απελευθέρωσης των συναλλαγών της Αμερικής (FTAA) αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της εμπορικής πολιτικής της. Δεδομένου ότι η Βραζιλία και η Αργεντινή συγκροτούν περισσότερο από το 40% της οικονομίας της Λατινικής Αμερικής, χωρίς την συγκατάθεσή τους δεν μπορεί να υπάρξει καμία σημαντική συμφωνία. Παρά την αντίθεσή τους, 1

¹⁶⁴ Interview with Brazil's Trade Minister, Luiz Fernando Furlan, Reuters, May 14, 2004. Βλ. επίσης Matt Singer, *EU-MERCOSUR Free Trade: US, a Third Wheel?*, Council on Hemispheric Affairs, 2004.

¹⁶⁵ “Acuerdo MERCOSUR-UE clave para destrabar ALCA”, www.bilaterals.org

¹⁶⁶ Nicola Philips, “Hemispheric integration and subregionalism in the Americas”, *International Affairs*, No 79, Febr. 2003, σελ. 327.

¹⁶⁷ Αξίζει επιπλέον να σημειωθεί ότι η Mercosur δέχεται μια σειρά από αρνητικές επιπτώσεις μετά τη συμφωνία της Χιλής με τις ΗΠΑ (Free Trade Agreement). *Cuadernos de Economía*, Año 40, N° 121, December 2003, σελ. 452-459.. Η παραπάνω κίνηση των ΗΠΑ ερμηνεύτηκε από τον διεθνή τύπο, ως «επίθεση» εναντίον της Βραζιλίας.

Ιανουαρίου 2005 - η αρχική προθεσμία για την υπογραφή της συμφωνίας - πέρασαν με το FTAA ακόμα μακριά από πλήρη.

Η MERCOSUR ήταν σταθερά ενάντια στην αμφισβητούμενη εκτεταμένη συμφωνία υπηρεσιών της FTAA που εδραζόταν στη γενική συμφωνία για την απελευθέρωση των υπηρεσιών (GATS) που θα ωθούσε στην ιδιωτικοποίηση των βασικών υπηρεσιών όπως η εκπαίδευση, η υγειονομική περίθαλψη, και οι υδάτινοι πόροι. Δεδομένου ότι 43.4% των Λατινοαμερικάνων ζουν κάτω από το όριο ένδειας, και ότι η περιοχή έχει ενός από τα πιο υψηλά επίπεδα εισοδηματικής ανισότητας στον κόσμο, η περαιτέρω απελευθέρωση του εμπορίου χωρίς την εγγύηση της παροχής υπηρεσιών στους φτωχότερους θα επιδείνωνε μόνο την ήδη κρίσιμη κατάσταση. Στις συζητήσεις Ιουνίου 2004 στον ΠΟΕ, η Βραζιλία υπογράμμισε ότι δεν θα διαπραγματευόταν τις ουσιαστικές υπηρεσίες. Μια από τις σημαντικότερες προτεραιότητες της MERCOSUR στις εμπορικές διαπραγματεύσεις ήταν να αποβληθούν οι επιχορηγήσεις γεωργίας, και ειδικά εκείνες των ΗΠΑ και της Ε.Ε., οι οποίες είναι μεγάλες αγορές για τα γεωργικά προϊόντα της.

Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων της FTAA, η ομάδα θέλησε να θέσει την αντιμετώπιση του ζητήματος των αγροτικών επιχορηγήσεων μέσα από συμφωνίες, αλλά η κυβέρνηση Μπους επέμεινε ότι αυτά τα θέματα πρέπει να τεθούν στον ΠΟΕ, όπου η Ε.Ε. κρίνεται επίσης ένοχη για την επιχορήγηση της αγροτικής βιομηχανίας της.

Το 2003, κατά τη διάρκεια της πέμπτης υπουργικής διάσκεψης του ΠΟΕ στο Cancún, η Βραζιλία, η Ινδία και η Κίνα διαμόρφωσαν και οδήγησαν μια συμμαχία των αναπτυσσόμενων χωρών - συμπεριλαμβανομένων των χωρών της MERCOSUR γνωστή ως G20. Οι συζητήσεις στο Cancún κατέρρευσαν, εν μέρει επειδή η G20 αρνήθηκε να συνεχίσει τις διαπραγματεύσεις χωρίς πρώτα να εξεταστούν οι τεράστιες γεωργικές επιχορηγήσεις που δίνουν πλεονέκτημα στα γεωργικά προϊόντα των αναπτυγμένων χωρών, έναντι των αγροτών του αναπτυσσόμενου κόσμου.

Σε μία προσπάθεια να συνεχίσει να ενισχύεται, και προσπαθώντας να αποκρούσει τις ΗΠΑ από το να αναβιώσουν την FTAA μέσω μιας σειράς περιφερειακών εμπορικών συμφωνιών, η MERCOSUR έχει λάβει τα σημαντικά μέτρα προς την επέκταση της διαδικασίας της ολοκλήρωσης.

Πέρυσι, η ομάδα δέχτηκε τις χώρες της Κοινότητας των Άνδεων εθνών (CAN) - Βενεζουέλα, Κολομβία, και Ισημερινός - ως συνεργαζόμενα μέλη. Εντούτοις, οι διαπραγματεύσεις για την προτεινόμενη η Κεντρικής Αμερικής συμφωνία απελευθέρωσης των συναλλαγών της (CAFTA) - μεταξύ των ΗΠΑ, Ελ Σαλβαδόρ, Ονδούρα, Γουατεμάλα, Νικαράγουα, και Κόστα Ρίκα, συν τη δομινικανή Δημοκρατία - έχουν οδηγήσει το Lula να βάλει κατά μέρος, τουλάχιστον προς το παρόν, τη δημιουργία μιας ομάδας εμπορικών συναλλαγών που θα κάλυπτε την όλη Λατινική Αμερική. Εντούτοις, η προσθήκη των νέων συνδυαζόμενων μελών μέσω των συμφωνιών απελευθέρωσης των συναλλαγών δεν ενισχύει απαραίτητως το MERCOSUR ούτε δεν εμβαθύνει την ολοκλήρωση, επειδή οι συμφωνίες για την παραγωγή και οι εξωτερικές σχέσεις δεν είναι δεσμευτικές στα συνδυαζόμενα μέλη.

Η αδυναμία της στρατηγικής ήταν εμφανής το 2003, όταν υπεγράφη η Χιλή - που διαπραγματευόταν να γίνει πλήρες μέλος ένα ακριβώς έτος πριν από τη συμφωνία απελευθέρωσης των συναλλαγών με τις ΗΠΑ, που καταστρέφουν οποιαδήποτε ελπίδα της πλήρους ιδιότητας μέλους της χώρας.

Η Κολομβία και ο Ισημερινός διαπραγματεύονται αυτήν την περίοδο συμφωνία απελευθέρωσης των συναλλαγών με τις Ηνωμένες Πολιτείες στο πλαίσιο της εμάς-των Άνδεων συμφωνίας απελευθέρωσης των συναλλαγών (AFTA). Εάν η AFTA καθιερωθεί, θα ήταν ένα σοβαρό χτύπημα στις φιλοδοξίες της MERCOSUR.

Ομοίως, η ίδρυση της υποστηριζόμενης από τη MERCOSUR, Κοινότητας των Αμερικανικών Εθνών του Νότου (SACN- Ισπαν. NASA) για να ενθαρρύνει την πολιτική, οικονομική και ολοκλήρωση υποδομής καθώς επίσης και την αντίθετη στην αμερικανική επιρροή στην περιοχή, μπορεί να αποδειχθεί συμβολική. Η NASA θα αποτελούσε μια κοινή αγορά που θα διαμορφωνόταν σύμφωνα με την Ε.Ε., αποτελούμενη από τα κράτη-μέλη της CAN και MERCOSUR, συν τη Χιλή, το Σουρινάμ και τη Γουιάνα. Αλλά οι χώρες όπως το Περού και η Κολομβία είναι στενοί σύμμαχοι των ΗΠΑ, μια σχέση ασυμβίβαστη με το είδος ολοκλήρωσης που προωθούσε η MERCOSUR για τη NASA.

11. Η Χιλή στο Πλαίσιο των Εμπορικών Διαπραγματεύσεων Ε.Ε.-Mercosur

Αξιίζει να επισημανθεί ότι ακόμα κι αν η Διακήρυξη του Ρίο ήταν μια κοινή δήλωση αυτό δεν σημαίνει ότι η MERCOSUR δέχτηκε την απαιτητική πρόταση της Ε.Ε. για διαπραγμάτευση μαζί με τη Χιλή. Σε γενικές γραμμές, αυτό έχει απορριφθεί συστηματικά από τη MERCOSUR, η οποία έχει υποστηρίξει ότι οι διαπραγματεύσεις με την Ε.Ε. πρέπει να κρατηθούν χωριστές για τους ακόλουθους λόγους:

- Ως τελωνειακή ένωση, οι χώρες της MERCOSUR μοιράζονται μεταξύ τους κοινούς εμπορικούς κανόνες και δεσμεύσεις, καθώς επίσης και τα ποιοτικά, τεχνικά και υγειονομικά πρότυπα, τα οποία δεν συμπίπτουν απαραίτητως με εκείνα της Χιλής.
- Επιπλέον, οι διαπραγματεύσεις της MERCOSUR με τη Χιλή περιορίζονται σε μια περιοχή απελευθέρωσης των συναλλαγών. Κατά συνέπεια, η MERCOSUR δεν μπορεί να διαπραγματευτεί μαζί με τη Χιλή έναντι της Ε.Ε..
- Υπάρχουν μερικά αντιφατικά οικονομικά συμφέροντα μεταξύ, παραδείγματος χάριν, του γεωργικού τομέα της Χιλής και αυτού μερικών χωρών του MERCOSUR, ιδιαίτερα της Αργεντινής και της Ουρουγουάης. Η διαφορά για τα ευαίσθητα προϊόντα μεταξύ της Χιλής και της MERCOSUR ενδεχομένως να είναι αποτέλεσμα της ανοικτότερης οικονομικής πολιτικής της Χιλής.¹⁶⁸

Η Ε.Ε. υπέγραψε ένα *Πλαίσιο Συμφώνου Συνεργασίας* με τη Χιλή για την προαγωγή της πολιτικής και οικονομικής συνεργασίας. Αντίθετα με τις προσδοκίες οι διαπραγματεύσεις με τη Χιλή ολοκληρώθηκαν χρονικά πριν από τις διαπραγματεύσεις με τη Mercosur (Νοέμβριος 2002).¹⁶⁹

¹⁶⁸ Σημειώνεται ότι η Χιλή υπέσκαψε την πρωτοβουλία του F. Cardoso, για μια διευρυμένη συνεργασία της Νοτ. Αμερικής, διαπραγματευόμενη την υπογραφή διμερούς συμφωνίας με τις ΗΠΑ από το 2000. (υπεγράφη το 2004). Γ. Μ. Σπυρόπουλος, *Ο Τρίτος Κόσμος στις Διεθνείς Σχέσεις: Μύθοι και Πραγματικότητες*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2005.

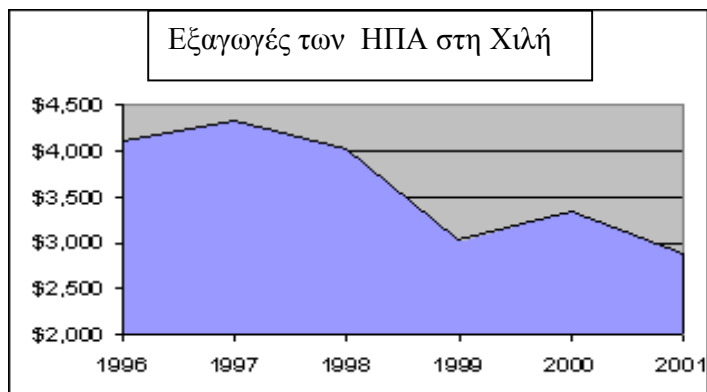
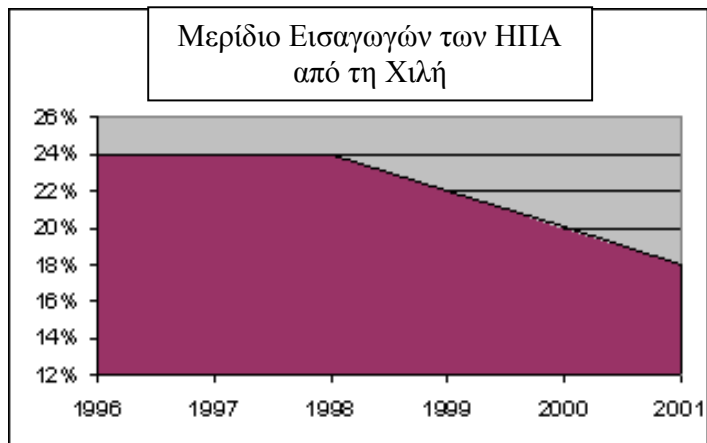
¹⁶⁹ Tussie, Diana and Cintia Quiliconi, *The Current Trade Context*, , Human Development Report 2005, οπ.παρ.

Όσον αφορά στην FTAA αναπτύσσεται ο σκεπτικισμός και στη Χιλή, με τη διαφορά ότι η Χιλή ευνοείται σε κάποιες περιπτώσεις από τις χαμηλές τιμές του δολαρίου (βλ. χαλκός), λόγω του προσανατολισμού της σε εξαγωγές εκτός της αμερικανικής ηπείρου. Αυτός, άλλωστε είναι και ο βασικότερος λόγος υπογραφής μιας διμερούς Συμφωνίας Ελευθέρου Εμπορίου (FTA) με τις ΗΠΑ. Σημειώνεται ότι η Χιλή έχει αντίστοιχες συμφωνίες με την Ν. Κορέα, το Μεξικό, την Ε.Ε.

Η οικονομική συνεργασία Χιλής – ΗΠΑ αν και διευρύνεται θεσμικά, σε επίπεδο δεικτών γνωρίζει πτώση (βλ. Διαγράμματα 11,12). Εξακολουθεί παρόλ' αυτά να κινείται σε διμερές επίπεδο με πρόβλεψη την κατάργηση των μεταξύ τους δασμών σε 12 χρόνια (βλ. Free Trade Agreement, 2003).¹⁷⁰ Με βάση την παραπάνω Συμφωνία, η γενική εκτίμηση είναι ότι η πτώση των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ Χιλής – ΗΠΑ μεσοπρόθεσμα αναμένεται να γνωρίσει τάσεις συγκράτησης ή έστω ελαφράς αναστροφής. Εν τούτοις, η αξιολόγηση του συγκεκριμένου είδους συμφωνιών συναρτάται με την διάσταση του περιφερειακού εμπορίου.

¹⁷⁰ Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC), *The Chilean Strategy of Trade Liberalization and Market Access*, οπ. παρ., σελ. 34-35.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ XVII, XVIII

Πηγή: U.S. Census Bureau, Foreign Trade Division, Data Dissemination Branch, Washington, D.C. 20233

Από την άλλη, η Χιλή φαίνεται να αντιμετωπίζει συγκρατημένα τη λογική της FTAA, υπό τους όρους της διευρυνόμενης NAFTA. Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια για τη διεύρυνση της συνεργασίας της Χιλής με τις ΗΠΑ στον τομέα των επενδύσεων είναι το ενδιαφέρον (αίτημα σε επίπεδο διαπραγματεύσεων) των ΗΠΑ για την εκμετάλλευση του συνόλου των αποθεματικών του ασφαλιστικού συστήματος της Χιλής από αμερικανικές επενδυτικές εταιρείες.

Η Χιλή θεωρεί ότι η διεύρυνση των οικονομικών της σχέσεων με την Ε.Ε. θα ήταν πιο επωφελής γι αυτήν απ' ότι η ένταξή της NAFTA.¹⁷¹ Οι ΗΠΑ από την πλευρά τους φαίνεται να έχουν θέσει σε δεύτερο πλάνο την παν-αμερικανική ολοκλήρωση αφού η πολιτική των διμερών συμφωνιών¹⁷² αυτού του τύπου λειτουργεί προς όφελός τους, σε δύο επίπεδα:

- Πολιτικά, ως βήμα πειθούς και άλλων κρατών για υπογραφή διμερών συμφωνιών προς μια μελλοντική FTAA και διασφάλισης μιας σειράς οικονομικών συμφερόντων σ' αυτές τις χώρες.¹⁷³
- Οικονομικά, καθώς οι διμερείς συμφωνίες απελευθέρωσης του εμπορίου εξασφαλίζουν ένα είδος διαιώνισης στη σχέση κέντρου – δορυφόρων με σαφές πλεονέκτημα υπέρ του κέντρου.¹⁷⁴

Η Χιλή η οποία υπέγραψε το 2004 Σύμφωνο Απελευθέρωσης των Συναλλαγών (Free Trade Agreement) με τις ΗΠΑ τα αποτελέσματα όσον αφορά αυτό καθαυτό το εμπορικό της ισοζύγιο, πέραν της ευρύτερης στρατηγικού χαρακτήρα στόχευσής της, είναι προς στιγμήν αρνητικά.¹⁷⁵

¹⁷¹ European Parliament, Delegation for Relations with the Countries of South America and MERCOSUR, *Report on a working party visit to Paraguay, Chile and Peru*, 12-21 July 2002.

¹⁷² *Beyond Borders, The New Regionalism in Latin America, Economic and Social Progress in Latin America, 2002 Report*, John Hopkins University Press for the Inter-American Development Bank, Washington, D.C.

¹⁷³ European Parliament, Delegation for Relations with the Countries of South America and MERCOSUR, *Report on a working party visit to Paraguay, Chile and Peru*, οπ. παρ.

¹⁷⁴ Miroslav Jovanovic, *Διεθνής Οικονομική Ολοκλήρωση*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2002, σελ 508-509.

¹⁷⁵ Hugo Fazio, *Chile is Losing Partner in Free Trade Agreements*, International Relations Center, Americas Program Commentary, December 14, 2005.

ΠΙΝΑΚΑΣ 23 Εμπορικό Πλεόνασμα Χιλής – ΗΠΑ 2004-2005 (m. US\$)			
	Εξαγωγές	Πλεόνασμα	Εισαγωγές
2004	4.820,4	3.166,4	1,654,0
2005	3.693,2	3.093,1	600,1

Πηγή: Hugo Fazio, *Chile is Losing Partner in Free Trade Agreements*, International Relations Center, Americas Program Commentary, December 14, 2005.

Αντίστοιχη κριτική ασκεί και ο *J. Stiglitz*, κάνοντας λόγο για «ασύμμετρες συμφωνίες». Επιπλέον αναφέρει ότι η πρόσφατη συμφωνία μεταξύ Χιλής και ΗΠΑ (Free Trade Agreement, 2003) πέραν των παθογενών χαρακτηριστικών που προαναφέρθηκαν, επί της ουσίας περιορίζει τη δυνατότητα της Χιλής να ελέγξει τις βραχυπρόθεσμες (κερδοσκοπικού τύπου) ροές κεφαλαίων. Πρόκειται για τη βασική αιτία που οδήγησε στις οικονομικές κρίσεις του παρελθόντος. Η απώλεια της συγκεκριμένης δυνατότητας αναμφίβολα θα αυξήσει την εξάρτηση της χώρας, όχι τόσο σε οικονομικό επίπεδο όπως στο παρελθόν, όσο σε πολιτικό επίπεδο, καθώς λόγω του εξωτερικού χρέους η διεθνής αγορά θα αποκτήσει γνώμη επί των πολιτικών εξελίξεων εντός της χώρας, όπως συνέβη με την περίπτωση *Lula* στη γειτονική Βραζιλία.¹⁷⁶

Ειδικά ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αναφορικά με την πορεία ολοκλήρωσης της MERCOSUR, σε σχέση με το ευρωπαϊκό μοντέλο ολοκλήρωσης, το οποίο θεωρείται επισήμως πρότυπο ολοκλήρωσης, καταγράφονται οι εξείς θεμελιώδεις διαφοροποιήσεις:

- Η Mercosur δεν διαθέτει κοινό προϋπολογισμό,
- Η διακυβερνητική δομή της MERCOSUR δυσχεραίνει τη διαδικασία κοινών πολιτικών, ενώ τα κοινοτικά της όργανα θεωρούνται περιορισμένης ισχύος καθώς δεν διαθέτουν την απαιτούμενη αυτονομία,

¹⁷⁶ J. E. Stiglitz, *The Tricks of Trade Treaties*, Project Syndicate, January 2003.

- Η ύπαρξη τεσσάρων διαφορετικών νομισμάτων δυσχεραίνει τη διαδικασία ολοκλήρωσης της αγοράς,
- Η έλλειψη ανεξάρτητων θεσμών τεχνικού χαρακτήρα εμποδίζει τη διαδικασία διαπραγμάτευσης πολυεπίπεδα,
- Η διαδικασία της ισομερούς ψηφοφορίας δεν διευκολύνει τη λήψη αποφάσεων.

Επιπλέον καταγράφεται:

- Ασυμβατότητα συνταγματικών κειμένων. Τα συντάγματα των τεσσάρων χωρών δεν αναγνωρίζουν εξίσου την ισχύ των διεθνών κανόνων (άρα και των κανόνων της περιφερειακής ολοκλήρωσης).¹⁷⁷
- Ανυπαρξία μηχανισμού για την ενσωμάτωση των κανονισμών του MERCOSUR καθώς και για την ενεργοποίησή τους. Μόνο περίπου 45% των εγκεκριμένων κανονισμών τίθενται σε ισχύ. Μια σειρά από κανονισμούς τελικά υπόκεινται στις πολυάριθμες εξαιρέσεις, χωρίς να υπάρχει διαδικασία επιβολής τους.¹⁷⁸

Η περιφερειακή ολοκλήρωση δεν αποτελεί μόνο μια διαδικασία μεγιστοποίησης του οικονομικού οφέλους, αλλά μια στρατηγική, η οποία πέραν των γεωπολιτικών της παραμέτρων, περιλαμβάνει στοιχεία πολιτικού χαρακτήρα που περιλαμβάνουν δομικού τύπου μεταρρυθμίσεις και θεσμικές προσαρμογές.

Υπό την πίεση της οικονομικής κρίσης, οι Πρόεδροι της MERCOSUR (Δεκέμβριος 2000) θέσπισαν μακροοικονομικά κριτήρια για την ένταξη ενός κράτους στην υπό σχεδίαση νομισματική ένωση της MERCOSUR, αντιλαμβανόμενοι ότι το περιφερειακό οικονομικό περιβάλλον λειτουργεί ως πολλαπλασιαστής της οικονομικής ισχύος και κατ' επέκταση ως ασπίδα απέναντι στις κρίσεις:

¹⁷⁷ Celina Pena and Ricardo Rozemberg, *MERCOSUR: A Different Approach to Institutional Development*, οπ. παρ., σελ. 6.

¹⁷⁸ Το ίδιο.

- Δημιουργία περιοχής ελεύθερου εμπορίου
- Τα κράτη-μέλη πρέπει να εναρμονίσουν τα κριτήρια καθορισμού και μετρήσεων των βασικών μακροοικονομικών μεταβλητών.
- Τα κράτη-μέλη δεν πρέπει να υποτιμούν τη νομισματική ισοτιμία τους, καθώς και να τη διατηρούν εντός των ορίων που θέτει η κεντρική περιφερειακή τράπεζα.
- Το ετήσιο ποσοστό πληθωρισμού σε κάθε χώρα δεν θα πρέπει να ξεπερνά το 3%.
- Τα κράτη-μέλη δεν πρέπει να έχουν υπερβολικό έλλειμμα και ειδικότερα το έλλειμμα του προϋπολογισμού να μην ξεπερνά το 3% του ΑΕΠ.
- Το καθαρό έλλειμμα του δημόσιου τομέα να μην ξεπερνά το 40% του ΑΕΠ.
- Τα κράτη-μέλη δεν πρέπει να έχουν υψηλό έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών άνω του 3%.

Επιχειρώντας την προσέγγιση της απόστασης της MERCOSUR από τα κριτήρια που συγκροτούν θεωρητικά τη νομισματική ένωση, ανιχνεύοντας δηλαδή το βαθμό περιφερειακής ολοκλήρωσης προκύπτει ότι:

- Πρώτον, οι ενδοπεριφερειακές εξαγωγές της Αργεντινής, Βραζιλίας, Παραγουάης και Ουρουγουάης - παρά το γεγονός ότι το ενδοπεριφερειακό εμπόριο μεταξύ οι χώρες του MERCOSUR αυξήθηκε περισσότερες από τρεις φορές μεταξύ 1991 και 2000 - το συνολικό ύψος των ενδοπεριφερειακών συναλλαγών σε αυτή την περιοχή αντιπροσωπεύει λιγότερο από 2.0% του ΑΕΠ.¹⁷⁹ Επιπλέον ο βαθμός ανοίγματος της MERCOSUR είναι ακόμα χαμηλός καθώς επίσης και το μέγεθος των οικονομιών που περιλαμβάνονται στο εμπόριο αφού το μερίδιό τους στην παγκόσμια οικονομία είναι μόνο περίπου 4.0%.
- Δεύτερον, η κινητικότητα των θεμελιωδών παραγόντων (κεφαλαίου/εργασίας) στην περιοχή της MERCOSUR είναι πολύ χαμηλή και ασύμμετρη. Η

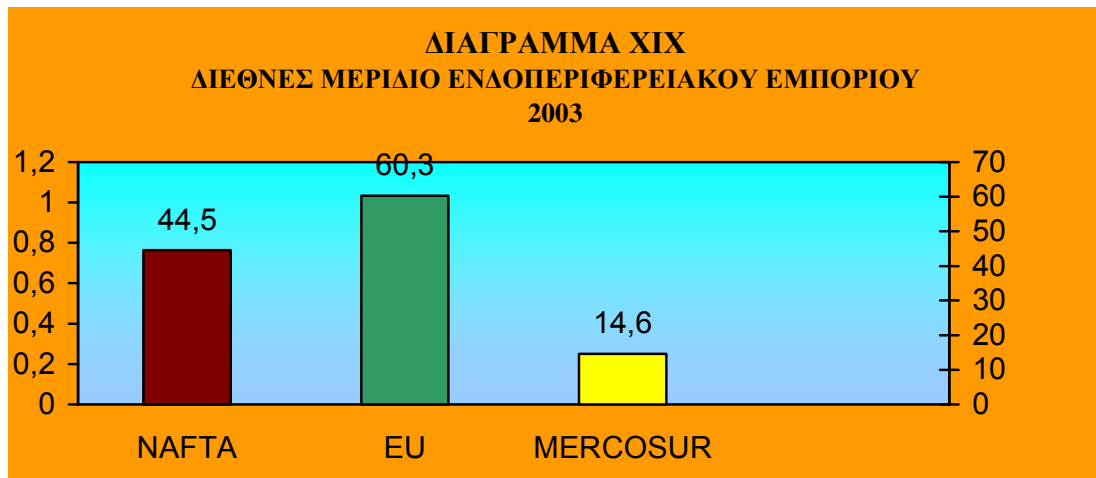
¹⁷⁹ Fernando Ferrari Filho, *Is it Possible to Achieve a Monetary Union in MERCOSUR? A post Keynesian Alternative Proposal*, Federal University of Rio Grande do Sul.

κινητικότητα εργασίας στο MERCOSUR είναι χαμηλή επειδή υπάρχουν διαφορετικά τεχνικά και επαγγελματικά προσόντα μεταξύ των εργαζομένων, καθώς επίσης και ότι οι αγορές εργασίας στις χώρες της MERCOSUR είναι θεσμικά περιορισμένες.¹⁸⁰ Από την άλλη πλευρά, η κινητικότητα κεφαλαίου στη MERCOSUR είναι αρκετά ασύμμετρη. Τη δεκαετία του '80, η Ουρουγουάη υιοθέτησε μια αγορά απολύτως ανοικτή στο εξωτερικό κεφάλαιο ως τμήμα της στρατηγικής της ανάπτυξης. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, η Αργεντινή δεν είχε οποιουσδήποτε περιορισμούς σε εξωτερικό κεφάλαιο ως αποτέλεσμα της στρατηγικής της για την απόκτηση διεθνούς νομισματικής αξιοπιστίας. Εντούτοις, από το τέλος του 2001, η Αργεντινή έχει «ελεγχόμενο» διεθνές κεφάλαιο λόγω της κρίσης του εξωτερικού χρέους. Η Βραζιλία, σε ένα πλαίσιο εύκαμπτου καθεστώτος συναλλαγματικής ισοτιμίας, είναι σε θέση να εφαρμόσει κάποιο είδος κεφαλαιακών ελέγχων. Η δε Παραγουάη, μόλις πρόσφατα, φιλελευθεροποίησε τη χρηματιστική αγορά της.

- Τρίτον, τα στατιστικά στοιχεία των χωρών μελών της MERCOSUR δείχνουν ότι τα ποσοστά του πληθωρισμού, των ονομαστικών επιτοκίων, της οικονομικής ανάπτυξης και της ανεργίας κινούνται διαφορετικά.
- Τέταρτον, η συμμετρία απέναντι στις κρίσεις είναι πολύ μικρότερη στη MERCOSUR απ' ό τι στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση (EMU) και την FTAA. Κατά τον *Licandro Ferrando*, η οικονομική εμβάθυνση στη MERCOSUR έχει αυξήσει σημαντικά το βαθμό συμμετρίας.¹⁸¹
- Πέμπτον, η δημοσιονομική συνεργασία συνιστά το μεγαλύτερο πρόβλημα καθώς η στοχοθέτηση γίνεται προς το παρόν σε μη υποχρεωτική βάση λόγω της έλλειψης ανεξάρτητων θεσμών υπερεθνικού χαρακτήρα.

¹⁸⁰ Eduardo Levy Yeyati and Federico Sturzenegger, *Is EMU a Blueprint for MERCOSUR?*, Business School, Universidad Torquato Di Tella, σελ. 11-12.

¹⁸¹ Το ίδιο.

Πηγές: *Economist*, *OAS*, *ECLAC*

Τα στοιχεία δείχνουν η οικονομική ολοκλήρωση μεταξύ των χωρών της MERCOSUR βρίσκεται σε εξέλιξη αλλά είναι ακόμα πρόωμη.

Όσον αφορά στην αυτή καθαυτή σχέση με την Ε.Ε. ένας από τους λόγους που μέχρι στιγμής κρατούν παγωμένη την υπογραφή *Συμφώνου Διαπεριφερειακής Συνεργασίας Ε.Ε. – Mercosur*, είναι η παράλληλη περιφερειακή κινητικότητα που παρατηρείται σε επίπεδο:

- FTAA (ημισφαιρικού διαλόγου)
- Νοτίου Αμερικής (Υπο-περιφερειακού διαλόγου)

Και οι δύο παραπάνω διαστάσεις επηρεάζουν σημαντικά την εξάρτηση των οικονομιών της MERCOSUR. Είναι προφανές MERCOSUR αντιμετωπίζει στρατηγικά διλήμματα πριν ακόμη ολοκληρωθεί (οικονομικά και πολιτικά)¹⁸² ως υποπεριφέρεια, λόγω του ότι οι εξαγωγές της MERCOSUR προς άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής εμπεριέχουν κατα πολύ μεγαλύτερα ποσοστά προστιθέμενης αξίας σε σχέση με τις εξαγωγές, πρωτογενούς κυρίως χαρακτήρα προς τις χώρες της FTAA.¹⁸³ Από την άλλη πλευρά το μέγεθος της αγοράς της FTAA συνιστά μεγάλη πρόκληση, όπως ακόμη

¹⁸³ Josefina Monteagudo & Masakazu Watanuki, *Regional Trade Agreements for MERCOSUR: a Comparison Between the FTAA and the FTA with the European Union*, *Economie Internationale*, Issue 2Q – 3Q, 2003.

μεγαλύτερη πρόκληση συνιστά και η διεύρυνση των εμπορικών συναλλαγών με την Ε.Ε., λόγω του ότι η αγροτική οικονομία της MERCOSUR είναι άκρως ανταγωνιστική σε παγκόσμια κλίμακα.

Στις διαπραγματεύσεις της με την Ευρωπαϊκή Ένωση η MERCOSUR στόχευε κατ' αρχήν στο ότι, η μελλοντική συμφωνία θα είναι συμβατή με το σύστημα του ΠΟΕ και ότι η Ε.Ε. δεν θα αποκλείει τα γεωργικά προϊόντα από τις διαπραγματεύσεις απελευθέρωσης εμπορίου, ούτε θα τις υποβιβάζσει σε προσφορές που υποβάλλονται στα πλαίσια του κύκλου της χιλιετίας. Πρόκειται για στόχους που σε κάποιο βαθμό επετεύχθησαν. Επιπλέον, το στρατηγικό ενδιαφέρον της MERCOSUR κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων να αντιστραφεί το υψηλό έλλειμμα που έχει εμφανιστεί από το 1994 στο εμπόριο της με την Ε.Ε., επετεύχθη στην αρχή του νέου αιώνα.

Όσον αφορά στις μη δασμολογικές διαπραγματεύσεις, δεν θέτουν μεγάλες δυσκολίες για τη MERCOSUR δεδομένου ότι η ίδια η Ε.Ε. έχει αναγνωρίσει τη σχετική ομοιότητα και μεταξύ των εμπορικών κανόνων. Εντούτοις, η πρόθεση της Ε.Ε. είναι να αρχίσουν οι μη δασμολογικές διαπραγματεύσεις με την εξέταση μερικών εμπορικών κανόνων που δεν προβλέπονται από τη MERCOSUR. Στην πραγματικότητα, η Ε.Ε. έχει παρουσιάσει σαφές ενδιαφέρον για τη διαπραγμάτευση μερικών θεμάτων σχετικών με ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας σχετικά με τα οποία το MERCOSUR δεν έχει αναπτύξει μέχρι τώρα μια κοινή πολιτική. Επιπλέον η Ε.Ε. έχει επιδείξει ενδιαφέρον για την απελευθέρωση του τομέα των υπηρεσιών, όπου αντιτίθεται η Βραζιλία.

Από την άλλη πλευρά η ΚΑΠ, ενώ φαινόταν ότι έπνεε τα λοίσθια, κέρδισε παράταση (μέχρι το 2013) με αποτέλεσμα να δυσκολεύονται οι διαπραγματεύσεις τις Ε.Ε. με την πλειονότητα των αναπτυσσομένων χωρών.¹⁸⁴ Η συγκεκριμένη διάσταση αντικατοπτρίστηκε στην τελευταία σύνοδο του ΠΟΕ στο Χόνγκ Κόνγκ.

Η MERCOSUR επιθυμεί να συζητηθούν πρώτα οι κανόνες και κανονισμοί που περιορίζουν την πρόσβαση της MERCOSUR στην αγορά της Ε.Ε. (βασικά υγειονομικοί και φυτο- υγειονομικοί και τεχνικοί κανόνες) σχετικά με τους οποίους οι χώρες της

¹⁸⁴ Χ. Πουλίδου, «Πως ο Τ. Μπλερ χάθηκε στο τρίγωνο της Βαϊμάρης», Εφημερίδα *Επενδυτής* 23 Δεκεμβρίου 2005.

MERCOSUR έχουν αναπτύξει κοινούς κανονισμούς.¹⁸⁵ Η μέχρι στιγμής κοινή θέση (σε διαπραγματευτικό πάντα επίπεδο) κατέληξε στην αποδοχή της Συμφωνίας SPS.¹⁸⁶

Σύμφωνα με δηλώσεις του Επιτρόπου Εξωτερικών Υποθέσεων της Ε.Ε., η Σύνοδος Ε.Ε. – MERCOSUR στη Βιέννη (Μάιος 2006) θα αποτελούσε την κατάλληλη ευκαιρία για την υπογραφή του Συμφώνου.¹⁸⁷ Αυτό πρακτικά σήμαινε ότι η Ε.Ε. ενδιαφερόταν να κλείσει το θέμα πριν την ολοκλήρωση του κύκλου της Doha. Αντίθετα, οι διπλωμάτες της MERCOSUR, με προεξέχοντες τους Βραζιλιάνους επιθυμούσαν την ολοκλήρωση του κύκλου της Doha, ώστε να είναι σε θέση να εξασφαλίσουν μεγαλύτερη συναίνεση από την Ε.Ε. για το εμπόριο των αγροτικών προϊόντων.

Το πρόβλημα παρ' όλα αυτά έγκειται στο ότι κάτι αντίστοιχο συνέβη και στο Χόνγκ – Κόνγκ, με αποτέλεσμα η υπογραφή του Συμφώνου να παγώσει σχεδόν κοινή συνενέσει, προκειμένου να εξασφαλιστούν καλύτεροι όροι διαπραγμάτευσης. Το ερώτημα που τίθεται είναι το εάν η Βραζιλία (βασική δύναμη στη MERCOSUR) η οποία σημειώνεται ότι δήλωσε ικανοποιημένη από το Χόνγκ Κόνγκ, θα βάλει νερό στο κρασί της, για λόγους που σχετίζονται με περιφερειακές αλλά και εσωτερικές πολιτικές σκοπιμότητες αποδεχόμενη μια συμφωνία με την Ε.Ε. που μοιραία θα παρεκκλίνει σημαντικά των αρχών της απελευθέρωσης του εμπορίου. Από την άλλη αξίζει να σημειωθεί ότι, μια από τις επιδιώξεις της Βραζιλίας αλλά και των υπολοίπων χωρών της MERCOSUR, ήταν η ισχυροποίηση της θέσης τους έναντι των ΗΠΑ (βλ. διαπραγματεύσεις για την FTAA), των οποίων τις μέχρι στιγμής προτάσεις θεωρούν περίπου αποικιοκρατικές.^{188,189} Για την οικονομία της Βραζιλίας η ένταξη στην FTAA υπό τους όρους που προσφέρονται, θα ισοδυναμούσε με καταστροφή λόγω του ότι ο τεχνολογικός της τομέας υπολείπεται σε ανταγωνιστικότητα του αντίστοιχου της Βορείου Αμερικής.¹⁹⁰ Μια συμφωνία ελεύθερου εμπορίου με την Ε.Ε. θα αποτελούσε την καλύτερη διαπραγματευτική βάση και θα έφερνε

¹⁸⁵ Natalia Corvo Dolcet, "EU-MERCOSUR Negotiations: A Few Suggestions", *οπ. παρ.*

¹⁸⁶ *Reports of the XIII Round of Negotiations EU-MERCOSUR*, Brussels, 3-7 May 2004.

¹⁸⁷ "EU hopes to reach free trade agreement with MERCOSUR in 2006", *Xinhua*, People's Daily Briefing, <www.bilaterals.org>

¹⁸⁸ Interview with Brazil's Trade Minister, Luiz Fernando Furlan, Reuters, May 14, 2004. Βλ. επίσης Matt Singer, *EU-MERCOSUR Free Trade: US, a Third Wheel?*, Council on Hemispheric Affairs, 2004.

¹⁸⁹ "Acuerdo MERCOSUR-UE clave para destrabar ALCA", www.bilaterals.org

¹⁹⁰ Nicola Philips, "Hemispheric integration and subregionalism in the Americas", *International Affairs*, No 79, Febr. 2003, σελ. 327.

τις ΗΠΑ (Βλ. FTAA) στη θέση του αμυνόμενου,¹⁹¹ καθώς θα ήταν υποχρεωμένες προκειμένου να προσεταριστούν τη MERCOSUR, να ανοίξουν σημαντικά την «προστατευμένη» στα προϊόντα του Νότου, αγορά τους.

Αναμφίβολα η MERCOSUR αντιπροσωπεύει τη σημαντικότερη προοπτική για τη λατινοαμερικάνικη ολοκλήρωση, αποτελώντας ταυτόχρονα εναλλακτική προοπτική στην καθοδηγούμενη από τους ισχυρούς παγκοσμιοποίηση. Η μοίρα της, εντούτοις, θα εξαρτηθεί από την προθυμία των κυβερνήσεων να συνεχίσουν να εργάζονται μαζί κατά τρόπο συνεπή και ενοποιημένο.

Η συμμαχία μεταξύ της Αργεντινής, της Βραζιλίας, και της Βενεζουέλας είναι ιδιαίτερα στρατηγική τόσο όσον αφορά στην ενίσχυση της ολοκλήρωσης, όσο και όσον αφορά στην ύπαρξη της παρουσίας της MERCOSUR στο διεθνή χώρο. Παρόλ' αυτά, σε μια τριμερή προεδρική σύνοδο κορυφής, οι τρεις Πρόεδροι απέρριψαν την ιδέα μιας διαπραγμάτευσης με τα διεθνή όργανα όπως το ΔΝΤ ως ομάδα. Εντούτοις, η προοπτική συνεργασίας σε επιχειρήσεις πετρελαίου μεταξύ των τριών χωρών θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική. Η επιθυμία Chavez να δημιουργηθεί η "Petrosur", μια διεθνική επιχείρηση πετρελαίου από τις τρεις χώρες συν τη Βολιβία θεωρείται σημαντικό οικονομικό πρόκριμα. Εάν γίνει ένα τέτοιο πρόγραμμα πραγματικότητα, η προοπτική της αμερικανικής ολοκλήρωσης έρχεται πλησιέστερα.

¹⁹¹ Αξίζει επιπλέον να σημειωθεί ότι η Mercosur δέχεται μια σειρά από αρνητικές επιπτώσεις μετά τη συμφωνία της Χιλής με τις ΗΠΑ (Free Trade Agreement). *Cuadernos de Economía, Año 40, N° 121, December 2003, σελ. 452-459.* Η παραπάνω κίνηση των ΗΠΑ ερμηνεύτηκε από τον διεθνή τύπο, ως «επίθεση» εναντίον της Βραζιλίας.

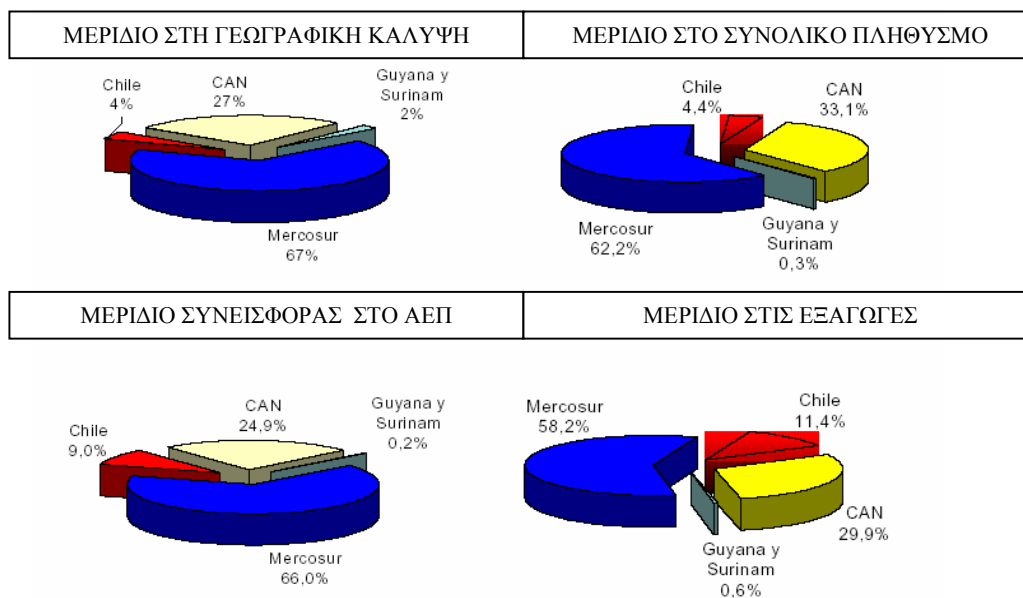
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η MERCOSUR ΚΑΙ Η CAN ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΝΟΤΟΥ

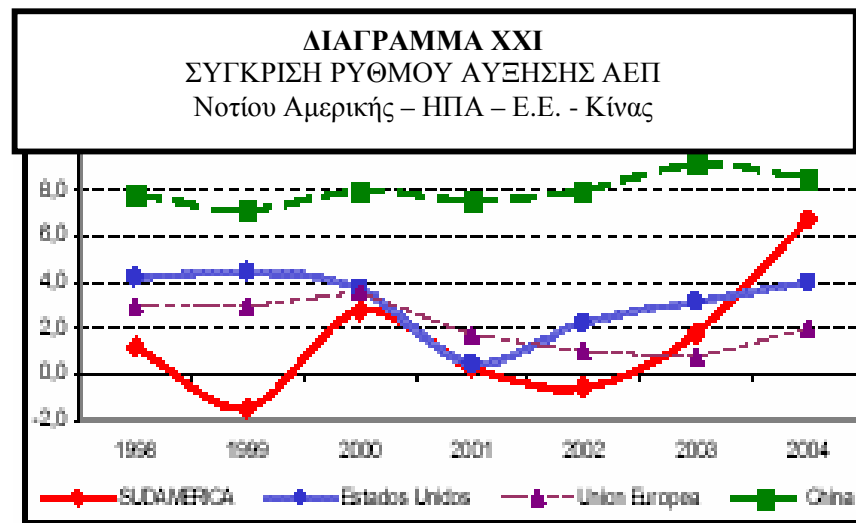
12. Βασική Οικονομική Αποτύπωση της Σχέσης CAN-MERCOSUR

Ο πληθυσμός της Νότιας Αμερικής ανερχόταν σε 372 εκατομμύριο κατοίκους στο έτος 2004, όπου η Βραζιλία είναι η χώρα με περισσότερους κατοίκους που αντιπροσωπεύουν 49.7 % της Νότιας Αμερικής. Ακολουθεί η Κολομβία με 12.2%. Ο πληθυσμός των χωρών της κοινότητας των Άνδεων ανερχόταν σε 122 εκατομμύριο κατοίκους στο έτος 2004, αντιπροσωπεύοντας το 32.7 τοις εκατό του πληθυσμού της Νότιας Αμερικής. Ο πληθυσμός της MERCOSUR συνολικά ανερχόταν σε 233 εκατομμύριο κατοίκους το 2004 και αντιπροσωπεύοντας τα 63% του συνόλου του πληθυσμού της Νότιας Αμερικής.

Συγκριτικά Διαγράμματα XX
Μερίδια CAN – MERCOSUR (2004)

Πηγή: CAN

Συνολικά η οικονομία των χωρών της *Κοινότητας των Εθνών της Νότιας Αμερικής* (SACN) σημείωσε μια σημαντική αύξηση 6.7% το 2004. Αυτή η αύξηση, για δεύτερο διαδοχικό έτος, αυτό επηρεάστηκε από ένα ευνοϊκό διεθνές περιβάλλον. Το ύψος των τιμών του πετρελαίου ευνόησε πολλές από τις χώρες της περιοχής. Όλες οι χώρες της Νότιας Αμερικής παρουσίασαν αύξηση του ακαθάριστου εσωτερικού προϊόντος του το 2004. Μέσα σε αυτήν την σκηνή, η MERCOSUR είχε ρυθμό αύξησης ΑΕΠ 2.4 % το 2003 και 5.9% το 2004. Αυτή η αύξηση επηρεάστηκε βασικά από την αύξηση 12% στο ΑΕΠ της Ουρουγουάης και 8 % στο ΑΕΠ της Αργεντινής. Η οικονομία της Χιλής ακολούθησε αυξητική τάση, με αύξηση 6%. Από την άλλη πλευρά, η Κοινότητα των Άνδεων από το -0.8% στο έτος 2003 πήγε σ' ένα ποσοστό 9% το 2004. Κατά το ίδιο διάστημα η Χιλή παρουσιάζει έναν ετήσιο μέσο όρο ρυθμό ανάπτυξης 4.5%, η MERCOSUR 2.0% και η Κοινότητα των Άνδεων 1.9%. Στο Διάγραμμα η Νότια Αμερική εμφανίζει κατά τα τελευταία χρόνια τον ταχύτερο ρυθμό αύξησης ΑΕΠ σε παγκόσμιο επίπεδο, προσεγγίζοντας τον σταθερά υψηλό ρυθμό της Κίνας.

Τα αποθεματικά συναλλάγματος για όλη τη Νότια Αμερική ανήλθαν σε 141 δισεκατομμύρια δολάρια το έτος 2004, δηλαδή, αυξανόμενα σε 15 δισεκατομμύρια από τα δολάρια όσον αφορά το έτος 2003. Για το έτος οι 2004 τα αποθεματικά της Κοινότητας των Άνδεων ανήλθαν σε 50 δις δολ. φθάνοντας να αντιπροσωπεύουν τα 35% των διεθνών αποθεματικών της Νότιας Αμερικής. Η MERCOSUR διαθέτει τα μεγαλύτερα διεθνή αποθεματικά της Νότιας Αμερικής που αντιστοιχούν σε 75 δις δολάρια,

αντιπροσωπεύοντας το 53% των αποθεματικών της Νότιας Αμερικής. Τα αποθεματικά της Χιλής αντιπροσωπεύουν τα 11% της νότιας αμερικανικής περιοχής.¹⁹² Υπό αυτή την έννοια δυνατότητα «άμυνας» απέναντι σε οποιαδήποτε κρίση έχει αυξηθεί σημαντικά.

Το εξωτερικό εμπόριο της Νότιας Αμερικής επιδεικνύει μια αυξανόμενη τάση από το 1994. Από 109 δις δολάρια το 1994, ανήλθε σε 237 δισεκατομμύριο δολάρια το 2004, με έναν συσσωρευμένο ετήσιο μέσο όρο 8% κατά τη διάρκεια της περιόδου 1994-2004. Όλες οι χώρες της περιοχής αύξησαν τις πωλήσεις τους στον κόσμο κατά τη διάρκεια το 2004. Υπογραμμίζεται η αύξηση των εξαγωγών της Χιλής σε 55% όσον αφορά το προηγούμενο έτος. Αναλυτικά:

- Στην Κοινότητα των Άνδεων, οι εξαγωγές από 34 δις δολάρια το 1994, ανήλθαν σε 72 δισεκατομμύριο δολάρια το 2004. Η εξαγωγές των Άνδεων προς τις τρίτες αγορές έφτασαν στο μέγιστο ιστορικό επίπεδο των τελευταίων 36 ετών τόσο σε κοινοτικό επίπεδο όσο και σε διακοινοτικό επίπεδο. Ο ετήσιος συσσωρευμένος μέσος όρος τα τελευταία δέκα χρόνια ήταν 7.7%.
- Οι εξαγωγές της MERCOSUR, από 62 δισεκατομμύρια από τα δολάρια το 1994, έφτασαν σε 134 χιλιάδες εκατομμύριο δολάρια το 2004. Η μέση ετήσια αύξηση για τα τελευταία δέκα χρόνια που ήταν 8%. Στους όρους ταχύτητας της αύξησης, το 2004, η Νότια Αμερική φθάνει περισσότερο από για να αναπαραγάγει τις εξαγωγές που καταχωρούνται το 1994. Επιπλέον παρατηρήθηκε αύξηση των εισαγωγών της Νότιας Αμερικής από τον υπόλοιπο κόσμο. Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1994-2004 ο ετήσιος μέσος όρος αύξησης ήταν 5%. Η Νότιος Αμερική από εισαγωγές 103 δις δολαρίων το 1994 έφτασε στο ύψος των 172 δις δολαρίων το 2004.

Μέσα στην περιοχή των Άνδεων, η Βενεζουέλα ξεχωρίζει για τη μεγαλύτερη αύξηση των εισαγωγών της όσον αφορά το προηγούμενο έτος, λαμβάνοντας ένα ποσοστό 80%, ακολουθεί την Κολομβία σε τον με 30%, το Περού με 24%, ο Ισημερινός με 20% και η Βολιβία με μια αύξηση 18%. Οι εισαγωγές των χωρών της MERCOSUR δοκιμάζουν μια

¹⁹² Comunidad Andina, Secretaria General, *Principales Indicadores De la Comunidad Sudamericana De Naciones, 1994-2004*, Documento Estadístico, SG/de 123, 25 de Julio de 2005.

αύξηση από χρόνο σε χρόνο μεταξύ των ετών 1994-1997, η οποία πέφτει κατά τα επόμενα έτη για να φτάσει σε εντυπωσιακά ποσοστά το 2004 με μια αύξηση 37% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Κατά τη διάρκεια της περιόδου στη μελέτη (1994-2004), οι εισαγωγές του MERCOSUR αυξήθηκαν με έναν συσσωρευμένο ετήσιο μέσο όρο ποσοστού 5%. Η Χιλή, χαρακτηρίστηκε επίσης από μια σημαντική αύξηση των εισαγωγών της (30% όσον αφορά το 2003) πράγμα που αποτυπώνει και το δυναμισμό της Χιλιανής Οικονομίας. Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1994-2004 οι εισαγωγές της Χιλής αυξάνονται κατά ετήσιο μέσο όρο 6.6 από εκατό.

Το εμπορικό ισοζύγιο ως αποτέλεσμα της απόδοσης των εμπορικών ροών, στη Νότια Αμερική υπήρξε θετικό κατά 65 δισεκατομμύριο δολαρίων (στοιχεία 2004). Από το 1999 το εμπορικό ισοζύγιο της Νοτίου Αμερικής υπήρξε θετικό με αυξητική τάση. Η Κοινότητα των Άνδεων, αντίθετα από τη Χιλή και τη MERCOSUR, εμφανίζει το εμπορικό πλεόνασμα σχεδόν σε όλη την περίοδο 1994-2004, με την εξαίρεση του έτους 1998, όπου παρουσιάζει ένα έλλειμμα 6.814 εκατ. δολαρίων. Το μέγιστο εμπορικό πλεόνασμα εμφανίζεται το 2004, με 19 δις δολάρια. Το εμπορικό ισοζύγιο της MERCOSUR υπήρξε ελλειμματικό μεταξύ 1995-2000, φθάνοντας στο μέγιστο έλλειμμα των 14.064 εκατ. δολαρίων το 1998. Από το έτος 2001 η ισορροπία του εμπορικού ισοζυγίου γίνεται θετική, φθάνοντας το 2004 στο μεγαλύτερο πλεόνασμά της, με 39 δισεκατομμύριο δολάρια.¹⁹³

Γενικά, στο πλαίσιο της συγκριτικής προσέγγισης CAN – MERCOSUR οι μελέτες της ECLAC δείχνουν μεγαλύτερο βαθμό εναρμόνισης των νομισματικών ισοτιμιών στη MERCOSUR έναντι της CAN.¹⁹⁴

¹⁹³ Comunidad Andina, Secretaria General, *Principales Indicadores De la Comunidad Sudamericana De Naciones, 1994-2004*, οπ. παρ.

¹⁹⁴ Jose Luis Machinea, Guillermo Rozenwurcel, *Macroeconomic coordination in Latin America: does it have a future?*, ECLAC, United Nations, Santiago, Chile, December 2005, σελ. 18.

ΠΙΝΑΚΑΣ 24 Σύγκριση Μ.Ο. Συνολικών Εμπορικών Ροών CAN και MERCOSUR και Χιλής μεταξύ τους και με τη Βόρεια Αμερική - Ε.Ε.σε \$ US mil. (τιμές 1995)			
	1980-1985	1997-2001	Μεταβολή %
CAN – MERCOSUR	4.836	5.125	6%
CAN – Χιλή	1.130	1.882	67%
CAN – Βόρεια Αμερική (NAFTA)	33.377	40.315	21%
CAN – Δυτική Ευρώπη (Ε.Ε.)	17.417	13.645	-22%
CAN (Ενδοκοινοτικά)	1.790	4.943	176%
CAN με άλλους	14.595	13.264	-9%
MERCOSUR – Χιλή	1.869	4.958	165%
MERCOSUR– Βόρ. Αμερική (NAFTA)	23.903	40.724	70%
MERCOSUR - Δυτική Ευρώπη (Ε.Ε.)	27.016	43.152	60%
MERCOSUR (Ενδοκοινοτικά)	4.421	17.211	289%
MERCOSUR με άλλους	31.381	34.532	10%
Χιλή - Δυτική Ευρώπη (Ε.Ε.)	3.975	7.511	89%
Χιλή – Βόρεια Αμερική (NAFTA)	3.358	8.416	151%
Χιλή με άλλους	3.016	8.719	189%

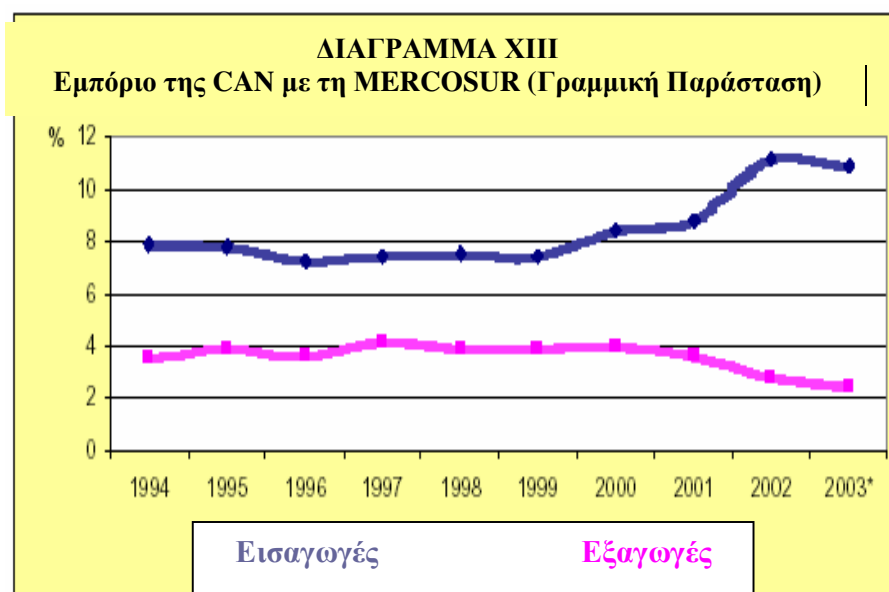
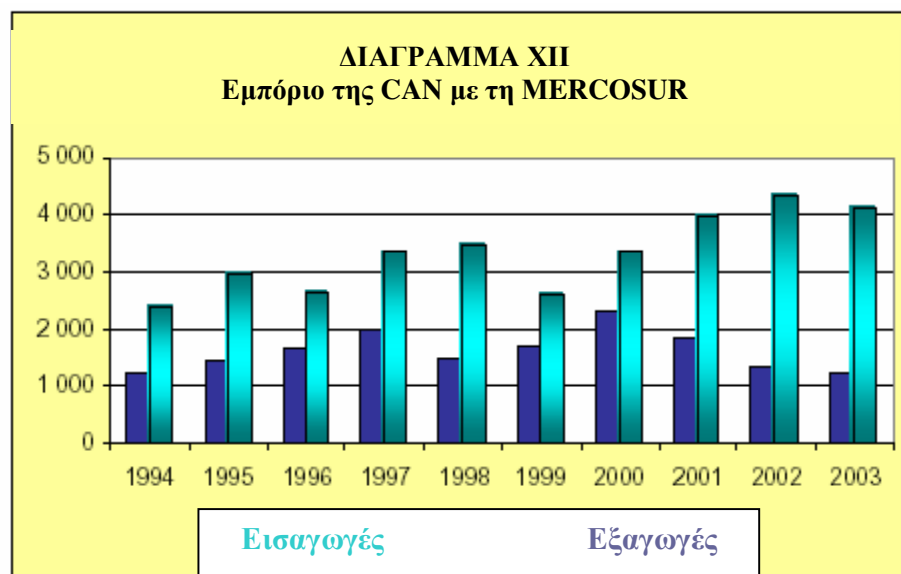
Πηγή: ECLAC

Επιχειρώντας τη συγκριτική αποτίμηση του εμπορίου μεταξύ CAN και MERCOSUR καταγράφεται κατά την τελευταία δεκαετία σημαντική αύξηση των εισαγωγών της CAN από τη MERCOSUR και πτώση των εξαγωγών. (Βλ. Διαγράμματα XII, XIII).¹⁹⁵

Το φαινόμενο αποδίδεται τουλάχιστον εν μέρει:

- στις συμφωνίες ΑΤΡΑ και ΑΤΡΔΕΑ που προσανατολίζουν (πρωτίστως) το εξαγωγικό εμπόριο της CAN προς τις ΗΠΑ.
- Στην άνοδο του βιομηχανικού και μεταποιητικού τομέα της MERCOSUR σε σχέση με τον αγροτικό προσανατολισμό των Άνδεων.

¹⁹⁵ Comunidad Andina, Secretaria General, *INTERCAMBIO COMERCIAL ENTRE LA COMUNIDAD ANDINA Y MERCOSUR, 1994-2003*, Documento Estadístico, SG/de 083/Rev. 1, 28 de Junio de 2004.

Πηγή: CAN

Επιπλέον, παρά το ότι οι εξαγωγές των βασικών αγαθών έχουν πτωτική τάση σε περιφερειακό επίπεδο οι εξαγωγές βασικών προϊόντων που βασίζονται στην εκμετάλλευση των φυσικών πόρων αντιπροσωπεύουν ακόμη ένα υψηλό ποσοστό στις εξαγωγές (58% για τη MERCOSUR, 86% για την Κοινότητα των Άνδεων).

Παρόλ' αυτά το μεγάλο έλλειμμα της Νοτίου Αμερικής στο οποίο υπολείπεται των χωρών της Ανατολικής Ασίας, εντοπίζεται πλέον στο τομέα της νέας τεχνολογίας, πεδίο

στο οποίο είναι αναγκασμένη να στραφεί προκειμένου να ενταχθεί στον αναπτυσσόμενο κόσμο.¹⁹⁶

Γενικά, η Νότιος Αμερική παρά τη δυναμική της, χαρακτηρίζεται από χαμηλό βαθμό εμπορικής ολοκλήρωσης (παρά τη θετική πορεία της τελευταίας δεκαπενταετίας), τόσο όσον αφορά την CAN, όσο και τη MERCOSUR, όσο και μεταξύ τους, σε σύγκριση πάντα με τον υπόλοιπο κόσμο.¹⁹⁷

Το φαινόμενο αποδίδεται:

- Στις μεγάλες αποστάσεις και στην παρουσία μορφολογικών και γεωγραφικών συνθηκών που δυσκολεύουν την προσπέλαση σε προϊόντα και ανθρώπους, όπως η έλλειψη μεταφορικών υποδομών.
- Στις αντιπαλότητες πολιτικού και οικονομικού χαρακτήρα, οι οποίες υπήρξαν αρκετά σοβαρές μέχρι τη δεκαετία του '80, καθώς και σε μια σειρά διασυνοριακές έριδες που σχετίζονται με τον καθορισμό των συνόρων. Επί της ουσίας το επονομαζόμενο στην οικονομία ως “Border Effect” φαινόμενο άρχισε να λειτουργεί καθυστερημένα.

Το συμπέρασμα είναι ότι τα περιθώρια για μια αύξηση του ενδοπεριφερειακού εμπορίου είναι σημαντικά. Σημαντική παράμετρο στη συνεργασία αποτελεί η ανεξάρτητη θεσμικά αλλά συμπληρωματική επι της ουσίας *Πρωτοβουλία Ενσωμάτωσης της Περιφερειακής Υποδομής στη Νότια Αμερική* (IIRSA), η οποία εμπεριέχει τη διαδικασία δημιουργίας υποδομών για τη μεταφορική και ενεργειακή ολοκλήρωση της Νοτίου Αμερικής.

Μια εντονότερη οικονομική συσχέτιση μεταξύ των χωρών της Νοτίου Αμερικής σίγουρα θα αποτυπωθεί και σε θεσμικό επίπεδο. Προγράμματα όπως «ο Αγωγός του Νότου» (Pipeline of South) μήκους 8.000 χλμ. που υπογράφηκε μεταξύ Βενεζουέλας, Βραζιλίας, Αργεντινής, Βολιβίας, Ουρουγουάης και Παραγουάης (Ιούλιος 2006) είναι από

¹⁹⁶ Βλ. *Human Development Report 2005*, United Nations 2006.

¹⁹⁷ Diego Agudelo, Galia J. Benitez and Larry Davidson, *Regional and Global Integration in South America: A Spanish Fiesta Within Trade Communities*, οπ. παρ.

τα έργα που όχι μόνο θα ενισχύσουν την ενεργειακή αλληλεξάρτηση εντός της Νοτίου Αμερικής, αλλά είναι βέβαιο ότι θα επιφέρουν και πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα επί του συνόλου των εμπορικών ροών.¹⁹⁸

13. Η Πρωτοβουλία για την Ένωση της Νοτίου Αμερικής (Θεσμικές Διαστάσεις)

Η CAN και η MERCOSUR είχαν αρχίσει διαπραγματεύσεις για τη δημιουργία *Περιοχής Ελεύθερου Εμπορίου της Νοτίου Αμερικής* (SAFTA – South American Free Trade Area), από το 1998, με τη Συμφωνία-Πλαίσιο του Buenos Aires. Το 2000 ο Πρόεδρος της Βραζιλίας *Fernando Cardoso* με την ευκαιρία των 500 ετών από την ανακάλυψη της Βραζιλίας, βρήκε την ευκαιρία να προτείνει στους παρευρισκόμενους ηγέτες της περιοχής τη δημιουργία της Ένωσης των Νοτίου Αμερικής.

Τον Οκτώβριο του 2004 οι χώρες της *MERCOSUR* (Αργεντινή, Βραζιλία, Παραγουάη, Ουρουγουάη) και της *Κοινότητας των Άνδεων - CAN* (Βολιβία, Κολομβία, Εκουαδόρ, Περού, Βενεζουέλα) υπέγραψαν *Σύμφωνο Ελεύθερου Εμπορίου*, δίνοντας το στίγμα της νοτιοαμερικανικής ενοποίησης. Το κοινό ανακοινωθέν έκανε λόγο για «*Ένωση των Εθνών της Νοτίου Αμερικής*» (SACN ή NASA Ισπαν. - South American Community of Nations). Η NASA θα αποτελούταν μια κοινή αγορά που θα διαμορφωνόταν σύμφωνα με την Ε.Ε., αποτελούμενη από τα μέλη χωρών CAN και MERCOSUR, συν τη Χιλή, το Σουρινάμ και τη Γουιάνα. Σημειώνεται ότι είχαν προηγηθεί πρωτοβουλίες της γνωστής ως «*Ομάδα Κονταδόρα*» (1983), η οποία στη συνέχεια μετονομάστηκε σε «*Ομάδα του Ρίο*» (1986).

Το Δεκέμβριο του 2004, στην πόλη Ayacucho¹⁹⁹ των περουβιανών Άνδεων οι ηγέτες των χωρών της Νοτίου Αμερικής την κοινή διακήρυξη με τίτλο «*Προοίμιο της Ιδρυτικής Πράξης της Ένωσης της Νοτίου Αμερικής*» (Preamble to the Foundation Act of

¹⁹⁸ Marcela Valente, “South America: Reconciling Mega-Projects and the Environment”, *IPS News Agency*, July 26, 2006.

¹⁹⁹ Η συνάντηση στη συγκεκριμένη πόλη (πέραν του ουσιστικού της ρόλου) είχε έντονο συμβολικό χαρακτήρα δεδομένου ότι το 1824, οι δυνάμεις του *Simon Bolivar*, εξεδίωξαν τις δυνάμεις του ισπανικού στέμματος από τη γη που κατείχαν για τρεις αιώνες. Στην 180^η επέτειο της μάχης οι πρόεδροι όλων των χωρών της Λατινικής Αμερικής υπέγραψαν μια διακήρυξη ιστορικού χαρακτήρα.

the South American Union).²⁰⁰ Σύμφωνα με την κοινή διακήρυξη γίνεται λόγος για: κοινοβούλιο, κοινή αγορά, κοινό νόμισμα.

Η επόμενη συνάντηση (υπουργών) στη *Brazilia* (2005) είχε σκοπό την ανάπτυξη των θεσμικών οργάνων και μηχανισμών της «Κοινότητας των Εθνών της Λατινικής Αμερικής» (South American Community of Nations).²⁰¹ Το πρώτο σχέδιο Συνταγματικής Συνθήκης θα ετοιμαζόταν μέσα στο 2005, με πρότυπο την αντίστοιχη ευρωπαϊκή εμπειρία τηρουμένων πάντα των συμπερασμάτων και των εμπειριών που προκύπτουν από τις διεθνείς εξελίξεις.²⁰²

Ως περιοχές προτεραιότητας για την «Κοινότητα των Εθνών της Λατινικής Αμερικής», ορίστηκαν οι εξής:

- πολιτικός διάλογος
- φυσική ολοκλήρωση
- περιβάλλον
- ενεργειακή ολοκλήρωση
- χρηματοοικονομικοί μηχανισμοί
- ασυμμετρίες
- προώθηση της κοινωνικής συνοχής και της κοινωνικής δικαιοσύνης
- τηλεπικοινωνίες

Η Κοινότητα της Νοτίου Αμερικής ξεκινά με τη δημιουργία 32 προγραμμάτων υποδομής με συνολική επένδυση \$ 4,2 δις για τα επόμενα πέντε χρόνια.²⁰³ Σκοπός είναι η δικτύωση οδική και ενεργειακή 17 εκατ. τετραγωνικών χιλιομέτρων και 350 εκατ.

²⁰⁰ Phil Davinson, “The New USA-Union Sud Americana: South America takes first step to a union of nations”, *The Independent*, Dec. 4, 2004. Βλ. επίσης “South American leaders vow to create an EU-styled political union”, *Pravda*, Dec. 8, 2004.

²⁰¹ Declaration on the Convergence of Integration Processes in South America.

²⁰² Σύμφωνα με τον Allan Wagner, Γενικό Γραμματέα της CAN μια τέτοια εξέλιξη θα μπορούσε να γίνει εφικτή μέχρι το 2019. «South American Community of Nations», <<http://en.wikipedia.org>>

²⁰³ Πρόκειται για εξέλιξη της πρωτοβουλίας IIRSA (Integration of Regional Infrastructure in South America (IIRSA). *Beyond Borders, The New Regionalism in Latin America, Economic and Social Progress in Latin America, 2002 Report*, σπ. παρ.

ανθρώπων. Ήδη στη συνάντηση ανακοινώθηκε η δημιουργία οδικού άξονα σύνδεσης Ατλαντικού – Ειρηνικού (της Βραζιλίας με το Περού).

Ιδιαίτερα σημαντική εξέλιξη προς την κατεύθυνση της δημιουργίας της Κοινότητας της Νοτίου Αμερικής υπήρξε η παραχώρηση της ιδιότητας του συνεργαζόμενου μέλους (Associate Member) από τη MERCOSUR στα μέλη της CAN και αντίστροφα.²⁰⁴ Η Χιλή μετέχει στη διαδικασία αυτόνομα (ως μέλος της «πολιτικής» MERCOSUR), ενώ η Γουιάνα και το Σουρινάμ μετέχουν στις διεργασίες αν και ανήκουν προς το παρόν στη συνεργασία της Καραϊβικής (CARICOM), η οποία όμως παρίσταται στις διαπραγματεύσεις. Η μόνη περιοχή που δεν συμμετέχει στη διαδικασία ολοκλήρωσης είναι η Γαλλική Γουιάνα, η οποία θεωρείται μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

14. Η FTAA και η Προοπτική της Επέκτασης της

14.1. Συνοπτική Ιστορική Αποτίμηση

Η προοπτική της επέκτασης της FTAA συναντά σοβαρά εμπόδια (πολιτικού και οικονομικού χαρακτήρα) παρά το ότι η δημοκρατική προοπτική των περισσότερων χωρών της Λατινικής Αμερικής διευκολύνθηκε καθώς η στήριξη των ΗΠΑ σε αυταρχικά ή ημιαυταρχικά καθεστώτα μειώθηκε αισθητά, εκλιπούσης της σοβιετικής επιρροής στην περιοχή.

Μέχρι στιγμής η επέκταση της FTAA έχει σταματήσει στην Κεντρική Αμερική καθώς το Μεξικό αποτέλεσε το πιο πρόσφατο μέλος της συμφωνίας.

Η σχεδιαζόμενη FTAA είναι επί της ουσίας η επέκταση της NAFTA.²⁰⁵ Ο σχεδιασμός περιλαμβάνει όλες τις χώρες του Δυτικού ημισφαιρίου πλην της Κούβας, απευθυνόμενη σε 34 χώρες και 800 εκατ. πολίτες. Η ιδέα της FTAA οριοθετείται ιστορικά στη Συνδιάσκεψη του Miami (Miami Summit), το Δεκέμβριο του 1994. Στη συγκεκριμένη συνδιάσκεψη ο Πρόεδρος των ΗΠΑ, *Bill Clinton* παρουσίασε το όραμα του Προέδρου *G. Bush* (του πρεσβύτερου) για μια ενιαία αγορά στη βάση της NAFTA, από την Αλάσκα

²⁰⁴ “Andean Community grants MERCOSUR countries Associate Membership status”, Andean Community, Press Releases, Lima July 7, 2005.

²⁰⁵ North American Free Trade Agreement (ΗΠΑ, Καναδάς, Μεξικό).

μέχρι τη Γη του Πυρός.²⁰⁶ Κατά τη συγκεκριμένη περίοδο πρωτοστατούσαν στις διεργασίες για την FTAA, τα μέλη του επονομαζόμενου “Miami Group” (ΗΠΑ, Καναδάς, Αργεντινή, Χιλή).

Παρόλ’ αυτά οι διαπραγματεύσεις σταμάτησαν λόγω του ότι:

- Το Κογκρέσσο αρνήθηκε στον πρόεδρο *Clinton* την εξουσία της *fast-track* διαπραγμάτευσης.
- Η επιτυχημένη πορεία της MERCOSUR (αρχές δεκαετίας ’90) κατέστησε την FTAA πρώιμη ή έστω λιγότερο ελκυστική.²⁰⁷
- Οι ΗΠΑ αμέσως μετά εφάρμοσαν μέτρα «δασμολογικής προστασίας» υπό την ονομασία (έλεγχος αντι-ντάμπινγκ) τα οποία έπληξαν άμεσα τις εισαγωγές πολλών νοτιοαμερικανικών προϊόντων, πολιτική η οποία συνεχίζεται με κάποιες διαφοροποιήσεις.
- Ξέσπασε οικονομική κρίση στο Μεξικό η οποία παρολίγον να συμπαρασύρει και τις ΗΠΑ.

Υπό αυτές της συνθήκες, ελάχιστη πρόοδος σημειώθηκε μέχρι την επόμενη συνδιάσκεψη του Σαντιάγο της Χιλής (Απρίλιος 1998), όπου ορίστηκε η Trade Negotiations Committee (TNC), αποτελούμενη από τους υφυπουργούς εμπορίου των κρατών. Με την υποστήριξη της Τριμερούς Επιτροπής²⁰⁸ ορίστηκαν εννέα Working Groups για να επεξεργαστούν τα κύρια σημεία των διαπραγματεύσεων: Υπηρεσίες, επενδύσεις, κυβερνητικές προμήθειες, πρόσβαση στην αγορά, (κάλυψη δασμών, μη δασμολογικά μέτρα, τελωνειακές διαδικασίες, κανόνες προέλευσης, προδιαγραφές και τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο), αγροτική ανάπτυξη, πνευματική ιδιοκτησία, επιδοτήσεις,

²⁰⁶ Maude Barlow, ATTAC, “The Free Trade Area of the Americas and the Threat to Social Programs, Environmental Sustainability and Social Justice in Canada and the Americas”, Febr 1st, 2001, <<http://corpwatch.radicaldesigns.org/article.php?id=649>>

²⁰⁷ Thomas O’Keefe, “The Evolution of Chilean Trade Policy in The Americas: From Lone Ranger To Team Players”, *Florida Journal of International Law*, Volume XIII, No. 3, Spring 2001, σελ. 251-253.

²⁰⁸ Συγκροτήθηκε από στελέχη της IDB (Interamerican Development Bank), OAS (Organization of American States, ECLAC (UN Economic Commission for Latin America and the Caribbean).

φόροι αντι – ντάμπινγκ, πολιτική ανταγωνισμού, αποκατάσταση διαφορών.²⁰⁹ Σημειώνεται ότι από πλευράς ΗΠΑ μια σειρά από μεγάλες εταιρείες συμμετείχαν άμεσα στη διαπραγμάτευση καθορίζοντας τις θέσεις των αμερικανών διαπραγματευτών.

Μια από τις εργασίες των διαπραγματευτών ήταν η σύγκριση και η ανίχνευση της δυνατότητας εναρμόνισης των διεθνών οικονομικών συνεργασιών της περιοχής, όπως η NAFTA, η MERCOSUR, η CAN, η CARICOM.

Η βασική διαφορά με τη MERCOSUR ήταν ότι η NAFTA δεν προσέβλεπε σε κοινά εργασιακά στάνταρτς, παρά μόνο σε κοινή αγορά. Επιπλέον είχε επιβάλλει απαγόρευση της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού από το Μεξικό (μετέπειτα μέλος της FTAA). Παρ' αυτά τα κοινά σημεία ως προς την απελευθέρωση του εμπορίου παρέμεναν περισσότερα. Ανάλογος σκεπτικισμός διατυπώθηκε και από την CAN η οποία δηλώνει ότι θα υποστηρίξει την FTAA μόνον εάν «...υπάρξει ισότιμη μεταχείριση των χωρών της και σεβασμός του επιπέδου ανάπτυξης της κάθε χώρας».²¹⁰

Η Βραζιλία ως βιομηχανική χώρα και ηγέτιδα δύναμη στη MERCOSUR εξέφρασε τις επιφυλάξεις της για το κατά πόσον:

- το όφελος θα είναι αμοιβαίο από τη στιγμή που οι ΗΠΑ επιδιώκουν να διατηρήσουν τις επιδοτήσεις σε συγκεκριμένα προϊόντα. και δεν ανοίγουν τις αγορές τους για τα προϊόντα της αγροτικής παραγωγής, της μεταποίησης, και της ελαφράς βιομηχανίας των χωρών της Λατινικής Αμερικής.
- Η διολίσθηση του δολλαρίου έναντι των άλλων νομισμάτων (εν προκειμένω του ρεάλ) θα εξακολουθήσει να επηρεάζει αρνητικά τα κέρδη των εξαγωγικών εταιρειών, καθιστώντας τα λιγότερο ελκυστικά στην αγορά των ΗΠΑ, της Ιαπωνίας κ.α. χωρών.²¹¹

²⁰⁹ Maude Barlow, ATTAC, “The Free Trade Area of the Americas and the Threat to Social Programs, Environmental Sustainability and Social Justice in Canada and the Americas”, οπ. παρ.

²¹⁰ Common Foreign Policy, *Free Trade Area of the Americas*, Andean Community.

²¹¹ «Βραζιλία: Σε επίπεδα ρεκόρ το εμπορικό πλεόνασμα 2004», Εφημερίδα *Ναυτεμπορική*, 4 Ιαν. 2005.

Ο πρόεδρος της Βραζιλίας *Lula da Silva* θεωρείται πλέον από τους Αμερικανούς απειλή για τις διαπραγματεύσεις για την FTAA.²¹² Σε σχετική μελέτη του Κογκρέσσου επιρρίπτονται ευθύνες στη Βραζιλία για την αποτυχία της FTAA.²¹³

Επιχειρώντας μια γενική προσέγγιση των αιτιών που οδήγησαν στο «πάγωμα» της FTAA, πέραν των αμιγώς τεχνικών ζητημάτων, κρίνεται απαραίτητη η αναφορά στα εξής:

- Η ασιατική κρίση και οι επιπτώσεις της στις χώρες της Νοτ. Αμερικής (μονομερής προσανατολισμός στο δολάριο) επηρέασαν αναμφίβολα την εξέλιξη της FTAA η οποία αν και παραμένει θεωρητικά στόχος των ΗΠΑ, προσπαθώντας να εξελιχθεί σταδιακά μέσω της NAFTA, δεν σημειώνει ιδιαίτερη επιτυχία.
- Η παρελθούσα κυρίως (αλλά και η νυν) πολιτική των ΗΠΑ στην περιοχή προσδίδει ιδεολογική διάσταση σε οποιαδήποτε προσπάθεια οικονομικής συνεργασίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην επίσκεψη του προέδρου της Βενεζουέλας *Hugo Chavez* στην Κούβα, για την υπογραφή διμερών συμφωνιών οικονομικής συνεργασίας η Free Trade American Area (FTAA) καταδικάστηκε ως μέσο επιβολής της κυριαρχίας των ΗΠΑ στον οικονομικό τομέα.²¹⁴
- Σε οικονομικό επίπεδο οι ΗΠΑ από την πλευρά τους φαίνεται να έχουν θέσει σε δεύτερο πλάνο την παν-αμερικανική ολοκλήρωση αφού κινούνται παράλληλα με την πολιτική των διμερών συμφωνιών²¹⁵ η οποία λειτουργεί βραχυπρόσθεσμα τουλάχιστον, προς όφελός τους, σε δύο επίπεδα:
 - ο Πολιτικά, ως βήμα πειθούς και άλλων κρατών για υπογραφή διμερών συμφωνιών προς μια μελλοντική FTAA και διασφάλισης μιας σειράς οικονομικών συμφερόντων σ' αυτές τις χώρες.²¹⁶

²¹² Paul Blustein, "US, Chile Agree on Free Trade", *The Washington Post*, Dec. 12, 2002.

²¹³ "FTAA: Brazil Toughens Up Against U.S." Brazilian Service of Justice and Peace, Sept. 2003.

²¹⁴ "Castro, Chavez defy US trade pact", *Al Jazeera*, Economy news, <<http://english.aljazeera.net/>>

²¹⁵ *Beyond Borders, The New Regionalism in Latin America, Economic and Social Progress in Latin America, 2002 Report*, John Hopkins University Press for the Inter-American Development Bank, Washington, D.C.

²¹⁶ European Parliament, Delegation for Relations with the Countries of South America and MERCOSUR, *Report on a working party visit to Paraguay, Chile and Peru*, σπ. παρ.

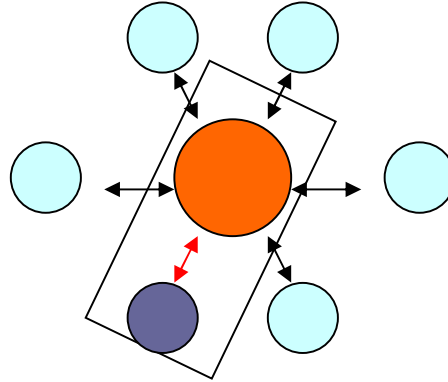
- ο Οικονομικά, καθώς οι διμερείς συμφωνίες απελευθέρωσης του εμπορίου εξασφαλίζουν ένα είδος διαιώνισης στη σχέση κέντρου – δορυφόρων με σαφές πλεονέκτημα υπέρ του κέντρου.²¹⁷
- Υπό μια έννοια, μειώθηκε και το στρατηγικό ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την περιοχή, από τη στιγμή που ο προσανατολισμός τους έθεσε σε προτεραιότητα τη Μέση Ανατολή. Κορωνίδα αυτής της μεταστροφής θεωρείται η 11^η Σεπτέμβρη. Έκτοτε το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την περιοχή διαμορφώνεται αποσπασματικά και επικεντρώνεται σε εξαιρετικά επείγουσες καταστάσεις.²¹⁸

ΣΧΗΜΑ Α΄

Προσβασιμότητα της Επιχείρησης στη Χώρα-Κέντρο και στη Χώρα -Δορυφόρο

²¹⁷ Το επιχείρημα ενάντια σ' ένα τέτοιο υπόδειγμα ολοκλήρωσης κέντρου – δορυφόρων βασίστηκε στο ότι μια επιχείρηση σ' μια χώρα δορυφόρο θα έχει προνομιακή πρόσβαση στην ίδια τη χώρα και στη χώρα –κέντρο. Αντίθετα μια επιχείρηση στη χώρα-κέντρο θα έχει προνομιακή πρόσβαση σε όλες τις χώρες με τις οποίες η χώρα κέντρο θα διατηρεί διμερείς συμφωνίες (βλ. **Σχήμα Α΄**). Πρόκειται για στρατηγική που να μην παρέχει βραχυπρόθεσμο όφελος στη χώρα δορυφόρο (και μακροπρόθεσμο σε περιπτώσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας), από την άλλη όμως αποδιοργανώνει την περιφερειακή οικονομική συνεργασία αυξάνοντας το βαθμό εξάρτησης της κάθε χώρας. Miroslav Jovanovic, *Διεθνής Οικονομική Ολοκλήρωση*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2002, σελ 508-509.

²¹⁸ Peter Hakim, "Is Washington Losing Latin America", *Foreign Affairs*, Vol. 85, No 1, January – February 2006.

14.2. Η 4^η Παναμερικανική Σύνοδος. Η Doha ως Διαπραγματευτικό Όπλο για την Προώθηση της FTAA (NAFTA)

Η 4^η Σύνοδος Κορυφής της Αμερικής του *Μαρ ντελ Πλάτα* (Αργεντινή) είχε ως Θέμα- Σύνθημα τη «*Δημιουργία θέσεων εργασίας για την Καταπολέμηση της φτώχειας και την ενδυνάμωση της δημοκρατικής διακυβέρνησης*» (Creating Jobs to Fight Poverty and Strengthen Democratic Governance)

Η Διακήρυξη και το Σχέδιο Δράσης που υπογράφηκε από τα κράτη-μέλη είχε ως θέμα τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Παρολ' αυτά, οι περισσότερες διαβουλεύσεις είχαν ως θέμα την FTAA (Free Trade Area of the Americas), γνωστή και ως NAFTA.²¹⁹ Η συζήτηση γρήγορα μεταφέρθηκε από την εργασία στην FTAA καθώς η Βραζιλία και η Αργεντινή, δύο χώρες με ανταγωνιστικές (διεθνώς) αγροτικές οικονομίες, ήρθαν σε σύγκρουση με τις ΗΠΑ, καθώς οι τελευταίες δεν περιορίζουν τους φραγμούς στην εισαγωγή αγροτικών προϊόντων.

²¹⁹ Οι πρώτες συζητήσεις για την FTAA ξεκίνησαν τον Δεκέμβριο 1994, στην 1η Σύνοδο της Αμερικής στο Μαϊάμι των ΗΠΑ, μεταξύ των 34 αμερικανικών κρατών. Η 2^η Σύνοδος του Quebec (ΗΠΑ) συνάντησε την έντονη αντίδραση χιλιάδων διαδηλωτών που σύμφωνα πάντα με τον τύπο βρίσκονται κάτω από την ταμπέλα του «*κινήματος κατά της παγκοσμιοποίησης*».

Στη Σύνοδο του *Μαρ ντελ Πλάτα* ο Πρόεδρος Μπους δήλωσε τη βούληση του για συνέχιση των προσπαθειών των ΗΠΑ, παρά την αντίδραση των αριστερών κυβερνήσεων της περιοχής. Αναγνωρίζοντας ότι η επέκταση της FTAA έχει βαλτώσει, επεσήμανε ότι ο γύρος της Doha είναι συμβατός με την FTAA. Χαρακτηριστικά δήλωσε ότι: «Ο γύρος της Doha αναδεικνύει την FTAA σαν προτεραιότητα, λόγω του ότι ο γύρος της Doha δεν περιλαμβάνει μόνο τη γειτονιά μας, αλλά όλο τον κόσμο».

Ο Πρόεδρος Μπους ζήτησε ιδιαίτερη συνάντηση του με τον *Λουίς Ινάτιο Λούλα Ντα Σίλβα* ο οποίος είναι ένας εκ των πέντε ηγετών που αντιδρούν στην επέκταση της επιρροής των ΗΠΑ στην περιοχή. Προέτρεψε τη κυβέρνηση της Βραζιλίας να ασκήσει πίεση στην Ε.Ε. για την περικοπή των αγροτικών επιδοτήσεων, ένα εξόχως σημαντικό ζήτημα στις διαπραγματεύσεις του διεθνούς εμπορίου. Στο τέλος παραδέχτηκε ότι οι ΗΠΑ θα πρέπει να κάνουν πολύ περισσότερα για να πείσουν τη Βραζιλία. Εν μέσω διαδηλώσεων, οι χώρες της MERCOSUR (Βραζιλία, Αργεντινή, Ουρουγουάη, Παραγουάη) και της Βενεζουέλας η οποία ασκεί την ιδεολογική ηγεμονία στον υπό διαμόρφωση πόλο, (πέραν της πετρελαιοπαραγωγικής της ισχύος), απέρριψαν την Αμερικανική πρόταση ως καταστροφική για τις οικονομίες τους. Η Σύνοδος δεν εξέδωσε συμφωνία για το περιφερειακό εμπόριο.

Των διαδηλωτών ηγούνταν τότε προεδρικός υποψήφιος και νυν Πρόεδρος της *Βολιβίας Evo Morales*, ως μέλος του “American Anti-Summit” ή “Συνόδου των Λαών” με στόχο:²²⁰

- την απόρριψη του νεοφιλελεύθερου “Washington Consensus” (βασικού δόγματος της FTAA).²²¹
- την απόρριψη της ίδιας της FTAA.
- την αντιπαράθεση στη γενικότερη πολιτική των ΗΠΑ και στον Πρόεδρο Μπους.

²²⁰ Στους διαδηλωτές μίλησε ο Πρόεδρος της Βενεζουέλας *Ούγο Τσάβες*.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τον Αύγουστο του 2005 ο Πρόεδρος Μπους είχε επιτύχει Συμφωνία ελεύθερου εμπορίου (αμοιβαίας μείωσης δασμών) με έξι χώρες τις Κεντρικής Αμερικής γνωστές και ως CAFTA (Central American Free Trade Agreement).

14.3. Η Μετά-Ντόχα Εποχή

Λίγες εβδομάδες μετά την κατάρρευση των διαπραγματεύσεων για την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου (ατζέντα της Ντόχα), τον Ιούνιο του 2006, οι ΗΠΑ εξετάζουν το ενδεχόμενο αύξησης των δασμολογικών εμποδίων στο εμπόριο με αναπτυσσόμενες χώρες που πρωταγωνίστησαν στο «αντίπαλο στρατόπεδο». Ινδία, Βραζιλία, Αργεντινή, Ρωσία και Ινδονησία ενδεχομένως να αφαιρεθούν από τη λίστα των χωρών στις οποίες επιτρέπονται αδασολόγητες εξαγωγές προς τις ΗΠΑ.²²²

Πρόκειται για το αμερικανικό Γενικευμένο Σύστημα Προτιμήσεων (GSP) μια εμπορική συμφωνία βάσει της οποίας συγκεκριμένα προϊόντα από 144 αναπτυσσόμενες χώρες εισάγονται από τις ΗΠΑ χωρίς δασμούς. Αντίστοιχο σύστημα υπάρχει και στην ΕΕ, επιτρέποντας εξαιρέσεις από τη γενική αρχή του ΠΟΕ ότι δεν μπορεί μία χώρα να αντιμετωπίζει με διαφορετικά μέτρα και σταθμά τους εμπορικούς εταίρους της.

Μέχρι το τέλος του έτους το αμερικανικό Κογκρέσο θα πρέπει να εγκρίνει τον κατάλογο των χωρών και των εμπορευμάτων που εμπίπτουν στο GSP. Η υπουργός Διεθνούς Εμπορίου, *Suzan Swamp* δήλωσε, χθες, ότι η κυβέρνηση εξετάζει το ενδεχόμενο να περιορίσει ή να αφαιρέσει εντελώς από τον κατάλογο τα προϊόντα 13 χωρών. Το 2005 οι χώρες αυτές εξήγαγαν στις ΗΠΑ, υπό το σύστημα GSP, προϊόντα αξίας 100 εκατ. δολ. «Τα οφέλη από το GSP καταλήγουν σε μερικές χώρες ενώ πολλές αναπτυσσόμενες δεν εμπορεύονται σε μεγάλο βαθμό υπό το συγκεκριμένο σύστημα», σύμφωνα με την ίδια.

Αν τελικά κάτι τέτοιο ισχύσει, θα σημάνει την αύξηση της πολιτικοποίησης του εμπορίου και παράλληλα την αύξηση της τάσης απομόνωσης της αγοράς των ΗΠΑ. Η μέχρι τώρα διευρυνόμενη τάση για δικαιότερους όρους στο διεθνές εμπόριο θα λάβει ένα ηχηρό μήνυμα αναστροφής.

²²² “Kirhner reacts to US trade decision on GPS”, <<http://www.mercopress.com/Detalle.asp?NUM=8487>>

Ειδικά Συμπεράσματα

Οι διεργασίες για την Κοινότητα της Νοτίου Αμερικής θεωρούνται απότοκο:

- Της διεύρυνσης των εμπορικών – οικονομικών σχέσεων σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο.
- της διαρκούς διεύρυνσης των διαπεριφερειακών εμπορικών και άλλων συναλλαγών μεταξύ CAN και Mercosur ^{223,224}
- του ηγεμονικού οικονομικού ρόλου που ασκούν και επιχειρούν να παγιώσουν οι ΗΠΑ στη Νότιο Αμερική και ο οποίος συνετέλεσε στην αναγέννηση του αντιαμερικανικού λαϊκισμού καθώς και στην ενδυνάμωση των αριστερών κοινοβουλευτικών δυνάμεων (βλ. Βραζιλία) και των ιθαγενών που αποκτούν πολιτισμική συνείδηση διαμορφώνοντας ισχυρά κινήματα (βλ. Εκουαδόρ, Βολιβία)
- του προστατευτισμού που ασκούν οι ΗΠΑ, διευρύνοντας τις εξαγωγές τους μέσω του ασθενούς δολαρίου και ενισχύοντας παράλληλα την εγχώρια κατανάλωση σε βάρος των εισαγωγών.
- της ανεπάρκειας της ATPA (Andean Trade Preference Act)²²⁵ ως ρυθμιστικού παράγοντα των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ ΗΠΑ και CAN. Οι δασμοί στις εξαγωγές προς τις ΗΠΑ εξακολουθούν να υφίστανται σε μεγάλο βαθμό, έτσι ώστε οι εμπορικές συναλλαγές να καθίστανται λιγότερο συμφέρουσες σε σχέση με το

²²⁴ Η Χιλή κατάφερε να εκλέξει τον εκπρόσωπο της (Υπουργό Εσωτερικών της χώρας) *Jose Miguel Insulza*, ως επικεφαλή του OAS. Για πρώτη φορά μετά από 60 έτη λειτουργίας οι ΗΠΑ απέτυχαν να εκλέξουν άτομο της αρεσκείας τους για τη συγκεκριμένη θέση. Κατά τον *Michael Shifter* του Κέντρου Αμερικανικών Σπουδών (Center for American Studies) του Παν/μιου Georgetown δόθηκε ένα «μάθημα» στις ΗΠΑ για το ρόλο τους στη Λατινική Αμερική. Σημειώνεται ότι μεταξύ των υποστηρικτών της υποψηφιότητας *Insulza* στήριξαν η Βενεζουέλα και η Βραζιλία. *Caribbean Net News*, May 2, 2005.

²²⁵ Η ATPA επιτρέπει την ισότιμη πρόσβαση των χωρών της CAN στην αγορά των ΗΠΑ.

παρελθόν²²⁶ πριν δηλαδή υπογραφούν διμερείς συμφωνίες με άλλες χώρες της περιοχής.

- του ότι η εξισωτική τάση της προσβασιμότητας των χωρών της Νοτ. Αμερικής, σε αγορές των ΗΠΑ, είτε διμερώς, είτε μέσω της FTAA δύναται να βλάψει εμπορικά όλους, λόγω του μεταξύ τους ανταγωνισμού για είσοδο στη συγκεκριμένη αγορά.
- της αμφιλεγόμενης αποτελεσματικότητας (σε κοινωνικό κυρίως επίπεδο) της παρουσίας του Μεξικού στη NAFTA αλλά και της οικονομικής κρίσης που πέρασε στο πλαίσιο αυτής, καθώς και των επιπτώσεων της ασιατικής κρίσης στη Λατινική Αμερική.^{227, 228, 229}
- Της διεύρυνσης της παρουσίας της Ε.Ε. στη Νότιο Αμερική, η οποία λειτουργεί πλέον ως ανταγωνιστής των ΗΠΑ σε εμπορικό αλλά και χρηματοπιστωτικό επίπεδο περιορίζοντας την οικονομική και πολιτική επιρροή των ΗΠΑ. Οι εισαγωγές της Ε.Ε. από τη MERCOSUR είναι πολλαπλάσιες των εισαγωγών της MERCOSUR από τις ΗΠΑ.

Η είσοδος της Βενεζουέλας στη MERCOSUR ενδεχομένως να παγώσει τη διαδικασία της Νοτιοαμερικανικής ολοκλήρωσης, λόγω των προβλημάτων που δημιουργεί στην CAN εντούτοις οι εμπορικές σχέσεις που επηρεάζονται πλέον από τη διεθνή οικονομική σκακίερα (βλ. διαπραγματεύσεις στον ΠΟΕ) ευνοούν τις περιφερειακές ολοκληρώσεις.

Αλλά οι χώρες όπως το Περού και την Κολομβία είναι στενοί σύμμαχοι των ΗΠΑ, μια σχέση ασυμβίβαστη με το είδος ολοκλήρωσης που προωθούσε η MERCOSUR για τη NASA..

Η CAN αντιμετωπίζει το δίλημμα της ενδυνάμωσης της οικονομικής συνεργασίας με τις ΗΠΑ, ζήτημα το οποίο έχει και πολιτικές διαστάσεις καθώς η παρουσία των ΗΠΑ

²²⁶ Ana I. Eiras, John C. Hulsman, Ph.D., Stephen Johnson and Brett D. Schaefer, “Time to Change U.S. Strategy for the Andean Region”, *Backgrounder N. 1521*, The Heritage Foundation.

²²⁷ Το επίσημο οικονομικό δόγμα των ΗΠΑ κάνει λόγο για σταδιακή επέκταση της NAFTA προς Νότο.

²²⁸ Marcela Valente, “The Lessons of NAFTA”, *InterPress Service*, Apr. 20, 2001.

²²⁹ “NAFTA As described by citizens groups in countries involved” <<http://dkd.net/davekidd/politics/nafta.html>>

στην περιοχή ενέχει πέραν της πολιτικής και τη στρατιωτική διάσταση. Από την άλλη πλευρά η MERCOSUR στην παρούσα φάση κινείται ανταγωνιστικά προς τις ΗΠΑ στην περιοχή, επιχειρώντας τη συγκρότηση ενός αυτοδύναμου πόλου ισχύος. Ταυτόχρονα η CAN αδυνατεί να επιλέξει μια πολυδιάστατη (περιφερειακή και ταυτόχρονα πολυμερή) πορεία τύπου Χιλής δεδομένου ότι αφενός δεν έχει επιλύσει τα εσωτερικά της προβλήματα, αφετέρου δεν διαθέτει τον οικονομικό δυναμισμό της Χιλής.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι δύο περιφερειακοί πόλοι που συγκροτούν την υπό συγκρότηση SACN «*Ενωση των Εθνών της Νοτίου Αμερικής*» πέραν της γενικής πρόθεσής τους για συνεργασία και των πολιτικών και οικονομικών δεδομένων που τεκμηριώνουν την εξέλιξή της, βρίσκονται

σε μια πορεία διεύρυνσης της μεταξύ τους αλληλεξάρτησης. Παρόλ' αυτά η θεσμική και εμπορική τους εμβάθυνση αυτόνομα αλλά και σε συσχετισμό, έχει να διανύσει σημαντική απόσταση. Πρόκειται για μια πορεία που επηρεάζεται έντονα από εξωγενείς παράγοντες, όπως οι άλλοι περιφερειακοί πόλοι – αγορές που δρούν παγκόσμια στο πολυμερές σύστημα διαπραγμάτευσης. Στην προκειμένη περίπτωση η εξέλιξη της Ε.Ε. επηρεάζει τον εν λόγω σχήμα ακόμη και λειτουργικά, λειτουργώντας ως πρότυπο, για τις εξελίξεις. Παράλληλα μια σειρά υπερεθνικοί θεσμοί και συμφωνίες όπως ο Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών (ΟΑΣ), η Συνεργασία για την Λατινο-αμερικανική Ολοκλήρωση (ALADI), η ALBA, η G3, η Ομάδα του Ρίο συνθέτουν ένα τοπίο που χαρακτηρίζεται μεν από έντονη κινητικότητα, αλλά από την άλλη από χαμηλό βαθμό εμβάθυνσης.

Συγκριτικά, η CAN και η MERCOSUR πέραν των κοινών ενδιαφερόντων και χαρακτηριστικών τους παρουσιάζουν κάποιες ουσιώδεις διαφοροποιήσεις:

- Η CAN σε θεσμικό επίπεδο έχει αναπτύξει θεσμούς με περισσότερο υπερεθνικό χαρακτήρα ασχέτως της αποτελεσματικότητάς τους, τομέας στο οποίο η MERCOSUR υπολείπεται παρά το δυναμισμό της και της οικονομικής της υπεροχή.
- Ο κύριος εξωτερικός εμπορικός εταίρος της CAN είναι (ακόμη) οι ΗΠΑ σε μια σχέση που εμπεριέχει στοιχεία πολιτικοστρατιωτικής εξάρτησης. Ο εμπορικός προσανατολισμός της MERCOSUR βλέπει κυρίως προς την Ε.Ε., τόσο εμπορικά, όσο και ως θεσμικό πρότυπο.
- Οι χώρες της MERCOSUR (και η Χιλή) διαθέτουν βιομηχανική τεχνολογία, πράγμα που τις καθιστά τη MERCOSUR περισσότερο αυτόνομη ως αγορά, έναντι της CAN, ζήτημα το οποίο αποτυπώνεται πολιτικά.
- Το ενδιαφέρον της CAN για την Ε.Ε., δεν γνωρίζει ισότιμη ανταπόκριση από πλευράς Ε.Ε., τουλάχιστον στο επίπεδο ενδιαφέροντος της Ε.Ε. για τη MERCOSUR.

Ένας από τους λόγους που μέχρι στιγμής κρατούν παγωμένη την υπογραφή *Συμφώνων Διαπεριφερειακής Συνεργασίας E.E. – Mercosur και E.E. - CAN*, είναι η παράλληλη περιφερειακή κινητικότητα που παρατηρείται σε επίπεδο:

- FTAA (ημισφαιρικού διαλόγου)
- Νοτίου Αμερικής (Υπο-περιφερειακού διαλόγου)

Και οι δύο παραπάνω διαστάσεις επηρεάζουν σημαντικά την εξάρτηση των οικονομιών της MERCOSUR και της CAN. Είναι προφανές ότι η MERCOSUR και η CAN αντιμετωπίζουν στρατηγικά διλήμματα πριν ακόμη ολοκληρωθούν (οικονομικά και πολιτικά) ως υποπεριφέρειες, λόγω του ότι οι εξαγωγές της MERCOSUR προς άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής εμπεριέχουν κατα πολύ μεγαλύτερα ποσοστά προστιθέμενης αξίας σε σχέση με τις εξαγωγές, πρωτογενούς κυρίως χαρακτήρα προς τις χώρες της FTAA.^{230,231} Για την CAN η αντιστοιχία είναι περίπου η ίδια, εντούτοις η εμπορική εξάρτηση ενέχει εντονότερα της πολιτική διάσταση. Από την άλλη πλευρά, το μέγεθος της αγοράς της FTAA συνιστά μεγάλη πρόκληση, όπως ακόμη μεγαλύτερη πρόκληση συνιστά και η διεύρυνση των εμπορικών συναλλαγών με την E.E., λόγω του ότι η αγροτική οικονομία της MERCOSUR είναι άκρως ανταγωνιστική σε παγκόσμια κλίμακα.

Το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για επέκταση της FTAA, έστω και με πρόκριμα τις διμερείς συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου επιδρά διασπαστικά στη συγκρότηση ενός ισχυρού περιφερειακού πόλου στη Νότιο Αμερική. Μέσω των διμερών συμφωνιών που προωθούν οι ΗΠΑ στις χώρες της CAN, θέτουν επί της ουσίας σε ανταγωνισμό τις γειτονικές χώρες με έπαθλο την πρόσβαση στην εξαιρετικά προστατευμένη εσωτερική αγορά τους. Παρόλ' αυτά το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την CAN δεν έχει τόσο οικονομικά, όσο πολιτικά χαρακτηριστικά. Πέραν από συγκεκριμένους κλάδους όπου οι ΗΠΑ έχουν ειδικό ενδιαφέρον, όπως αυτός της ενέργειας, των μετάλλων και της παραγωγής φρούτων, οι

²³⁰ Η Mercosur δεν διαθέτει κοινό προϋπολογισμό, ενώ τα κοινοτικά της όργανα θεωρούνται περιορισμένης ισχύος.

²³¹ Josefina Monteagudo & Masakazu Watanuki, *Regional Trade Agreements for MERCOSUR: a Comparison Between the FTAA and the FTA with the European Union*, *Economie Internationale*, Issue 2Q – 3Q, 2003.

κινήσεις αυτές θεωρούνται πρωτίστως πολιτικού χαρακτήρα, καθώς εξασφαλίζουν ζωτικό χώρο στις ΗΠΑ, έννατι της Ε.Ε..

Κάτι αντίστοιχο συνέβη και με την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία προχώρησε σε διμερή συμφωνία απελευθέρωσης του εμπορίου με τη Χιλή, τα κίνητρα της πρώτης είχαν όμως περισσότερο οικονομικό χαρακτήρα και δευτερευόντως πολιτικό. Η συγκεκριμένη συμφωνία απεδείχθη ιδιαίτερα επωφελής για τη Χιλή, δημιουργώντας όμως πρόβλημα ανταγωνισμού στις γύρω χώρες. Στη συνέχεια, το ενδιαφέρον της Ε.Ε. εντοπίζεται στην CAN και τη MERCOSUR αυτόνομα, πράγμα το οποίο διακρίνεται στις υποπεριφερειακού χαρακτήρα ανεξάρτητες πολιτικές της.²³²

Θα μπορούσε να λεχθεί ότι η Νότιος Αμερική αποτελεί την πλευρά ενός τριγώνου. Οι άλλες δύο πλευρές είναι η Ε.Ε. και η FTAA, που είναι μεν «αποδεκτή» στο Βορρά της Νοτίου Αμερικής, αλλά «απορριπτέα» στο Νότο. Ένα ερώτημα που τίθεται είναι το εάν η Βραζιλία (βασική δύναμη στη MERCOSUR), θα βάλει νερό στο κρασί της, για λόγους που σχετίζονται με περιφερειακές αλλά και εσωτερικές πολιτικές σκοπιμότητες αποδεχόμενη μια συμφωνία με την Ε.Ε. που μοιραία θα παρεκκλίνει σημαντικά των αρχών της απελευθέρωσης του εμπορίου (βλ. ΚΑΠ). Η κατάρρευση της Ντόχα σηματοδοτεί μια ανάλογη εξέλιξη. Από την άλλη αξίζει να σημειωθεί ότι, μια από τις επιδιώξεις της Βραζιλίας αλλά και των υπολοίπων χωρών της MERCOSUR, ήταν η ισχυροποίηση της θέσης τους έναντι των ΗΠΑ (βλ. διαπραγματεύσεις για την FTAA), των οποίων τις μέχρι στιγμής προτάσεις θεωρούν περίπου αποικιοκρατικές.^{233,234} Για την οικονομία της Βραζιλίας η ένταξη στην FTAA, υπό τους όρους που προσφέρονται θα ισοδυναμούσε με καταστροφή λόγω του ότι ο τεχνολογικός της τομέας υπολείπεται σε ανταγωνιστικότητα

²³² Σημειώνεται ότι σε επίπεδο Λατινικής Αμερικής, το ενδιαφέρον της Ε.Ε. με βάση την τελευταία σύνοδο Ε.Ε. – Λατινικής Αμερικής και Καραϊβικής θεωρείται δεδομένο αλλά ταυτόχρονα «παγωμένο», καθώς αφενός γιατί οι στρατηγικές προτεραιότητες της Ε.Ε. εντοπίζονται κυρίως στη Μέση Ανατολή και στην Υποσαχάρια Αφρική, αφετέρου γιατί η Λατινική Αμερική δεν έχει συγκροτηθεί ως περιφέρεια. Gonther Maihold, *The Vienna Summit between Latin America/The Caribbean and the EU: relative success despite low expectations* (ARI), Real Instituto Elcano, 3.7.2006.

²³³ Interview with Brazil's Trade Minister, Luiz Fernando Furlan, Reuters, May 14, 2004. Βλ. επίσης Matt Singer, *EU-MERCOSUR Free Trade: US, a Third Wheel?*, Council on Hemispheric Affairs, 2004.

²³⁴ “Acuerdo MERCOSUR-UE clave para destrabar ALCA”, www.bilaterals.org

του αντίστοιχου της Βορείου Αμερικής.²³⁵ Μια συμφωνία ελευθέρου εμπορίου με την Ε.Ε. θα αποτελούσε την καλύτερη διαπραγματευτική βάση και θα έφερνε τις ΗΠΑ (Βλ. FTAA) στη θέση του αμυνόμενου,²³⁶ καθώς θα ήταν υποχρεωμένες προκειμένου να προσεταριστούν τη MERCOSUR, να ανοίξουν σημαντικά την «προστατευμένη» στα προϊόντα του Νότου, αγορά τους.

Σ' ένα διεθνές περιβάλλον όπου το διεθνές εμπόριο ενισχύεται πρωτίστως περιφερειακά και κατόπιν παγκόσμια και σε συνδυασμό με την κατάρρευση του γύρου της *Doha*, η ενίσχυση των περιφερειακών συστημάτων-αγορών θεωρείται νομοτελειακή διαδικασία.²³⁷ Ακόμη και η περικοπή των προτιμησιακών συμφωνιών τύπου GPS από τις ΗΠΑ, συνηγορεί υπέρ της ενδυνάμωσης των τάσεων απομονωτισμού τουλάχιστον σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Ανερχόμενες δυνάμεις, όπως η Ινδία και η Βραζιλία πρόκειται να σηματοδοτήσουν τη δημιουργία ενός νέου παγκόσμιου χάρτη.²³⁸

Στην περίπτωση της CAN και της MERCOSUR, καθώς και της ενιαίας εκφρασής τους, της SACN, η εξέλιξη εναποτίθεται περισσότερο στο πεδίο των πολιτικών διεργασιών εντός των κρατών που τις απαρτίζουν. Είναι χαρακτηριστικό ότι, το τοπίο στη Νότιο Αμερική μεταβλήθηκε άρδην μετά την επικράτηση δυνάμεων της αριστεράς καθώς και δυνάμεων περονικής – λαϊκιστικής απόκλισης, οι οποίες πρεσβεύουν την αυτοτέλεια σε περιφερειακό επίπεδο. Τα κοινωνικά ζητήματα, παγιδευμένα επί δεκαετίες, ερχόμενα στην επιφάνεια, αποτυπώνονται στη φυσιογνωμία μιας σειράς κυβερνήσεων και κινημάτων, επιδρώντας αποφασιστικά στο διεθνές γεωπολιτικό στίγμα της περιοχής. Ιστορικά, το παγκόσμιο σύστημα βιώνει το τέλος του νεο-αποικιακού συστήματος και την ανατολή της πολυπολικής πραγματικότητας.

²³⁵ Nicola Philips, "Hemispheric integration and subregionalism in the Americas", *International Affairs*, No 79, Febr. 2003, σελ. 327.

²³⁶ Αξίζει επιπλέον να σημειωθεί ότι η Mercosur δέχεται μια σειρά από αρνητικές επιπτώσεις μετά τη συμφωνία της Χιλής με τις ΗΠΑ (Free Trade Agreement). *Cuadernos de Economía*, Año 40, N° 121, December 2003, σελ. 452-459. Η παραπάνω κίνηση των ΗΠΑ ερμηνεύτηκε από τον διεθνή τύπο, ως «επίθεση» εναντίον της Βραζιλίας..

²³⁷ Βλ. Θεόδωρος Πελαγίδης, *Πόσο έχει προχωρήσει η παγκοσμιοποίηση;*, Εκδ. Παπαζήση, 2001, σελ. 46-50.

²³⁸ Jesse Walker, "Doomsday for Doha, Washington vs. free trade", <http://www.reason.com>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Balencie J.M. – De La Grange A.**, Εξεγερμένοι Κόσμοι, Β' Εκδ., Εκδόσεις Τυπωθήτω-Δαρδανός, Αθήνα 2004.
- De Grauwe P.**, *Τα Οικονομικά της Νομισματικής Ένωσης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001.
- Jovanovic M.**, *Διεθνής Οικονομική Ολοκλήρωση*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2002.
- Kenen P.**, *Διεθνής Οικονομική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1999.
- Kennedy P.**, *Προετοιμασία για τον 21^ο αιώνα*, Εκδ. Νέα Σύνορα – Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα, 1994.
- Przeworski A.**, *Δημοκρατία και Αγορά, Πολιτικές και Οικονομικές Μεταρρυθμίσεις στην Ανατολική Ευρώπη και στη Λατινική Αμερική*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2001.
- Αμίν Σ.**, *Η Συσσώρευση σε Παγκόσμια Κλίμακα*, τ. Α', Εκδ. Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1978.
- Αρβανιτόπουλος Κ.**, *Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο*, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2000.
- Ecuador.** (συλλογική έκδοση). *Η Ιθαγενική και Λαϊκή Εξέγερση*, Εναλλακτικές Εκδόσεις – Νότιος Άνεμος, Αθήνα 2001.
- Kissinger H.**, *Χρόνια Ανανέωσης*, Εκδ. Νέα Σύνορα ΑΑ. Λιβάνη, Αθήνα 2000.
- Μουζέλης Ν.**, *Κοινοβουλευτισμός & Εκβιομηχάνιση στην ημι-περιφέρεια*, Ελλάδα, Βαλκάνια, Λατινική Αμερική, Εκδ. Θεμέλιο, 1987.
- Μούσης Ν.**, *Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, 10^η Έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003.
- Πελαγίδης Θ.**, *Πόσο έχει προχωρήσει η παγκοσμιοποίηση;*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2001.
- Σκούντζος Θ.**, *Οικονομική Ανάπτυξη*, τόμος Α', Γ' έκδοση, Εκδ. Σταμούλης, Αθήνα 1997.
- Σπυρόπουλος Γ.Μ.**, *Ο Τρίτος Κόσμος στις Διεθνείς Σχέσεις: Μύθοι και Πραγματικότητες*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005.
- Στεφάνου Κ. – Γκόρτσος Χρ.**, *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*, Σειρά Μελετών Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005.
- Τσάλτας Γρ. - Κατσιμπάρδης Γ.** (επιμ.), «Η Εφαρμογή της Αειφορικής Διάστασης της Ανάπτυξης στις Τοπικές Κοινωνίες» στο *Αειφορία και Περιβάλλον*, Πρακτικά Συνεδρίου, Πάντειο Πανεπιστήμιο-ΕΚΕΠΕΚ, Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης-Ινστιτούτο Επιμόρφωσης, Ελληνική Εταιρεία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2002.

Τσάλτας Γρ., *Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος, Πολιτικές και Διεθνές Δίκαιο της Ανάπτυξης*, Εκδ. Παπαζήση, 1991, σελ. 76.

Χίου – Μανιατοπούλου Θ., *Οι Εξωτερικές Εμπορικές Σχέσεις Κοινότητας – Λατινικής Αμερικής*, Αθήνα 1983.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Agudelo D. , Benitez J. G. and Davidson L., *Regional and Global Integration in South America: A Spanish Fiesta Within Trade Communities*, University of Indiana, CIBER, July 2005.

Bergsten C. F., *Open Regionalism*, Working Paper 97-3, Institute for International Economics, 1998.

Bethell L., *Latin America, Economy and Society since 1930*, Cambridge University Press, 1998.

Filho F.F., *Is it Possible to Achieve a Monetary Union in MERCOSUR? A post Keynesian Alternative Proposal*, Federal University of Rio Grande do Sul, 2000.

Frank A.G., *Capitalism and Underdevelopment in Latin America*, New York, 1967.

Furtado C., *Economic Development of Latin America*, Cambridge University Press, 2nd Ed., London, 1972.

Machinea J.L., Rozenwurcel G., *Macroeconomic coordination in Latin America: does it have a future?*, ECLAC, United Nations, Santiago, Chile, December 2005.

Maihold G., *The Vienna Summit between Latin America/The Caribbean and the EU: relative success despite low expectations* (ARI), Real Instituto Elcano, 2006.

Marwah K., Klein L. R., *Lost Productivity and Defense Burden of the Southern Cone of Latin America*, Carleton University, Ottawa, Canada, 1998.

Mundell R., “A Theory of Optimum Currency Areas”, *American Economic Review*, Vol. 51., 1961.

O’ Donell G., Schmitter Ph., Whitehead L. , *Transitions from Authoritarian Rules*, Baltimore, The John Hopkins University Press, 2000.

Pena C. and Rozemberg R., *MERCOSUR: A Different Approach to Institutional Development*, Focal Policy Paper, July 2005.

Psacharopoulos G., & Patrinos Harry, *Indigenous people and poverty in Latin America : an empirical analysis*, Volume 1, Worldbank 1994.

Quijada A., *Cyclic fluctuations in the Andean Community of Nations: How feasible is a regional Monetary Union?*, Universite d’ Auvergne, Centre d’ Etudes et de Recherches sur le Developpement International (CERDI), July 2005.

Sapozhnikov L., *The Andean Trade Promotion and Drug Eradication Act: A case of inconsistent policymaking, The Strasser Prize Papers*, 2005.

Yeyati L. E. and Sturzenegger F., *Is EMU a Blueprint for MERCOSUR?*, Business School, Universidad Torquato Di Tella, 2000.

ΑΡΘΡΑ ΑΠΟ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Caro A. R., “Andean Community: Requiem for a Dream II”, *IRC Americas Program*, May 28, 2006.

Cuadernos de Economía, *Año 40, N° 121*, December 2003.

Dolcet C. N., “EU-MERCOSUR Negotiations: A Few Suggestions”, *Capítulos Nro: 57* September - December 1999.

Eiras I. A., Hulsman C. J., Ph.D., Johnson S. and Schaefer D.B., “Time to Change U.S. Strategy for the Andean Region”, *Backgrounder N. 1521*, The Heritage Foundation.

Fazio H., *Chile is Losing Partner in Free Trade Ageements*, International Relations Center, Americas Program Commentary, December 14, 2005.

Hakim P., “Is Washington Losing Latin America”, *Foreign Affairs*, Vol. 85, No 1, January – February 2006.

Monteagudo J. & Watanuki M., “Regional Trade Agreements for MERCOSUR: a Comparison Between the FTAA and the FTA with the European Union”, *Economie Internationale*, Issue 2Q – 3Q, 2003.

O’Keefe T., “The Evolution of Chilean Trade Policy in The Americas: From Lone Ranger To Team Players”, *Florida Journal of International Law*, Volume XIII, No. 3, Spring 2001.

Philips N., “Hemispheric integration and subregionalism in the Americas”, *International Affairs*, No 79, Febr. 2003.

Rubiolo M., *EU and Latin America: Biregionalism in Globalizing World?*, No 7, Giessen, January 2002.

Rush C., “Argentina, Brazil Pay Off to IMF; Bankers Nervous”, *Executive Intelligence Review*, December 30, 2005.

Stiglitz E. J., *The Tricks of Trade Treaties*, Project Syndicate, January 2003.

Tucker T. and McCarthy D., *From Fumigation to “Free Trade”: The US-Andean Free Trade Agreement Chokes Along*, Americas Program, Interhemispheric Resource Center, November 2, 2004.

Zibechi R., “South America’s New Militarism”, *IRC Americas Program Special Report*, July 18, 2005.

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ - ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Andean Community, “Andean Community grants MERCOSUR countries Associate Membership status”, Press Releases, Lima July 7, 2005.
- Andean Community, Agri-Food Regional Profile, Statistical Overview, *Agriculture and Agri-Food Canada*, January 2003.
- Andean Community, Common Foreign Policy, *Free Trade Area of the Americas*.
- Andean Community, Decision 321 by the Commission of the Cartagena Agreement.
- Andean Community, Press Release, “CAN Secretary General proposes concrete actions to ensure association agreement with EU and overcome crisis”, Bogota, May 18, 2006.
- Banco Mundial, *La raza y la pobreza: Consulta Interagencias sobre Afrolatinoamericanos, Memoria de la mesa redonda sostenida el 19 de junio 2000 en Washington, DC (Edicion Eliminar)*, Documento de Trabajo No. 9 de LCR sobre Desarrollo Sostenible, Dialogo Interamericano, Banco Mundial, Banco Interamericano de Desarrollo, Noviembre de 2000.
- *Beyond Borders, The New Regionalism in Latin America, Economic and Social Progress in Latin America, 2002 Report*, John Hopkins University Press for the Inter-American Development Bank, Washington, D.C., 2003.
- Boldorini M. C. y Zalduendo S.. *La estructura jurídico-institucional del MERCOSUR después de Oruro Preto*. En Boletín Informativo Techint Nro. 283 (julio-septiembre), Buenos Aires, 1995.
- Cairns Group, “Statement to the Trade Negotiations Committee”, 30 November 2005, WTO Trade Negotiations Committee, 2005.
- Cairns Group, “The Lead Up to Hong Kong”, WTO Negotiations, 2004
- Comunidad Andina, Secretaria General, *37 Anos de Integración Comercial, 1969-2005*, Documento Estadístico, SG/de 144, 17 de Mayo de 2006.
- Comunidad Andina, Secretaria General, *Principales Indicadores De la Comunidad Sudamericana De Naciones, 1994-2004*, Documento Estadístico, SG/de 123, 25 de Julio de 2005.
- Comunidad Andina, Secretaria General, *INTERCAMBIO COMERCIAL ENTRE LA COMUNIDAD ANDINA Y MERCOSUR, 1994-2003*, Documento Estadístico, SG/de 083/Rev. 1, 28 de Junio de 2004.
- *Conference on Indigenous Peoples in Latin America: The Challenge of Poverty Reduction, Land Rights and Natural Resource Control*, Background and Summary,

Center for Latin American Studies, Edmund A. Walsh School of Foreign Service, Georgetown University, December 3, 2004.

- European Commission, Directorate-General for Trade, *The European Union's Generalised System of Preferences GSP*.
- European Commission, *The European Union, Latin America and the Caribbean*, European Commission, 2004.
- European Parliament, Delegation for Relations with the Countries of South America and MERCOSUR, *Report on a working party visit to Paraguay, Chile and Peru*, 12-21 July 2002.
- European Parliament, Directorate General For External Policies of the Union, Directorate B, policy Department, *Enhancing Relations Between the European Union and The Andean Community*, Policy Paper, 29 March 2006.
- European Union, *Reports of the XIII Round of Negotiations EU-MERCOSUR*, Brussels, 3-7 May 2004.
- European Union, *Latin America and the Caribbean: A strategic partnership*, European Commission, External Relations, 2006.
- European Union, *Regional Strategy: Andean Community of Nations 2002-2006*.
- European Union, *Reports of the XIII Round of Negotiations EU-MERCOSUR*, Brussels, 3-7 May 2004.
- Interregional Framework Cooperation Agreement between the European Community and its Member States, of the one part, and the Southern Common Market and its Party States, of the other part, Official Journal L 069, 19/03/1996.
- *Machu Picchu Declaration on Democracy, the Rights of Indigenous Peoples and the War against Poverty*, Lima - Machu Picchu. July 28-29, 2001.
- Miguel Rodriguez Mendoza, *The Andean Community in Motion: A Progress Report*, II Annual Conference Trade and Investment in the Americas, Washington, DC, September 11, 1998.
- Monica Rosell, *Institutional Framework and Juristical Security of Andean Community*, Andean Community General Secretariat.
- *Olivos Protocol on Dispute Settlement (2002)*.
- Quiliconi T., D., and C., *The Current Trade Context*, Human Development Report 2005, *Occasional Paper*, Human Development Report Office, UNDP, UN, 2005.
- SACN, *Declaration on the Convergence of Integration Processes in South America*, 2003.
- United Nations, *Human Development Report 2004, Cultural liberty in today's diverse world*, UNDP, 2005.

- United Nations, *Human Development Report 2005*, United Nations 2006.
- United Nations, *The Millennium Development Goals, A Latin American and Caribbean Perspective*, 2004.
- United Nations, *Multilateralism and Regionalism: The New Interface*, Chapter XI: Regional Cooperation Agreement and Competition Policy – The Case of Andean Community, United Nations, New York and Geneva, 2005.
- United Nations, *The Rio Declaration on the Environment and Development*, 1992.
- WorldBank, *Indigenous People, Poverty and Human Development in Latin America 1994-2004*, Worldbank, 2005.
- *United Nations Development Program*, 2004.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΝΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

- Humberto Marquez, “Andean Community – EU: More Suspense Than Negotiations”, *IPS News Agency*, May 10, 2006.
- David Edeli “The Indians Strike Back”, *Project Syndicate*, December 2002.
- *United Press*, May 22, 2006.
- “Brazil to pay off IMF debts early”, *BBC News*, December 14, 2005.
- Larissa Coser, “MERCOSUR: Can South America Keep Standing Up to the IMF, World Bank and WTO?” *Economic Justice News*, April 2005.
- Phil Davinson, “The New USA-Union Sud Americana: South America takes first step to a union of nations”, *The Independent*, Dec. 4, 2004.
- “South American leaders vow to create an EU-styled political union”, *Pravda*, Dec. 8, 2004.
- Marcela Valente, “South America: Reconciling Mega-Projects and the Environment”, *IPS News Agency*, July 26, 2006.
- Interview with Brazil’s Trade Minister, Luiz Fernando Furlan, *Reuters*, May 14, 2004.
- Matt Singer, “EU-MERCOSUR Free Trade: US, a Third Wheel?”, *Council on Hemispheric Affairs*, 2004..
- Paul Blustein, “US, Chile Agree on Free Trade”, *The Washington Post*, Dec. 12, 2002.
- “FTAA: Brazil Toughens Up Against U.S.” Brazilian Service of Justice and Peace, Sept. 2003.
- *Caribbean Net News*, May 2, 2005.
- M.Valente, “The Lessons of NAFTA”, *InterPress Service*, Apr. 20, 2001.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΝΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

- «Αξιοποίηση πετρελαϊκών κερδών», Εφημερίδα *Καθημερινή*, 29 Απριλίου 2006.
- «Δεσμεύσεις για διεύρυνση εμπορικών σχέσεων Νότιας Αμερικής – Αραβικού κόσμου», *Φωνή της Αμερικής*, 11 Μαΐου, 2005.
- Χ. Πουλίδου, «Πως ο Τ. Μπλερ χάθηκε στο τρίγωνο της Βαϊμάρης», Εφημερίδα *Επενδυτής*, 23 Δεκεμβρίου 2005.
- «Ο υποβαθμισμένος γύρος της Ντόχα», Εφημερίδα *Ναυτεμπορική*, 20 Δεκεμβρίου 2005.
- «Οριστική η κατάρρευση του Γύρου της Ντόχα», Εφημερίδα *Ναυτεμπορική*, 26 Ιουλίου 2006.
- «Βραζιλία: Σε επίπεδα ρεκόρ το εμπορικό πλεόνασμα 2004», Εφημερίδα *Ναυτεμπορική*, 4 Ιανουαρίου 2005.

ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- European Commission, Bilateral Trade Relations – MERCOSUR, <http://europa.eu.int/comm/trade/issues/bilateral/regions/MERCOSUR/index_en.htm>
- “EU hopes to reach free trade agreement with MERCOSUR in 2006”, *Xinhua*, People’s Daily Briefing, <www.bilaterals.org>
- “Acuerdo MERCOSUR-UE clave para destrabar ALCA”, <www.bilaterals.org>
- «South American Community of Nations», <<http://en.wikipedia.org>>
- Barlow M., ATTAC, “The Free Trade Area of the Americas and the Threat to Social Programs, Environmental Sustainability and Social Justice in Canada and the Americas”, Febr 1st, 2001, <<http://corpwatch.radicaldesigns.org/article.php?id=649>>
- Επιστολή προς τον G. Bush (13 Ιουνίου 2006) των Προέδρων της Βολιβίας και της Κολομβίας ζήτησαν την ανανέωση της ATPDEA. <www.comunidadandina.org/ingles/documentos/documents/cartabush2006.htm>
- Το 1^ο και 2^ο Πλαίσιο Συμφώνου Συνεργασίας ΕΕ-Λατ. Αμερικής <http://ec.europa.eu/comm/external_relations/la/index.htm>
- Trade and Integration Arrangements in the Americas, An Analytical Compendium, Organization of American States, <<http://www.sice.oas.org/cp061096/english/foreword.asp>>

- <Jesse Walker, “Doomsday for Doha, Washington vs. free trade”,
<<http://www.reason.com>>
- “Kirhner reacts to US trade decision on GPS”,
<<http://www.mercopress.com/Detalle.asp?NUM=8487>>
- “NAFTA As described by citizens groups in countries involved”
<<http://dkd.net/davekidd/politics/nafta.html>>
- “Castro, Chavez defy US trade pact”, *Al Jazeera*, Economy news,
<<http://english.aljazeera.net/>>

